

Geweld binnen en buiten

Aard, omvang en daders van huiselijk en publiek geweld in Nederland

Utrecht/Tilburg, januari 2005

K.D. Lünemann (Verwey-Jonker Instituut)
M.Y. Bruinsma (IVA)

Verwey-Jonker instituut / IVA beleidsonderzoek en advies

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie. Het project is begeleid door:

Prof. dr. H.G. van de Bunt
Mw. drs. A. L. Daalder
Drs. G.J. Terlouw
Dhr. P. Versteegh
Mw. drs. E. van der Pols
Mw. dr. S. Dijkstra
Drs. K. de Rooij

Vrije Universiteit van Amsterdam (voorzitter)
Ministerie van Justitie / WODC
Ministerie van Justitie / DJC
Politie Haaglanden
Politie Rotterdam-Rijnmond
Dijkstra Onderzoek en Advies
Gemeente Amsterdam

© 2005 WODC

ISBN

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het ministerie van Justitie. Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk is vermeld.

Voorwoord

Geweldspleging is een probleem dat voortdurende aandacht verdient. Het draagt in belangrijke mate bij aan gevoelens van onveiligheid van burgers en het vergroot cohesieproblemen in de samenleving. Met name in de jaren negentig leidde de commotie rond een aantal fatale geweldsincidenten op straat tot een toenemende aandacht voor 'geweld op straat'. Tegelijkertijd is de aandacht toegenomen voor geweld dat gepleegd wordt in de huiselijke context. De kabinetsnota *Privé Geweld – Publieke Zaak* en de daaruit voortvloeiende acties zijn een voorbeeld van die groeiende aandacht.

Om tot een effectieve aanpak van geweld te komen en uitspraken over de doeltreffendheid van die aanpak te doen, is onderzoek vereist. In 1998 hebben de toenmalige ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer hun voornemen bekendgemaakt regelmatig onderzoek te willen laten uitvoeren naar geweld op straat. In 2001 is aan Eerste en Tweede Kamer een onderzoek toegezegd naar de mogelijke relatie tussen straatgeweld en huiselijk geweld.

Het nu voorliggende onderzoeksrapport geeft inzicht in de aard en omvang van bij de politie geregistreerd huiselijk geweld en publiek geweld. De verschillen tussen geweld in de diverse contexten en de mate waarin plegers van geweld zich schuldig maken aan geweld in zowel de huiselijke context als de publieke context komen eveneens aan bod. Daarnaast wordt de ontwikkeling in het geregistreerde straatgeweld geanalyseerd door een vergelijking van de gegevens over 2002 met eerder gepubliceerde gegevens over 1998.

Dit rapport bevat naast veel cijfermatige informatie over daders, relaties tussen daders en slachtoffers, delicten en contexten van geweld ook een meer theoretische analyse van daad- en daderprofielen. De uitkomsten dienen mede als input voor de Beleidsverkenning Geweld die momenteel op grond van besluitvorming in de Raad voor de Veiligheid en de Rechtsorde wordt geschreven.

Het onderzoek is uitgevoerd door het IVA en het Verwey-Jonker Instituut. Het IVA was verantwoordelijk voor het onderzoek naar de aard en omvang van geweld en het Verwey-Jonker Instituut voor het onderzoek naar daderprofielen. Mede namens de auteurs wil ik een woord van dank richten aan de leden van de begeleidingscommissie voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit rapport.

Prof. dr. Frans L. Leeuw

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	6
Leeswijzer.....	10
Inleiding	11
1 Opzet en uitvoering van het onderzoek	20
1.1 Inleiding	20
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	20
1.3 Afbakening van definities	21
1.4 Uitvoering van het onderzoek	22
DEEL I	28
2 Huiselijk geweld in 2002.....	29
2.1 Inleiding	29
2.2 Conflictpartijen	30
2.3 Locaties en sociale contexten van geweld	35
2.4 Aard van het geweldgebruik.....	35
2.5 Achtergronden van geweld	38
2.6 Verdachten naar type geweld	39
2.7 Samenvatting hoofdstuk 2.....	39
3 Publiek geweld in 2002	41
3.1 Inleiding	41
3.2 Conflictpartijen	41
3.3 Locaties en sociale contexten van geweld	46
3.4 Aard van het geweldgebruik.....	48
3.5 Achtergronden van geweld	50
3.6 Verdachten naar type geweld	52
3.7 Samenvatting hoofdstuk 3.....	52
4 Vergelijking van huiselijk en publiek geweld	54
4.1 Inleiding	54
4.2 Verdachten en slachtoffers	54
4.3 Ernst van het geweldgebruik.....	56
4.4 Tot slot.....	57
5 Replicatie onderzoek straatgeweld tussen onbekenden	58
5.1 Inleiding	58
5.2 Neemt het geweld op straat tussen onbekenden toe?	58
5.3 Zijn er veranderingen in het type geweld?	59
5.4 Zijn er veranderingen in het type geweldplegers en slachtoffers?.....	65
5.5 Samenvatting hoofdstuk 5.....	68

DEEL II Daderprofielen	70
6 Daderprofielen van geweldplegers: theoretisch kader	71
6.1 Inleiding	71
6.2 Achtergrondkenmerken	71
6.3 Daderprofielen op grond van persoonlijkheidsaspecten	72
6.4 Scenario's of relatietyperingen huiselijk geweld op politieniveau.....	76
6.5 Risicotaxatie geweldplegers.....	77
6.6 Conclusie.....	78
7 Daderprofielen van geweldplegers: resultaten empirisch onderzoek	79
7.1 Inleiding	79
7.2 Daad- en daderfactoren	80
7.3 Daderprofielen	88
7.4 Daderprofielen zinvol?.....	92
7.5 Conclusie.....	93
8 De aanpak van geweld.....	95
8.1 Inleiding	95
8.2 Een specifieke aanpak voor huiselijk geweld	95
8.3 Een specifieke aanpak van allochtone plegers van huiselijk geweld?	97
8.4 Een gedifferentieerde aanpak van huiselijk geweld	98
8.5 De aanpak van geweld.....	100
9 Slotbeschouwing	101
Bijlage 1 Monitoring van geweld	110
Bijlage 2 Selectie van aangiften en steekproefomvang in de drie regio's.....	119
Bijlage 3 Overzicht van variabelen en van gehanteerde definities bij de analyse van aangiften	123
Bijlage 4 Overzicht van het aantal personen dat betrokken raakt bij geweld vanuit het uitoefenen van zijn/haar beroep.....	128

Samenvatting

Dit rapport doet verslag van het onderzoek naar huiselijk en publiek geweld. Het omvat drie deelonderzoeken, alle gericht op het beschrijven van geweld en geweldplegers. Doelstelling van het eerste deelonderzoek is het in beeld brengen van de aard en omvang van het bij de politie geregistreerde huiselijk en publiek geweld in Nederland voor het jaar 2002. Het tweede deelonderzoek betreft een replicatie van het onderzoek uit 1998 naar geweld tegen onbekenden op straat om zodoende voor een langere periode zicht te krijgen op de ontwikkelingen in het straatgeweld. Het derde deelonderzoek heeft tot doel te achterhalen in hoeverre de groep plegers van publiek geweld en de groep plegers van geweld in huiselijke kring elkaar overlappen. De vraag die hier achter ligt is of een generieke aanpak van geweld dan wel een specifieke aanpak voor huiselijk geweld is gewenst. De analyse van de aard en omvang van geweld vindt plaats op basis van een steekproef (met betrekking tot het jaar 2002) van 2.702 geweldsaangiften in drie politieregio's.

Aard en omvang van geweld

Deel I van dit rapport gaat in op de aard en omvang van huiselijk geweld en publiek geweld. Tevens worden de resultaten met betrekking tot beide vormen van geweld onderling vergeleken. Daarnaast wordt ingegaan op geweld tegen onbekenden op straat ('zinloos geweld').

Huiselijk geweld

Gemiddeld 20% van de bij de politie aangegeven geweldsdelicten betreft geweld in huiselijke kring. Wat betreft de typen delicten en plegers die zijn aangetroffen, zijn in de drie onderzochte regio's op een aantal punten *overeenkomsten* geconstateerd. Zo speelt het merendeel van de geregistreerde geweldsincidenten zich af binnen (huwelijkse) relaties en verbroken relaties. Gemiddeld een derde van het geregistreerde huiselijk geweld blijkt zich buiten de woning of niet op privé-terrein af te spelen. De zwaarste incidenten vinden plaats in of om de woning. Er is evenwel ook een aantal significante *verschillen* tussen de regio's geconstateerd. Zo is de *omvang* van de problematiek van huiselijk geweld zeer verschillend per regio. Er bestaan verder verschillen in het aandeel van in Nederland geboren verdachten, het aandeel aangiften van 'huiselijk geweld buiten de woning/privé-terrein', het aandeel 'zwaar fysiek geweld', het aandeel geweldsincidenten waarbij een wapen wordt gebruikt en het aandeel incidenten waarbij (terug)geslagen wordt door het slachtoffer. Van de groep *verdachten* van huiselijk geweld kan op basis van deze verkenning het volgende globale profiel worden opgemaakt: de ruime meerderheid van de verdachten is man, de spreiding naar leeftijd van huiselijke geweldplegers is groot en het aandeel van in het buitenland geboren verdachten van huiselijk geweld is oververtegenwoordigd ten opzichte van het totaal aandeel inwoners dat niet in Nederland is geboren. Voor de regio Rotterdam is onderzocht of de verdachte first offender is of niet. Bijna 40% van de verdachten van huiselijk geweld heeft ook eerder (minimaal eenmaal) als verdachte met de politie contact gehad in de drie jaren voorafgaand aan het gepleegde delict, waarvan in

ongeveer de helft van deze gevallen sprake was van een geweldsdelict. Voor de regio Midden West Brabant is onderzocht of de verdachten vaker voor een geweldsdelict zijn aangegeven bij de politie. Van ongeveer een op de tien plegers van geweld in huiselijke kring was al eerder aangifte gedaan van geweld in huiselijke kring en ruim een op de tien verdachten had al eerder contact met de politie voor een geweldsincident in de publieke sfeer.

Publiek geweld

Van de publieke geweldsdelicten speelt ongeveer tweederde zich af tussen personen die aangeven elkaar niet te kennen. Geweld tussen 'vrienden en bekenden', tussen 'vage bekenden' waarbij het slachtoffer de dader slechts van naam kent, of 'buren' komt beduidend minder voor. Het blijft niettemin van belang om deze vormen van publiek geweld met het oog op hun negatieve invloed op de sociale cohesie op lokaal niveau adequaat te monitoren. In bijna een kwart van de geweldsincidenten zijn meer personen gewelddadig tegen één slachtoffer. Ongeveer de helft van de publieke geweldsdelicten speelt zich af in de woonwijk en een kwart in het uitgaanscentrum. Een op de vijf geweldsincidenten wordt door het betrokken slachtoffer getypeerd als 'geweld zonder aanloop van opbouwende spanningen'. Alcohol speelt met name een rol bij geweldsincidenten gepleegd in het uitgaanscircuit en vaak zijn het dan juist de slachtoffers die hebben gedronken. Drugsgerelateerde incidenten spelen zich voornamelijk af in de woonwijk en het uitgaanscircuit. Tussen de regio's zijn grote verschillen te constateren als het gaat om de omvang en ernst van de problematiek van publiek geweld. Zo lijkt het aantal publieke geweldsincidenten per 10.000 inwoners gekoppeld aan de urbanisatiegraad van de regio's. Op grond van het onderzoek in de drie regio's kan worden gesteld dat hoe hoger de urbanisatiegraad is, des te meer geweldsincidenten zich voordoen. Dit geldt eveneens voor het aandeel zware delicten in het totaal van aangiften van publiek geweld, de mate waarin wapens worden gehanteerd door de verdachten, het veroorzaakte letsel en de agressiviteit van de kant van slachtoffers. De *verdachten* van publiek geweld zijn doorgaans man (85%). De gemiddelde leeftijd is 26 jaar en er is sterke concentratie in de jongste leeftijdsgroepen (<15, 15-19 en 20-24 jarigen vormen ongeveer de helft van de populatie). Met name 19-minners blijken peergroup-gericht in het plegen van geweld. Er zijn nauwelijks verdachten ouder dan 45 jaar (nog geen tien procent). Verdachten die betrokken zijn bij incidenten waarbij sprake is van uitlokking of die zonder aanwijsbare redenen ontstaan, zijn gemiddeld duidelijk jonger dan andere verdachten. Bij incidenten die zonder een duidelijke reden ontstaan, zijn vooral verdachten jonger dan 15 jaar betrokken. Verdachten die zwaar geweld gebruiken wijken naar leeftijd, geslacht en geboorteland niet af van verdachten die geen of in lichte mate geweld gebruiken. Tevens blijken niet in Nederland geboren verdachten vaker een wapen te gebruiken bij geweldsincidenten in de publieke sfeer dan in Nederland geboren verdachten. Voor de regio Rotterdam is onderzocht of de verdachte first offender is of niet. Bijna 30% van de verdachten van publiek geweld heeft in de drie jaren voorafgaand aan het gepleegde delict eerder (minimaal eenmaal) als verdachte met de politie contact gehad. Van recidiverend politiecontact, in het bijzonder inzake geweldsdelicten, is in die periode sprake bij ongeveer 10 % van de verdachten. Uitgaande van de informatie zoals beschikbaar bij de politie Midden West Brabant blijkt dat minder dan 5% van de plegers van publiek geweld in de drie jaar voorafgaand aan het incident al eens eerder met de politie in aanraking is geweest als verdacht van het plegen van huiselijk geweld, terwijl ruim 20% eerder in aanraking kwam met de politie in verband met publiek geweld.

Huiselijk en publiek geweld

Er is een aantal in het oog springende verschillen tussen huiselijk en publiek geweld. Publiek geweld vindt vooral plaats tussen mannen onderling, huiselijk geweld tussen mannen en vrouwen. In geval van publiek geweld komt regelmatig voor dat meer verdachten gewelddadig zijn tegen één slachtoffer of dat er sprake is van groepsgeweld. Geweld in huiselijke kring vindt daarentegen doorgaans plaats tussen individuen. De populatie van verdachten van publiek geweld is jonger dan de populatie van huiselijk geweld. De groep

plegers van huiselijk geweld kent een grotere spreiding in leeftijd, terwijl publiek geweld zich concentreert onder jongeren. Bovendien is bij huiselijk geweld vaker sprake van zwaar fysiek geweld. Er is echter geen verschil te constateren in wapengebruik en ook niet wat betreft het veroorzaakte letsel. Tot slot blijkt uit een nadere analyse van de aangiften van de regio Rotterdam dat de verdachten bij geweld in huiselijke kring vaker al eerder contact met de politie hebben gehad (in verband met een geweldsdelict of ander delict) dan verdachten van geweld in de publieke sfeer.

Ontwikkelingen van geweld op straat tussen onbekenden

Het aantal aangiften van straatgeweld tussen onbekenden neemt tussen 1998 en 2002 met ongeveer 20 procent toe. Ook uit ander onderzoek komt naar voren dat in veel politieregio's een toename van het straatgeweld met ongeveer 20% tot 30% wordt geconstateerd. Deze toename van het aantal aangiftes wil niet zeggen dat het geweld onder de bevolking is toegenomen. Het kan er ook op duiden dat mensen sneller geneigd zijn aangifte te doen van *minder ernstige* geweldsincidenten. Het feit dat in dit onderzoek wordt geconstateerd dat het aandeel van zware delicten afneemt, ondersteunt deze zienswijze.

Het geweld op straat tussen onbekenden lijkt zich in 2002 – vergeleken met de situatie in 1998 – nadrukkelijker in de context van de wijk te bevinden. Daarbij neemt het aandeel 'één op één geweldsincidenten' toe en neemt het aandeel incidenten met meer verdachten en één slachtoffer af. Driekwart van de 'straatincidenten tussen onbekenden' speelt zich af tussen mannen. In dit opzicht is er geen verschil tussen 1998 en 2002.

Ernstiger lijkt het geweld niet te zijn geworden: zowel het aandeel als het absolute aantal zware delicten neemt af en het aandeel (en aantal) incidenten waarbij ten aanzien van het slachtoffer zwaar tot zeer ernstig letsel wordt geconstateerd is constant. Daarnaast is er geen significante wijziging in het aandeel incidenten waarbij een wapen werd gebruikt of in het gebruik van bepaalde typen wapens. Er is een verdubbeling van het aantal aangegeven beroepsgerelateerde geweldsdelicten (op straat tussen onbekenden) te constateren van 91 in 1998 naar 216 in 2002.

Het aandeel van 12-17 jarige geweldplegers blijkt in de steekproef van 2002 fors kleiner dan in de steekproef van 1998. Het aandeel 25 tot 40 jarigen neemt daarentegen juist toe onder verdachten van geweldsdelicten. Bij de slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden zijn evenwel geen significante wijzigingen naar leeftijd geconstateerd.

Daderprofielen en aanpak van geweld

In Deel II van dit rapport wordt nader ingegaan op de groep daders van zowel geweld in huiselijke kring als daarbuiten, ook wel de groep algemeen geweld genoemd. Deze groep daders wordt vergeleken met de groep daders van alleen huiselijk geweld en de groep daders van alleen publiek geweld. De kwantitatieve gegevens berusten op onderzoek in de regio Midden West Brabant.

De groep die zowel binnenshuis als buitenshuis gewelddadig is, is afgaande op de politieregistratie klein: nog geen 8% van de verdachten die geweld tegen individuen pleegt, staat zowel geregistreerd voor geweld in huiselijke kring als geweld in het publieke domein. Dit cijfer kan worden beschouwd als een absolute minimumgrens. Doorgaans wordt niet nagevraagd of verdachten van publiek geweld ook in huiselijke kring gewelddadig zijn, en van geweld in huiselijke kring wordt doorgaans geen aangifte gedaan. Het is op grond van politiegegevens daarom moeilijk vast te stellen wat de omvang is van de groep die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is. Op basis van de individuele strafbladen kan geconstateerd worden dat een kwart van de verdachten van geweld in huiselijke kring een strafblad heeft voor een geweldsdelict, dat wil zeggen dat het aandeel verdachten dat in het algemeen gewelddadig is, groeit naar 14%.

Het onderzoek naar verschillen en overeenkomsten in daderprofielen tussen de drie groepen levert een aantal nieuwe inzichten op ten opzichte van de kwantitatieve vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld in deel I.

De groep die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is, kent qua leeftijdsopbouw ongeveer eenzelfde patroon als de groep huiselijk geweld. Toch zien we ook een relatief groot aantal jongeren. Daarnaast zien we dat deze groep alleen mannelijke verdachten omvat en dat de meerderheid van de slachtoffers vrouw is. In die zin lijkt de groep verdachten die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is het meest op de groep huiselijk geweld.

In één opzicht verschilt de groep algemeen geweld van de twee andere groepen, en dat is de aanwezigheid van een strafblad en de lengte en variëteit ervan. De groep die in het algemeen gewelddadig is, omvat bijna alleen verdachten die een strafblad hebben. Deze groep heeft zich dikwijls schuldig gemaakt aan meer vormen van criminaliteit, zoals vermogens-, gewelds- en verkeersmisdrijven. De groep verdachten die alleen in huiselijke kring gewelddadig is, bestaat net als de groep die alleen in het publieke domein gewelddadig is, slechts voor de helft uit verdachten met een strafblad. Het strafblad van beide groepen geweldsplegers betreft vaak één vorm van criminaliteit. Tevens blijkt dat de groep die in het algemeen gewelddadig is, vaker is betrokken bij verboden wapenbezit dan de twee andere groepen.

Uit het onderzoek naar daderprofielen komt naar voren dat twee aspecten relevant onderscheidend zijn: (i) er is ofwel sprake van alleen geweld in huiselijke kring; (ii) ofwel er vinden andere (gewelds)criminele activiteiten plaats. De plegers van geweld in huiselijke kring met een blanco strafblad vormen een duidelijk herkenbare groep. Uit de literatuur komt naar voren dat deze groep zich onderscheidt van de andere twee groepen door een grotere spreiding naar sociale klasse, geen antisociale levensstijl of vormen van verslaving, geremdheid ten aanzien van gebruik van geweld en schaamte voor het gebruik van geweld. Uit de interviews komt naar voren dat verdachten van geweld in huiselijke kring kunnen worden getypeerd als mannen die gewoon functioneren, maar in hun relatie gevoelens van onmacht en frustratie 'oplossen' met geweld. Uit de literatuur komt naar voren dat deze groep (potentieel) groot is. Bij de politie, de reclassering en in de gevangenis is de groep 'alleen huiselijk geweld' kleiner en de groep die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld pleegt groter.

Wat betekent dit voor de strafrechtelijke aanpak van geweld?

Er is sinds 2003 een aanwijzing 'Huiselijk geweld' met als doel het stoppen van het geweld en het voorkomen van recidive door gerichte interventies. Deze specifieke aanpak is geïndiceerd omdat huiselijk geweld zich onderscheidt van publiek geweld door de relationele context waarin het geweld plaatsvindt en de grote kans op herhaling van het geweld met grote risico's voor het slachtoffer en negatieve gevolgen voor de eventueel aanwezige kinderen. Binnen deze strafrechtelijke aanpak kunnen verschillende accenten worden gelegd: meer op hulpverlening of meer op repressie.

De vraag is of deze strafrechtelijke aanpak voor alle geweldplegers geschikt is. Uit het onderzoek komt naar voren dat de strafrechtelijke aanpak van geweld onderscheid moet maken naar geweld dat plaatsvindt in huiselijke kring en daarbuiten. De aanpak zoals verwoord in de Aanwijzing huiselijk geweld heeft tot doel het geweld direct te stoppen omdat het slachtoffer risico loopt opnieuw slachtoffer te worden. Direct ingrijpen en het aanbieden van een hulpverleningstraject staan centraal. Er bestaan twijfels over de bruikbaarheid van deze aanpak voor de groep plegers van publiek geweld omdat het verschillende groepen betreft qua achtergrond en problematiek. Indien er toch voor wordt gekozen deze aanpak van huiselijk geweld ook voor plegers van publiek geweld te gebruiken, is het *niet* raadzaam verdachten van publiek en van huiselijk geweld bij elkaar in een groep van hulpverlening te plaatsen. In de aanpak van geweld moet aandacht zijn voor de bijzondere achtergrond en de dynamiek van de relatie waarin het geweld in huiselijke kring plaatsvindt. In die zin is een specifieke aanpak noodzakelijk met niet alleen aandacht voor agressiebeheersing, maar ook voor relationele aspecten. Daarnaast komt uit het onderzoek naar voren dat andere aspecten zoals een asociale levensstijl, de aanwezigheid van een verslaving, een persoonlijkheidsstoornis of ernstige pathologische afwijkingen eveneens belangrijke factoren zijn om bij de strafrechtelijke aanpak in ogenschouw te nemen.

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit twee delen, voorafgegaan door een **inleiding** en een verantwoording van de opzet en uitvoering van het onderzoek (**hoofdstuk 1**). Het eerste deel omvat de hoofdstukken 2 tot en met 5. In **hoofdstuk 2** wordt op basis van data-analyse in drie politieregio's een beeld geschetst van de aard, de omvang en de verdachten van huiselijk geweld in deze regio's. Daarna volgt in **hoofdstuk 3** een analyse van publiek geweld, eveneens op basis van data uit de politieregistratie in dezelfde drie regio's. **Hoofdstuk 4** beschrijft de verschillen en overeenkomsten tussen huiselijk geweld en publiek geweld. **Hoofdstuk 5** presenteert de resultaten van de replica van het onderzoek naar straatgeweld: *Geweld: gemeld en geteld* dat in het bijzonder de aard, omvang en ontwikkeling van straatgeweld tussen onbekenden in kaart brengt. Het tweede deel omvat de hoofdstukken 6 tot en met 8. In dit deel wordt ingegaan op de profielen van de groep personen die zowel binnens- als buitenshuis geweld plegen. Onderzocht wordt of deze groep zich onderscheidt van enerzijds de groep personen die alleen in huiselijke kring geweld plegen en anderzijds de groep personen die alleen in de publieke sfeer geweld plegen. De nadruk ligt op een verkenning van daderprofielen van deze drie groepen. Hierbij is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. In **hoofdstuk 6** wordt aan de hand van literatuurstudie ingegaan op daderprofielen van de drie voornoemde groepen geweldplegers. Vervolgens schetst **hoofdstuk 7** de daderprofielen op grond van empirische gegevens die verzameld zijn door middel van het onderzoek in de politieregistratie, interviews met deskundigen en een verkennend straf dossieronderzoek. In **hoofdstuk 8** staat de vraag centraal of een integrale of juist een specifieke aanpak is gewenst voor plegers van huiselijk en publiek geweld. In de **slotbeschouwing** komen de voornaamste bevindingen aan bod en worden beleidsspecifieke aanbevelingen gedaan. Tenslotte zijn nog vier **bijlagen** toegevoegd. De eerste bijlage gaat in op de voor en nadelen van het ontwikkelen van een geweldsmonitor. De andere drie bijlagen bevatten technische informatie met betrekking tot de uitvoering van het onderzoek.

Inleiding

Aanleiding tot het onderzoek

De commotie rond een aantal fatale geweldsincidenten op straat in de jaren negentig leidde tot toenemende aandacht voor 'geweld op straat'. In de discussie over publiek geweld, gevoerd in het zogenoemde Twaalfstedendebat, werd de kritiek geuit dat verschillende vormen van geweld te veel op een hoop werden gegooid. Inzicht in de aard, omvang, omstandigheden en motieven van diverse typen geweld werd nodig geacht om dit geweld beter te kunnen bestrijden. Dit leidde ertoe dat diverse onderzoeken zijn uitgevoerd naar de achtergronden van geweldscriminaliteit, waaronder het door de overheid geëntameerde onderzoek *Geweld: gemeld en geteld*. Dit was een grootschalig politiedossieronderzoek naar geweld op straat tussen onbekenden, later aangevuld met een meer kwalitatief onderzoek naar achtergronden en motieven van daders (Terlouw e.a., 2000; Beke e.a., 2001).

Niet alleen het publiek geweld staat in de belangstelling, ook geweld achter de voordeur, dat in de jaren zeventig door de vrouwenbeweging uit de taboesfeer is gehaald en vanaf de jaren tachtig deel uitmaakt van het overheidsbeleid ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes, heeft de aandacht. Eind jaren negentig wordt huiselijk geweld maatschappelijk en politiek een 'hot item'. Huiselijk geweld omvat alle vormen van psychisch, fysiek en seksueel geweld gepleegd in huiselijke kring, dat wil zeggen door ouders, kinderen, partners, familieleden en huisvrienden. De overheid entameerde in de jaren negentig een grootschalig survey-onderzoek naar de aard en omvang van huiselijk geweld onder Nederlanders, uitgevoerd door Intomart. In 2000 is het onderzoek *Huiselijk geweld* herhaald onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland (Van Dijk e.a. 1997 & 2002). Huiselijk geweld wordt evenals publiek geweld de laatste jaren als veiligheidsprobleem beschouwd. In 2003 is de *Aanwijzing huiselijk geweld* in werking getreden. Een voorstel tot een ordemaatregel *Huisverbod* voor plegers van huiselijk geweld is in de zomer van 2004 naar de Tweede Kamer gestuurd.¹

De vraag naar het verband tussen geweld in huiselijke kring en geweld op straat dringt zich op. Plegen daders van straatgeweld ook geweld in de thuissituatie? Zijn jongeren die in een gezin opgroeien waar geweld plaatsvindt, vaker op straat gewelddadig? Zijn kinderen die thuis worden mishandeld of getuige zijn van geweld later op volwassen leeftijd vaker gewelddadig, zowel thuis als op straat? In de Eerste Kamer vroeg men zich af of er een beleidsrelevante relatie is te leggen tussen enerzijds het plegen dan wel ondergaan van geweld in huiselijke kring, en anderzijds het plegen van geweld buitenshuis. Deze vraag leidde tot een onderzoek naar de relatie tussen huiselijk geweld en straatgeweld (Hakkert 2002).

In het onderhavige onderzoek naar verschillen en overeenkomsten tussen huiselijk en publiek geweld en naar de overlap van publiek geweld en huiselijk geweld wordt voortgebouwd op voorgaande onderzoeken. In deze inleiding zal eerst in algemene zin

¹ Persbericht. Zie over deze problematiek: Lünemann, Tak & Piechocki (2002); Lünemann & Overgaag (2003).

worden ingegaan op omvang en achtergronden van geweld. Achtereenvolgens wordt ingegaan op publiek geweld, huiselijk geweld en de relatie tussen publiek geweld en huiselijk geweld. De inleiding wordt afgesloten met een beschrijving van de reikwijdte en de vraagstelling van dit onderzoek.

Omvang en achtergronden van geweld

De geregistreerde omvang en aard van geweld betreft een beperkt deel van de totale omvang van geweld onder de bevolking. De omvang van geweld onder de bevolking wordt vastgesteld op grond van slachtofferenquêtes die jaarlijks worden gehouden. Deze globale cijfers worden niet uitgesplitst naar geweld binnenshuis en geweld buitenshuis.² Op grond van de slachtofferenquête wordt voor 2001 geschat dat meer dan een miljoen geweldsincidenten hebben plaatsgevonden. De afgelopen twintig jaar was er sprake van een schommelende lijn van tussen de 0,7 en 1,1 miljoen geschatte geweldsincidenten. Het recordaantal van 1,1 miljoen in 1984 is in 2001 nagenoeg geëvenaard. Van de 100 inwoners in Nederland worden jaarlijks acht personen slachtoffer van een geweldsincident. Van alle geweldsincidenten wordt slechts een deel gemeld bij de politie en daarvan wordt niet in alle gevallen officieel proces-verbaal opgemaakt. Op grond van schattingen gebaseerd op slachtofferenquêtes wordt in 2001 van alle geweldsdelicten (mishandeling, bedreiging, seksuele delicten) 25% bij de politie gemeld. Voor alleen mishandeling is het meldpercentage hoger, namelijk 40%. Van de meldingen mondt de helft uit in een officiële registratie bij de politie volgens de slachtofferenquêtes. Als we het aantal geschatte geweldsincidenten in 2001 vergelijken met het aantal bij de politie geregistreerde delicten dan zien we dat 10% van de geweldsincidenten in de officiële politiestatistiek terechtkomt. Dit is minder dan slachtoffers aangeven. Slachtoffers denken soms officieel aangifte te hebben gedaan, terwijl dat niet zo is.³ Vergelijken we de cijfers over de periode 1995-2001 dan stijgt zowel het geschatte aantal door burgers ondervonden geweldsincidenten als het aantal door de politie opgemaakte processen-verbaal van geweldsdelicten (Van de Heide & Eggen, 2003).

Om iets te kunnen zeggen over toename of afname is het van belang om over een langere periode te kijken: korte periodes vergelijken is niet zinvol omdat toevalligheden het beeld sterk kunnen beïnvloeden (Wittebrood 2000). Verbeterde registratie en een stijgende bereidheid om van een geweldsincident aangifte te doen bij de politie resulteren in een toename van de omvang van de geregistreerde geweldscriminaliteit. Tegenwoordig wordt het begrip geweld trouwens steeds breder gedefinieerd doordat verbaal agressief gedrag als geweld wordt opgevat (Egelkamp 2002). Hoewel de cijfers aangeven dat het geweld in de samenleving toeneemt, is er discussie over de vraag of mensen meer daden van agressie als geweld ervaren of dat het geweld daadwerkelijk toeneemt (Van de Heide & Eggen, 2003; Wittebrood, 1999). Duidelijk is echter dat geweld een maatschappelijk probleem vormt en dat inzicht in aard, functie, spreiding, achtergronden, motieven en gevolgen van geweld van belang is om beleid te ontwikkelen dat is gericht op het stoppen van het geweld.

De geweldsproblematiek en de toename van (verbale) agressie wordt wel verklaard uit een cultuurverandering die heeft plaatsgevonden. Deze verandering kan globaal worden aangeduid als een verandering van plichtenethiek naar gevoelsethiek (Boutellier, 2003). Er is sprake van een groeiende assertieve levensstijl van mensen. Mensen eisen tegenwoordig een maximale bewegingsvrijheid voor zichzelf op en dit heeft als keerzijde dat diezelfde burger zich sneller gekwetst voelt als de ander hem niet voldoende respecteert. De meeste geweldsincidenten ontwikkelen zich binnen een escalatie van woorden en handelingen. Het

² Volgens een inventarisatie van De Haan en anderen vindt 57% van alle geweldsdelicten in de openbare ruimte plaats (aangehaald in Van den Brink & Schuyt 2003).

³ De discrepantie tussen officiële registratie en wat op grond van slachtofferenquêtes verwacht wordt, kan ook worden veroorzaakt door een selectieve respons waardoor vertekening plaatsvindt in de enquêteresultaten.

geweldsvraagstuk wordt daarom wel beschouwd als een beschavingsvraagstuk (Van den Brink, 2001).

Een andere sociologische verklaring van de toename van agressie door de burgers en de toegenomen kwetsbaarheid van burgers in het publieke domein is dat er tegenwoordig in het publieke domein tal van omstandigheden zijn die geweld bevorderen en de pakkans voor de dader verminderen. Te denken valt aan anonimiteit, mobiliteit, het ontbreken van sociale controle en de aanwezigheid van een hoge mate van onverschilligheid. Vroeger bestond in de besloten gemeenschappen en woonwijken een overlap aan levensgebieden, een bescheiden mobiliteit, een dichter netwerk van persoonlijke betrekkingen en een hogere mate van sociale controle. Hierdoor werd de agressie in toom gehouden en eventuele geweldplegers konden in korte tijd achterhaald en ingerekend worden. De mogelijkheden om geweld te plegen zijn in het publieke domein niet meer beperkt tot beroepsdelinquenten. In die zin kan worden gesteld dat zowel het daderschap als het slachtofferschap van publiek geweld aan democratisering onderhevig is, aldus Van den Brink en Schuyt (2003).

De vraag is of deze verklaringen ook gelden voor geweld in huiselijke kring. Er is geen sprake van anonimiteit binnen familieverhoudingen, sterker nog, familieverhoudingen kunnen worden getypeerd als relaties met emotionele bindingen, betrokkenheid bij elkaar en een grote mate van loyaliteit. De gezinsverhoudingen zijn de afgelopen decennia veranderd van meer autoritaire verhoudingen van de man ten opzichte van de vrouw en van de vader ten opzichte van de kinderen naar meer egalitaire vormen van omgang. De emancipatiestrijd van vrouwen heeft er toe geleid dat vrouwen gelijke rechten kregen en dit betekende voor de gezinsverhoudingen bijvoorbeeld dat de man geen hoofd meer is van het gezin, dat verkrachting in het huwelijk strafbaar is gesteld en het tuchtigen (slaan) van de echtgenote niet acceptabel wordt geacht. Slaan als opvoedingsmethode wordt eveneens afgekeurd.⁴ Er komt een meer gelijkwaardige rolverdeling tussen man en vrouw en het opvoeden en begeleiden van kinderen wordt steeds meer als een belangrijke en gezamenlijke taak van ouders gezien. Er is minder tolerantie voor agressie en geweld. De norm is dat conflicten met onderhandelen en uitpraten moeten worden opgelost. De Swaan typeert dit als een verschuiving van bevelshuishouding naar onderhandelingshuishouding (1982). Dit veronderstelt grote communicatieve en sociale vaardigheden.

De sociologische verklaringen voor de toename van geweld in de publieke sfeer – afname van sociale controle en sociale cohesie, toename van een assertieve levensstijl – gelden niet als verklaring voor geweld in huiselijke kring omdat de verhoudingen niet anoniem, maar intiem zijn. Toch levert het doordenken van de termen sociale controle, sociale cohesie en assertiviteit ook een aantal overeenkomsten op. Juist in gezinnen waar het mis gaat in de hechting en waar ouders geen of onvoldoende toezicht houden op hun kinderen, is de kans op ontsporing van jongeren richting agressief en crimineel gedrag groter. Dit geweld door jongeren is overigens seksespecifiek, het zijn vooral jongens. Van Lawick (2003b) verklaart de agressie onder jongens mede uit de veranderende positie van mannen en vrouwen in de maatschappij. Door de vrouwenemancipatie is het opleidingsniveau van vrouwen gestegen, meisjes doen het op school gemiddeld beter dan jongens en zijn gemiddeld ook meer taalvaardig en communicatief. Vrouwen hebben een positief doel om naar te streven, namelijk meer vrouwen op hoge posities in politiek, wetenschap of bedrijfsleven. Het zelfbewustzijn van vrouwen, zowel onder de autochtone als allochtone bevolking, blijkt te groeien. Daarentegen verkeren jongens, aldus Van Lawick, in een existentiële crisis. Jongens blijken steeds minder zeker van hun positie als man, zij weten niet goed wat van hen wordt verwacht in relatie tot vrouwen en missen een duidelijk doel om naar te streven. De spanning die dit te weeg brengt wordt gecompenseerd door agressief, intimiderend en gewelddadig gedrag om hun gekwetste ego te herstellen. Dit agressieve gedrag vindt plaats in het publieke domein, maar ook binnen gezinsverhoudingen.

⁴ Slaan als opvoedingsmethode wordt onaanvaardbaar geacht en minister van Justitie Donner heeft toegezegd dit in het burgerlijk wetboek vast te leggen.

Als we de termen van sociale controle, sociale cohesie en een assertieve levensstijl doordenken voor partnerrelaties, dan kan dit niet zonder hierbij machtsaspecten te betrekken. Vrouwen hebben zich de afgelopen decennia geëmancipeerd en meisjes zijn zelfbewuster geworden. De machtsverhoudingen tussen de seksen zijn in verandering. Mannen hebben minder controle over hun vrouw en vrouwen hebben vaker een eigen sociaal leven. Juist een verschuiving in machtsbalans kan aanleiding zijn voor een toename van geweld. Onderzoek naar seksuele intimidatie op het werk wijst uit dat vooral in bedrijven waar de machtsverhoudingen aan het verschuiven zijn en een autoritaire cultuur zich wijzigt in een meer egalitaire cultuur, de kans op seksuele intimidatie toeneemt (Timmerman & De Bruijn, 1990). Ook in geval van partnergeweld zie je dat een verandering in machtsverhouding vaak samen gaat met uitingen van agressie en geweld (Van Lawick, 2003a). In die zin kan een toename van assertiviteit (van de vrouw), een afname van sociale controle (door de man) en een afname van sociale cohesie (omdat de vrouw een eigen sociaal leven opbouwt onafhankelijk van de man) worden beschouwd als factoren die een rol spelen in de verklaring van huiselijk geweld.

Geweld kan worden begrepen in de context van toegenomen assertiviteit, afname van sociale controle en sociale cohesie, waaraan ook verschuivingen in machtsverhoudingen kunnen worden toegevoegd. Voor zowel publiek geweld als voor huiselijk geweld zien we op een meer abstract niveau een ontwikkeling van toename van assertiviteit en afname van sociale controle en sociale cohesie en verschuivende machtsverhoudingen, maar op een concreter niveau verschillen deze ontwikkelingen naar de context van het geweld (geweld in het publieke domein, geweld door jongeren en geweld tegen de partner).

Geweld op straat

Terlouw e.a. (2000) hebben onderzoek gedaan naar de aard, achtergronden en motieven van geweld op straat, dat wil zeggen fysiek geweld gericht tegen onbekende personen en uitgeoefend op straat. Geweld op straat doet zich grotendeels voor binnen drie contexten: de woonwijk (35%), het verkeer (24%) en de uitgaanscentra (19%). Daarnaast vindt geweld op straat ook plaats in winkelcentra, school, openbaarvervoer, sport of anders (22%). Het onderzoek naar straatgeweld betreft de bij de politie geregistreerde incidenten. Er zijn geen gegevens bekend over de totale omvang van geweld op straat.

Op basis van een nadere analyse van politiedossiers en interviews met slachtoffers, daders en omstanders beschrijven Beke e.a. (2001) de wijze waarop conflicten kunnen escaleren in geweld. Zij benoemen zes scenario's: terechtwijzing; tot de orde roepen; eigenrichting; vechterij; klopjacht; waanzin. De terechtwijzing komt vooral voor in verkeerssituaties, waar een verkeersdeelnemer wordt gecorrigeerd door een andere verkeersdeelnemer vanwege risicovol gedrag. In het uitgaansleven is veeleer sprake van tot de orde roepen, waar de irritatie niet altijd in verhouding staat tot de wijze waarop correctie plaatsvindt. Ook de vechterij komt vaak voor in het uitgaansleven. Het gaat in dat geval om groepen jongeren voor wie een avond stappen gelijk staat aan 'rotzooi trappen'. In de wijk is sprake van eigenrichting: het zijn vaak buurtbewoners die zich zo ergeren aan (asociale) personen dat ze besluiten in te grijpen en de krachtsverhoudingen uit het oog verliezen of extreem reageren. Ook zie je in de wijk de variant 'klopjacht': groepen jongeren die het gemunt hebben op onschuldige voorbijgangers. Tot slot signaleren Beke e.a. (2001) psychisch gestoorde daders die op grond van waanbeelden een volkomen willekeurig slachtoffer kiezen: het scenario waanzin. Dit scenario is meestal gelocaliseerd in de woonwijk en soms in de uitgaanscontext.

Duidelijk komt naar voren dat geweld bijna altijd voortkomt uit een interactieproces tussen betrokkenen, waarbij de rol van slachtoffer of dader inwisselbaar kan zijn. Beide partijen reageren vaak impulsief en ondoordacht en voelen zich als het ware gedwongen om corrigerend op te treden of om een uitdaging aan te gaan. De onderzoekers concluderen dat geweldplegers zich vaak superieur voelen ten opzichte van de slachtoffers. Zij achten zich moreel verheven, hun zelfbeeld is kwetsbaar en ze voelen zich gauw verongelijkt,

projecteren hun ongenoegen op de ander en hebben weinig empathisch vermogen. Doordat zij zich niet in de ander kunnen inleven, vallen ze terug op hun vaste gedragsrepertoire. In die zin ervaren geweldplegers hun gedrag als noodgedwongen. De feiten en omstandigheden van de situatie zijn mede bepalend voor het geweldsscenario dat zich ontrolt. 'Bij verkeersgeweld zijn onder meer de tijdsdruk, de schaarse ruimte en de gebrekkige mogelijkheden tot non-verbale communicatie van belang. Bij uitgaansgeweld zijn het vooral de drukte in de uitgaansgelegenheden, de ontremmende werking van alcohol en de rol van omstanders. In de buurtcontext ...spelen in veel gevallen de continuïteit in de situatie en omstandigheden en de territoriale aanspraken van partijen een rol.' Een bijzondere positie neemt de psychisch gestoorde dader in, hoewel volgens de onderzoekers het waanzinnige karakter van hun motivatie slechts een gradueel verschil is met de andere geweldplegers (Beke e.a., 2001). De onderzoekers komen tot de slotsom dat het begrip 'zinloos geweld' nauwelijks van toepassing is. In een derde van de gevallen is een interactiepatroon waarbij het geweld eenzijdig is in aanloop en in escalatie. Dit betreft situaties van de klopjacht waarbij personen groepsgewijs een willekeurig slachtoffer in het nauw drijven en incidenten waar een psychisch gestoorde een willekeurig slachtoffer mishandelt. Toch is er vanuit de optiek van de daders ook dan vaak geen sprake van 'zinloos geweld' omdat zij motieven hebben gehad om tot geweldpleging over te gaan. Gelet op de persoon van de dader constateren de onderzoekers drie typen geweldplegers: de normale, adequaat gesocialiseerde en beheerste mensen die soms onder invloed van alcohol of drugs, of in uitzonderlijke situaties geweld plegen. Van het tweede type zijn de onbeheerste mensen die als gevolg van bijvoorbeeld gestoorde ontwikkelingspatronen zich niet geremd voelen om geweld te plegen. Het derde type zijn de overbeheerste geweldplegers die doorgaans zichzelf onder controle hebben maar in uiterste gevallen, zoals herhaaldelijke provocatie of langdurige frustrerende omstandigheden, tot explosief geweld overgaan.

Huiselijk geweld

De problematiek van huiselijk geweld onderscheidt zich van die van publiek geweld doordat het geweld plaatsvindt in huiselijke kring, dat wil zeggen binnen intieme relaties, gezins- of familieverhoudingen. Het bindende element is dat in alle gevallen sprake is van emotionele afhankelijkheid en loyaliteitsbanden. Toch is het goed onderscheid te maken tussen verschillende soorten relaties. Het maakt een verschil of het kind door een huisvriend seksueel wordt misbruikt, of door de vader of dat een vrouw door haar echtgenoot of een huisvriend wordt mishandeld. Gezinsbanden en familiebanden hebben hun eigen dynamiek en zijn moeilijker te doorbreken. Een ander onderscheid met publiek geweld is dat huiselijk geweld doorgaans geen eenmalige uitbarsting is, maar herhaald plaatsvindt tegen een achtergrond van dreiging en angst. Bovendien leven slachtoffers, mede door de (opgedrongen) geheimhouding, vaak in een isolement. Wat de problematiek van huiselijk geweld lastig te beoordelen maakt, is de complexiteit van gevoelens, afhankelijkheden, economische verbondenheid, gezamenlijke geschiedenis en bloedbanden. Het geweld is slechts één aspect van velen. De hand die slaat is ook de hand die liefheeft – of heeft liefgehad. (Römkens, 1992; Lünemann, 1996; Dijkstra, 2000; Malsch e.a., 2004)

De twee belangrijkste survey-onderzoeken over aard en omvang en achtergronden van huiselijk geweld zijn *Geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties* van Römkens⁵ in 1989 en *Huiselijk geweld* van Intomart in 1997. Het onderzoek van Römkens betreft partnergeweld en spitst zich toe op geweld tegen vrouwen, terwijl het onderzoek van Intomart alle vormen van geweld in huiselijke kring betreft. De term huiselijk geweld wordt in navolging van het Engelse begrip *domestic violence* gebruikt en verbindt kindermishandeling en partnergeweld

⁵ Deze empirische studie was de basis voor haar dissertatie *Gewoon geweld?* (1992) waar de bevindingen in een theoretisch kader zijn geplaatst.

met elkaar, evenals andere vormen van geweld in huiselijke kring. Bovendien is huiselijk geweld een seksneutrale term en krijgt het geweld tegen mannen daarmee een plaats. Ruim een op de vijf vrouwen (20,9%) heeft ooit eenzijdig geweld meegemaakt in een relatie met een man, waarvan ruim de helft slachtoffer was van (zeer) ernstig en herhaald geweld. Ruim een op de twintig vrouwen (5,5%) heeft in een relatie wederkerig geweld meegemaakt waarbij zij en de partner over en weer geweld gebruikten van lichte tot matige ernst. Een op de acht vrouwen werd binnen haar huidige relatie met eenzijdig geweld geconfronteerd (Römkens, 1989, 1992).⁶ Het onderzoek van Römkens toonde aan dat een intieme relatie voor vrouwen regelmatig geen veilige haven is.

Het onderzoek naar huiselijk geweld geeft een alarmerend beeld van geweld in de privé-sfeer: bijna de helft van de Nederlandse bevolking is slachtoffer (geweest) van huiselijk geweld (45%), vrouwen iets vaker dan mannen (respectievelijk 46% en 43%). Van alle Nederlanders is 11% slachtoffer van huiselijk geweld dat lichamelijk letsel tot gevolg heeft gehad.⁷ Het gaat hier om alle vormen van huiselijk geweld. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen geweld in relaties en geweld tegen kinderen. Mannen en vrouwen zijn slachtoffer van geweld, maar geweld heeft niettemin een seksespecifieke component. Vrouwen zijn vaker dan mannen slachtoffer van seksueel geweld (30% respectievelijk 13%). Vrouwen zijn vaker slachtoffer van geweld met een hoge intensiteit, dat wil zeggen langduriger, frequenter, met ernstiger letsel en gevolgen. Als een partner geweld pleegt, gaat het veelal om geweld met een hoge tot zeer hoge intensiteit. Daarnaast zijn het doorgaans mannen die het geweld plegen: 80% van het huiselijk geweld wordt door mannen gepleegd. Mannelijke (ex-)partners zijn zes maal vaker dader van fysiek geweld dan vrouwelijke (ex-)partners (24% respectievelijk 4%) en broers zijn bijna vier maal zo vaak dader van fysiek geweld als zussen (11% respectievelijk 3%). Ook de vader is vaker dader van fysiek geweld dan de moeder (21% respectievelijk 11%) (Van Dijk e.a., 1997, p. 38-42).

De voornoemde onderzoeken gaven geen inzicht in de aard en omvang van geweld in allochtone groepen. Daarom is het onderzoek herhaald onder in Nederland wonende Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken⁸ (Van Dijk & Oppenhuis 2002). Dit levert andere cijfers op: 24% van de allochtone respondenten zegt slachtoffer te zijn van huiselijk geweld. Als wordt gesproken over huiselijk geweld, gaat het bijna altijd om niet-incidenteel geweld. Evenals bij autochtone slachtoffers zijn met name vrouwen slachtoffer van zeer ernstig en herhaald geweld. Het verschil in slachtofferschap tussen Nederlandse en allochtone respondenten wordt verklaard uit het grote taboe dat bestaat onder allochtone groepen om over geweld te praten. Op seksueel geweld heerst nog een groter taboe dan op fysiek en geestelijk geweld. Ouderen melden bijvoorbeeld in het geheel geen slachtofferschap van seksueel geweld. Overigens zijn tussen de verschillende allochtone groepen grote verschillen te constateren. De cijfers over slachtofferschap van huiselijk geweld onder Antillianen en Arubanen komen meer overeen met Nederlandse slachtoffers, terwijl Marokkanen het laagste scoren.

Evenals bij geweld in het algemeen wordt veel geweld dat plaatsvindt in huiselijke sfeer niet gemeld bij de politie. Volgens het Intomartonderzoek meldt ongeveer een op de acht autochtone slachtoffers van huiselijk geweld het geweld bij de politie. Onder allochtonen is dit een op de negen (12% respectievelijk 11%). Dit percentage is lager dan het percentage meldingen van geweldsincidenten in het algemeen (25%) en veel lager in verhouding tot het percentage meldingen van mishandeling (40%). In ongeveer de helft van het aantal meldingen van huiselijk geweld vindt tevens een officiële aangifte plaats. Het geweld waarvan melding is gedaan lijkt te verschillen in intensiteit tussen autochtone en allochtone groepen. Het lijkt erop dat allochtone slachtoffers vaker ernstiger geweld melden en van

⁶ Het betrof 1016 vrouwen tussen de twintig en zestig jaar.

⁷ Dit onderzoek vond plaats onder 516 mannen en 489 vrouwen in de leeftijd tussen 18 en 70 jaar

⁸ Het betrof 394 mannen en 455 vrouwen van in Nederland wonende Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken

ernstiger geweld aangifte doen dan autochtone slachtoffers. Slachtoffers van geweld in huiselijke kring doen doorgaans pas aangifte als ze zich dermate bedreigd voelen dat een autoriteit van buiten noodzakelijk is om de dreiging of het geweld te stoppen (Goderie e.a. 2002). Hun aangiftebereidheid is lager dan die van slachtoffers van publiek geweld. Slachtoffers van geweld in een zorgrelatie (met bijvoorbeeld artsen of docenten) doen overigens evenmin snel aangifte van geweld (Goderie e.a. 2002). Dit lijkt ook te gelden voor burens of goede bekenden: daar waar mensen bij elkaar zijn betrokken en er geen sprake is van anonimiteit lijkt de aangiftebereidheid minder groot.

De relatie tussen publiek en huiselijk geweld

Onderzoek naar publiek geweld en huiselijk geweld gebeurt doorgaans vanuit twee verschillende gezichtspunten. Naar de verbanden tussen huiselijk geweld en publiek geweld, alsmede naar de verschillen en overeenkomsten is nog weinig onderzoek gedaan. In Nederland heeft Hakkert (2002) een verkennende studie verricht naar de relatie tussen huiselijk geweld en straatgeweld op grond van buitenlandse literatuur en een beperkte steekproef van politiedossiers. Overigens betreft het door hem aangehaalde onderzoek dikwijls partnergeweld in relatie tot geweld buiten de gezinssfeer. Hakkert komt tot de conclusie dat de relatie tussen huiselijk geweld en straatgeweld een complexe materie is en lastig is te onderzoeken. Op grond van het bestaande materiaal kunnen geen definitieve conclusies worden getrokken, maar er worden wel lijnen zichtbaar. Hij onderscheidt daarbij twee perspectieven: het geweldsperspectief (in hoeverre plegen mensen zowel binnenshuis als buitenshuis geweld) en het ontwikkelingsperspectief (in hoeverre is sprake van een intergenerationale overdracht van geweld).

Wat betreft de intergenerationale overdracht van geweld concludeert Hakkert dat er empirische ondersteuning is voor de intergenerationale overdracht van geweld, dat wil zeggen dat kinderen die worden mishandeld later als volwassene een grotere kans lopen zelf gewelddadig te zijn. Achter deze algemene constatering gaat een complexe materie schuil. Of iemand later gewelddadig wordt, hangt van verschillende factoren af. Het ondergaan van fysiek en/of seksueel geweld, het zien (of horen) van geweld dat zich afspeelt tussen ouders en vormen van verwaarlozing maken daar deel van uit.

Vanuit het geweldsperspectief bekeken, blijkt dat mannen die hun partner mishandelen vaker agressief tegenover niet gezinsleden zijn dan mannen die hun partner niet mishandelen. Dit geldt in sterkere mate voor mannen die zowel hun partner als hun kinderen mishandelen. Ook voor vrouwen geldt dit patroon, maar de aard van het geweld is minder ernstig. Surveyonderzoek wijst uit dat de overlap tussen geweld in het gezin en erbuiten gering is. In Amerika werd in 1992 een overlap van 10% geconstateerd en in Australië in 2000 een overlap van 20%. Wordt onderzoek gedaan naar de overlap tussen huiselijk geweld en publiek geweld op het niveau van politieregistratie of gevangenispopulatie, dan blijkt de overlap veel groter te zijn. Een kleinschalig onderzoek in de Nederlandse politieregistratie wees uit dat bijna de helft van de verdachten van partnergeweld (40%) eerder een geweldsdelict had gepleegd. Onderzoek onder gedetineerde geweldplegers in Amerika wees uit dat een ruime meerderheid (60%) naar eigen zeggen zowel geweld tegen de partner als ander geweld had gepleegd. Het aantal mannen dat alleen geweld tegen hun partner pleegde, was verwaarloosbaar (2%). Deze grote verschillen tussen de bevolking in het algemeen en verdachten bij de politie of gedetineerden kunnen samenhangen met de 'trechterfunctie' van het strafrechtstelsel: van een beperkt aantal geweldsincidenten wordt aangifte gedaan bij de politie, slechts een deel van deze geregistreerde geweldsincidenten wordt naar het openbaar ministerie gestuurd, en niet alle zaken worden vervolgd. De verdachten die worden veroordeeld en een gevangenisstraf opgelegd krijgen, hebben zich doorgaans aan zeer ernstige geweldsdelicten schuldig gemaakt. Deze groep personen vormt geen afspiegeling van de bevolking.

Welbeschouwd gaat het om de vraag of huiselijk geweld een specifieke vorm van geweld is, aldus Hakkert. Hij komt naar aanleiding van het onderzoek tot de conclusie dat dit het geval

is: 'Huiselijk geweld is een unieke vorm van geweld, met een eigen, relationele, context.' Naast de groep die alleen huiselijk geweld pleegt, bestaat een groep die in het algemeen gewelddadig is. Hakkert pleit voor een risicotaxatie-instrument, zoals dat ook voor de jeugd wordt ontwikkeld, om te kunnen achterhalen wanneer er een groot risico is voor ernstig huiselijk geweld.

Reikwijdte en vraagstelling van het onderzoek

Het onderhavige onderzoek naar verschillen en overeenkomsten tussen huiselijk geweld en publiek geweld bouwt voort op de bevindingen die in voornoemde onderzoeken zijn gedaan. Het oorspronkelijk doel van dit onderzoek was een replica van het onderzoek naar geweld op straat en onderzoek naar de overlap tussen huiselijk en straatgeweld. Uiteindelijk is het accent gelegd op een vergelijking tussen huiselijk en publiek geweld. Tegelijkertijd zijn – en dat maakt dat dit onderzoek een bijzondere positie inneemt – alle vormen van geweld in kaart gebracht: niet alleen geweld op straat door onbekenden, maar ook geweld door bekenden en intimi, evenals geweld in (semi-)publieke ruimten en de woning.

Om de vergelijkbaarheid van dit onderzoek en de eerder uitgevoerde studie naar geweld op straat te vergroten, is voor eenzelfde onderzoeksdesign en eenzelfde presentatie van de cijfers gekozen. De verschillende items worden per regio beschreven. Deze keuze heeft als nadeel dat voor de analyse van de problematiek van huiselijk geweld een andere opzet wellicht interessanter was geweest, bijvoorbeeld de uitsplitsing naar de vorm van huiselijk geweld (partnergeweld, kindermishandeling, overig intiem geweld) in plaats van naar politieregio. Een aantal items lijken voor huiselijk geweld ook minder relevant, zoals de context waarin het geweld plaatsvindt (woonwijk, uitgaan etc), de verhouding tussen conflictpartijen (groep of individueel) of het meer subjectieve item 'aanleiding tot geweld', dat in eerder onderzoek vanuit het perspectief van publiek geweld was geoperationaliseerd. Het onderhavige onderzoek maakt dan ook al bij voorbaat duidelijk dat huiselijk en publiek niet per definitie op dezelfde items zijn te vergelijken. Het feit dat het replicaonderzoek naar geweld op straat is gekoppeld aan het onderzoek naar de overlap tussen huiselijk geweld en publiek geweld heeft bovendien tot gevolg dat de overlap is onderzocht voor een specifieke groep, namelijk de groep verdachten van geweld bij de politie. Dit levert relevante kennis op voor het nader vormgeven van de strafrechtelijke aanpak van geweldplegers. Het levert echter geen kennis op over de (veel grotere) groep plegers van geweld die niet met de politie in aanraking komt. Een andere beperking van dit onderzoek is dat het slechts ingaat op de overlap vanuit het geweldsperspectief en niet vanuit het ontwikkelingsperspectief: de intergenerationale overdracht van geweld blijft buiten beschouwing.

Dit onderzoek omvat drie hoofdvragen en hoewel de vragen verband met elkaar houden, is er in feite sprake van drie deelonderzoeken.

- Het eerste onderzoek betreft de bij de politie geregistreerde aard en omvang van geweld, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen huiselijk geweld en publiek geweld. Het gaat hier om het nader typeren van zowel de incidenten als de plegers van het geweld: wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen deze twee vormen van geweld wat betreft een aantal daad- en daderfactoren, zoals demografische factoren, de aard van het geweld en eerder contact met de politie?
- Het tweede onderzoek betreft een vergelijking met het onderzoek naar geweld tegen onbekenden op straat (Terlouw e.a. , 2000). Van het eerste en tweede onderzoek wordt verslag gedaan in deel I: de geregistreerde aard en omvang van geweld.
- Vervolgens wordt in deel II het derde deelonderzoek beschreven. Hier staat de vraag naar verschillen en overeenkomsten van daderprofielen centraal. Onderscheid wordt gemaakt tussen de groep plegers van alleen huiselijk geweld, de groep plegers van alleen publiek geweld en de groep plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is. Bovendien komt hier de vraag aan bod of een integrale of specifieke aanpak van geweld is gewenst.

Een bijkomende vraag was tenslotte of dit onderzoek bouwstenen kan leveren voor het opzetten van een geweldsmonitor. In bijlage 1 wordt ingegaan op de voor en nadelen van een 'geweldsmonitor'.

1 Opzet en uitvoering van het onderzoek

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de doelstellingen van het onderzoek en de deelonderzoeken die hieruit voortvloeien (paragraaf 1.2). Vervolgens worden de begrippen huiselijk geweld, publiek geweld en straatgeweld afgebakend (paragraaf 1.3). De uitvoering van het onderzoek wordt in paragraaf 1.4 uiteengezet.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Zoals al werd aangegeven in de inleiding bestaat het onderzoek uit drie deelonderzoeken. Doelstelling van het eerste deelonderzoek is de aard en omvang van het bij de politie geregistreerde huiselijk geweld en publiek geweld in Nederland voor het jaar 2002 in beeld te brengen. Daarnaast is dit onderzoek bedoeld als een replicatie van het in 2000 uitgevoerde onderzoek naar straatgeweld, waarmee zicht verkregen wordt op de ontwikkelingen van straatgeweld over een langere termijn. Het derde doel is te achterhalen in hoeverre er overlap is tussen de groep plegers van publiek geweld en de groep plegers van geweld in huiselijke kring. Als nevendoeel geldt het aandragen van bouwstenen voor een eventueel op te zetten geweldsmonitor. In het onderstaande volgt een korte uitwerking van de onderzoeksvragen op elk van deze onderdelen.

1. Analyse aard en omvang van geweld

Bij het in kaart brengen van de aard en omvang van geweld, zowel huiselijk als publiek, gaat het om het specificeren van zowel de kenmerken van de delicttypen als van de betrokkenen. De kernvragen die beantwoord worden zijn:

- Wat zijn de belangrijkste vormen van geweld?
- In welke contexten komt bij de politie gemeld geweld tussen (on)bekenden relatief veel voor?
- Wat zijn de meest opvallende kenmerken van de bij die vormen van geweld betrokken personen?
- Wat zijn de belangrijkste aanleidingen waardoor mensen betrokken raken bij geweld?
- Welke specifieke dader/slachtoffercombinaties komen relatief veel voor binnen de verschillende contexten van geweld?
- Welke factoren zijn verder van invloed bij geweld (alcohol, drugs)?

Er wordt gekeken naar de relatie tussen betrokkenen, naar persoonskenmerken van verdachten en slachtoffers (leeftijd, geslacht, geboorteland, antecedenten), naar de locaties en contexten van geweld, naar de aard van het geweld (ernst, wapengebruik, agressiviteit van de kant van het slachtoffer, veroorzaakt letsel) en naar de achtergronden van geweld (aanleiding van geweld). De analyse vindt plaats op basis van een steekproef van

gewelddangiften in drie politieregio's. De uitkomsten van regio's worden onderling met elkaar vergeleken, zodat zichtbaar wordt wat in deze regio's het 'gedeelde beeld' is van huiselijk en publiek geweld en waar de verschillen zitten. Alleen in de gevallen dat de verdeling van bepaalde kenmerken voor de onderscheiden regio's significant verschilt, zal daarvan in de tekst melding gemaakt worden.

2. Analyse van ontwikkelingen van straatgeweld

Het tweede deelonderzoek omvat het repliceren van het onderzoek *Geweld: gemeld en geteld* (Terlouw e.a., 2000). Bij dit eerdere onderzoek werd in twee politieregio's een steekproef getrokken van incidenten van straatgeweld tussen onbekenden in het jaar 1998. In dit onderzoek wordt dezelfde werkwijze gevolgd. Zo kunnen de gegevens met betrekking tot 2002 naast die van 1998 gelegd worden.

3. Analyse van de overlap tussen plegers van huiselijk geweld en plegers van publiek geweld

Bij dit onderdeel staat de vraag centraal of plegers van geweld in de publieke en de privé-sfeer van elkaar verschillen en of er een overlap is tussen deze twee groepen. Daarnaast wordt bekeken in hoeverre de daderprofielen van de drie groepen – plegers van alleen huiselijk geweld, van alleen publiek geweld en plegers die in beide sferen geweld plegen – overeenkomen of juist verschillen van elkaar. Kennis over daderprofielen is van belang om te kunnen beoordelen of een generieke aanpak van deze geweldplegers goed zou werken of dat juist groepsspecifieke aandacht nodig is bij de vormgeving van beleid gericht op de preventie van geweld en het voorkomen van recidive.

4. Geweldsmonitor

Een nevendoeel van het onderzoek is het verkennen van de mogelijkheden voor het opzetten van een geweldsmonitor. Er zijn op dit moment verschillende databronnen en meetinstrumenten beschikbaar die zicht geven op de aard en omvang van het geweld in de samenleving. Elk instrument heeft zijn eigen beperkingen en mogelijkheden. In bijlage 1 worden de voor en nadelen van een geweldsmonitor aangegeven.

1.3 Afbakening van definities

Wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over geweld, dan wordt daarmee bedoeld het *fysieke geweld van burgers onderling (tweezijdig) of van één burger tegen een andere burger (enkelzijdig)*. Bedreiging wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten (want is niet fysiek). En ook geweld gericht tegen goederen valt buiten dit onderzoek (want is niet gericht tegen personen). Daarnaast zijn ook de instrumenteel en seksueel gerichte delicten, zoals overvallen of aanrandingen, buiten dit onderzoek gehouden. Met deze begrenzing van het onderzoek (*geen instrumenteel geweld en geen seksueel gericht geweld*) is gepoogd het onderzoek toe te spitsen op die geweldsuitingen die als 'uitbarstingen' van spanningen en/of irritaties gezien kunnen worden. De keuze om enkel fysiek geweld te onderzoeken en bedreigingen niet is ingegeven door de overweging het onderzoek aan te laten sluiten op het eerder uitgevoerd onderzoek naar straatgeweld tussen onbekenden (Terlouw e.a., 2000) om zodoende de gegevens over 1998 en 2002 te kunnen vergelijken.

1.3.1 Definitie van huiselijk geweld

Definitie van huiselijk geweld: er wordt in dit onderzoek uitgegaan van de definitie van huiselijk geweld, zoals gehanteerd door de overheid en in het grootschalige survey-onderzoek naar huiselijk geweld door Intomart (Van Dijk e.a. 1997). Huiselijk geweld wordt gedefinieerd als 'geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer gepleegd is'. Die huiselijke kring bestaat uit (ex-)partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden.

Bij deze definitie staat de relatie tussen de dader en het slachtoffer centraal en niet de locatie van het gepleegde delict. Huiselijk geweld is dus niet enkel 'geweld in een huis', maar omvat ook die delicten waarbij (ex-)partners, gezinsleden en familieleden elkaar buitenshuis geweld aandoen: op straat, in een café, of in de tuin. Door het huiselijk geweld op deze wijze af te bakenen ontstaat niet alleen meer zicht op de variaties in de (relatie)vormen van huiselijk geweld, maar wordt ook zicht verkregen op de locaties van gepleegde feiten. Het is immers nog maar de vraag hoe huisgebonden huiselijk geweld eigenlijk is.

1.3.2 Definitie van publiek geweld

Definitie van publiek geweld: publiek geweld is al het geweld dat zich *op straat en in semi-publieke ruimten* afspeelt, *exclusief* het geweld tussen (ex-)partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden.⁹ Geweld tussen vrienden, (vage) bekenden en onbekenden van elkaar valt binnen deze definitie van publiek geweld.

1.3.3 Definitie van geweld op straat tussen onbekenden

Bij het onderdeel van dit onderzoek waarin het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) wordt gerepliceerd, wordt ingezoomd op het straatgeweld tussen onbekenden. Het gaat bij dit onderdeel in het bijzonder over geweldsdelicten die gepleegd zijn op straat en waarbij de verdachte en het slachtoffer aangeven elkaar niet te kennen. Onbekenden zijn bij deze definitie mensen die elkaar niet eerder hebben gezien of elkaar slechts van gezicht kennen, maar niet bij naam.

1.3.4 De typering van geweldplegers

In deel II wordt nader ingegaan op de daderprofilering van drie groepen: 1. een groep bestaande uit plegers die alleen in huiselijke kring geweld plegen ('huiselijk geweld'); 2. de groep plegers van geweld die niet gewelddadig zijn in huiselijke kring ('publiek geweld'); 3. plegers van geweld in zowel huiselijke kring als daarbuiten ('algemeen geweld').

1.4 Uitvoering van het onderzoek

In paragraaf 1.2 zijn de onderzoeksdoelen van dit rapport al kort uiteengezet: ten eerste de analyse van de aard en omvang van geweld, ten tweede de analyse van ontwikkelingen van geweld tegen onbekenden op straat, ten derde de analyse van de overlap tussen plegers van huiselijk geweld en plegers van publiek geweld en ten vierde (als neven doel) het aangeven van de voorwaarden voor het ontwikkelen van een landelijke geweldsmonitor. In het onderstaande wordt uiteengezet wat de opeenvolgende onderzoeksfasen en de analysekeuzen zijn geweest op elk van deze onderdelen.

1.4.1 Analyse van aard en omvang van geweld

Bij het beschrijven van de aard en omvang van geweld is gebruik gemaakt van de gegevens over geweldsdelicten zoals de *politie* deze beschikbaar heeft in de vorm van processen verbaal en in de aanvullende verklaringen van betrokkenen bij deze geweldsincidenten. Wie de veelzijdigheid van het geweld in ons land wil leren kennen, doet er goed aan zoveel

⁹ Door het geweld tussen intimi buiten de definitie van publiek geweld te sluiten wordt overlap met de analyse van huiselijk geweld (zie 1.3.1) voorkomen.

mogelijk verklaringen van betrokkenen te analyseren; en dit is precies wat ook bij dit onderzoek is gebeurd. Allereerst zijn daartoe alle relevante geweldsaangiften in *drie politieregio's* - Rotterdam-Rijnmond, Midden en West Brabant en IJsselland – geselecteerd, vallend binnen de bovengeschetste definitie en gepleegd in het jaar 2002. Deze selectie omvatte een totaal van 9.947 aangiften (zie tabel 1.1).

- In bijlage 2 is een verantwoording opgenomen van de uitgevoerde selectie van aangiften per regio. Vanwege verschillen in de gehanteerde registratiesystemen, moest de selectie van relevante delicten voor de regio's IJsselland en Midden en West Brabant op een andere wijze plaatsvinden dan in de regio Rotterdam.¹⁰

Alleen de aangiften worden geanalyseerd, in navolging van het onderzoek naar straatgeweld. Om ook de meldingen op dezelfde wijze door te lopen als de aangiften (het doorlezen van aantekeningen en op basis daarvan de incidenten nader beschrijven in een nieuw op te bouwen databestand) is bij dit soort brede aard en omvang verkenningen praktisch onuitvoerbaar. Deze insteek is alleen hanteerbaar als gekozen wordt voor een smaller type onderzoek, bijvoorbeeld gericht op het verhelderen van het beeld van het geweld in een regio en voor een beperkt aantal maanden. Daarbij speelt de overweging mee dat er bij meldingen veel minder aantekeningen door de politie worden gemaakt dan bij aangiften, waardoor de meerwaarde van het bekijken van meldingen bij het onderzoeken van de aard van incidenten vaak beperkt blijft (Terlouw e.a., 2000). Uiteraard impliceert deze beperking tot de analyse van aangiften dat slechts een deel van wat bij de politie bekend is aan geweldsincidenten in het onderzoek wordt betrokken.¹¹

Met de keuze voor een steekproef in de drie geselecteerde politieregio's is gepoogd een dwarsdoorsnede van Nederland te verkrijgen in het beeld van geweld. Er is gekozen voor het meenemen van één grootstedelijke politieregio (de stad Rotterdam heeft in 2004 totaal 599.075 inwoners), één politieregio met zowel grotere en kleinere provinciesteden (binnen de regio Midden en West Brabant vallen de steden Breda en Tilburg, hier wonen in 2004 respectievelijk 165.831 en 198.753 inwoners) en één landelijke politieregio (de grootste stad van IJsselland is Zwolle, in 2004 met een bevolking van 110.866). Nagegaan wordt of er verschillende verhoudingen naar voren komen in de typen van geweldsdelicten en –plegers in deze regio's.

Uit het totaal van 9.947 aangiften is vervolgens een random -steekproef van 'incidenten voor nadere analyse' getrokken, waarbij dus per aangifte alles over het incident en de betrokkenen werd nagelezen in de bijbehorende processen verbaal en aantekeningen. Het aantal incidenten (c.q. aangiften) dat op deze wijze kon worden onderzocht, werd bepaald door enerzijds de beschikbare onderzoekstijd en anderzijds de gestelde voorwaarde dat het onderzoek resultaten moest opleveren die wat betreft de gegevens over straatgeweld tussen onbekenden naast gegevens van het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) konden worden geplaatst. In dat laatste onderzoek werd een steekproef van 50% van alle aangiften van geweld in Rotterdam onderzocht en zijn voor de regio IJsselland alle aangiften van geweld bekeken (zie ook paragraaf 1.4.2). Die verhouding blijft in dit onderzoek dezelfde, maar wel wordt de omvang gehalveerd: 50% van alle geweldsaangiften in IJsselland en 25% van alle aangiften van geweld in Rotterdam-Rijnmond, aangevuld met 25% van de aangiften van geweld in Midden en West Brabant. Random selectie is hierbij van belang omdat het onderzoek de *verhoudingen* tussen verschillende geweldstypen wil duiden. De te onderzoeken incidenten moeten dus een goede afspiegeling vormen van het geheel van relevante aangiften over het gehele jaar.

¹⁰ De regio Rotterdam-Rijnmond werkt met het systeem x-pol, de regio's IJsselland en Midden en West Brabant met BPS (het Basis Politie Systeem).

¹¹ Bijvoorbeeld uit angst voor represailles van de kant van de dader, omdat men het incidenten zelf eigenlijk niet zo ernstig vindt, omdat men de meerwaarde van aangifte doen niet ziet, of om praktische redenen zoals gebrek aan tijd of zin om naar de politie te gaan.

Tabel 1.1 Selectie van relevante geweldsaangiften en steekproeftrekking per regio

	Totaal aantal aangiften van geweld	Percentage in steekproef	Aantal in steekproef	Ruis ¹²	Netto steekproef
Rotterdam	4.884	25%	1.221	37	1.184
IJsselland	1.382	50%	691	64	627
MW Brabant	3.681	25%	920	29	891
<i>Totaal</i>	<i>9.947</i>	<i>100%</i>	<i>2.832</i>	<i>130</i>	<i>2.702</i>

Bij de verdere beschrijving en typering van de geselecteerde geweldsincidenten is gewerkt met een aangepaste versie van het analyseprotocol van Terlouw e.a. (2000). Dit protocol omvat drie hoofdcategoryën van informatie: informatie over het incident, informatie over de dader en informatie over het slachtoffer.

- In bijlage 3 is een overzicht van de variabelen opgenomen, die per incident, verdachte en slachtoffer in kaart zijn gebracht. Tevens is in het overzicht weergegeven op welke punten in het protocol een aanvulling is gemaakt of een verandering is doorgevoerd ten opzichte van het protocol van Terlouw e.a. (2000) en worden de gehanteerde definities uitgewerkt.

Eerdere politiecontacten van verdachten

Een belangrijk onderdeel van het protocol van Terlouw e.a. (2000) is het beschrijven van de eerdere politiecontacten van verdachten. Ook dit is overgenomen in dit onderzoek en – analoog aan het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) enkel uitgewerkt voor de regio Rotterdam-Rijnmond. In deze regio konden deze overzichten door het uitzetten van zoekvragen vanuit het Xpol systeem worden opgemaakt. In de regio's Midden en West Brabant en IJsselland (en alle overige politieregio's die gebruik maken van het BPS-systeem) vereist het opbouwen van deze overzichten meer werk, waardoor vooraf de keuze is gemaakt om voor deze regio's *niet* alle antecedenten van verdachten na te zoeken. *Wel* is voor de regio Midden en West Brabant (handmatig) een *deel* van de antecedenten van verdachten nagezocht, namelijk de specifieke historie van deze personen als verdachten van het plegen van huiselijk en publiek geweld. Deze gegevensverzameling wordt gebruikt als opmaat voor de nadere analyse van de overlap tussen huiselijk geweld en publiek geweld in deel II.¹³

Het nazoeke van antecedenten van verdachten verliep voor de regio Rotterdam identiek aan de werkwijze van Terlouw e.a. (2000). Voor alle verdachten in Rotterdam waarvan naam en persoonsgegevens beschikbaar waren, is nagezocht hoe vaak zij in de *drie jaren* voorafgaand aan het incident in 2002 ook al eerder in de rol van 'verdachte' in de politieregistratie teruggevonden kunnen worden in verband met andere (gewelds)incidenten.¹⁴ De periode van drie jaar is aangehouden, omdat gegevens van de

¹² 'Ruis' is bijvoorbeeld een incident dat wel als geweldsdelict werd gelabeld in de politieregistratie, maar bij lezing een bedreiging blijkt te zijn. Verder is ook dubbele invoer van een incident als ruis geteld. Door administratiefouten komt het nogal eens voor dat een incident meer malen wordt beschreven in het politiesysteem. Voor deze dubbeling van incidenten is ten aanzien van de steekproef gecorrigeerd: deze incidenten werden dus buiten de steekproef gehouden.

¹³ Door middel van de automatische zoekslag op antecedenten, zoals deze in Rotterdam is uitgevoerd, kan geen informatie worden verkregen over de verhouding tussen huiselijk en publiek geweld in het verleden van verdachten. Incidenten krijgen namelijk geen labels toegekend waarmee zichtbaar wordt wat de relatie tussen verdachte en slachtoffer is. Omdat het BPS-systeem (zoals gebruikt in de politieregio's Midden en West Brabant en IJsselland) wat betreft het handmatig nazoeke van informatie handzamer is dan het x-pol systeem (van de regio Rotterdam-Rijnmond) is ervoor gekozen die relatie tussen verdachten en slachtoffers bij eerdere geweldsincidenten na te zoeken in de regio Midden en West Brabant.

¹⁴ Een complicerende factor bij het uitzetten van de antecedentzoekvraag in het Rotterdamse politiesysteem was de overgang naar een nieuw registratiesysteem per medio 2001 (de overgang van van multipol naar xpol). Hierdoor moest informatie over eerdere politiecontacten van verdachten in twee verschillende systemen worden

politie niet langer dan vijf jaar bewaard mogen worden. Aangezien de data in 2004 zijn verzameld, kon daarmee maar terug worden gekeken in het verleden van verdachten vanaf 1 januari 1999. Personen krijgen in het politiesysteem de verdachtenrol toegekend als er gegronde redenen zijn om iemands betrokkenheid te vermoeden bij het plegen van een bepaald delict.¹⁵ Hoewel deze redenen later¹⁶ mogelijk als ongegrond kunnen worden verklaard, wordt bij deze analyse ervan uitgegaan dat een persoon niet 'zomaar' door de politie wordt verdacht en dat een verkenning van deze informatie dus zicht geeft op het profiel van geweldplegers.

In het categoriseren van die geschiedenis van politiecontacten wordt wat betreft de gegevens van de regio Rotterdam-Rijnmond een onderverdeling gemaakt naar drie hoofdcategorieën: 1. geweld zoals afgebakend in deze steekproef; 2. bedreiging en instrumenteel geweld (diefstal met geweld en afpersing); en 3. overige delicten.

In de regio Midden en West Brabant heeft, zoals vermeld, het antecedentenonderzoek een ander accent. Daar zijn meer in het bijzonder de antecedenten op *huiselijk geweld* bekeken. Allereerst is van alle verdachten een overzicht gemaakt van eerdere politiecontacten in de jaren 1999, 2000 en 2001 en van 2002 tot aan de datum van het incident. Vervolgens werden hieruit alle personen geselecteerd die eerder al eens in de rol van verdachten betrokken waren bij geweldsdelicten. Bij deze selectie van recidiverende geweldplegers is vervolgens – op basis van het doorlezen van de verklaringen van slachtoffers en andere betrokkenen bij de eerder gepleegde incidenten – bij alle eerdere incidenten de relatie tussen verdachte en slachtoffer vastgelegd. De indeling is dezelfde als verder in het onderzoek is gebruikt om de relatie tussen verdachten en slachtoffers te duiden, dat wil zeggen: partnergeweld, geweld van kind ten opzichte van een ouder, geweld van een ouder ten opzichte van een kind, overig familiegeweld, geweld tussen ex-partners, burengeweld, geweld tussen 'vrienden en bekenden', geweld tussen 'vage bekenden' en 'geweld tussen onbekenden' (zie ook bijlage 3, waar de gehanteerde begrippen worden toegelicht).

1.4.2 Analyse van de ontwikkeling van straatgeweld tussen onbekenden

Het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) loopt op een tweetal fundamentele punten niet parallel aan het onderhavige onderzoek, want dat spitste zich toe op 1. de analyse van het straatgeweld tussen onbekenden en 2. de gegevens van de politieregio's Rotterdam-Rijnmond en IJsselland. Tussen beide onderzoeken kan dus enkel op het genoemde type incidenten en voor de twee genoemde regio's een vergelijking worden gemaakt van de aangiften in 2002 en de aangiften in 1998. Door de gegevens op zoveel mogelijk punten op eenzelfde wijze te categoriseren als bij het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) is het mogelijk – binnen de genoemde beperkingen – om tot uitspraken over ontwikkelingen te komen in het geregistreerde straatgeweld. Een aantal elementen bleken evenwel niet replicerbaar, vanwege de onmogelijkheid om de wijze van beoordeling van gegevens volledig op dezelfde wijze te herhalen. Dit geldt voor het onderdeel 'disproportionaliteit van het gepleegde geweld' en voor het onderdeel 'aanleiding'. Wat betreft het eerste: de disproportionaliteit van het gepleegde geweld, deden Terlouw e.a. (2000) een uitspraak gedaan over de mate waarin het geweld proportioneel is, ofwel 'in verhouding staat' tot de situatie en in het bijzonder tot het gedrag van het slachtoffer. Aan die proportionaliteit zijn punten toegekend van 1 tot 10. Op basis van de verslaglegging in de notitie van Terlouw e.a. (2000) kan evenwel geen beeld worden gevormd van de toepassing van deze cijfermatige beoordeling, waardoor het

gezocht. Zaak was hierbij dubbelstellingen te voorkomen. Dit is gelukt door de persoonsgegevens van multipol en xpol aan elkaar te koppelen op een serie van unieke kenmerken en deze vervolgens per persoon te controleren op dubbelingen naar datum van gemaakte mutaties.

¹⁵ Andere 'rollen' van personen in het politiesysteem zijn bijvoorbeeld die van 'aangever', 'benadeelde', 'betrokkene' of 'getuige'.

¹⁶ Bijvoorbeeld in de loop van het onderzoek of bij uitspraak van een rechter over de zaak.

risico van interpretatieverschillen te groot wordt. Er is daarom voor gekozen dit onderdeel *niet* te repliceren. Eenzelfde achtergrond heeft de keuze voor het niet repliceren van het onderdeel 'aanleiding'. Er is in het rapport van Terlouw e.a. (2000) geen uitwerking gevonden van de variabelen op dit punt en ook niet van de toepassing van de variabelen. Voor alle overige gegevens kunnen de data van 1998 *we/met* die van 2002 worden vergeleken. Alleen in de gevallen dat de verdeling van bepaalde kenmerken in 2002 significant verschilt van die in 1998 zal daarvan in de tekst melding gemaakt worden.

1.4.3 Analyse van de overlap tussen huiselijk en publiek geweld

De analyse van de overlap tussen huiselijk en publiek geweld start met een nadere bestudering van de verdachten van Midden en West Brabant, waarbij we ons beperken tot verdachten die betrokken waren bij geweldsdelicten met één verdachte en één slachtoffer. De overlap tussen huiselijk geweld en publiek geweld is vastgesteld door in BPS te zoeken naar eerdere geweldsincidenten (zie paragraaf 1.4.1) Vervolgens is een onderverdeling gemaakt naar een drietal verdachtengroepen: personen die (in 2002 en de drie jaren daaraan voorafgaand) alleen huiselijk geweld hebben gepleegd, de personen die alleen publiek geweld hebben gepleegd en de groep met een verleden van eerdere politiecontacten voor zowel huiselijk als publiek geweld. De groepen zijn op grond van de politieregistratie met elkaar vergeleken op relevante verschillen tussen verdachten (leeftijd, geslacht, mate van geweld, drank-/druggebruik). De indeling in deze drie groepen op grond van de antecedenten bij de politie is enigszins arbitrair, omdat er een verleden van agressie kan zijn dat niet uit de politieregistratie blijkt (zie inleiding). Dit betekent dat de groep die slechts eenmalig bij de politie staat geregistreerd in werkelijkheid een verleden kan hebben op agressie in het algemeen of specifiek in de relatie- of gezinssfeer.

Analyse van strafrechtelijk verleden

Van een beperkte groep verdachten voor de regio Midden en West Brabant is daarnaast ook het *strafrechtelijk* verleden in kaart gebracht. Voor alle verdachten die betrokken waren bij geweldsdelicten waarbij sprake is van één verdachte en één slachtoffer is het strafblad geanalyseerd. De strafbladen waren noodzakelijk om achter parketnummers te komen en zijn tevens gebruikt voor het in kaart brengen van het strafrechtelijk verleden. Er is sprake van een strafblad als in de justitiële documentatie een veroordeling voor een ander misdrijf staat vermeld of als de zaak met een beleidssepot of een transactie is afgedaan. De definitie van recidive die we hanteren is in lijn met de WODC recidivemonitor 2003. Het strafblad van de verdachten is gecodeerd in 8 categorieën: a. geweld volgens de definitie van de steekproef (dus niet bedreiging, instrumenteel geweld en seksueel geweld), b. overige geweldsmisdrijven, c. vermogen en vernieling, d. zeden, e. wapens en munitie, f. opiumdelicten, g. verkeersmisdrijven en h. overige misdrijven.

Strafdossieranalyse, interviews en literatuurstudie

De politiedossiers leveren beperkte informatie op ten aanzien van de achtergronden van het delict en de daderprofielen. Met het oog op de overlap tussen publiek geweld en huiselijk geweld is een aanvullend onderzoek gedaan door strafdossieranalyse, interviews met sleutelfiguren en literatuuronderzoek.

Het strafdossieronderzoek is beperkt tot geweld door volwassen mannen, waarbij het geweld zich afspeelt tussen individuen. De groep huiselijk geweld is beperkt tot partnergeweld omdat dit de grootste groep is binnen huiselijk geweld. De verwachting was dat reclasseringsrapporten of andere rapportages door deskundigen aanwezig zouden zijn. Dit was vaak niet het geval, waardoor de daad- en daderinformatie toch beperkt bleef.

Uiteindelijk zijn 25 strafdossiers geanalyseerd, verspreid over plegers van publiek geweld, partnergeweld en plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig zijn. Het betreft zaken die zijn doorgestuurd naar het openbaar ministerie en waar een

reclasseringsrapport of deskundigenrapport is aangevraagd door de officier van justitie of waar enige vulling in het dossier zat.

Op grond van de gegevens uit de politieregistratie en de justitiële documentatie zijn de dader en daadfactoren beschreven voor de drie groepen. Deze resultaten zijn voorgelegd aan vijf politieagenten, vier officieren van justitie, vier mensen van de reclassering die met geweldplegers werken en vijf hulpverleners betrokken bij plegers van geweld. Tevens is aan hen voorgelegd of zij een dadertypering die is opgesteld voor daders van huiselijk geweld herkennen, of zo'n soortgelijke typering voor publiek geweld is ontwikkeld en of het zinvol is zo'n typering te hanteren.¹⁷ De gevonden resultaten zijn tot slot vergeleken met de bevindingen uit het literatuuronderzoek.

1.4.4. Analyse van verschillen huiselijk en publiek geweld

Om na te gaan of er significante (regionale) verschillen bestaan in de omvang en achtergronden van huiselijk en publiek geweld zijn chikwadraat-toetsen en t-toetsen uitgevoerd. Alleen in de gevallen dat de verdeling van bepaalde kenmerken en gemiddelde scores tussen de onderscheiden regio's significant verschillen zal daarvan in de tekst melding gemaakt worden.

1.4.5. Verkenning van mogelijkheden en randvoorwaarden voor een landelijke geweldsmonitor

Het vierde onderdeel van dit onderzoek – de verkenning van mogelijkheden en randvoorwaarden voor een landelijke geweldsmonitor - is uitgewerkt op basis van literatuuronderzoek en op basis van een nadere analyse van de huidige informatiebronnen waaruit gegevens over geweld verkregen worden:

1. Geregistreeerde (officiële) gegevens;
2. Zelfrapportage van slachtoffers;
3. Zelfrapportage van daders.

De eisen aan een geweldsmonitor worden op een rij gezet, waarna voor en nadelen van monitoring van geweld in kaart worden gebracht (bijlage 1).

¹⁷ Gebruik wordt gemaakt van de dadertypering van plegers van huiselijk geweld zoals deze is opgesteld door Warnaar & Wegelin (2002).

DEEL I

In dit eerste deel wordt op basis van een steekproef van geweldaangiften in drie politieregio's een beeld geschetst van de aard en de omvang van het huiselijk geweld (hoofdstuk 2) en het publiek geweld (hoofdstuk 3) in deze regio's. Het gaat hierbij om de aard en de ernst van de geregistreerde incidenten, alsmede om de kenmerken van verdachten en slachtoffers. In hoofdstuk 4 worden de beelden van het huiselijk en het publiek geweld met elkaar geconfronteerd en de verschillen en overeenkomsten tussen beiden geweldcategorieën geëxpliciteerd. Hoofdstuk 5 geeft de resultaten weer van de replicatie van het onderzoek *Geweld: gemeld en geteld* (Terlouw e.a., 2000) waarbij de aard, omvang en ontwikkeling van straatgeweld tussen onbekenden centraal staat.

2 Huiselijk geweld in 2002

2.1 Inleiding

De aanpak van huiselijk geweld is sinds 2002 speerpunt bij de politie (landelijke politiebrieff 2002). De projectgroep 'Huiselijk geweld en de politietaak' is opgericht en moet eind 2005 resultaat hebben geboekt. Een van de veranderingen is een verbetering van de registratie van huiselijk geweld. In 2004 is in een groot aantal politieregio's gestart met een nieuwe registratie van huiselijk geweld en in 2005 zal dit systeem landelijk zijn ingevoerd. Huiselijk geweld is als maatschappelijke klasse 'huisgeweld' een verplicht codeveld geworden bij een groot aantal incidenten waarbij geweld in huiselijke kring kan voorkomen, zoals mishandeling, bedreiging en vrijheidsberoving.¹⁸ Deze nieuwe registratie geeft inzicht in de omvang van (de verschillende vormen van) huiselijk geweld.

De in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers gaan nog uit van het oude systeem: voor het in kaart brengen van het aandeel delicten in huiselijke kring moest worden teruggevallen op handmatig nazoekwerk in opgemaakte processen-verbaal en de gemaakte aantekeningen in de basisregistratie van de politie bij incidenten. Alleen zo kon een geweldsdelict in huiselijke kring worden vastgesteld. Deze kwalitatieve (en zeer arbeidsintensieve) analyse van aangiften en meldingen is op korpsniveau nog wel eens uitgevoerd, maar van landelijke overzichten die op deze wijze zijn opgebouwd is tot 2005 geen sprake.

In drie politieregio's – Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden en West Brabant – is een steekproef getrokken van respectievelijk een kwart, de helft en een kwart van alle aangiften van 'fysieke geweldsdelicten tegen personen'.¹⁹ In de zo verkregen steekproef van in het totaal 2.497 aangiften zijn 463 aangiften van huiselijk geweld gevonden. In de onderstaande tabel (Tabel 2.1) wordt een overzicht gegeven van de aantallen aangiften van huiselijk geweld per regio, het aandeel van deze aangiften op de totale steekproef en de schatting voor het totaal voor 2002 (het laatste in aantallen en per 10.000 inwoners). Gemiddeld 19% van het totaal aantal geweldsdelicten blijkt in de regio's te typeren als 'huiselijk'. In de regio Rotterdam worden de meeste aangiften geteld: de schatting voor het jaar 2002 komt uit op 936 aangiften van huiselijk geweld. De regio die het meest als plattelandsregio valt te typeren, de regio IJsselland, kent zowel in absolute als in relatieve zin het kleinste aantal geregistreerde huiselijke geweldsdelicten.

¹⁸ Als sprake is van huiselijk geweld moet worden aangegeven of het geweld zich heeft afgespeeld bij (ex) partners, ouderen (55+), kinderen (-18), ouders of overigen. Deze laatste categorie wordt gebruikt voor familieleden en huisvrienden.

¹⁹ Onder fysiek geweld tegen personen wordt hier niet verstaan: 'bedreiging', 'afpersing', 'diefstal met geweld' en 'seksueel geweld'. (zie voor een nadere uitwerking van de definitieafbakening: paragraaf 1.3).

Tabel 2.1 Aangiften van huiselijk geweld in 2002, voor de politieregio's Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden en West Brabant.

Regio	n huiselijk geweld in steekproef	Procent huiselijk op totale steekproef	Schatting totaal aantal aangiften huiselijk geweld ²⁰	Geschat aantal aangiften per 10.000 inwoners ²¹
Rotterdam	234	21%	936 (nx4)	8
MW Brabant ²²	149	18%	596 (nx4)	6
IJsselland	80	14%	160 (nx2)	3
<i>Totalen</i>	<i>463</i>	<i>19%</i>	<i>1692</i>	<i>6</i>

In de onderstaande paragrafen worden de 463 aangiften van huiselijk geweld nader beschreven en wordt nagegaan wie verdachten en slachtoffers zijn. Vragen die in dit hoofdstuk aan bod komen zijn bijvoorbeeld: Wat zijn de meest voorkomende aanleidingen? Worden wapens gebruikt? En heeft ook het slachtoffer een agressieve rol bij de escalatie van spanningen?

2.2 Conflictpartijen

In de steekproef van de 463 huiselijke geweldsincidenten staan (voor zover bekend op basis van de afgegeven verklaringen door slachtoffers en andere betrokkenen) in het totaal 517 verdachten tegenover 519 slachtoffers. 489 van de 517 verdachten (95%) en 485 van de 519 slachtoffers (93%) zijn bekend bij de politie. Van deze personen konden de persoonsgegevens worden nagevraagd. De 28 verdachten en 34 slachtoffers waarvan *geen* gegevens zijn gevonden, zijn personen die in de verklaringen niet bij naam worden genoemd en waarvan de namen ook niet via andere documenten in de politieregistratie konden worden gevonden.²³

2.2.1 Relatie dader en slachtoffer

Bij gemiddeld veertig procent van de huiselijke geweldsdelicten is sprake van geweld tussen ex-en. Geweld tussen partners is naar omvang de tweede categorie (gemiddeld 37% van de aangiften). De overige huiselijke geweldsdelicten zijn incidenten tussen ouders en kinderen en tussen andere familieleden. Het gaat zowel om ouders die hun kinderen geweld aandoen (5% van de aangiften) als om kinderen die gewelddadig zijn richting hun ouders (6% van de aangiften). De categorie 'overig familiegeweld' betreft geweld tussen familieleden *anders* dan tussen ouders en kinderen en tussen partners (dus tussen broers, neven, ooms, tantes et cetera): gemiddeld 13% van de aangegeven geweldsdelicten speelt zich af in deze familiesfeer.

Tabel 2.2 Aangiften van huiselijk geweld, geordend naar de relatie tussen verdachten en slachtoffers.

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
partnergeweld	39%	36%	33%	37%

²⁰ In de regio's Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden- en West Brabant omvatten de steekproeven respectievelijk 25%, 50% en 25% van alle aangiften; het bijschatten voor de totalen van 2002 vindt plaats door de aangifte-aantallen van de steekproef respectievelijk maal 4, maal 2 en maal 4 te nemen.

²¹ De inwoneraantallen per regio zijn in 2002: 1.232.839 inwoners voor Rotterdam-Rijnmond, 482.235 voor IJsselland en 1.047.129 voor de regio Midden en West Brabant.

²² In de regio Midden en West Brabant is voor 3 incidenten de relatie tussen dader en slachtoffer onbekend. Deze incidenten zijn buiten dit overzicht gelaten.

²³ Soms, als in de aangifte wel de naam van de verdachte was genoemd, kon de verdachte nog handmatig op achternaam worden nagezocht. Daarbij bleek dat veel van de huiselijk geweld verdachten nog wel in de politieregistratie terug te vinden waren, maar dan niet meer in de rol van 'verdachte' maar onder het label van 'aandacht'.

geweld van kind tov ouder	4%	7%	7%	5%
geweld van ouder tov kind	6%	3%	6%	5%
overig familiegeweld	8%	17%	16%	13%
geweld tussen ex-partners	43%	37%	38%	40%
geweld met huisvriend	0%	-	-	0%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=234)</i>	<i>(n=149)</i>	<i>(n=80)</i>	<i>(n=463)</i>

Bij (ex-)partnergeweld is in ruim 90% van de gevallen de vrouw het slachtoffer. Ook bij huiselijk geweld tussen ouders en kinderen zijn vaker de moeder c.q. de dochter het slachtoffer.

2.2.2 Individu / groep

Geweld in de huiselijke sfeer is vooral geweld tussen individuen: bij gemiddeld 90% van de incidenten is sprake van één op één situaties. Incidenten waarbij ook derden betrokken raken zien we met name in de contexten geweld tussen ex-partners en bij 'overig familiegeweld'.

Tabel 2.3 Verhoudingen tussen conflictpartijen bij huiselijk geweld, op basis van de verklaringen van betrokkenen

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
tussen groepen	1%	1%	4%	1%
meer verdachten, één slachtoffer	4%	4%	4%	4%
tussen individuen	89%	91%	88%	90%
één verdachte, meer slachtoffers	6%	4%	4%	5%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=234)</i>	<i>(n=149)</i>	<i>(n=80)</i>	<i>(n=463)</i>

2.2.3 De verhouding man : vrouw

Gemiddeld 89% van de verdachten bij huiselijke geweldsdelicten is man. In dit opzicht bestaan er nauwelijks verschillen tussen de regio's (Tabel 2.4). Wanneer we vervolgens per incident nagaan wat het geslacht is van de partijen die tegenover elkaar staan, dan blijkt dat 86% van de incidenten zich afspeelt tussen mannen en vrouwen. Incidenten tussen mannen zien we gemiddeld in 9% van de aangiften van huiselijk geweld. Van huiselijk geweld tussen vrouwen wordt het minst aangifte gedaan: 5% van de aangiften (Tabel 2.5). Bij de incidenten tussen mannen en vrouwen is overigens slechts bij 10% van de incidenten sprake van een vrouwelijke verdachte, bij alle overige incidenten heeft de betrokken vrouw de rol van het slachtoffer.

Zowel bij huiselijke geweldsincidenten tussen partners als bij ex-geliefden is in 93% van de gevallen de man de verdachte. Bij 82% van de incidenten tussen ouder en kind is de vader de verdachte, terwijl bij incidenten tussen kind en ouder vooral de zoon als verdachte wordt aangemerkt (92%). Alleen bij overige familieruzies is in een aanzienlijk deel van de incidenten (28%) een vrouwelijke verdachte in het spel.

Tabel 2.4 Geslacht verdachten van huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
mannen	87%	91%	90%	89%
vrouwen	13%	9%	10%	11%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=246)</i>	<i>(n=155)</i>	<i>(n=87)</i>	<i>(n=489)</i>

Tabel 2.5 Betrokkenen bij huiselijke geweldsincidenten naar sexe: incidenten tussen mannen en vrouwen,

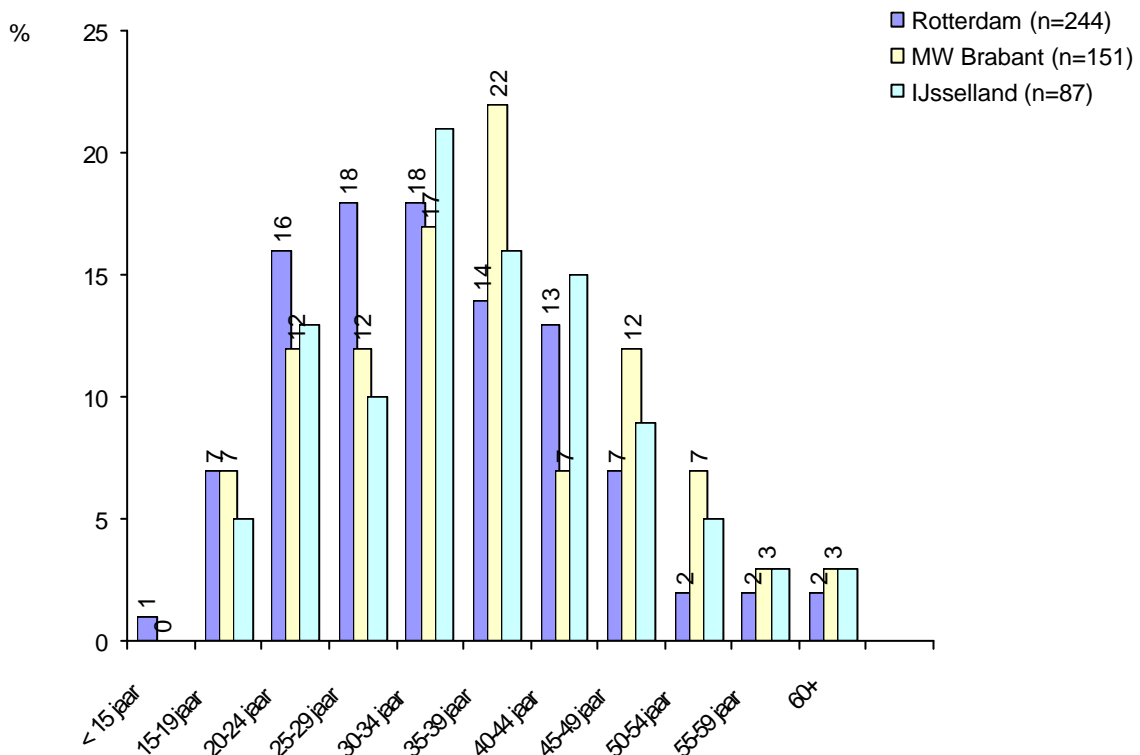
tussen mannen onderling en tussen vrouwen onderling

Betrokkenen bij huiselijk geweld	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
man en vrouw	86%	86%	87%	86%
alleen vrouwen	6%	4%	3%	5%
alleen mannen	8%	10%	10%	9%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=225)</i>	<i>100%</i> <i>(n=146)</i>	<i>100%</i> <i>(n=79)</i>	<i>100%</i> <i>(450)</i>

2.2.4 Leeftijd van betrokkenen

Van 482 *verdachten* van huiselijk geweld is de leeftijd van de betreffende persoon bekend.²⁴ De spreiding naar leeftijd is groot: in de brede range van 20 tot 50 jaar zit gemiddeld 85% van de verdachten, waarbij geen enkele subcategorie naar leeftijd eruit springt. De grootste categorie, de leeftijdscategorie van 20-24 jarigen, omvat gemiddeld nog geen vijfde (19%) van alle verdachten. De tweede grootste categorie is die van 30-34 jarigen, met 16%. Daarna komt de categorie van 35-39 jarigen met 15%. De categorieën jonger dan 15 jaar en 60-plus zijn klein en liggen in alle regio's onder de 5%.

De gemiddelde leeftijd van verdachten ligt rond de 35 jaar. Verdachten in Rotterdam-Rijnmond (33 jaar) zijn gemiddeld jonger dan verdachten in IJsselland en in Midden en West Brabant (36 jaar).²⁵ De verdeling van personen naar leeftijd is niet in alle regio's gelijk (zie figuur 2.1). In de regio Rotterdam-Rijnmond is het aandeel verdachten in de leeftijdsklasse van 25-29 jaar duidelijk groter dan in beide andere regio's. In IJsselland is met name de leeftijdsklasse van 30-34 jarigen ruimer vertegenwoordigd en in Midden en West Brabant de 35-39 jarigen.

Figuur 2.1 Leeftijdsgroepen van huiselijk geweld verdachten

²⁴ Hierbij gaat het om de leeftijd ten tijde van de aangifte.

²⁵ $F=3.421$ (df=2), $p<.05$.

De leeftijd van slachtoffers is uiteraard gerelateerd aan het type delict: bij geweld in de relatiesfeer en tussen ex-en is vaak sprake van personen in dezelfde levensfase. Bij geweld tussen ouders en kinderen is sprake van een generatieverschil. In de volgende tabel zijn de gemiddelde leeftijden van verdachten en slachtoffers naar aard van het delict weergegeven. De gemiddelde leeftijd van kinderen die het slachtoffer zijn geworden van geweld gepleegd door een van de ouders zal hoogstwaarschijnlijk lager liggen dan de tabel toont. Uit cijfers van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling blijkt immers dat met name 0 tot 12-jarigen het slachtoffer zijn van mishandeling door hun ouders.²⁶ Van veel van deze incidenten wordt geen aangifte gedaan.

Tabel 2.6 Gemiddelde leeftijden van verdachten en slachtoffers van huiselijk geweld, naar geslacht

	Gemiddelde leeftijd mannelijke verdachten	Gemiddelde leeftijd vrouwelijke verdachten	Gemiddelde leeftijd mannelijke slachtoffers	Gemiddelde leeftijd vrouwelijke slachtoffers
partnergeweld	36 jaar (n=165)	35 jaar (n=12)	33 jaar (n=16)	34 jaar (n=161)
geweld van kind tov ouder	29 jaar (n=25)	17 jaar (n=2)	55 jaar (n=8)	50 jaar (n=19)
geweld van ouder tov kind	42 jaar (n=17)	38 jaar (n=4)	14 jaar (n=7)	18 jaar (n=14)
overig familie geweld	37 jaar (n=51)	43 jaar (n=13)	34 jaar (n=32)	33 jaar (n=40)
geweld tussen ex-partners	32 jaar (n=188)	34 jaar (n=18)	28 jaar (n=28)	31 jaar (n=182)

2.2.5 Geboorteland van betrokkenen

Het aandeel in Nederland geboren verdachten is per regio verschillend en ligt in Rotterdam-Rijnmond op 46%, in IJsselland op 75% en in Midden en West Brabant op 65%. Naar de mate van verstedelijking van de politieregio's, neemt het aandeel van niet in Nederland geboren verdachten toe ($\chi^2=26.992$ (df=2), $p<.001$). In IJsselland is 25% van de verdachten van huiselijk geweld in het buitenland geboren, in Midden en West Brabant 36% en in Rotterdam 54%. Deze percentages liggen fors hoger dan het aandeel inwoners dat in elk van deze regio's in het buitenland is geboren. Kijken we ter vergelijking bijvoorbeeld naar de verhoudingen in de grootste gemeenten van deze regio's, dan zien we voor IJsselland - kijkend naar de gemeente Zwolle - dat 9% van de inwoners in het buitenland is geboren;²⁷ bij de grote steden van de politieregio Midden en West Brabant – Breda en Tilburg – is 13% van de inwoners in het buitenland geboren²⁸ en voor de gemeente Rotterdam ligt het aandeel van in het buitenland geboren inwoners op 36%.²⁹

De meeste huiselijk geweldplegers die zijn geboren in Nederland zijn ook gewelddadig tegen in Nederland geboren personen (91%); 9% van de in Nederland geboren geweldplegers richtte zich op niet in Nederland geboren personen.³⁰ Bij verdere onderverdeling is sprake van te kleine aantallen om nog valide uitspraken te kunnen doen.

²⁶ Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (2004)

²⁷ De gemeente Zwolle heeft in 2002 100.251 in Nederland geboren en 8.749 in het buitenland geboren inwoners (Bron: CBS).

²⁸ De gemeente Breda telt in 2002 146.518 in Nederland geboren en 16.909 in het buitenland geboren inwoners. De cijfers voor de gemeente Tilburg in 2002 zijn: 173.660 in Nederland geboren en 23.698 in het buitenland geboren inwoners (Bron: CBS).

²⁹ De gemeente Rotterdam telt in 2002 441.485 in Nederland en 157.175 in het buitenland geboren inwoners (Bron: CBS)

³⁰ Dit percentage toont de verhouding van verdachten en slachtoffers op incidentniveau. Bij incidenten met meer daders en/of slachtoffers wordt als geboorteland dat land opgenomen, waar de meerderheid van de verdachten en/of slachtoffers vandaan komt. .

2.2.6 Eerdere politiecontacten van verdachten

Voor de 246 verdachten van huiselijk geweld *in de regio Rotterdam* is per persoon de historie van eerdere politiecontacten nagegaan.³¹ Er is daarbij geïnventariseerd hoeveel keer personen in de drie jaar voor het jaar van het incident in 2002 als verdachte in het politiesysteem te vinden zijn. In het categoriseren van die geschiedenis van politiecontacten is een onderverdeling gemaakt naar drie hoofdcategorieën: 1. geweld zoals afgebakend in deze steekproef; 2. bedreiging en instrumenteel geweld (diefstal met geweld en afpersing); en 3. overige delicten.

Uit de analyse in Rotterdam-Rijnmond blijkt dat 63% van de in totaal 246 bekende verdachten in die voorgaande drie jaren *geen* politiecontacten heeft gehad in de rol van verdachte; 18% heeft eenmaal eerder als verdachte politiecontact gehad en de overige 19% heeft in de afgelopen drie jaar meer malen contact gehad. In tabel 2.7 zijn alle gevonden combinaties van verdachtenhistories weergegeven, met daarbij het aantal verdachten dat aan dat specifieke profiel voldoet in onze populatie van verdachten van 2002.

Tabel 2.7 Eerdere politiecontacten³² bij de verdachten van huiselijk geweld in Rotterdam-Rijnmond

Profielen van 'histories' van huiselijk geweld verdachten	Aantal verdachten met deze historie	Percentages
geen eerdere politiecontacten	155	63%
één maal: voor geweld zoals in steekproef	11	5%
één maal: voor bedreiging en instrumenteel geweld	6	2%
één maal: voor andere delicten	27	11%
meer malen: voor geweld zoals in steekproef	2	1%
meer malen: voor bedreiging en instrumenteel geweld	0	-
meer malen: voor andere delicten	21	9%
meer malen: voor geweld steekproef + bedreiging en instrumenteel geweld	5	2%
meer malen: voor geweld steekproef + andere delicten	13	5%
meer malen: voor bedreiging en instrumenteel geweld + andere delicten	5	2%
meer malen: voor alle drie de delicttypen	1	0%
Totaal	246	100%

Van eerder politiecontact met betrekking tot in het bijzonder de *fysieke geweldsdelicten vallend binnen de steekproef* (dus zonder bedreiging, instrumenteel geweld en seksueel geweld) is sprake bij 13% van de verdachten van huiselijk geweld. Wanneer we geweld breder zouden definiëren en bij het geweld ook de bedreigingen en het instrumenteel gericht geweld meetellen, gaat het om 17%.

In de steekproef hebben 67 verdachten een historie van 'overige delicten', dat wil zeggen op delicten anders dan fysiek geweldsdelicten gericht tegen personen, bedreiging en instrumenteel geweld. Dit aantal staat voor 27% op de totale steekproefomvang. Het type delicten dat deze geweldplegers eerder pleegden loopt uiteen: 47 personen hebben een eerder politiecontact gehad als verdachte van een vermogensdelict, 20 personen van vernieling, 1 persoon van een zedendelict en 8 personen vanwege andere delicten.

In de regio Midden en West Brabant is een andere, aanvullende zoekslag gemaakt met betrekking tot de antecedenten van verdachten. In deze regio zijn alle personen die meer malen verdacht zijn geweest van het plegen van geweldsdelicten nader bekeken. De geweldsantecedenten van deze personen zijn handmatig doorgelopen om aan te kunnen geven of het bij deze geweldsdelicten ging om huiselijk of publiek geweld. Vervolgens zijn op basis van de gegevens *drie profielen* van geweldplegers uitgewerkt: de huiselijk geweldpleger, die herhalend agressief is in de relatie, gezin- en familiesfeer; de publiek

³¹ Zie paragraaf 1.4.1 voor een verantwoording van de onderzoekskeuzen op dit onderdeel.

³² Hierbij gaat het om politiecontacten in de rol van verdachte.

geweldpleger, die herhalend agressief is naar personen buiten die thuis/familie situatie (onbekenden en vrienden/bekenden) en personen die in deze beide kaders bij herhaling gewelddadig gedrag vertonen.

Van eerder politiecontact met betrekking tot de huiselijke geweldsdelicten is in deze regio sprake bij 10% van de verdachten (6 + 2 + 2, zie Tabel 2.8); verder had 12% van de verdachten van huiselijk geweld in deze regio eerder politiecontact inzake publiek geweld (7 + 3 + 2).

Tabel 2.8 Profielen van verdachten van huiselijk geweld wat betreft eerder politiecontact, regio Midden en West Brabant

Profielen van 'histories' van verdachten van huiselijk geweld	Aantal verdachten met deze historie	Verdeling van histories per deelgroep
eerder geen politiecontacten tav geweld	124	80%
eerder één maal voor huiselijk geweld	11	6%
eerder meer malen voor huiselijk geweld	3	2%
eerder één maal voor publiek geweld	10	7%
eerder meer malen voor publiek geweld	4	3%
eerder meer malen huiselijk en publiek geweld	3	2%
<i>Totaal</i>	<i>155</i>	<i>100%</i>

2.3 Locaties en sociale contexten van geweld

Wat betreft de locaties van de gepleegde geweldsincidenten zien we opmerkelijke verschillen tussen de regio's ($X^2=29.131$ (df=3), $p<.01$). In de regio's Rotterdam-Rijnmond en IJsselland vindt gemiddeld 65% van de incidenten plaats in de woning of op privé-terrein en 28% op de openbare weg (Tabel 2.9). In Midden en West Brabant ligt het aandeel 'geweld' in een woning daarentegen hoger (73%) en het aandeel 'geweld op de openbare weg' lager (18%). Bekijken we de delicten die zich *buiten de woning/privé-terrein* afspelen ($n=160$) vervolgens nader wat betreft de sociale context van het incident, dan blijkt gemiddeld 84% van deze incidenten gesitueerd in de context van de 'woonwijk'. De overige zaken van 'huiselijk geweld buitenshuis' vinden voornamelijk plaats in de sociale context van het uitgaanscircuit (gemiddeld 10% van het totaal). De verschillen tussen de regio's zijn hierin klein.

Tabel 2.9 Locaties van huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
openbare weg	34%	18%	29%	28%
(semi-)publieke ruimte	6%	8%	3%	6%
woning / privé-terrein	59%	73%	68%	65%
overig	1%	1%	0%	1%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=234)</i>	<i>(n=147)</i>	<i>(n=80)</i>	<i>(n=461)</i>

Bij iets meer dan de helft van de incidenten die buiten de woning (of andersoortig privé-terrein) plaatsvinden zijn ex-partners betrokken en in 21% van de gevallen gaat het familieruzies.

2.4 Aard van het geweldgebruik

Meer dan tweederde van de huiselijke geweldsincidenten in Rotterdam-Rijnmond is te typeren als 'zwaar fysiek geweld' (Tabel 2.10). Voor de andere twee regio's ligt het aandeel van deze 'zware' categorie aanzienlijk lager: 26% voor de regio IJsselland en 18% voor de regio Midden en West Brabant ($X^2=125.463$ (df=2), $p<.001$). Bij de definiëring van zwaar (ten opzichte van licht) fysiek geweld wordt uitgegaan van de definities van Terlouw e.a. (2000). Onder licht geweld wordt verstaan het 'duwen, trekken, vastpakken van een persoon tot hoogstens het uitdelen van enkele droge klappen'. De tweede categorie is zwaar fysiek geweld. Hieronder wordt verstaan het 'fors toetakelen van een persoon: fors slaan en/of schoppen'. Daarnaast zijn ook delicten waarbij gebruik is gemaakt van een wapen tot de categorie 'zwaar geweld' gerekend. Daders jonger dan 25 jaar gebruiken vaker zwaar fysiek geweld (54%) dan andere leeftijdsgroepen (44%). Verder hanteren niet in Nederland geboren daders (59%) vaker zwaar fysiek geweld tegen hun slachtoffers dan in Nederland geboren daders (37%).

Tabel 2.10 Aard van geweldgebruik door verdachte bij huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
licht fysiek geweld	32%	82%	74%	55%
zwaar fysiek geweld	68%	18%	26%	45%
<i>Totaal</i>	100%	100%	100%	100%
	(n=234)	(n=147)	(n=80)	(n=461)

2.4.1 Wapengebruik

In Rotterdam-Rijnmond ligt het aandeel huiselijke geweldsincidenten waarbij een wapen wordt gebruikt op 28% van het totaal (Tabel 2.11). Dit is ruim het dubbele van het aandeel 'wapenincidenten' in de andere twee regio's ($X^2=34.164$ (df=2), $p<.001$). IJsselland en Midden en West Brabant ontlopen elkaar in dit opzicht nauwelijks: hier ligt het aandeel incidenten met gebruik van een wapen op respectievelijk 10% en 11%.

Kijken we vervolgens naar het *type wapen* dat door verdachten wordt gebruikt, dan blijken voornamelijk slag- en steekwapens te worden gebruikt (respectievelijk met gemiddelden van 42% en 32%). Uitsplitsing van deze gegevens naar het niveau van de regio's levert weinig op, aangezien de het aantal incidenten voor de regio's IJsselland en Midden en West Brabant daarvoor te klein is. Wanneer we het wapengebruik relateren aan de aard van het geweldgebruik door verdachten dan blijkt dat bij incidenten waarbij sprake is van licht fysiek geweld in 8% van de gevallen een wapen is gebruikt. Bij de zware fysiekgeweldsincidenten is in 34% van de gevallen een wapen gebruikt.

Tabel 2.11 Wel of geen wapen gebruikt door verdachte bij huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
geen wapen	72%	89%	90%	80%
wel wapen	28%	11%	10%	20%
<i>Totaal</i>	100%	100%	100%	100%
	(n=234)	(n=149)	(n=80)	(n=463)

2.4.2 Agressiviteit van de kant van het slachtoffer

In alle drie de regio's zien we dat de meeste slachtoffers zelf niet fysiek agressief is (of wordt) bij het betreffende geweldsincident (Tabel 2.12). De mate van toepassen van fysiek geweld van de kant van het slachtoffer lijkt gekoppeld aan de mate van verstedelijking van de regio's ($X^2=144.633$ (df=4), $p<.001$). In Rotterdam-Rijnmond ligt het aandeel waarbij (terug)geslagen wordt door het slachtoffer het hoogst (bij 22% van de 234 incidenten), in IJsselland het laagst (bij 3% van de in het totaal 80 incidenten, zie Tabel 2.12). Voor de regio Midden en West Brabant ligt het percentage op 11% (van de 147 incidenten).

De aard van het geweldgebruik door de verdachte lijkt verder ook verband te houden met het geweldgebruik van de kant van het slachtoffer. Slachtoffers die geen geweld gebruiken worden minder vaak met zwaar fysiek geweld geconfronteerd (36%) dan slachtoffers die ook geweld gebruiken (65%).

Tabel 2.12 Agressiviteit van de kant van het slachtoffer bij huiselijke geweldsincidenten, in percentages

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
licht fysiek	20%	11%	3%	14%
zwaar fysiek	2%	1%	0%	1%
verbaal/geen geweld	78%	88%	97%	85%
<i>Totaal</i>	100%	100%	100%	100%
	(n=234)	(n=147)	(n=80)	(n=461)

Slechts in enkele gevallen wordt door het slachtoffer een wapen gebruikt. Dit komt in de steekproef van IJsselland voor bij één incident (op het totaal van 80 incidenten) en ook in de regio Midden en West Brabant bij één incident (op het totaal van 149 incidenten): bij beide incidenten is sprake van een slagwapen. In Rotterdam tellen we zeven incidenten waarbij het slachtoffer een wapen heeft gehanteerd (op een totaal van 234 incidenten): het gaat om drie incidenten met een slagwapen, drie met een steekwapen en één incident waarbij het slachtoffer met een auto op de verdachte inrijdt. Bij al deze incidenten blijkt overigens dat ook de betrokken verdachte een wapen hanteert.

2.4.3 Veroorzaakt letsel

Bij het typeren van het veroorzaakte letsel is gewerkt met een volgende categorisering: licht letsel is letsel dat ter plaatse behandeld kon worden (blauwe plekken, schaafwonden et cetera). Zwaar letsel is letsel waarvoor professionele medische hulp moet worden ingeschakeld, ambulantly of poliklinisch. Zeer ernstig letsel is letsel waarbij ziekenhuisopname noodzakelijk bleek. Het typeren van het veroorzaakte letsel vindt plaats op incidentniveau en niet op persoonsniveau. Kortom: wanneer meer slachtoffers betrokken zijn, telt in dit overzicht het zwaarste veroorzaakte letsel onder de slachtoffers.

Opvallend is dat de aangetroffen regioverhoudingen niet overeenkomen met de regioverhoudingen naar ernst van het geweldgebruik (Tabel 2.13). In de regio IJsselland is vaker sprake van matig of zwaar letsel dan in de beide andere regio's ($X^2=146.349$ (df=8), $p<.001$). Hierbij kan mogelijk sprake zijn van vertekening aangezien we bij deze regio bij 38 incidenten geen informatie konden vinden over het letsel van slachtoffers. In de regio Rotterdam-Rijnmond is bij 5% van de geweldsdelicten sprake van een zeer ernstig letsel bij het slachtoffer. Het gaat dan om 12 delicten in 2002. In de regio's IJsselland en Midden en West Brabant ligt het aandeel 'zeer ernstig letsel bij het slachtoffer' op respectievelijk 7% en 1% van het totaal, wat staat voor respectievelijk drie en één incident.

Tabel 2.13 Letsel slachtoffer bij huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
geen	10%	7%	5%	9%
licht	68%	64%	45%	64%
zwaar	17%	28%	43%	23%
zeer ernstig	5%	1%	7%	4%
<i>Totaal</i>	100%	100%	100%	100%
	(n=232) ³³	(n=95)	(n=42)	(n=369)

³³ In Rotterdam is bij 0.9% (n=2) van de incidenten van huiselijk geweld het letsel van het slachtoffer onbekend. In IJsselland is dit percentage 47.5% (n=38) en in MW Brabant 36.2% (n=54).

2.4.4 Sociale contexten van 'zwaar geweld'

De incidenten die op de bovengenoemde 'criteria' – het geweldgebruik door de verdachte, het letsel van het slachtoffer en het wapengebruik – als het zwaarst te typeren zijn, zijn in het onderstaand overzicht (Tabel 2.14) bij elkaar gezet en geordend naar de sociale context. Daarbij valt op dat bij alle criteria tussen de 60 en 70% van de zware incidenten in de categorie 'huiselijk geweld in de woning/privé-terrein' valt. Van het geweld tussen intimi buiten de woning (of andersoortig privé-terrein) zien we de meeste ernstige incidenten in de wijk. Het uitgaanscircuit is de derde categorie qua aandeel ernstige incidenten.

Tabel 2.14 Drie belangrijkste sociale contexten van de 'zware' huiselijke geweldsincidenten, op basis van vier hoofdcriteria

	Zwaar fysiek geweld door verdachte	Zeern ernstig letsel slachtoffer	Gebruik van vuurwapen of steekwapen door verdachte	Gebruik van andersoortig wapen door verdachte
woning / privé-terrein	66%	75%	67%	59%
woonwijk	30%	25%	30%	33%
uitgaan	3%	-	3%	4%
overige sociale contexten van huiselijk geweld	1%	-	-	4%
<i>Totaal</i>	100% (n=207)	100% (n=16)	100% (n=37)	100% (n=54)

2.5 Achtergronden van geweld

2.5.1 Aanleiding

Om zicht te krijgen op de mogelijke aanleidingen voor huiselijk geweld zijn de verklaringen van slachtoffers geanalyseerd. Per verklaring is nagegaan of het slachtoffer spreekt van een voorgeschiedenis van opgebouwde spanningen tussen de verdachte en het slachtoffer. Deze incidenten kunnen getypeerd worden als een escalatie van spanningen vanuit de relatiesfeer. Gekeken is hoe dit type incidenten zich verhoudt tot incidenten waarbij het slachtoffer juist aangeeft dat er *geen* opbouw van spanningen is geweest, noch in het verleden, noch in de periode kort voor het incident.

Uit deze analyse blijkt dat gemiddeld 92% van de slachtoffers spreekt van een opgebouwde spanning tussen de betrokkenen en dat voor gemiddeld 7 procent van de slachtoffers die aangifte hebben gedaan het geweld volledig 'uit het niets' kwam (Tabel 2.15). Het gaat dan om incidenten waarbij de geweldpleger zich plotseling vreemd is gaan gedragen door gebruik van verdovende middelen (alcohol, drugs) of waarbij sprake is van psychische problemen. Met name bij dergelijke incidenten blijkt door verdachten vaker zwaar fysiek geweld gebruikt te worden (79%) dan bij de incidenten waar wel van een zekere aanloop sprake is (43%).

Tabel 2.15 Aanleiding tot huiselijk geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
escalatie van spanningen	89%	96%	91%	92%
geweld zonder aanloop	10%	4%	6%	7%
anders	1%	-	3%	1%
<i>Totaal</i>	100% (n=233)	100% (n=149)	100% (n=80)	100% (n=462)

2.5.2 Alcohol- en drugsgebruik

Over de rol van alcohol en drugs bij huiselijke geweldsdelicten is in de verklaringen van aangevers en van andere betrokkenen weinig informatie te vinden. Alleen bij incidenten waarbij drugs en/of alcohol een overduidelijke rol bij het incident zelf spelen, wordt door de politie kennelijk doorgevraagd op hoeveelheden. Bij de meeste incidenten wordt op dit punt evenwel geen verklaring afgenomen. Dit is het algemene beeld in alledrie de regio's. Wat betreft drugsgebruik is het aandeel aangiften waarbij *niets* wordt geschreven over het al dan niet gebruik ervan voorafgaand aan het incident 91% in Rotterdam- Rijnmond, 98% in IJsselland en 97% in Midden en West Brabant. Of er al dan niet alcohol genuttigd is voorafgaand aan het incident wordt iets vaker beschreven, maar blijft nog altijd voor 79% van de incidenten in Rotterdam-Rijnmond; voor 86% van de incidenten in IJsselland en voor 86% in Midden en West Brabant onbekend. De cijfers zijn hierdoor weinig representatief. Wel kunnen op basis van de verzamelde gegevens uitspraken worden gedaan over die subcategorie van incidenten waarbij *wel* een overduidelijke rol wat betreft drank en drugsgebruik wordt geconstateerd. Omdat de aantallen voor de regio's zo klein zijn, wordt alleen gekeken naar het totaal van de drie regio's.

Bij de 80 huiselijk geweld incidenten in de steekproef waarbij informatie werd vastgelegd over alcoholgebruik bij het incident, komen niet alleen de verdachten maar ook de slachtoffers als 'alcoholgebruikers' naar voren. Bij 80% van die incidenten heeft alleen de verdachte alcohol genuttigd. Bij 6% van de incidenten heeft juist alleen het slachtoffer gedronken en bij 14% van de incidenten geven beide betrokkenen aan alcohol te hebben gebruikt. De meeste van deze incidenten waarbij alcohol in het geding is, vinden plaats in een woning of op een privé-terrein (68%), het overige deel speelt zich met name af in de sociale context van de woonwijk (21%) en het uitgaanscircuit (10%).

Bij slechts 29 huiselijk geweld incidenten is informatie beschikbaar over drugsgebruik door betrokkenen. Dit blijkt vaker dan bij alcoholgebruik een zaak van de verdachte alleen te zijn: in 96% van de incidenten had alleen de verdachte drugs gebruikt en in 4% van de incidenten alleen het slachtoffer. Net als bij het alcoholgerelateerde geweld vinden de meeste incidenten waarbij drugs in het spel zijn in een woning (privé-terrein) plaats (86%). Het overige deel speelt zich af in de sociale context van de woonwijk (14%).

2.6 Verdachten naar type geweld

Voor de huiselijke geweldsdelicten die in de voorgaande paragrafen aan bod zijn gekomen, is bekeken welke persoonskenmerken het meest typerend zijn voor de plegers van deze verschillende delicten. Er is daarbij gekeken naar de persoonskenmerken leeftijd, geslacht en geboorteland.

Bij deze nadere analyse valt een aantal zaken op:

- Verdachten van huiselijk geweld die zwaar geweld of een wapen gebruiken zijn gemiddeld ouder en vaker niet in Nederland geboren dan verdachten die geen of licht geweld toepassen.
- Bij huiselijke geweldsincidenten die zich in de woning of op privé-terrein hebben voorgedaan, zijn vaker mannen, gemiddeld wat oudere en niet in Nederland geboren personen betrokken dan bij incidenten die zich buiten de woning of het privé-terrein afspelen.
- Bij incidenten tussen intimi in uitgaanscentra zijn vaker in Nederland geboren verdachten betrokken dan bij incidenten tussen intimi in andere sociale contexten.

2.7 Samenvatting hoofdstuk 2

In de voorgaande paragrafen is een beeld geschetst van het type *aangegeven* incidenten

van huiselijk geweld in drie politieregio's. De betrokken personen en de kenmerken en achtergronden van het gepleegde geweld zijn in kaart gebracht. De verhoudingen per regio blijken met elkaar overeen te komen. Dat doet vermoeden dat het geschetste beeld op basis van de drie regio's waarschijnlijk ook elders geldt.

Als belangrijkste 'gedeelde kenmerken' werd in de drie regio's geconstateerd:

- dat gemiddeld een vijfde deel van de aangiften van fysiek geweld huiselijk geweld betreft;
- dat de meeste geregistreerde huiselijke geweldsdelicten incidenten zijn tussen ex-en en partners (samen goed voor ongeveer 80%);
- dat bij gemiddeld 90% van de huiselijke geweldsdelicten sprake is van geweld tussen individuen;
- dat 86% van de incidenten zich afspeelt tussen mannen en vrouwen (met de vrouw in 90% van deze gevallen in de slachtofferrol);
- dat gemiddeld 35% van het geregistreerde huiselijk geweld buiten de woning of een privé-terrein plaats heeft en dat dit 'publieke' huiselijke geweld zich met name (voor gemiddeld 84%) in de woonwijk afspeelt;
- dat de zwaarste incidenten evenwel voornamelijk plaatshebben in de woning of op privé-terrein;
- dat over de rol van alcohol en drugs bij huiselijke geweldsincidenten op basis van politieinformatie weinig gezegd kan worden, vanwege beperkte registratie;
- en dat gemiddeld 7% van de slachtoffers van huiselijk geweld in de verklaring aan de politie aangeeft dat *geen* sprake was van een voorgeschiedenis van opbouwende spanningen tussen de betrokkenen.

Er zijn evenwel ook *verschillen* tussen de regio's geconstateerd. Zo is de *omvang* van de problematiek van huiselijk geweld zeer verschillend per regio, evenals het aandeel in Nederland geboren verdachten, het aandeel aangiften van 'huiselijk geweld buiten de woning/privé-terrein', het aandeel 'zwaar fysiek geweld', het aandeel incidenten waarbij een wapen wordt gebruikt en het aandeel waarbij (terug)geslagen wordt door het slachtoffer. Er komt in de regio's een volgend profiel naar voren van de verdachten van huiselijk geweld: de ruime meerderheid van de verdachten is man, de spreiding naar leeftijd van huiselijk geweldplegers is groot (in de brede range van 20 tot 50 jaar vinden we gemiddeld 85% van de verdachten, waarbij geen enkele subcategorie naar leeftijd opvallend hoog of laag scoort), en het aandeel van in het buitenland geboren verdachten van huiselijk geweld is oververtegenwoordigd ten opzichte van het totaal aandeel inwoners van buitenlandse afkomst in betreffende regio's.

Voor de regio Rotterdam geldt dat bijna 40% van de verdachten van huiselijk geweld eerder (minimaal eenmaal) als verdachte met de politie contact heeft gehad in de drie jaren voorafgaand aan het gepleegde delict. Voor de regio Midden West Brabant geldt dat van eerder politiecontact sprake is bij ongeveer 15 tot 20% van de verdachten. En uitgaande van de informatie zoals beschikbaar bij de politie Midden en West Brabant is 10% van de huiselijk geweldplegers bij de politie in die drie jaar al bekend als specifiek verdacht van het plegen van huiselijk geweld.

3 Publiek geweld in 2002

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt volgens hetzelfde recept gewerkt als in het voorgaande hoofdstuk. De steekproef van aangiften in de drie politieregio's Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden- en West Brabant, waarbij respectievelijk een kwart, de helft en een kwart van alle aangiften van 'fysiek geweldsdelicten tegen personen'³⁴ zijn geselecteerd, leverde een totaal van 2034 aangiften van *publiek geweld* op. Publiek geweld wordt daarbij gedefinieerd als al het geweld tussen bekenden en onbekenden dat zich niet in een woning of op een andersoortig privé-terrein afspeelt, maar op straat en in (semi-)publieke ruimten en waarbij dader en slachtoffer geen intieme relatie met elkaar hebben. In tabel 3.1 worden de steekproefaantallen per regio weergegeven. Wanneer we die tot honderd-procents-aantallen corrigeren, ontstaat het volgende beeld van het totaal aantal aangiften van publiek geweld in deze regio's: Rotterdam-Rijnmond met 3420 aangiften in 2002, Midden en West Brabant met 2724 aangiften en IJsselland met 996 aangiften. Ook relatief gezien, waarbij we de aantallen aangiften per regio afzetten tegenover de aantallen inwoners in 2002, blijft deze volgorde van meest naar minst gehandhaafd. De 2034 aangiften van publiek geweld en de betrokkenen bij deze incidenten worden hierna gedetailleerd beschreven.

Tabel 3.1 Aangiften van publiek geweld in 2002, voor de politieregio's Rotterdam -Rijnmond, IJsselland en Midden en West Brabant.

Regio	n publiek geweld in steekproef	Procent publiek op totale steekproef	Schatting totaal aantal aangiften publiek geweld ³⁵	Geschat aantal aangiften per 10.000 inwoners ³⁶
Rotterdam	855	79%	3420 (nx4)	27,7
MW Brabant ³⁷	681	82%	2724 (nx4)	26,0
IJsselland	498	86%	996 (nx2)	20,7
<i>Totalen</i>	<i>2034</i>	<i>81%</i>	<i>7140</i>	<i>25,8</i>

3.2 Conflictpartijen

³⁴ Onder fysiek geweld tegen personen wordt hier niet verstaan: 'bedreiging', 'afpersing', 'diefstal met geweld' en 'seksueel geweld'. (zie voor een nadere uitwerking van definitiekeuzen: paragraaf 1.3).

³⁵ In de regio's Rotterdam -Rijnmond, IJsselland en Midden- en West Brabant omvatten de steekproeven respectievelijk 25%, 50% en 25% van alle aangiften; het bijschatten voor de totalen van 2002 vindt plaats door de aangifte-aantallen van de steekproef respectievelijk maal 4, maal 2 en maal 4 te nemen.

³⁶ De inwoneraantallen per regio zijn in 2002: 1.232.839 inwoners voor Rotterdam -Rijnmond, 482.235 voor IJsselland en 1.047.129 voor de regio Midden- en West Brabant.

³⁷ In de regio Midden en West Brabant is voor 3 incidenten de relatie tussen dader en slachtoffer onbekend. Deze incidenten zijn buiten dit overzicht gelaten.

In de steekproef van de 2034 publieke geweldsincidenten staan (voor zover bekend op basis van de afgegeven verklaringen door betrokkenen)³⁸ in totaal 4012 verdachten tegenover 2471 slachtoffers. Van 1924 verdachten (48%) en van 2250 slachtoffers (= 91%) konden de persoonsgegevens worden nageetrokken. Omdat veel geweld in het publieke domein geweld tussen onbekenden betreft, blijven veel daders voor de politie onbekend. Van de *slachtoffers* zijn uiteraard meer personen in de registratie van de politie te vinden, aangezien zij het incident hebben aangegeven.

3.2.1 Relatie dader en slachtoffer

Tabel 3.2 geeft een overzicht van de relaties tussen daders en slachtoffers bij de publieke geweldsaangiften in de steekproef. Bij gemiddeld 65% van de geweldsdelicten geven de betrokkenen aan elkaar *niet* te kennen. De op één na grootste categorie in de steekproef is vervolgens de categorie geweld tussen 'vrienden en bekenden'. Deze categorie omvat 17% van het totaal aantal aangiften in de steekproef. De categorie geweld tussen 'vage bekenden' komt op de derde plaats (gemiddeld 14%). Hierbij valt echter op dat de score voor Rotterdam opvallend veel lager ligt dan bij de andere twee regio's ($X^2=146.589$ (df=10), $p<.001$). Verder speelt gemiddeld 4% van de aangegeven geweldsdelicten zich af tussen burens.

Tabel 3.2 Aangiften van publiek geweld, geordend naar de relatie tussen verdachten en slachtoffers.

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
burengeweld	4%	4%	4%	4%
geweld tussen 'vrienden en bekenden'	22%	11%	16%	17%
geweld tussen 'vage bekenden' ³⁹	8%	17%	20%	14%
geweld tussen onbekenden ⁴⁰	66%	68%	60%	65%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=681)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2034)</i>

3.2.2 Individu / groep

Ongeveer 60% van de publieke geweldsincidenten in de steekproef speelt zich af tussen individuen. De categorie 'incidenten met meer verdachten en één slachtoffer' komt qua omvang op de tweede positie (met gemiddeld 24% van het totaal aantal incidenten). Daarna volgen 'geweld tussen groepen' (gemiddeld 9%) en 'incidenten met één dader en meer slachtoffers' (gemiddeld 6%). Deze verdeling zien we bij alle regio's op dezelfde manier terug.

³⁸ Wanneer in verklaringen van betrokkenen wordt gesproken van groepsgeweld, zonder dat duidelijk in beeld is wie wel en wie betrokken waren, maar er wel zeker sprake was van minimaal 10 personen, is de groepsgrootte voor het maken van dit totaaloverzicht vastgesteld op 10 personen.

³⁹ Er wordt gesproken van 'vage bekenden' als het slachtoffer aangeeft de dader alleen van naam te kennen.

⁴⁰ Bij het gehanteerd onderscheid tussen 'bekenden' en 'onbekenden' wordt uitgegaan van de definities van Terlouw e.a. : 'onbekenden zijn mensen die elkaar niet eerder hebben gezien of elkaar slechts van gezicht maar niet bij naam kennen' en 'van een persoonlijke relatie is sprake wanneer mensen elkaar van naam kennen en in het dagelijks leven met elkaar te maken hebben.' (Terlouw e.a. 2000; p.6)

Tabel 3.3 Verhoudingen tussen conflictpartijen bij publiek geweld, op basis van de verklaringen van betrokkenen

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
tussen groepen	10%	8%	10%	9%
meer verdachten, één slachtoffer	26%	23%	18%	24%
tussen individuen	58%	61%	67%	61%
eén verdachte, meer slachtoffers	6%	8%	5%	6%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=681)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2032)</i>

Gekoppeld aan de sociale contexten (geweld in de woonwijk, uitgaansgerelateerd geweld et cetera), dan valt op dat zowel geweld tussen groepen als 'geweld tussen individuen' zich vooral afspeelt in de context van de woonwijk en het uitgaanscircuit.

Tabel 3.4 Verhoudingen tussen conflictpartijen bij publiek geweld, op basis van de verklaringen van betrokkenen, uitgewerkt voor het totaal van de drie regio's, geordend naar sociale context

	Tussen groepen	Meer verdachten, één slachtoffer	Tussen individuen	Eén verdachte, meer slachtoffers
woonwijk	44%	53%	44%	46%
uitgaan	42%	25%	23%	23%
verkeer	2%	4%	9%	12%
sport	5%	2%	3%	2%
winkel	2%	4%	6%	4%
openbaar vervoer	2%	5%	5%	4%
school	2%	4%	4%	3%
overige sociale contexten van publiek geweld	1%	3%	6%	6%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=189)</i>	<i>100%</i> <i>(n=470)</i>	<i>100%</i> <i>(n=1244)</i>	<i>100%</i> <i>(n=129)</i>

3.2.3 De verhouding man - vrouw

Gemiddeld 85% van de verdachten van publiek geweld is man, 15% is vrouw. De verschillen tussen de regio's zijn klein. Ook de slachtoffers van publiek geweld zijn voornamelijk mannen. Bij ongeveer 7 op de 10 incidenten zijn enkel mannen betrokken (zie tabellen 3.6). Bij 18% van de incidenten die zich afspelen tussen mannen en vrouwen is sprake van een vrouwelijke verdachte. Bij alle overige incidenten is de betrokken vrouw slachtoffer van het incident.

Tabel 3.5 Geslacht verdachten van publiek geweld

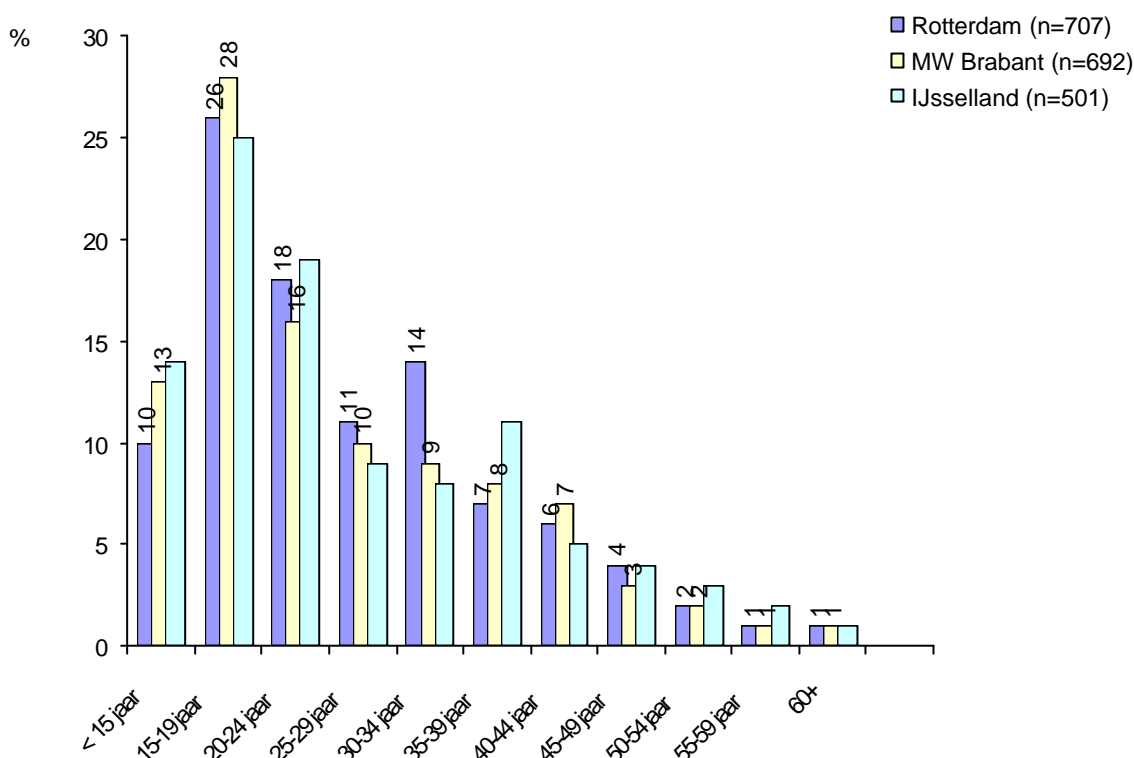
	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
mannen	83%	84%	88%	85%
vrouwen	17%	16%	12%	15%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=719)</i>	<i>100%</i> <i>(n=698)</i>	<i>100%</i> <i>(n=507)</i>	<i>100%</i> <i>(n=1924)</i>

Tabel 3.6 Betrokkenen bij publieke geweldsincidenten naar sekse: incidenten tussen mannen en vrouwen, tussen mannen onderling en tussen vrouwen onderling

betrokkenen bij publiek geweld	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
man en vrouw	24%	22%	15%	21%
alleen vrouwen	9%	9%	8%	9%
alleen mannen	67%	69%	77%	70%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=507)</i>	<i>100%</i> <i>(n=442)</i>	<i>100%</i> <i>(n=361)</i>	<i>100%</i> <i>(1310)</i>

3.2.4 Leeftijd van betrokkenen

De gemiddelde leeftijd van verdachten ligt in alle regio's rond de 26 jaar (26,5 in Rotterdam-Rijnmond, 26,3 in IJsselland en 25,6 in Midden en West Brabant). De verdeling van incidenten naar leeftijdsgroepen verloopt in alle regio's met een zo goed als gelijke curve (zie figuur 3.1). Wat opvalt is de sterke concentratie van verdachten in de jongste leeftijdsgroepen. De leeftijdsgroep van 15-19 jarigen vormt alleen al een kwart van het totaal aantal verdachten. Daarnaast zijn ook de groep jonger dan 15 jaar en de groep van 20-24 jaar zwaar vertegenwoordigd in het totaal.

Figuur 3.1 Leeftijdsgroepen van verdachten van publiek geweld

Wel zijn er verschillen te constateren in de gemiddelde leeftijd van verdachten *naar sociale contexten van geweld* (zie tabel 3.7). Bij het sportgerelateerd geweld ligt de leeftijd van geweldplegers in Rotterdam-Rijnmond lager, bij schoolgerelateerd geweld ligt de gemiddelde leeftijd van verdachten in de regio Midden en West Brabant hoger dan elders en bij verkeersgerelateerd geweld valt op dat de verdachten in IJsselland ongeveer tien jaar ouder zijn dan die verdachten van de andere regio's.

Tabel 3.7 Gemiddelde leeftijd van verdachten van publiek geweld naar sociale context van geweld⁴¹

	Gem. leeftijd van verdachten in Rotterdam (n=499)	Gem. leeftijd van verdachten in MW Brabant (n=439)	Gem. leeftijd van verdachten in IJsselland (n=358)	Gemiddeld (n=1296)
woonwijk	28	28	29	28

⁴¹ Er is voor bovenstaande tabel gekeken naar de gemiddelde leeftijd van de daders per incident; 'n' is dus het aantal incidenten per regio (en totaal) waarbij tenminste van één dader de leeftijd bekend is.

uitgaan	29	27	25	27
verkeer	32	31	42	34
sport	20	24	28	24
winkel	32	32	39	34
openbaar vervoer	28	22	26	26
school	16	22	15	17
overige sociale contexten van publiek geweld	31	35	24	32

In hoeverre zijn het vooral leeftijdgenoten die bij geweldsdelicten betrokken raken? Deze vraag wordt onderzocht door bij alle incidenten de leeftijdscategorieën van verdachten en slachtoffers tegen elkaar af te zetten (zie tabel 3.8). Wat blijkt is dat met name de groep jonger dan 15 jaar en in minder mate ook de 15-19 jarige verdachten agressiviteit uiten in de richting van leeftijdsgenoten. De oudere categorieën van verdachten zijn veel minder 'peer group-gericht' in het uiten van agressie.

Tabel 3.8 Leeftijd van verdachten ten opzichte van de leeftijd van slachtoffers bij publiek geweld in de totale steekproef (van Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden en West Brabant bij elkaar)

verdachten	Slachtoffers										Totaal
	<15	15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50+		
<15	62%	22%	5%	2%	1%	3%	-	2%	3%	100%(n=230)	
15 - 19	15%	43%	16%	5%	4%	5%	3%	4%	5%	100%(n=499)	
20 - 24	2%	18%	28%	15%	13%	9%	5%	4%	6%	100%(n=330)	
25 - 29	1%	11%	25%	14%	15%	11%	7%	7%	9%	100%(n=195)	
30 - 34	2%	14%	14%	13%	19%	11%	10%	8%	9%	100%(n=201)	
35 - 39	5%	11%	12%	13%	14%	16%	11%	7%	11%	100%(n=158)	
40 - 44	4%	17%	11%	8%	12%	14%	15%	9%	10%	100%(n=114)	
45 - 49	7%	6%	7%	14%	18%	16%	8%	12%	12%	100%(n=73)	
50+	7%	7%	7%	14%	12%	9%	10%	7%	27%	100%(n=89)	

3.2.5 Geboorteland van betrokkenen

Analoog aan de mate van verstedelijking van de politieregio's neemt het aandeel van niet in Nederland geboren verdachten toe ($\chi^2=43.852$ (df=2), $p<.001$). In IJsselland is 18% in het buitenland geboren, in Midden en West Brabant is dat 22% en in Rotterdam 33%.

De meeste publieke geweldsincidenten die gepleegd worden door in Nederland geboren personen, zijn ook gericht tegen in Nederland geboren personen; 9% van de delicten met Nederlandse geweldsplegers zijn gericht op personen geboren in het buitenland.

3.2.6 Eerdere politiecontacten van verdachten

Voor de 719 verdachten in de regio Rotterdam is per persoon de historie van eerdere politiecontacten nagegaan. Er is daarbij geïnventariseerd hoeveel keer personen in de drie jaar voor het jaar van het incident in 2002 als verdachte in het politiesysteem te vinden zijn. Bij het categoriseren van de geschiedenis van politiecontacten is een onderverdeling gemaakt naar een achttal verschillende delicttypen.

Uit de analyse in Rotterdam-Rijnmond blijkt, dat 71% van de bekende verdachten in die voorgaande drie jaren *geen* eerdere politiecontacten heeft gehad in de rol van verdachte, 16% heeft eenmaal eerder als verdachte politiecontact gehad en de overige 13% heeft in de afgelopen drie jaar meer malen contact gehad. In het onderstaand overzicht zijn alle gevonden combinaties van verdachtenhistorieën weergegeven, met daarbij het aantal verdachten dat aan dat specifieke profiel voldoet in onze populatie van verdachten van 2002. Van eerder politiecontact met betrekking tot *fysieke geweldsdelicten vallend binnen de steekproef* (dus zonder bedreiging, instrumenteel geweld en zedendelicten daarin meegenomen) is sprake bij 9% van de verdachten van publiek geweld.

Tabel 3.9 Eerdere politiecontacten⁴² bij de verdachten van publiek geweld in Rotterdam-Rijnmond

Profielen van 'histories' van publiek geweld verdachten	Aantal verdachten met deze historie	Percentages
geen eerdere politiecontacten	515	71%
één maal: voor geweld zoals in steekproef	29	4%
één maal: voor bedreiging en instrumenteel geweld	12	2%
één maal: voor andere delicten	72	10%
meer malen: voor geweld zoals in steekproef	6	1%
meer malen: voor bedreiging en instrumenteel geweld	0	-
meer malen: voor andere delicten	41	6%
meer malen: voor geweld steekproef + bedreiging en instrumenteel geweld	5	1%
meer malen: voor geweld steekproef + andere delicten	22	3%
meer malen: voor bedreiging en instrumenteel geweld + andere delicten	15	2%
meer malen: voor alle drie de delicttypen	2	0%
Totaal	719	100%

In de steekproef heeft 21% van de verdachten van publiek geweld (152 personen) een historie op 'overige delicten', dat wil zeggen op delicten anders dan fysieke geweldsdelicten gericht tegen personen, bedreiging en instrumenteel geweld. Het type delicten dat deze geweldplegers eerder pleegden varieert: 102 personen hebben een eerder politiecontact gehad als verdachte van een vermogensdelict, 21 personen van vernieling, 2 personen vanwege een zedendelict en 27 vanwege een zedendelict en 27 vanwege andere delicten.

In de regio Midden en West Brabant zijn in het bijzonder de verdachten die eerder voor het plegen van een geweldsdelict met de politie te maken hebben gehad nader bekeken. Deze personen met eerdere betrokkenheid bij één of meer eerdere geweldsdelicten zijn handmatig doorgelopen om aan te kunnen geven of het bij deze geweldsdelicten ging om publiek of huiselijk geweld. Van eerder politiecontact met betrekking tot publieke geweldsdelicten is sprake bij 21% van de verdachten. Verder blijkt 3% van de verdachten van publiek geweld ook als verdachte van huiselijk geweld in het politiestelsel voor te komen in de drie jaar voor het in 2002 gepleegde publieke geweldsdelict.

Tabel 3.10 Profielen van verdachten van publiek geweld wat betreft eerder politiecontact, regio Midden en West Brabant

Profielen van 'histories' van publiek geweld verdachten	Aantal verdachten met deze historie	Verdeling van histories per deelgroep
eerder geen politiecontacten tav geweld	544	78%
eerder één maal voor huiselijk geweld	8	1%
eerder meer malen voor huiselijk geweld	3	0%
eerder één maal voor publiek geweld	88	13%
eerder meer malen voor publiek geweld	42	6%
eerder meer malen huiselijk en publiek geweld	13	2%
Totaal	698	100%

3.3 Locaties en sociale contexten van geweld

Ook de sociale context van het gepleegde geweld is op basis van de politieregistratie nader getypeerd. Woonwijkgerelateerd geweld blijkt in alle regio's de grootste categorie. Het gaat dan om allerhande conflicten en geweldsdelicten die zich afspelen in de straten en semi-publieke ruimten van wijken. Ook de omvang van uitgaansgeweld valt op: een kwart van het totaal aantal publieke geweldsdelicten speelt zich af in het uitgaanscentrum of in café's. De verdeling van geweldsdelicten naar sociale context is verder redelijk regioconstant. Al valt wel op dat het aandeel aangiften van openbaarvervoer gerelateerd geweld in Rotterdam-Rijnmond hoger ligt dan in IJsselland en Midden en West Brabant.

⁴² Hierbij gaat het om politiecontacten in de rol van verdachte.

Tabel 3.11 Sociale contexten van publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselnd	Totaal
woonwijk	41%	48%	53%	46%
uitgaan	21%	27%	29%	25%
verkeer	10%	6%	6%	8%
sport	3%	3%	3%	3%
winkel	6%	5%	3%	5%
openbaar vervoer	8%	2%	1%	4%
school	5%	3%	3%	4%
overige sociale contexten van publiek geweld	6%	6%	2%	5%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=680)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2.033)</i>

Een typering van publieke geweldsincidenten naar *locatie* van het gepleegde delict, levert per regio een tamelijk evenwichtig beeld op. Het aandeel 'geweld op de openbare weg' ligt gemiddeld op 68% en het aandeel 'geweld in een semi-publieke ruimte' op 27%.

Tabel 3.12 Locatie van publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselnd	Totaal
openbare weg	64%	70%	72%	68%
(semi-)publieke ruimte	30%	25%	25%	27%
overig	6%	5%	3%	5%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=681)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2.034)</i>

Een andere benadering van de sociale context van geweldsdelicten is het specificeren van geweldsdelicten waar één van beide partijen *vanuit het uitoefenen van zijn beroep bij* betrokken raakt. Het gaat dan bijvoorbeeld om een agent die het slachtoffer wordt van een gewelddadige arrestant, om winkelpersoneel dat slaags raakt met een persoon vanwege een vermeende diefstal, om een portier die ingrijpt bij een ruzie in het café, of om een conflict met een lastige klant bij een dienstverlenende instelling. Voor de regio Rotterdam-Rijnmond gaat het in 2002 om 209 (aangegeven) incidenten, in Midden en West Brabant om 116 en in IJsselnd om 67 incidenten. Gecorrigeerd voor de steekproeffractie (dus voor Rotterdam en Midden en West Brabant maal 4 en maal 2 voor IJsselnd) komen we voor 2002 op een geschat aantal aangiften van beroepsgerelateerd geweld van 836 voor Rotterdam-Rijnmond, voor 464 Midden en West Brabant en 134 voor IJsselnd.

Tabel 3.13 Aandeel van beroepsgerelateerd geweld bij publieke geweldsdelicten

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselnd	Totaal
beroepsgerelateerd geweld	24%	17%	14%	19%
niet beroepsgerelateerd geweld	76%	83%	86%	81%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=681)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2.034)</i>

Iets minder dan de helft van de beroepsbetrokkenen (46%) blijkt een functie te hebben als handhaver / toezichhouder.⁴³ De overige 54% heeft een beroep waarbij geen relatie kan worden gelegd met handhaving of met het houden van toezicht. Met name het personeel van winkels blijkt – in alle regio's – vaak betrokken te raken bij geweldsdelicten tijdens uitoefening van het werk. Daarnaast valt op dat het personeel van het openbaar vervoer in Rotterdam relatief vaker betrokken is bij geweldsdelicten (tijdens beroepsoefening) dan in de andere twee regio's. In de regio's IJsselnd en Midden en West Brabant blijken juist toezichhouders in de horeca relatief vaker betrokken te raken bij geweldsdelicten.

Tabel 3.14 Bij publiek geweld betrokken beroepsgroepen

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselnd	Totaal
toezicht horeca	12%	25%	25%	18%

⁴³ Hierbij wordt gekeken naar de eerste vier categorieën in tabel 3.17: Toezichhouders in horeca, winkels en openbaar vervoer en 'politie en toezichhouders algemeen'.

toezicht winkel	1%	4%	5%	3%
toezicht openbaar vervoer	6%	-	-	3%
politie en toezicht algemeen	25%	19%	16%	22%
personeel horeca	8%	9%	12%	9%
personeel winkel	12%	12%	16%	13%
personeel openbaar vervoer	16%	10%	8%	12%
overige beroepsgroepen ⁴⁴	20%	21%	18%	20%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=209)</i>	<i>(n=116)</i>	<i>(n=67)</i>	<i>(n=392)</i>

3.4 Aard van het geweldgebruik

lets meer dan de helft van de publieke geweldsincidenten in Rotterdam-Rijnmond is te typeren als 'zwaar fysiek geweld'. Voor de andere twee regio's ligt het aandeel van deze 'zware' categorie onder de 20%: op 10% voor de regio IJsselland en op 17% voor de regio Midden en West Brabant ($X^2=488.171$ (df=2), $p<.001$). Mannen worden vaker het slachtoffer van zwaar fysieke geweld dan vrouwen. Daarnaast blijken ook oudere slachtoffers vaker te maken te hebben met zwaar geweld dan jongeren. Vergelijking naar nationaliteit laat verder zien dat zowel de niet in Nederland geboren verdachten als de slachtoffers uit deze groep vaker bij zware fysieke geweldsincidenten betrokken zijn dan in Nederland geboren personen.

Tabel 3.15 Aard van geweldgebruik door verdachte bij publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
licht fysiek geweld	48%	83%	90%	70%
zwaar fysiek geweld	52%	17%	10%	30%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=853)</i>	<i>(n=679)</i>	<i>(n=498)</i>	<i>(n=2.030)</i>

3.4.1 Wapengebruik

De ernst van het geweld wordt voor een belangrijk deel bepaald door het al dan niet gebruiken van een wapen. Wederom blijken verstedelijkingsgraad en omvang van de regio's bepalend voor de ernstcategorie ($X^2=37.005$ (df=2), $p<.001$). IJsselland heeft het kleinste aandeel incidenten met wapengebruik (15%), Rotterdam het hoogste aandeel (28%) en Midden en West Brabant zit ertussenin (met 20%). Bij incidenten met licht fysiek geweld is in 13% van de gevallen een wapen gebruikt tegenover 42% bij de zware fysieke geweldsincidenten.

Tabel 3.16 Wel of geen wapen gebruikt door verdachten bij publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	<i>Totaal</i>
geen wapen	72%	80%	85%	78%
wel wapen	28%	20%	15%	22%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=855)</i>	<i>(n=681)</i>	<i>(n=498)</i>	<i>(n=2.034)</i>

Kijken we naar het *type wapen* dat door verdachten wordt gebruikt, dan blijkt dat in de regio Rotterdam relatief minder vaak alternatieve wapens worden gebruikt dan in de regio's IJsselland en Midden en West Brabant ($X^2=66.074$ (df=18), $p<.001$). Dit geldt met name voor de categorieën glas en auto. Het aandeel incidenten met een vuurwapen ligt op 2% van het totaal van de geweldsincidenten: bij 37 van de 2034 incidenten wordt een vuurwapen gebruikt. Slechts voor een klein deel daarvan (7 incidenten) is met zekerheid te zeggen (aangezien met het wapen is geschoten en/of het wapen in beslag werd genomen) dat het delict met een scherp schietend vuurwapen is gepleegd. In totaal 14 van deze 37

⁴⁴ Zie bijlage 4 voor een totaaloverzicht van wat onder deze categorie van 'overige beroepsgroepen' valt.

vuurwapenincidenten in de steekproef vonden plaats in de sociale context van het uitgaanscircuit, de rest in de context van de wijk. Bij 22 van de 37 vuurwapenincidenten blijken de betrokkenen onbekenden van elkaar te zijn. Verder geven slachtoffers bij bijna al deze incidenten aan dat sprake was van 'onderlinge irritatie'.

Tabel 3.17 Door verdachte gebruikt wapen bij publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
slagwapen	39%	39%	45%	40%
steekwapen	28%	22%	24%	25%
vuurwapen	9%	9%	4%	8%
sputbus	2%	1%	4%	2%
glas	2%	7%	7%	5%
auto	11%	17%	14%	13%
sigaret/aansteker	2%	-	-	1%
gegooid voorwerp	4%	2%	1%	3%
gif	-	2%	-	1%
overig	3%	1%	1%	2%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=239)</i>	<i>100%</i> <i>(n=139)</i>	<i>100%</i> <i>(n=73)</i>	<i>100%</i> <i>(n=451)</i>

3.4.2 Agressiviteit van de kant van het slachtoffer

De mate van gewelddadigheid van de kant van het slachtoffer blijkt eveneens gekoppeld aan de mate van verstedelijking en de omvang van de regio's ($X^2=318.391$ (df=6), $p<.001$). In Rotterdam-Rijnmond ligt het aandeel waarbij (terug)geslagen wordt door het slachtoffer het hoogst (bij 25% van 855 incidenten), in IJsselland het laagst (bij 13% van 498 incidenten). Voor de regio Midden en West Brabant ligt het percentage op 16% (van 680 incidenten).

Tabel 3.18 Agressiviteit van de kant van het slachtoffer bij publiek geweld, in percentages

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
licht fysiek	25%	16%	13%	19%
zwaar fysiek	3%	0%	0%	1%
verbaal/geen geweld	72%	84%	87%	80%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=680)</i>	<i>100%</i> <i>(n=498)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2033)</i>

Wapengebruik door *slachtoffers* komt voor bij 55 incidenten in de steekproef (3% van het totaal van 2034 incidenten). Bij drie van deze incidenten (6% van de 55) gaat het om een vuurwapen. Deze zijn overigens alleen gebruikt om mee te dreigen. Uit de politieregistratie is niet op te maken of het om een scherpschietend of een imitatiewapen ging (de wapens werden niet in beslag genomen). Verder tellen we 28 maal gebruik van een slagwapen (51%), elf spuitbussen (20%), vijf steekwapens (9%), vijf glazen (9%), twee gegooide voorwerpen (4%) en één auto (2%).

3.4.3 Veroorzaakt letsel

In de regio Rotterdam-Rijnmond is bij 6% van de geweldsdelicten sprake van zeer ernstig of dodelijk letsel bij het slachtoffer. Het gaat dan om 50 delicten in de steekproef, wat voor deze regio in totaal zou neerkomen op een geschatte omvang van 200 incidenten voor 2002.⁴⁵ Bij de regio's IJsselland en Midden en West Brabant ligt het aandeel 'zeer ernstig of dodelijk letsel bij het slachtoffer' lager: op respectievelijk 2% en 4% op het totaal (wat staat voor respectievelijk 6 en 17 incidenten in de steekproef, oftewel voor een geschat totaal van 12 incidenten in de regio IJsselland en 68 in de regio Midden en West Brabant).

⁴⁵ De steekproef omvat 25 % van alle geweldsaangiften, dus bij vermenigvuldiging met 4 zouden we terugkomen op een weergave voor het totale jaar.

Tabel 3.19 Letsel slachtoffer⁴⁶ bij publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
geen	11%	12%	5%	10%
licht	66%	60%	69%	65%
zwaar	17%	24%	23%	20%
zeer ernstig	6%	4%	3%	5%
dood	-	0%	0%	0%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=855)</i>	<i>100%</i> <i>(n=404)</i>	<i>100%</i> <i>(n=313⁴⁷)</i>	<i>100%</i> <i>(n=1572)</i>

3.4.4 Sociale contexten van 'zwaar geweld'

De incidenten die op de bovengenoemde 'ernst-criteria' – het geweldgebruik door de verdachte, het letsel van het slachtoffer en het wapengebruik – als het zwaarst te typeren zijn, zijn in het onderstaand overzicht bij elkaar gezet en geordend naar de sociale context. Daarbij valt op dat bij alle criteria ongeveer de helft van de zware incidenten in de categorie 'woonwijkgerelateerd geweld' valt. Uitgaansgeweld neemt een tweede positie in. Opvallend is verder dat in de context van het verkeersgerelateerd geweld relatief veel incidenten plaatsvinden met 'andersoortige wapens' (anders dan steekwapens en vuurwapens), maar dat dit niet correspondeert met een gelijk opgaand hoog aantal incidenten met zeer ernstig letsel of zwaar geweld. Wellicht dat in verkeerssituaties vaker gedreigd wordt met wapens.

Tabel 3.20 Aantal publieke geweldsincidenten dat als zwaar te typeren valt op basis van vier hoofdcriteria en geordend naar categorieën van sociale context.

	Zwaar fysiek geweld door verdachte	Zeep ernstig en dodelijk letsel slachtoffer	Gebruik van vuurwapen of steekwapen door verdachte	Gebruik van andersoortig wapen door verdachte
woonwijk	47%	47%	56%	54%
uitgaan	28%	38%	24%	18%
verkeer	9%	6%	2%	11%
sport	2%	1%	2%	2%
winkel	3%	1%	5%	3%
openbaar vervoer	3%	3%	5%	3%
school	4%	-	-	2%
overige sociale contexten van publiek geweld	4%	4%	6%	7%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=613)</i>	<i>100%</i> <i>(n=73)</i>	<i>100%</i> <i>(n=150)</i>	<i>100%</i> <i>(n=301)</i>

3.5 Achtergronden van geweld

3.5.1 Aanleiding

Bij alle incidenten is in de verklaringen, zowel van aangevers als (indien beschikbaar) van verdachten, nagegaan hoe de aanleiding van het geweld geduid werd. Er is gewerkt met een

⁴⁶ Bij het typeren van het veroorzaakt letsel is gewerkt met een volgende categorisering: licht letsel is letsel dat ter plaatse behandeld kon worden (blauwe plekken, schaafwonden et cetera); zwaar letsel is letsel waarvoor professionele medische hulp moet worden ingeschakeld, ambuland of poliklinisch; zeer ernstig letsel is letsel waarbij ziekenhuisopname noodzakelijk bleek voor behandeling. Het typeren van het veroorzaakt letsel vindt plaats op incidentniveau en niet op persoonsniveau dwz dat wanneer meer slachtoffers betrokken zijn, telt in dit overzicht het zwaarst veroorzaakt letsel onder de slachtoffers.

⁴⁷ In IJsselland is bij 37.1% (n=185) van de incidenten van publiek geweld het letsel van het slachtoffer onbekend. In MW Brabant is dit percentage 40.7% (n=277).

categorisering naar vijf typen van aanleidingen, gebaseerd op de analyses van achtergronden van geweld (Beke e.a., 2001). Onderscheiden worden de categorieën:

- Asociaal gedrag slachtoffer: dit zijn delicten waarbij het slachtoffer zelf toegeeft zich asociaal gedragen te hebben en dat dit gedrag tot agressiviteit heeft geleid.
- Onbewuste overtredingen van gedragsregels: dit zijn delicten waarbij het slachtoffer aangeeft zelf een fout gemaakt te hebben (bijvoorbeeld in het verkeer) en zich niet bewust is van de consequenties van die fout voor betrokkenen c.q. de uiteindelijke plegers van het geweldsdelict.
- Onderlinge irritaties: dit zijn delicten waarbij het slachtoffer aangeeft wel te kunnen *begrijpen* waar de agressie door werd opgewekt. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om situaties waarbij het slachtoffer de verdachte heeft aangesproken op zijn/haar gedrag, of om incidenten waarbij de betrokkenen ook eerder al onenigheid hebben gehad en de spanning opeens weer werd opgebouwd. Wanneer incidenten in deze categorie vallen, betekent dit niet dat ook het slachtoffer in alle gevallen een agressieve rol heeft gehad bij het incident. Het impliceert alleen dat het slachtoffer zelf aangeeft te begrijpen waardoor de agressie werd opgewekt: een agressieve houding *kan* daarbij een rol spelen.
- Uitlokking: dit zijn delicten waarbij het slachtoffer aangeeft dat het geweld duidelijk werd uitgelokt door de verdachte. Het gaat om het uitdagen van personen, duidelijk gericht op het uitlokken van een gevecht.
- Geweld zonder aanloop / zonder aanwijsbare reden: dit zijn delicten waarbij het gewelddadig gedrag van de verdachte op geen enkele wijze te koppelen valt aan een eerder conflict met het slachtoffer of aan het gedrag van het slachtoffer. Deze categorie komt overeen met wat veelal onder de definitie van zinloos geweld wordt geschaard: geweld 'uit het niets', zeer impulsief en zonder een voor het slachtoffer gevoelsmatige aanloop van opgebouwde spanningen tussen dader en slachtoffer.

In alle drie de onderzochte politieregio's typeren betrokkenen iets meer dan 20% van de geweldsincidenten als 'geweld zonder aanloop van opbouwende spanningen'. Een op de vijf incidenten wordt door slachtoffers dus niet begrepen vanuit een eigen rol in het geheel. De incidenten die door betrokkenen als 'onderlinge irritaties' worden getypeerd, omvatten tussen de 66% en 72% van het totaal.

Tabel 3.21 Aanleiding tot publiek geweld

	Rotterdam	MW Brabant	IJsselland	Totaal
asociaal gedrag slachtoffer	1%	1%	1%	1%
onbewuste overtreding slachtoffer	1%	2%	4%	2%
onderlinge irritaties	66%	70%	71%	69%
uitlokking	5%	2%	1%	3%
geweld zonder aanloop / reden	22%	25%	23%	23%
anders	5%	-	-	2%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=855)</i>	<i>(n=680)</i>	<i>(n=498)</i>	<i>(n=2.033)</i>

3.5.2 Alcohol- en drugsgebruik

Over de rol van alcohol en drugs bij publieke geweldsdelicten is in de processen verbaal en in de aantekeningen bij incidenten weinig informatie te vinden (zie ook paragraaf 2.5.2). Op basis van die aangiften van publiek geweld waarin *wel* informatie is gevonden over alcohol- en drugsgebruik kan het volgende beeld worden opgemaakt. Hierbij wordt uitgegaan van de gemiddelden van de drie regio's tezamen.

Bij de (259) publiek geweld incidenten in de steekproef waarbij informatie is vastgelegd over een rol van alcoholgebruik bij het incident komen niet alleen de verdachten maar ook de slachtoffers als 'alcoholgebruikers' naar voren. Bij 52% van de incidenten is het alleen het slachtoffer dat alcohol heeft genuttigd. Bij 37% heeft juist alleen de verdachte gedronken en

bij 11% geven beide betrokkenen aan alcohol te hebben gebruikt.

De meeste alcoholgebruikers zijn mannelijk. De gemiddelde leeftijd van alcoholgebruikers is 29⁴⁸ en bijna 80% van alle alcoholgebruikers is geboren in Nederland. Bij ongeveer tweederde van de incidenten waar duidelijk was dat alcohol een rol speelde, was het geweld gelocaliseerd in het uitgaanscircuit. Een kwart speelde zich af in de sociale context van de woonwijk.

Bij 65 publieke geweld incidenten is informatie beschikbaar over drugsgebruik door betrokkenen. Dit blijkt vaker dan bij alcoholgebruik een zaak van de verdachte alleen: in 62% van deze incidenten had alleen de verdachte drugs gebruikt, in 32% van de incidenten alleen het slachtoffer en in 6% van de incidenten geven zowel verdachte als slachtoffer aan drugs te hebben gebruikt. Het overgrote deel van de drugsgebruikers is man, hun gemiddelde leeftijd is 27 jaar en 61% is geboren in Nederland. De meeste incidenten waarvan we weten dat drugs in het geding waren, hadden plaats in de sociale context van de woonwijk en het uitgaanscircuit.

3.6 Verdachten naar type geweld

Bij de nadere analyse van de persoonskenmerken (leeftijd, geslacht en geboorteland) van verdachten gerelateerd aan het type geweldsincident valt een aantal zaken op:

- Verdachten die zwaar geweld gebruiken, verschillen op de genoemde persoonskenmerken niet van verdachten die geen of in lichte mate geweld gebruiken.
- Verdachten die een wapen gebruiken zijn hoofdzakelijk mannen. Daarnaast hanteren niet in Nederland geboren verdachten bij publieke geweldsincidenten vaker een wapen dan in Nederland geboren verdachten.
- Incidenten waarbij maar één verdachte betrokken is, worden vaker gepleegd door oudere personen dan incidenten waarbij meer verdachten betrokken zijn.
- Verdachten jonger dan 15 jaar zijn duidelijk vaker betrokken bij geweldsdelicten in de wijk en op school en veel minder vaak in het uitgaanscentrum dan oudere verdachten.
- Bij incidenten in het uitgaanscentrum betreft het vooral verdachten in de leeftijdsgroep van 20-24 jaar.
- Vergeleken met andere sociale contexten van geweld zijn vrouwen (meisjes) vaker als verdachte betrokken bij geweldsincidenten op school.
- Verdachten van geweldsincidenten tussen burens zijn vaker van het vrouwelijk geslacht en gemiddeld ook ouder dan de verdachten die bij andere incidenten betrokken zijn.
- Verdachten die betrokken zijn bij incidenten waarbij sprake is van uitlokking of die zonder aanwijsbare redenen ontstaan zijn gemiddeld duidelijk jonger dan andere verdachten.
- Vooral verdachten jonger dan 15 jaar zijn vaak betrokken bij incidenten die zonder een duidelijk reden ontstaan.

3.7 Samenvatting hoofdstuk 3

De belangrijkste overeenkomsten en verschillen met betrekking tot de aangiften van publiek geweld in de drie onderzochte regio's is als volgt samen te vatten. De kenmerkende overeenkomsten tussen de regio's zijn:

- gemiddeld 65% van de publieke geweldsdelicten speelt zich af tussen personen die aangeven elkaar *niet* te kennen;
- gemiddeld 61% van de publieke geweldsdelicten is geweld tussen individuen, bijna een kwart bestaat uit incidenten waarbij meer daders één slachtoffer geweld aandoen;

⁴⁸ Deze percentages zijn berekend op het totaal van alcoholgebruikers, waarbij de verdachten als de slachtoffers bijeen zijn genomen.

- de meeste publieke geweldsdelicten spelen zich af in de woonwijk (gemiddeld 46%), een kwart van de publieke geweldsdelicten speelt zich af in het uitgaanscentrum;
- het aandeel 'geweld op de openbare weg' ligt bij de regio's gemiddeld op 68% en het aandeel 'geweld in een semi-publieke ruimte' op 27%;
- iets meer dan 20% van de geweldsincidenten wordt door de slachtoffers getypeerd als 'geweld zonder aanloop van opbouwende spanningen';
- alcohol speelt met name een rol bij geweldsincidenten gepleegd door mannelijke dertigers in het uitgaanscircuit; vaak zijn het juist de slachtoffers die hebben gedronken. Drugsgebruik bij geweldsdelicten blijkt eveneens vooral een mannenzaak, deze drugsgerelateerde incidenten spelen zich voornamelijk af in de woonwijk (gemiddeld 45%), het uitgaanscircuit komt op een tweede plaats (met 35%).

Er zijn echter ook opvallende verschillen tussen de regio's te constateren, met name als het gaat om de omvang en ernst van de problematiek. Zo lijkt het aantal publieke geweldsincidenten per 10.000 inwoners gekoppeld aan de urbanisatiegraad van de regio's, evenals het aandeel zware delicten in het totaal van aangiften van publiek geweld, de mate waarin wapens worden gehanteerd door de verdachten, het veroorzaakt letsel en de agressiviteit van de kant van slachtoffers.

Van de verdachten van publiek geweld kan een profiel worden opgemaakt: gemiddeld 85% van de verdachten is man, de gemiddelde leeftijd van verdachten is 26 jaar, er is sterke concentratie van verdachten in de jongste leeftijdsgroepen (<15, 15-19 en 20-24 jarigen) en met name 19-minners blijken peergroup-gericht in het plegen van geweld.

Verder is bij de nadere analyse van verdachten een aantal opvallende zaken geconstateerd: verdachten die zwaar geweld gebruiken wijken naar leeftijd, geslacht en geboorteland niet af van verdachten die geen of in lichte mate geweld gebruiken. Niet in Nederland geboren verdachten gebruiken bij publieksincidenten vaker een wapen dan in Nederland geboren verdachten. Verdachten die betrokken zijn bij incidenten waar sprake is van uitlokking of die zonder aanwijsbare redenen ontstaan, zijn gemiddeld duidelijk jonger dan andere verdachten. Bij incidenten die zonder een duidelijk reden ontstaan, zijn vooral verdachten jonger dan 15 jaar betrokken. Over het verleden van verdachten kan tot slot het volgende worden gezegd. In de regio Rotterdam-Rijnmond heeft bijna 30% van de verdachten van publiek geweld in de drie jaren voorafgaand aan het gepleegde delict eerder (minimaal eenmaal) als verdachte met de politie contact gehad. Van eerder politiecontact in die periode met betrekking tot geweldsdelicten is sprake bij ongeveer 10 tot 20% van de verdachten. En uitgaande van de informatie zoals beschikbaar bij de politie Midden West-Brabant is minder dan 5% van de plegers van publiek geweld in die drie jaar voorafgaand aan het incident al eens eerder met de politie in aanraking geweest als verdachte van het plegen van huiselijk geweld.

4 Vergelijking van huiselijk en publiek geweld

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verschillen en overeenkomsten tussen huiselijk en publiek geweld nader bekeken door de resultaten van de verkenning van beide geweldscategorieën (hoofdstukken 2 en 3) te vergelijken. Niet alle gegevens uit de voorgaande hoofdstukken zijn relevant voor vergelijking. Zo zijn locatie- en contextaspecten voorspelbaar verschillend, omdat ze verband houden met de afbakening van de definities. Een vergelijking op verdachte- en slachtofferniveau (paragraaf 4.2) en naar de zwaarte van de gepleegde delicten (paragraaf 4.3) is wel relevant. De uitspraken in hoofdstuk 4 zijn gebaseerd op de gemiddelden over de drie onderzochte politieregio's.

4.2 Verdachten en slachtoffers

De partijen die betrokken raken bij huiselijk geweld verschillen van de betrokkenen bij publiek geweld ($X^2=232.794$ (df=3), $p<.001$). Zo speelt het geweld in huiselijke kring zich hoofdzakelijk af (90%) tussen individuen, terwijl bij publiek geweld vaker sprake is van meer betrokkenen. Bij publieke geweldsincidenten is bij 33% van de incidenten sprake van meer verdachten (tabel 4.1: 9% + 24%) bij huiselijk geweld ligt dit aandeel op 5% (1% + 4%).

Tabel 4.1 Verhoudingen tussen conflictpartijen bij huiselijke en publieke geweldsincidenten, op basis van de verklaringen van betrokkenen

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
tussen groepen	1%	9%
meer verdachten, één slachtoffer	4%	24%
tussen individuen	90%	61%
één verdachte, meer slachtoffers	5%	6%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=463)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2032)</i>

Een ander verschil betreft het geslacht van de verdachte en het slachtoffer ($X^2=649.075$ (df=2), $p<.001$). Hoewel zowel in de publieke sfeer als in huiselijke kring de verdachte doorgaans een man is (85% respectievelijk 89%, zie tabellen 2.4 en 3.5), speelt het geweld in huiselijke kring zich hoofdzakelijk af tussen mannen en vrouwen en is publiek geweld voornamelijk een zaak tussen mannen (tabel 4.2). Bij de huiselijke geweldsincidenten tussen mannen en vrouwen is de agressor in 90% van deze incidenten de man en is de vrouw het slachtoffer. Bij de publieke incidenten tussen mannen en vrouwen is in 82% van de gevallen de man de verdachte en de vrouw het slachtoffer.

Tabel 4.2 Betrokkenen bij incidenten naar sexe: incidenten tussen mannen en vrouwen, tussen mannen onderling en tussen vrouwen onderling, bij huiselijk en publiek geweld

betrokkenen	Huiselijk geweld	Publiek geweld
man en vrouw	86%	21%
alleen vrouwen	5%	9%
alleen mannen	9%	70%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(450)</i>	<i>100%</i> <i>(1310)</i>

Ook de leeftijdsopbouw van beide groepen verschilt ($X^2=233.417$ (df=11), $p<.001$). Verdachten van huiselijk geweld zijn in doorsnee duidelijk ouder dan verdachten van publiek geweld. Ongeveer 80% van de verdachten van huiselijk geweld is 25 jaar of ouder tegenover 44% van de verdachten van publiek geweld.

Tabel 4.3 Leeftijd verdachten van huiselijk en publiek geweld

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
<15 jaar	0%	12%
15-19 jaar	6%	27%
20-24 jaar	14%	17%
25-29 jaar	15%	10%
30-34 jaar	18%	11%
35-39 jaar	17%	9%
40-44 jaar	12%	6%
45-49 jaar	9%	4%
50-54 jaar	4%	2%
55-59 jaar	3%	1%
60 jaar en ouder	2%	1%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=482)</i>	<i>100%</i> <i>(n=1900)</i>

Vergelijking naar geboorteland laat zien dat het aandeel *niet* in Nederland geboren verdachten bij huiselijk geweld groter is dan bij publiek geweld ($X^2=65.297$ (df=1), $p<.001$). Bij de verdachten van publiek geweld is 75% van de verdachten in Nederland geboren, terwijl dit aandeel bij huiselijk geweld op 57% ligt.

Wat betreft de eerdere politiecontacten van verdachten van huiselijk en van publiek geweld bleek (bij de analyse in de regio Rotterdam-Rijnmond) dat personen die geweld plegen in de publieke sfeer iets minder vaak eerdere politiecontacten met betrekking tot gewelds- of andere delicten hebben dan de personen die voor huiselijk geweld staan geregistreerd bij de politie. Bij de huiselijke geweldplegers had 37% van de verdachten ook in de drie jaar voor het gepleegde geweldsdelict al eens als verdachte met de politie te maken gehad. Bij de plegers van publiek geweld ligt dit aandeel op 29%. Dit verschil kan te maken hebben met de hogere gemiddelde leeftijd van de verdachten van huiselijk geweld.

Van antecedenten met betrekking tot in het bijzonder de fysieke geweldsdelicten vallend binnen de steekproef (dus zonder bedreiging, instrumenteel geweld en zedendelicten daarin meegenomen) is sprake bij 9% van de verdachten van publiek geweld en bij 13% van de verdachten van huiselijk geweld (zie tabellen 2.7 en 3.9).

Daarnaast is in de regio Midden en West Brabant gekeken naar antecedenten met betrekking tot huiselijk geweld of publiek geweld (tabel 4.4). Hieruit blijkt dat zowel de verdachten van huiselijk geweld als van publiek geweld in meerderheid (80%) de afgelopen drie jaar geen eerder contact met de politie hadden. Van de verdachten van huiselijk geweld in deze regio heeft 11% eerder ook al politiecontact gehad inzake publiek geweld: verdachten van publiek geweld staan nauwelijks geregistreerd voor huiselijk geweld (3%). Hierbij kan de gemiddeld jongere leeftijd van verdachten van publiek geweld een rol spelen (veel van de jongere geweldplegers zullen nog geen partner hebben / hebben gehad, terwijl juist partnergeweld en geweld tussen ex-partners de grootste incidentcategorieën zijn bij huiselijk geweld), maar ook de geringere aangiftebereidheid als het geweld in huiselijke kring betreft.

Tabel 4.4 Eerdere politiecontacten van verdachten van huiselijk en publiek geweld, regio Midden en West Brabant

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
eerder geen politiecontacten tav geweldsdelicten	80%	77%
eerder één of meer malen voor huiselijk geweld	9%	2%
eerder één of meer malen voor publiek geweld	9%	19%
eerder meer malen huiselijk en publiek geweld	2%	2%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=155)</i>	<i>100%</i> <i>(n=698)</i>

Hoewel de steekproef van geweldsaangiften in de drie regio's maar weinig informatie opleverde over het gebruik van alcohol en drugs bij geweldsdelicten (omdat de politie dit vaak niet registreert bij het opnemen van de aangifte), blijkt dat *als* informatie was vastgelegd over alcohol of drugsgebruik, dit bij huiselijk geweld vaak alleen genuttigd was door de verdachte, terwijl bij publieke geweldsdelicten vaak ook slachtoffers aangaven alcohol of drugs gebruikt te hebben. Bij de huiselijke geweldsincidenten waarbij alcohol een rol heeft gespeeld, is dit in 80% van de gevallen genuttigd door de verdachte. Bij de publieke delicten ligt dit aandeel op 37%. En bij de huiselijke geweldsincidenten waarbij drugs een rol speelden, had dit gebruik bij 96% alleen betrekking op de verdachte. Bij publiek geweld ligt dit aandeel op 62%. Bij publiek geweld is er, als er sprake is van drugsgebruik, ook vaak sprake van drugsgebruik enkel door het slachtoffer (bij 32% van de incidenten); bij huiselijk geweld ligt dit aandeel slechts op 4%.

4.3 Ernst van het geweldgebruik

Bij huiselijke geweldsincidenten wordt door de verdachte vaker zwaar fysiek geweld gebruikt dan bij de publieke geweldsincidenten ($\chi^2=32.816$ (df=1), $p<.001$). Bij huiselijk geweld ligt het aandeel delicten met zwaar fysiek geweld op 45%, bij publiek geweld op 30% (tabel 4.7).

Tabel 4.7 Aard van geweldgebruik door verdachte bij huiselijke en publieke geweldsincidenten

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
licht fysiek geweld	55%	70%
zwaar fysiek geweld	45%	30%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=461)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2030)</i>

Als naar de mate van wapengebruik wordt gekeken, is er nauwelijks een verschil waar te nemen (tabel 4.8). Wel zien we kleine verschillen in het soort wapen dat wordt gebruikt (tabel 4.9). Verdachten van publiek geweld gebruiken vaker de auto als instrument om geweld mee uit te oefenen of een glas (uitgaansleven), terwijl verdachten van geweld in huiselijke kring eerder met een voorwerp gooien en vaker een steekwapen gebruiken. Wanneer we het wapengebruik relateren aan de aard van het geweldgebruik door verdachten dan blijkt dat zowel bij huiselijke als bij publieke geweldsincidenten met licht fysiek geweld in beperkte mate een wapen is gebruikt (8% respectievelijk 13%). Bij huiselijke geweldsincidenten waarbij zwaar fysiek geweld is gepleegd, is in 34% van de gevallen een wapen gebruikt tegenover 42% bij publieke geweldsincidenten.

Tabel 4.8 Wel of geen wapen gebruikt door verdachte bij huiselijk en publiek geweld

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
geen wapen	80%	78%
wel wapen	20%	22%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=463)</i>	<i>100%</i> <i>(n=2034)</i>

Tabel 4.9 Door verdachte gebruikt wapen bij huiselijk en publiek geweld

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
slagwapen	42%	40%
steekwapen	31%	25%
vuurwapen	9%	8%
sputbus	-	2%

glas	2%	5%
auto	6%	12%
sigaret/aansteker	1%	1%
gegooid voorwerp	7%	3%
gif	1%	1%
overig	1%	3%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=91)</i>	<i>100%</i> <i>(n=451)</i>

Ondanks dat bij huiselijk geweld vaker zwaar fysiek geweld wordt gebruikt, is er geen (noemenswaardig) verschil in het veroorzaakte letsel bij slachtoffers van huiselijk en publiek geweld (tabel 4.10).

Tabel 4.10 Letsel slachtoffer bij huiselijk en publiek geweld

	Huiselijk geweld	Publiek geweld
geen	9%	10%
licht	64%	65%
zwaar	23%	20%
zeer ernstig	4%	5%
dood	-	0%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n=369)⁴⁹</i>	<i>100%</i> <i>(n=1572)</i>

4.4 Tot slot

Uit het voorgaande blijkt dat huiselijke en publieke geweldsincidenten zich vooral onderscheiden op kenmerken van de conflictpartijen, zoals geslacht en leeftijd van verdachte en slachtoffer. Huiselijk geweld vindt vooral plaats tussen mannen en vrouwen en publiek geweld tussen mannen – waarbij vaker sprake is van meer verdachten of groepsgeweld. De verdachten zijn bij huiselijk geweld vooral tussen de 35 en 40 jaar, terwijl bij publiek geweld de populatie veel jonger is. Naast deze demografische verschillen komt naar voren dat er een verschil in alcoholmisbruik lijkt te zijn tussen de twee groepen: in geval van publiek geweld is het slachtoffer vaker onder invloed van alcohol zonder dat de verdachte onder invloed is, terwijl in geval van geweld in huiselijke kring doorgaans alleen de verdachte onder invloed van alcohol is. Dit patroon wordt ook voor drugsgebruik geconstateerd.

Bovendien blijkt dat als er aangifte is gedaan van geweld in huiselijke sfeer verdachten vaker eerder contact met de politie hebben gehad in verband met een geweldsdelict of ander delict dan verdachten van geweld in de publieke sfeer. Tot slot is bij huiselijk geweld vaker sprake van zwaar fysiek geweld, maar is geen verschil te constateren in wapengebruik en ook niet wat betreft het veroorzaakte letsel.

⁴⁹ Bij 20.3% (n=94) van de incidenten van huiselijk geweld is het letsel van het slachtoffer onbekend. Bij publiek geweld is dit 22.7% (n=462).

5 Replicatie onderzoek straatgeweld tussen onbekenden

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een deel van de gegevens uit de voorgaande hoofdstukken uitgelicht ten behoeve van de vergelijking met de uitkomsten van het onderzoek van Terlouw e.a. (2000). Het gaat daarbij om de gegevens over het 'straatgeweld tussen onbekenden' in twee regio's: Rotterdam-Rijnmond en IJsselland. In het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) werd het jaar 1998 onderzocht. Daar worden nu de bevindingen met betrekking tot 2002 naast gezet, aan de hand van de volgende hoofdvragen:

- Neemt het door de politie geregistreerde geweld op straat tussen onbekenden toe?
- Zijn er veranderingen in het type geweld?
- Zijn er veranderingen in het type geweldplegers en slachtoffers?

Voor de duidelijkheid moet benadrukt worden dat het in dit hoofdstuk *niet* gaat om straatroven, seksuele geweldsdelicten en bedreigingen op straat, maar dat 'straatgeweld tussen onbekenden' alleen het niet-instrumentele, niet-seksueel gerichte, fysieke geweld tussen burgers omvat, waarbij de betrokken personen aangeven elkaar niet te kennen.⁵⁰

5.2 Neemt het geweld op straat tussen onbekenden toe?

Bij het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) werd eenzelfde steekproef getrokken als in dit onderzoek is gedaan. Geselecteerd werden alle geweldsdelicten vallend in delictcategorieën die refereren aan de wetcodes mishandeling, tegen de openbare orde, doodslag en tegen openbaar gezag.⁵¹ De steekproef van Terlouw is echter tweemaal zo groot als de huidige steekproef: voor de regio IJsselland werden in 1998 *alle* aangiften geselecteerd vallend binnen de voornoemde delictcategorieën, nu wordt *de helft* van deze aangiften meegenomen. Voor de regio Rotterdam-Rijnmond werd in 1998 de helft van alle aangiften binnen de relevante delictcodes geselecteerd, nu wordt voor deze regio een kwart van alle relevante incidenten geselecteerd. Daarmee komen we tot de volgende 'databasis' voor beide jaren:

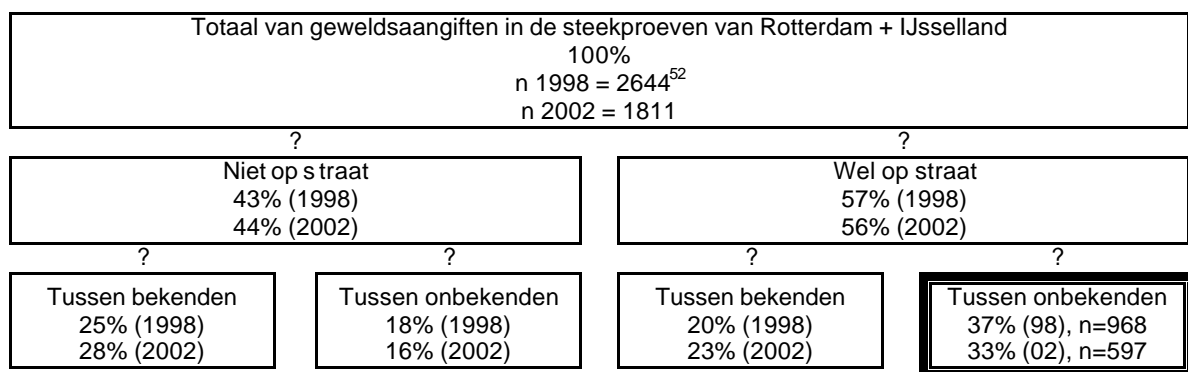
⁵⁰ Bij het gehanteerd onderscheid tussen 'bekenden' en 'onbekenden' wordt uitgegaan van de definities van Terlouw e.a. : 'onbekenden zijn mensen die elkaar niet eerder hebben gezien of elkaar slechts van gezicht maar niet bij naam kennen' en 'van een persoonlijke relatie is sprake wanneer mensen elkaar van naam kennen en in het dagelijks leven met elkaar te maken hebben.' (Terlouw e.a. 2000; p.6)

⁵¹ Zie voor een nadere uitwerking van de afbakening en werkwijze: paragraaf 2.2.1 van dit rapport en Terlouw, p. 9 –14. In bijlage 3 vindt u een overzicht van de verdeling van de aangiften over de incidentcodes in de steekproeven van Rotterdam-Rijnmond en IJsselland. Er bleek overigens voor de regio IJsselland geen correctie nodig voor de vuurwapencategorieën die in 2002 waren toegevoegd en die ontbraken in de opzet van Terlouw e.a. Onder deze labels bleken in de steekproef van 2002 voor IJsselland geen incidenten gerangschikt.

Tabel 5.1 Steekproeven Terlouw (over het jaar 1998) en IVA/VJI (over het jaar 2002)

	Aantal aangiften van 'straatgeweld tussen onbekenden' in de steekproef	Geschatte omvang van 'straatgeweld tussen onbekenden' voor het gehele jaar, op basis van de steekproeven, in aantal aangiften
Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 603 • IVA/VJI: 375 	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 1206 aangiften in 1998 (x2, want 50%-steekproef) • IVA/VJI: 1500 aangiften in 2002 (x4 want 25%-steekproef)
IJsselland	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 365 • IVA/VJI: 222 	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 365 aangiften in 1998 (x1 want 100%-steekproef) • IVA/VJI: 444 aangiften in 2002 (x2 want 50%-steekproef)
<i>Totalen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 968 • IVA/VJI: 597 	<ul style="list-style-type: none"> • Terlouw: 1571 aangiften in 1998 • IVA/VJI: 1944 aangiften in 2002

In de onderstaande figuur is weergegeven welk deel van de totale steekproef we in dit hoofdstuk nader bekijken. Net als bij het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) blijkt het straatgeweld tussen onbekenden ongeveer een derde van de totale steekproef in Rotterdam-Rijnmond en IJsselland te beslaan.

Uit de herhaalde steekproef in 2002 blijkt dat het aantal aangiften van straatgeweld tussen onbekenden tussen 1998 en 2002 in Rotterdam-Rijnmond toeneemt met 24% en in IJsselland met 22% (zie voor aantallen tabel 5.1). De schattingen voor IJsselland wijzen op een toename van het aantal aangiften van 365 in 1998 naar 444 in 2002. Voor Rotterdam zien we in diezelfde vier jaren een ontwikkeling van 1206 aangiften in 1998 naar 1500 aangiften. Vergelijkbare cijfers voor andere regio's zijn er niet, aangezien 'straatgeweld' bij andere onderzoeken anders wordt gedefinieerd en nergens wordt toegespitst op straatgeweld *tussen onbekenden*. Echter, ook bij de ruimere definitie van straatgeweld, zoals gehaneerd in de Landelijke Criminaliteitskaarten van 2001 en 2002 (waarbij onder straatgeweld niet alleen het fysiek geweld tegen personen, maar ook seksueel geweld en vermogensdelicten met geweld wordt verstaan), zien we bij veel regio's een toename van het straatgeweld met ongeveer 20% tot 30% (Tilburg, van e.a., 2003, p.41-44).

5.3 Zijn er veranderingen in het type geweld?

Voor de nu volgende paragrafen worden alle straatgeweld-incidenten van Rotterdam-Rijnmond en IJsselland in de steekproef bij elkaar opgeteld en worden de verhoudingen die we binnen dit geheel van incidenten in 1998 en 2002 zien beschreven. Net als bij het

⁵² In het rapport van Terlouw e.a. (2000) zijn inconsistenties aangetroffen in de overzichten die de totale omvang van de steekproef weergeven: 36,6% van 2.935 aangiften komt niet overeen met het totaal van aangiften geweld op straat van beide regio's bij elkaar opgeteld (968); daarnaast klopt de optelling van aantallen van tabel 3.1 niet en is een fout te vinden in de optelling van de eerste tabel van bijlage 5. Uit het rapport valt niet op te maken hoe deze inconsistenties te verklaren zijn. Bij de opmaak van dit overzicht is uitgegaan van de correctheid van getallen van aangiftecijfers zoals deze per regio staan uitgewerkt op de pagina's 12 en 13 van Terlouw e.a. (2002). De totale steekproefomvang is herberekend 1) op basis van deze getallen van het aantal aangiften van straatgeweld tussen onbekenden per regio en 2) op basis van het uitgangspunt van de notitie van Terlouw e.a. (2002) dat deze aantallen bijeen genomen 36,6% van het totaal van geweldsaangiften in beide regio's omvat.

onderzoek van Terlouw e.a. (2000) wordt niet gecorrigeerd voor de verschillende bijdragen van de regio's in de totale omvang van de steekproef. Anders gezegd: de aantallen van Rotterdam-Rijnmond worden niet verdubbeld om – net als in IJsselland – tot honderdprocent-aantallen te komen. Als 'werkcijfers' wordt uitgegaan van de absolute steekproefaantallen. Dit absolute aantal is de 100 procentbasis voor nadere analyses. Om toch voeling te houden met de absolute verhoudingen tussen 1998 en 2002 wordt bij de weergave van de resultaten van de steekproef van 2002 wel steeds de n' (n accent) weergegeven. Deze n' verwijst naar een verdubbeling van de steekproefaantallen van 2002 om op deze wijze te corrigeren voor het feit dat de steekproef van 2002 maar half zo groot is als de steekproef van 1998. Allereerst worden de kenmerken van de delicten beschreven (paragraaf 5.3.1 tot en met 5.3.6), vervolgens de kenmerken van verdachten en slachtoffers (paragraaf 5.4).

5.3.1 Sociale contexten van geweld

In 1998 speelt 35% van het straatgeweld tussen onbekenden zich af in de wijken. In 2002 is dit aandeel toegenomen tot meer dan de helft van alle incidenten (een toename van 82% als we kijken naar de absolute aantallen aangiften). Dit is de grootste verandering in de sociale context van het straatgeweld tussen onbekenden. De sociale contexten 'verkeer' en 'uitgaan' zijn in 2002, net als in 1998, de twee andere hoofdcategorieën. Het aandeel verkeersgerelateerd geweld neemt tussen 1998 en 2002 licht af van 24 naar 19% (een afname van 4% in absolute aantallen). Het aandeel uitgaansgerelateerd geweld neemt licht toe van 19% naar 21% (in absolute aantallen een toename van 34%). De aantallen incidenten in de overige sociale contexten zijn te klein om valide uitspraken te kunnen doen over ontwikkelingen.

Drie belangrijkste sociale contexten			Overige sociale contexten			
?	?	?	?	?	?	?
Wijken 35% (98) 51% (02)	Verkeer 24% (98) 19% (02)	Uitgaan 19% (98) 21% (02)	Winkel 6% (98) 3% (02)	School 3% (98) 1% (02)	OV 1% (98) 3% (02)	Sport 1% (98) 1% (02)

Sociale contexten waarin geweld op straat tussen onbekenden zich afspeelt, in 1998 en 2002.

Tabel 5.2 Aangiften van straatgeweld tussen onbekenden in de drie belangrijkste sociale contexten, in procenten

Sociale context	1998	2002
uitgaan	19%	21%
verkeer	24%	19%
wijken	35%	51%
overige sociale contexten	22%	9%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=968)</i>	<i>(n'= 1194)</i>

5.3.2 Beroepsgerelateerd geweld

Het aantal geweldsincidenten op straat, waarbij personen elkaar niet kennen en een van de betrokkenen vanuit zijn beroep betrokken raakt, lijkt toegenomen tussen 1998 en 2002. In het onderzoek van Terlouw e.a. (2002) werd een totaal van 91 beroepsgerelateerde geweldsincidenten gevonden binnen de totale steekproef van straatgeweld tussen onbekenden. Bij de – gehalveerde – steekproef van 2002 worden er in totaal 108 geteld, dat is dus na herberekening tot 100 procent een totaal van 216 beroepsgerelateerde geweldsdelicten. Er is hierbij dus sprake van een verdubbeling van de problematiek, of in ieder geval van een verdubbeling in het doen van aangiftes.

Tabel 5.3 Beroepsgerelateerde geweldsincidenten in de steekproef (op straat en tussen onbekenden), geordend naar sociale context, in procenten

Sociale context	1998	2002
uitgaan	40% ⁵³	25%
verkeer	21%	10%
wijken	18%	38%
winkelcentra	10%	12%
school	4%	-
openbaar vervoer	2%	8%
sport	1%	1%
anders	4%	6%
<i>Totaal</i>	100% (n=91)	100% (n'=216)

De top vier van sociale contexten waar het meeste beroepsgerelateerde geweld plaatsvindt, is voor beide jaren dezelfde: uitgaan, verkeer, wijken en winkelcentra. Wel verschillen de verhoudingen binnen deze top vier: het aandeel beroepsgerelateerde incidenten in de woonwijk en rond winkelcentra wordt groter, het aandeel beroepsgerelateerde incidenten in het uitgaanscircuit en in het verkeer neemt af (zie tabel 5.4).

In het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) werden de incidenten waarbij sprake is van beroepsgerelateerd geweld eveneens geordend naar de betrokken beroepsgroep bij het incident. Hierbij wordt een onderverdeling gemaakt naar drie beroepsgroepen: 1) horecapersoneel: dit omvat alle conflicten met horecapersoneel, -exploitanten en -portiers. 2) winkelpersoneel: dit omvat de conflicten met winkelpersoneel en beveiligingsbeambten van winkels en 3) de niet winkel- of horecagebonden toezichthouders en politieagenten. De aantallen waarover we uitspraken kunnen doen zijn klein. Ook uit dit overzicht blijkt een afname van het aandeel horecapersoneel dat betrokken is (wat in absolute cijfers overigens neerkomt op een zo goed als stabiele lijn in het aantal aangiften) en zien we een sterke toename van het aandeel (en aantal) bij geweld betrokken winkelpersoneel en politie, alsmede niet winkel- en horecagebonden toezichthouders.

Tabel 5.4 Beroepsgerelateerde geweldsincidenten in de steekproef (op straat en tussen onbekenden), naar betrokken beroepsgroepen, in procenten

	1998	2002
horecapersoneel- exploitanten en -portiers	38%	23%
winkelpersoneel en -beveiliging	8%	16%
politie en niet winkel- en horecagebonden toezichthouders	54%	61%
<i>Totaal</i>	100% (n=91)	100% (n'=154 ⁵⁴)

5.3.3 Verhoudingen tussen verdachten en slachtoffers

Bij ruim driekwart van de 'straatincidenten tussen onbekenden' zijn het mannen die de confrontatie met andere mannen aangaan. Het aandeel confrontaties tussen mannen ligt in beide jaren op 77%. Het aandeel mannelijke en vrouwelijke verdachten is constant te noemen: in 1998 was bij 10 procent van de geweldsincidenten een vrouwelijke verdachte betrokken, in 2002 was dit aandeel 9 procent (tabellen 5.5 en 5.6; opgeteld zijn de totalen van de verdachtencategorieën 'Vrouwen' en 'Beiden').

⁵³ Dit percentage is gecorrigeerd op de absolute aantallen zoals vermeld in Terlouw e.a., want bleek verkeerd berekend in tabel 3.2 van Terlouw.

⁵⁴ Het totaal van n' ligt hier lager dan bij de voorgaande tabel omdat er naast de beroepsgerelateerde incidenten vallend in de drie hoofdgroepen van Terlouw ook personen werden gevonden die vanuit andersoortige beroepen betrokken raakten bij geweldsdelicten. Zie bijlage 2 voor het totaaloverzicht.

Tabel 5.5 Geslacht verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **1998**, in procenten

Verdachten	Slachtoffers			Totaal
	Mannen	Vrouwen	Beide	
mannen	77%	11%	2%	90%
vrouwen	1%	8%	0%	9%
beide	1%	0%	-	1%
<i>Totaal</i>	79%	19%	2%	100% (n=791)

Tabel 5.6 Geslacht verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **2002**, in procenten

Verdachten	Slachtoffers			Totaal
	Mannen	Vrouwen	Beide	
mannen	77%	11%	3%	91%
vrouwen	3%	3%	-	6%
beide	1%	2%	0%	3%
<i>Totaal</i>	81%	16%	3%	100% (n=311)

Op basis van de verklaringen kan zowel in 1998 als in 2002 voor een belangrijk deel van de incidenten worden opgemaakt hoeveel verdachten tegenover hoeveel slachtoffers staan. In 1998 werd op dit onderdeel gebruik gemaakt van een onderverdeling naar groeps grootten van 1, 2-4 en groter dan 4. In 2002 is met dezelfde categorieën gewerkt. In de tabellen 5.7 en 5.8 is zichtbaar dat het aandeel één op één geweldsincidenten toeneemt (van 55% naar 69%) en dat het aandeel incidenten met meer verdachten en één slachtoffer juist afneemt (dit is 33% in 1998 en 21% in 2002). Het aandeel incidenten met één dader en meer slachtoffers blijft zo goed als gelijk (4% in 1998 en 5% in 2002); evenals het aandeel incidenten tussen groepen (van 8% naar 5%).

Tabel 5.7 Verhouding tussen verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **1998**, in procenten

Aantal verdachten	Aantal slachtoffers			Totaal
	1	2-4	>4	
1	55%	4%	0%	59%
2-4	27%	6%	-	33%
>4	6%	2%	0%	8%
<i>Totaal</i>	88%	12%	0%	100% (n=931)

Tabel 5.8 Verhouding tussen verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **2002**, in procenten

Aantal verdachten	Aantal slachtoffers			Totaal
	1	2-4	>4	
1	69%	5%	-	74%
2-4	20%	4%	-	24%
>4	1%	1%	-	2%
<i>Totaal</i>	90%	10%	-	100% (n=311)

Er is wat betreft de verhouding tussen verdachten en slachtoffers met het oog op de leeftijd geen enkel significant verschil tussen 1998 en 2002 (tabellen 5.9 en 5.10).

Tabel 5.9 Incidenten van straatgeweld tussen onbekenden in de steekproef van **1998**, geordend naar de leeftijden van betrokken verdachten en slachtoffers, in procenten

Leeftijd verdachten	Leeftijd slachtoffers						Totaal
	< 12 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	25-40 jaar	41-60 jaar	> 60 jaar	
< 12 jaar	1%	0%	0%	1%	0%	0%	2%
12-17 jaar	1%	15%	3%	3%	1%	3%	26%

18-24 jaar	0%	4%	11%	5%	3%	2%	25%
25-40 jaar	1%	2%	7%	11%	3%	4%	28%
41-60 jaar	0%	1%	3%	6%	3%	3%	16%
> 60 jaar	0%	1%	0%	1%	0%	1%	3%
Totaal	3%	23%	24%	27%	10%	13%	100% (n=733)

Tabel 5.10 Incidenten van straatgeweld tussen onbekenden in de steekproef van **2002**, geordend naar de leeftijden van betrokken verdachten en slachtoffers, in procenten

Leeftijd verdachten	Leeftijd slachtoffers						Totaal
	< 12 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	25-40 jaar	41-60 jaar	> 60 jaar	
< 12 jaar	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
12-17 jaar	0%	9%	3%	2%	1%	0%	15%
18-24 jaar	1%	4%	11%	11%	4%	1%	32%
25-40 jaar	1%	4%	9%	16%	7%	1%	38%
41-60 jaar	-	2%	3%	5%	3%	-	13%
> 60 jaar	-	0%	0%	1%	1%	-	2%
Totaal	2%	19%	26%	35%	16%	2%	100% (n=310)

5.3.4 Ernst van het geweld

In het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) is de ernst van geweldsincidenten in drie categorieën ingedeeld: geen geweld, licht fysiek geweld en zwaar fysiek geweld. Onder de categorie zwaar fysiek geweld werden in dat onderzoek alle incidenten met gebruik van een wapen meegenomen. Bij de categorie 'geen geweld' worden ook alle incidenten gerekend waarbij mogelijk sprake is van verbaal geweld. Met dezelfde categorisering is het jaar 2002 bekeken. Uit vergelijking van de twee jaren blijkt dat zowel het aandeel als het absolute aantal *zware delicten* afneemt (van 65% naar 46%) en dat de toename van de geweldsproblemen op straat tussen onbekenden met name zit in een toename van het aandeel (en aantal) *lichte fysieke* geweldsdelicten (van 35% naar 54%). Dit is een opmerkelijke verschuiving, die de vraag oproept in hoeverre een toegenomen aangiftebereidheid een mogelijke verklaring biedt.

Tabel 5.11 Ernst van geweld gebruikt door verdachten, bij incidenten van straatgeweld tussen onbekenden, in de steekproef, in procenten

	1998	2002
licht fysiek geweld	35%	54%
zwaar fysiek geweld / wapen	65%	46%
Totaal	100% (n=968)	100% (n=1194)

Bij de incidenten waarbij verdachten fysiek geweld gebruikten, reageerden in 1998 de slachtoffers bij 25% van de incidenten eveneens met fysiek geweld. In 2002 ligt dit aandeel met een fysiek gewelddadig slachtoffer iets lager, namelijk op 20%. In de onderstaande tabellen is het gebruik van geweld door verdachten en slachtoffers tegenover elkaar gezet. We zien dat de verschuiving in de aard van confrontaties met name plaatsheeft in een toename van het aandeel incidenten waarbij de verdachten licht fysiek geweld gebruiken en slachtoffers *geen* geweld gebruiken. Dit sluit aan bij eerder onderzoek waaruit naar voren komt dat tegenwoordig eerder aangifte wordt gedaan van minder ernstige vormen van geweld.

Tabel 5.12 Geweldgebruik van verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **1998**, in procenten

Geweldgebruik verdachten	Geweldgebruik slachtoffers			Totaal
	Geen	Licht fysiek	Zwaar fysiek / wapen	
licht fysiek	20%	8%	0%	28%
zwaar fysiek / wapen	55%	12%	5%	72%
Totaal	75%	20%	5%	100% (n=934)

Tabel 5.13 Geweldgebruik van verdachten en slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden in **2002**, in procenten

Geweldgebruik verdachten	Geweldgebruik slachtoffers			Totaal
	Geen	Licht fysiek	Zwaar fysiek / wapen	
licht fysiek	47%	7%	1%	55%
zwaar fysiek / wapen	33%	9%	3%	45%
Totaal	80%	16%	4%	100% (n=597)

5.3.5 Gebruik van geweldsmiddelen

Er zijn geen significante wijzigingen in het aandeel incidenten met gebruik van een wapen, maar de omvang van het wapengebruik wijzigt wel significant tussen 1998 en 2002. In 1998 wordt bij 18% van de incidenten van straatgeweld tussen onbekenden door de verdachte een wapen gehanteerd. Dat zijn 174 incidenten. In 2002 ligt dit aandeel iets hoger op 25%, wat staat voor 299 incidenten. De absolute toename is er dus een van 172%. De verhouding naar type wapen blijft tussen 1998 en 2002 zo goed als gelijk.

Tabel 5.14 Incidenten van straatgeweld tussen onbekenden naar wapengebruik door de verdachte, in procenten

	1998	2002
zonder wapen	82%	75%
slagwapen	5%	9%
steekwapen	6%	6%
vuurwapen	2%	2%
sputbus	1%	1%
ander wapen	4%	7%
Totaal	100% (n=968)	100% (n'= 1194)

Het aandeel van incidenten waarbij door het *slachtoffer* een wapen wordt gebruikt, is in 1998 2% en in 2002 3%. Het gaat dan in 1998 om een totaal van 16 incidenten. In 2002 komen we op een n' van 44 incidenten.

5.3.6 Veroorzaakt letsel

Bij de meeste aangiften in 2002 kon (op basis van de verklaringen van betrokkenen) het veroorzaakte letsel bij de slachtoffers worden achterhaald. In de onderstaande tabel (tabel 5.15) staat een overzicht van de uitkomsten. Op basis van deze gegevens kunnen we stellen dat de verdeling van incidenten naar de ernst van het veroorzaakte letsel zo goed als constant is.

Tabel 5.15 Letsel slachtoffer bij incidenten van straatgeweld tussen onbekenden, in procenten

	1998	2002
geen	8%	11%

licht	66%	67%
zwaar ⁵⁵	20%	18%
zeer ernstig	6%	4%
<i>Totaal</i>	<i>100%⁵⁶</i> <i>(n=968)</i>	<i>100%</i> <i>(n=1194)</i>

5.4 Zijn er veranderingen in het type geweldplegers en slachtoffers?

In de steekproef van 'straatgeweld tussen onbekenden' over het jaar 2002 vonden we in het totaal de namen van 441 verdachten en van 666 slachtoffers.⁵⁷ Van deze groep van bekenden van de politie worden in de nu volgende paragrafen de persoonsgegevens samengevat en naast de gegevens van Terlouw e.a. (2000) geplaatst.

Tabel 5.16 Aantal bekende verdachten en slachtoffers in steekproef van straatgeweld tussen onbekenden van 2002

	Rotterdam	IJsselland	Totaal
verdachten	257	184	441
slachtoffers	410	256	666

5.4.1 Leeftijd

Het aandeel 12-17 jarige geweldplegers is in de steekproef van 2002 fors minder dan in die van 1998: 15% tegenover 42% (tabel 5.17). Verder zien we alleen het aandeel 25-40 jarige significant wijzigen; dit is 23% in 1998 en 38% in 2002. Het verschil bij de categorie 12 tot 17-jarigen is opvallend groot en vraagt om nader onderzoek, bijvoorbeeld door het vergelijken van de gegevens uit dit onderzoek en uit dat van Terlouw e.a. (2000) met andere verdachtenonderzoeken in de regio's IJsselland en Rotterdam-Rijnmond.

Tabel 5.17 Leeftijd verdachten van straatgeweld tussen onbekenden op basis van gemiddelde leeftijd, in procenten

	1998	2002
< 12 jaar	1%	0%
12-17 jaar	42%	15%
18-24 jaar	27%	32%
25-40 jaar	23%	38%
41-60 jaar	6%	13%
> 60 jaar	1%	2%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i> <i>(n = 1319⁵⁸)</i>	<i>100%</i> <i>(n = 312)</i>

Bij de *slachtoffers* van straatgeweld tussen onbekenden zijn geen significante wijzigingen te constateren in het aandeel van bepaalde leeftijdscategorieën (tabel 5.18).

Tabel 5.18 Leeftijd slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden op basis van gemiddelde leeftijd, in procenten

⁵⁵ Wat in dit onderzoek 'zwaar letsel' wordt genoemd correspondeert met de categorie 'redelijk letsel' van Terlouw e.a. (2000); de categorie 'zeer ernstig letsel' staat vervolgens voor wat in het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) juist 'zwaar letsel' werd genoemd. De definities werden aangepast omdat het begrip 'redelijk letsel' naar mening van de begeleidingscommissie geen passende definitie is en geen juist beeld geeft van het letseltype waarnaar wordt verwezen.

⁵⁶ Door afronding komt het percentage op totaal op 99% en het aantal aangiften op 958.

⁵⁷ Van de totaal 597 incidenten in de steekproef, bleek voor 194 incidenten in Rotterdam en 92 incidenten in IJsselland (totaal 286 incidenten) geen informatie over de verdachte beschikbaar. In de gehele steekproef zijn dus 311 incidenten gevonden waarbij de verdachte wel bij naam bekend is.

⁵⁸ Het totaal van de opgetelde aangiften komt door afrondingen in de percentages op 1318.

	1998	2002
< 12 jaar	3%	2%
12-17 jaar	28%	22%
18-24 jaar	27%	26%
25-40 jaar	26%	31%
41-60 jaar	14%	17%
> 60 jaar	2%	2%
<i>Totaal</i>	100% (n = 961)	100% (n = 594)

5.4.2 Eerdere politiecontacten van verdachten

Voor de verdachten in de regio Rotterdam is zowel in 1998 als in 2002 per persoon de historie van eerdere politiecontacten nagegaan. Er is geïnventariseerd hoeveel keer personen in de drie jaar voor het jaar van het incident *als verdachte* in het politiesysteem te vinden zijn.

Vergelijking van de uitkomsten van deze inventarisatie laat zien dat het aandeel van verdachten die in de voorafgaande drie jaren *geen* eerdere politiecontacten hebben gehad in de rol van verdachte ('first offenders') in 2002 significant groter is dan in 1998: 49% in 1998 en 68% in 2002 (tabel 5.19). Vervolgens is gekeken naar het aandeel 'gelegenhedsdaders': personen met één tot vier eerdere politiecontacten in de drie voorgaande jaren als verdachte van geweldsincidenten, en naar het aandeel 'notoire daders': personen met vijf of meer eerdere politiecontacten in de voorafgaande drie jaren. Het aandeel gelegenhedsdaders is teruggelopen van 39% in 1998 naar 29% in 2002. Het aandeel notoire daders verschuift van 12% naar 3% (tabel 5.19).

Tabel 5.19 Politiecontacten (geweldsincident of ander strafbaar feit) van bekende verdachten van straatgeweld tussen onbekenden in de drie voorafgaande jaren in Rotterdam (%)

	1998	2002
first offenders	49%	68%
gelegenhedsdaders	39%	29%
notoire daders	12%	3%
<i>Totaal</i>	100% (n=466)	100% (n=257)

5.4.3 Aard eerdere politiecontacten

Naast het *aantal* politiecontacten is in dit verband ook de *aard* van deze eerdere contacten van belang. Alle verdachten zijn in ieder geval éénmaal betrokken geweest bij geweld op straat, namelijk in 1998 respectievelijk 2002. Voor de verdachten die in de voorafgaande jaren drie jaren meer politiecontacten hebben gehad met betrekking tot gewelds- en niet geweldsgerelateerde misdrijven is in het onderzoek van Terlouw e.a. (2000) de volgende tabel opgebouwd met onderscheid naar de 'gelegenhedsdaders' en de 'notoire daders'.

Tabel 5.20 Verdeling eerdere politiecontacten van verdachten van straatgeweld tussen onbekenden met betrekking tot gewelds- en niet geweldsgerelateerde misdrijven in de drie voorgaande jaren in Rotterdam, 1998, in procenten

	Uitsluitend geweld	Meer geweld dan niet geweld	Evenveel geweld als niet geweld	Meer niet geweld dan geweld	Uitsluitend niet geweld	<i>Totaal</i>

gelegenheidsdader	39%	8%	12%	5%	36%	100% (n=182)
notoire dader	15%	50%	4%	24%	7%	100% (n=54)
<i>Totaal</i>	33%	18%	9%	10%	30%	100% (n=236)

Voor het jaar 2002 gelden de volgende percentages:

Tabel 5.21 Verdeling eerdere politiecontacten van verdachten van straatgeweld tussen onbekenden met betrekking tot gewelds- en niet geweldsgerelateerde misdrijven in de drie voorgaande jaren in Rotterdam, 2002, in procenten

	Uitsluitend geweld	Meer geweld dan niet geweld	Evenveel geweld als niet geweld	Meer niet geweld dan geweld	Uitsluitend niet geweld	<i>Totaal</i>
gelegenheidsdader	20%	1%	8%	7%	64%	100% (n=74)
notoire dader	-	28%	-	29%	43%	100% (n=8)
<i>Totaal</i>	18%	4%	7%	9%	62%	100% (n=82)

Het aandeel geweldplegers met antecedenten op niet-geweldsdelicten neemt significant toe (van 30% naar 62%) ten koste van het aandeel geweldplegers dat juist recidiverend is op enkel geweldsdelicten (zie de percentages bij de kenmerken 'Uitsluitend geweld' en 'Meer geweld dan niet geweld'). De subcategorie van notoire daders is te klein om percentages te kunnen vergelijken.

5.4.4 Ernst van het gepleegd geweld

Wat betreft de ernst van de door de politie geregistreerde geweldsdelicten blijkt dat het aandeel gelegenheidsdaders dat zwaar fysiek geweld heeft gebruikt in 2002 significant lager ligt dan in 1998 (87% in 1998 tegenover 64% in 2002). De ernst van het geweld gepleegd door first offenders vertoont een stabiel beeld: hier zien we geen verschuiving naar lichter geweld. De subcategorie van notoire daders is te klein om nadere uitspraken over te kunnen doen (tabellen 5.22 en 5.23).

Tabel 5.22 Type verdachten en soort geweld van straatgeweld tussen onbekenden in 1998, in procenten

	Licht fysiek	Zwaar fysiek	<i>Totaal</i>
first offender	36%	64%	100% (n=230)
gelegenheidsdader	13%	87%	100% (n=182)
notoire dader	9%	91%	100% (n=54)
<i>Totaal</i>	24%	76%	100% (n=466)

Tabel 5.23 Type verdachten en soort geweld van straatgeweld tussen onbekenden in 2002, in procenten

	Licht fysiek	Zwaar fysiek	<i>Totaal</i>
first offender	37%	63%	100% (n=175)
gelegenheidsdader	36%	64%	100% (n=74)
notoire dader	57%	43%	100% (n=8)
<i>Totaal</i>	37%	63%	100% (n=257)

5.4.5 Herhaald slachtofferschap

Niet alleen verdachten, maar ook slachtoffers kunnen verschillende keren betrokken zijn bij geweld op straat. Om na te gaan of bepaalde mensen meer kans lopen om slachtoffer te worden van straatgeweld dan andere is nagegaan of slachtoffers al eerder aangifte hebben gedaan. Zowel in 1998 als in 2002 blijkt ongeveer een op de vier slachtoffers in de voorafgaande drie jaar al eerder aangifte te hebben gedaan. Hierbij dient wel aangetekend te worden dat deze aangiften een breed scala van delicten kunnen beslaan, lopend van

woninginbraak, fietsendiefstal tot bedreiging of mishandeling.

Tabel 5.24 Aantal eerdere aangiften van straatgeweld tussen onbekenden in de drie voorafgaande jaren in Rotterdam (%)

	1998	2002
0	72%	74%
1	19%	17%
2 of meer	9%	9%
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	<i>(n=603)</i>	<i>(n=411)</i>

5.5 Samenvatting hoofdstuk 5

In het voorgaande stonden drie vragen centraal: neemt het geweld op straat tussen onbekenden toe in Nederland? Zijn er veranderingen in het type geweld? En zijn er veranderingen in het type geweldplegers en slachtoffers? Over twee jaren, 1998 en 2002, zijn de aangiften afkomstig uit twee politieregio's met elkaar vergeleken.

Neemt het geweld op straat tussen onbekenden toe in Nederland?

Uit de herhaalde steekproef in 2002 blijkt dat het aantal aangiften van straatgeweld tussen onbekenden met ongeveer 20 procent toeneemt tussen 1998 en 2002. Deze ontwikkeling zien we zowel in de regio Rotterdam-Rijnmond als in de regio IJsselland. Ook bij andere onderzoek zien we dat veel politieregio's een toename van het straatgeweld met ongeveer 20% tot 30% constateren.

Zijn er veranderingen in het type geweld?

Geweld op straat tussen onbekenden lijkt zich in 2002 – ten opzichte van 1998 – nadrukkelijker in de sociale context van de wijk te situeren. Het aandeel 'één op één geweldsincidenten' neemt toe en het aandeel incidenten met meer verdachten en één slachtoffer neemt juist af. In beide jaren blijft het aandeel 'straatincidenten tussen onbekenden' waarbij alleen mannen met elkaar de confrontatie aangaan ongewijzigd (op 77%).

Ernstiger lijkt het geweld niet te zijn geworden: zowel het aandeel als het absolute aantal zware delicten neemt af en het aandeel (en aantal) incidenten waar ten aanzien van het slachtoffer zwaar tot zeer ernstig letsel wordt geconstateerd, is constant. Daarnaast is er geen verandering in het aandeel incidenten waarbij een wapen werd gebruikt of in het gebruik van bepaalde typen wapens, maar bij de vergelijking van de aantallen incidenten met wapengebruik kan een absolute toename worden geconstateerd van 172%. Verder lijkt de mate van agressiviteit van de kant van slachtoffers ongewijzigd. Opvallend, tot slot, is de verdubbeling van het aantal aangiftes van beroepsgerelateerde geweldsdelicten (op straat tussen onbekenden) van 91 in 1998 naar 216 in 2002.

Zijn er veranderingen in het type geweldplegers en slachtoffers?

Het aandeel 12-17 jarige geweldplegers blijkt in de steekproef van 2002 fors kleiner dan in de steekproef van 1998. Het aandeel 25 tot 40 jarigen neemt daarentegen toe. Bij de slachtoffers van straatgeweld tussen onbekenden zien we geen significante wijzigingen naar leeftijd. Het is onduidelijk of de afname van het aandeel 12-17 jarige verdachten wellicht valt toe te schrijven aan de beleidsmatige en uitvoeringsgerichte investeringen gericht op jongeren die de politiekorpsen de afgelopen jaren hebben gedaan. Geconstateerd wordt verder dat het aandeel personen met een voor de politie bekend verleden als geweldpleger lijkt afgenomen. En voorts is het opmerkelijk dat de afname van het aandeel 12 tot 17 jarige verdachten van straatgeweld tussen onbekenden samengaat met een toename van het aandeel first offenders bij incidenten. In 2002 heeft dus – ten opzichte van 1998 - een groter aandeel van de verdachten van geweld tussen onbekenden *geen* eerdere contacten met de

politie gehad (als verdachte bij wat voor feit dan ook), maar deze toename is niet te verklaren door een groter aandeel jonge verdachten in de steekproef. De toename van bij de politie geregistreerd fysiek geweld kan samenhangen met de tendens om sneller aangifte te doen van lichtere vormen van geweld.

DEEL II Daderprofielen

In deel I lag de nadruk op politieregistratieonderzoek in drie regio's. In deel II staan daderprofielen van plegers van geweld centraal. In tegenstelling tot deel I waar huiselijk geweld enerzijds en publiek geweld anderzijds centraal stond, wordt in dit deel een onderscheid gemaakt in drie groepen plegers: de plegers die alleen geweld in huiselijke kring plegen (tegen intimi), de plegers die alleen publiek geweld plegen (niet tegen intimi) en de plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld plegen (zij zijn in het algemeen gewelddadig). De kernvraag is: komen de daderprofielen van deze drie groepen met elkaar overeen, of zijn er sterke verschillen aanwijsbaar?. Daaraan wordt de vraag gekoppeld of een generieke aanpak van plegers van geweld gewenst is, of juist een specifieke aanpak voor huiselijk geweld of andere specifieke groepen.

Eerst vindt een theoretische verkenning plaats (**hoofdstuk 6**): wat is er in de literatuur bekend over verschillen en overeenkomsten tussen de hiervoor genoemde groepen? Vervolgens worden de resultaten van de bevindingen van het empirische onderzoek naar daderprofielen beschreven in **hoofdstuk 7** en worden in de conclusie van dat hoofdstuk de bevindingen getoetst aan het theoretische kader. In **hoofdstuk 8** wordt aan de hand van interviews met respondenten ingegaan op de vraag of een integrale of specifieke aanpak van geweldplegers gewenst is.

6 Daderprofielen van geweldplegers: theoretisch kader

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt op grond van het literatuuronderzoek nader ingegaan op verschillen tussen de groep plegers van geweld in huiselijke kring (soms beperkt tot alleen partnergeweld), de groep plegers van publiek geweld en de groep plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld pleegt. Wat is er bekend over verschillen en overeenkomsten tussen deze drie groepen? Eerst gaan we in op verschillen in achtergrondkenmerken die meer sociologisch gerelateerd zijn (paragraaf 6.2). Vervolgens wordt ingegaan op verschillen in daderprofielen vanuit persoonlijkheidskenmerken (paragraaf 6.3). Kort wordt ingegaan op het bestaan van risicotaxatie-instrumenten in paragraaf 6.4. In paragraaf 6.5 staan we stil bij dadertyperingen van partnermishandeling. Deze paragraaf is gebaseerd op gegevens uit het politieregistratiesysteem, waar gegevens over dader, daad en contextfactoren met elkaar in verband worden gebracht. We besluiten het hoofdstuk met een conclusie (paragraaf 6.6).

6.2 Achtergrondkenmerken

In de Verenigde Staten is onderzoek gedaan naar verschillen in achtergrond tussen drie groepen: personen die alleen gewelddadig zijn tegen hun partner, personen die uitsluitend tegen anderen gewelddadig zijn en personen die in het algemeen gewelddadig zijn. Volgens Hakkert, die Kandel-Englander aanhaalt, is de groep mannen die alleen geweld tegen de partner pleegt ongeveer gelijk verdeeld over de lagere en hogere economische klassen, terwijl bij de andere groepen de lagere sociale klasse het beeld bepaalt (2002 p. 49). Eveneens wordt onderzoek van Shields aangehaald naar voornoemde groepen, waarbij de groep partnergeweld is aangevuld met kindermishandeling (gezinsgeweld). Uit dat onderzoek komt naar voren dat de levensstijl van de drie groepen verschilt. De groep van 'alleen gezinsgeweld' kent geen anti-sociale levensstijl, terwijl dit wel geldt voor beide andere groepen. Dat wil zeggen: er wordt vaker drugs gebruikt bij het plegen van geweld, er wordt vaker hulp gezocht voor drugs- of alcoholproblemen en een groot deel van die personen kreeg gedwongen hulp opgelegd door justitie. Er vond vaker arrestatie plaats en deze groepen zijn meer betrokken in criminaliteit met een winstoogmerk. Gokken om aanzienlijke bedragen gebeurde in deze groepen ook vaker. De aard van het geweld verschilt eveneens tussen de hiervoor onderscheiden groepen; de groep van 'alleen gezinsgeweld' pleegt minder frequent en minder ernstig geweld dan beide andere groepen (Hakkert, 2002, p. 50-51).

Naast de sociale achtergrondkenmerken is het een en ander bekend over de psychologische achtergronden van plegers van geweld, bijvoorbeeld de samenhang van criminaliteit met

lage geremdheid en negatieve emotionaliteit. De mate van geremdheid wordt afgeleid van hoe de respondenten zichzelf omschrijven: als bedachtzaam, voorzichtig en rationeel; onderschrijven van fatsoensnormen, zich thuis voelen in een behoudende sociale omgeving en veiligheid verkiezen boven risico's en spanning. Negatieve emotionaliteit wordt bepaald aan de hand van de vraag of men zich nerveus, kwetsbaar en zorgelijk voelt, en de omgang met stress. Negatieve emotionaliteit betekent dat men de wereld als vijandig ervaart, achterdochtig is, zoekt naar genoegdoening voor kleine beledigingen en snel boos wordt. Uit het onderzoek van Moffit naar de invloed van de twee persoonlijkheidskenmerken 'lage geremdheid' (weinig zelfbeheersing) en 'negatieve emotionaliteit' (achterdochtig) op het ontstaan van criminaliteit komt het volgende naar voren. Personen die naar eigen zeggen partnergeweld hadden gepleegd en personen die naar eigen zeggen delicten in het algemeen hadden gepleegd, hebben een hoge mate van negatieve emotionaliteit gemeen. Er is echter verschil in de mate van geremdheid: weinig zelfbeheersing hangt samen met crimineel gedrag, maar niet met partnergeweld. Als alleen naar geweldsdelicten wordt gekeken, wordt voor de groep die volgens eigen opgave zowel partnergeweld als andersoortig geweld had gepleegd, de hoogste mate van negatieve emotionaliteit gevonden. Wat betreft geremdheid komen ze overeen met de groep die alleen publiek geweld pleegt. Personen die naar eigen zegen alleen partnergeweld plegen, waren geremder (Hakkert, 2002, p. 53-54.)

Voorgaande geeft aan dat er verschillen zijn te constateren tussen plegers van alleen partnergeweld (of gezinsgeweld), alleen publiek geweld en plegers die in het algemeen gewelddadig zijn. De plegers van alleen partnergeweld of gezinsgeweld onderscheiden zich van de andere twee groepen op de volgende punten:

1. geen concentratie bij de sociaal lagere klasse;
2. minder sprake van een antisociale levensstijl;
3. minder sprake van verslaving aan drugs, alcohol en gokken;
4. minder positief over het geweldgebruik, en
5. plegers van partnergeweld dan wel gezinsgeweld zijn meer geremd en de ernst van het geweld is laag vergeleken met de andere groepen. In alledrie de groepen is weliswaar sprake van negatieve emotionaliteit, maar deze is het sterkst bij de groep die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld pleegt.

6.3 Daderprofielen op grond van persoonlijkheidsaspecten

Er worden doorgaans twee groepen van individuen onderscheiden die een verhoogd risico lopen op crimineel gedrag. Een eerste groep bestaat uit individuen die zeer onbetrouwbaar, vijandig en agressief van aard zijn en uiterst gevoelig op externe prikkels reageren (externaliserend of onbeheerst). Een tweede groep is eerder introvert en stil, vertoont psychomotorische achterstand en heeft cognitieve stoornissen die crimineel gedrag kunnen veroorzaken (internaliserend of beheerst) (Werner en Palmer, 1976; Curtis, 1985; Werner en Smith, 1992). Antisociale, schizoïde en narcistische persoonlijkheidsprofielen worden frequent in verband gebracht met delinquent gedrag. Een belangrijke stoornis vormt het hebben van een antisociale persoonlijkheid stoornis. Er bestaat een sterke relatie tussen het hebben van een antisociale persoonlijkheid en criminaliteit. Met de term antisociale persoonlijkheid wordt in de literatuur verwezen naar de verschillende concepten van antisociale persoonlijkheid, psychopathie of sociopathie, met onder meer kenmerken als een hoge tolerantie voor deviantie in het algemeen, algemeen misprijzen van conventionele normen en wetten en het wegrationaliseren van wetsovertredingen, afwezigheid van schuldgevoelens, egocentrisme en roekeloosheid. (Curtis 1985, Werner en Smith 1992).

Er zijn verschillende studies verricht naar typologieën van plegers van partnergeweld die zijn te onderscheiden aan de hand van psychologische factoren. Holzworth-Munroe & Stuart (1994) hebben een typering geabstraheerd uit 15 verschillende onderzoeken naar plegers van partnergeweld (zowel rationeel / deductieve benaderingen als empirisch / inductieve benaderingen), welke typering ook in later onderzoek is getoetst en gedifferentieerd.

Holzworth-Munroe en Stuart onderscheiden drie beschrijvende hoofddimensies om daders te kunnen classificeren. De eerste dimensie die zij onderscheiden is: *de ernst van fysiek partner (marital) geweld en gerelateerd misbruik, zoals psychologische vernederingen en seksuele misbruik*. De tweede dimensie om subtypes van daders te onderscheiden is de *generaliteit van het geweld van de dader* (is de dader alleen gewelddadig naar zijn vrouw en familie of ook in andere relaties) en gerelateerde variabelen zoals crimineel gedrag en betrokkenheid bij wetsovertredingen (legal involvement). De derde dimensie is de *psychopathologie of persoonlijkheidsstoornis* van de dader. Zij onderscheiden drie subtypes onder de daders: 'family only', dysphoric & borderline en 'generally violent & antisocial'. Vervolgens hebben zij een vervolgonderzoek gedaan onder heteroseksuele stellen in een grote stad en omgeving. Uit dit onderzoek blijkt dat de verschillen tussen de groepen duidelijk aanwijsbaar zijn en bovendien blijkt er een duidelijk te onderscheiden vierde groep te zijn. Zij constateren een 'continuum of antisociality' tussen enkel partnergeweld, een laag niveau van antisociaal gedrag en in het algemeen gewelddadig. De *dysphoric & borderline* groep valt buiten dit continuüm en valt op door een hoge score op seksueel misbruik in de jeugd (Holzworth – Munroe e.a., 1999).

Zij concluderen dat personen die enkel hun partner mishandelen als 'gewone mensen' overkomen en laag scoren op risicofactoren, psychopathologie en gedragsproblemen. Zij wijzen erop dat de groep met een laag niveau van antisociaal gedrag overeenkomt met de niet pathologische groep die naar voren komt in studies naar typologieën onder personen die in behandeling zijn. Hun 'family only' groep komt overeen met andere *community* studies naar huiselijk geweld, waar de groep 'family only' minder gewelddadig is dan de groep van mannen die in behandeling is. Uit het onderzoek komt eveneens naar voren dat het niet alleen belangrijk is een onderscheid te maken naar antisociaal gedrag, maar ook naar persoonlijkheidsstoornissen, met name voor het vinden van een adequate behandelvorm (Holzworth – Munroe e.a., 2000).

De typologie in family only, 'anti-social' en 'dysphoric/borderline' van Holzworth-Munroe & Stuart (1994), het zogenoemde tripartite model, is tevens gebruikt voor een vergelijking met plegers van publiek geweld (non-intimate violence). Het tripartite model geeft onder andere een verband aan tussen agressie in het gezin van herkomst en het gebruik van geweld door plegers die in het algemeen gewelddadig zijn. Gunning onderzocht dit voor plegers van intiem en niet-intiem geweld. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat plegers van intiem geweld vaker getuige zijn geweest van geweld tussen ouders en dat zij vaker psychologische klachten beschrijven dan plegers van niet-intiem geweld. Bovendien vond Gunning dat plegers van huiselijk geweld vaker getuige van geweld tussen hun ouders zijn geweest en geweld gedurende hun hele leven ondergaan, terwijl plegers van niet-intiem geweld vaker alleen als kind zijn mishandeld (Gunning 1997 aangehaald in Lawson e.a. 2003, p. 262). Dit onderzoeksresultaat wordt echter niet bevestigd door het onderzoek van Lawson en collega's die onderzoek deden onder plegers van geweld die onder toezicht van de reclassering stonden: alle groepen verschilden niet significant als het ging om het zijn van getuige van geweld in het gezin. Zij vonden echter wel een verschil in ernst van het gepleegde geweld, waarbij een groep plegers van 'non-intimate violence' te onderscheiden is die evenals de groep 'family only' geen pathologische afwijkingen heeft en zich op persoonskenmerken niet onderscheidt van de groep 'family only'. Deze groep pleegt minder ernstig geweld vergeleken met de 'antisociale' en dysphoric/borderline' plegers. Dit sluit aan bij de bevindingen van Beke en anderen die onder de plegers van geweld op straat een groep normaal gesocialiseerde personen signaleert, die onder omstandigheden, waaronder alcoholgebruik, agressief gedrag vertonen (Beke e.a., 2001). Lawson en collega's geven tevens een verschil aan tussen deze groep publiek geweld en de groep 'family only'. In het eerste geval is er doorgaans geen sprake is van een langdurige geschiedenis van geweld en is er geen emotionele en intieme vertrouwensrelatie aanwezig tussen pleger en slachtoffer. Het geweld is daardoor wellicht minder ernstig dan het intieme geweld (Lawson 2003).

Aansluitend op het model van Holzworth-Munroe & Stuart (1994) heeft Dutton drie typen mishandelaars onderscheiden:⁵⁹ de psychopatische mishandelaar, de overgeremde partnermishandelaar (family only) en de cyclisch/emotioneel labiele mishandelaar (dysphoric/borderline').

De psychopatische plegers zijn mensen die vaak in het algemeen gewelddadig zijn.

Ongeveer 40% van de mannen die naar de therapiegroepen komen beantwoorden aan de diagnostische criteria van antisociaal gedrag, maar de psychopatische mishandelaar wordt naast het antisociale gedrag tevens gekenmerkt door een gemis aan emotioneel reactievermogen en een gemis aan geweten. Dit is ook te verklaren aan de werking van hun hersenen; de scans van de hersenen verschillen dramatisch van normale mensen. Hoewel ze er van buitenaf opgewonden en boos uitzien tijdens agressie uitingen, zijn ze van binnen kalm en is er een daling van het hartritme. Een psychologisch syndroom van psychopathie wordt gekenmerkt door verlies aan vermogen zich in te leven in de pijn of angst van een ander of de gevolgen van de mishandeling voor een ander; ze vertonen alleen oppervlakkige emotionele reacties en ze maken niet realistische toekomstscenario's. Dit gaat gepaard met het niet bereid zijn om vroegere problemen te onderzoeken en ervan te leren.

Naast het mishandelen van de partner worden geweldsdelicten gepleegd, maar ook valsheid in geschrifte, valse cheques of afpersing. Dit is kenmerkend voor een antisociale levensstijl.

Hun geweld is instrumenteel en beheerst; het zijn de 'roofvogels van het intieme geweld'.

Met deze groep wordt weinig succes geboekt in dadertherapieën.

Daarnaast onderscheidt Dutton de groep van *overgeremde partnermishandelaars*, waarbinnen twee subtypen te onderscheiden zijn: enerzijds het actieve type, dat wil zeggen angstvallig precies, perfectionistisch en overheersend, en anderzijds het passieve type dat veel afstand bewaart: de partners ruziën vooral over het wel of niet bereiken van emotioneel contact. Er is vaak sprake van een proces van dominantie/isolering, dat wil zeggen: op rigide wijze de sekserollen controleren zoals het huishouden, het isoleren van anderen en onderdanigheid eisen. Dit gaat dikwijls gepaard met emotionele mishandeling: verbaal geweld en afwezigheid van emotionele betrokkenheid. Het proces van isolatie en onderwerping gaat sluipend; systematisch wordt de kern van de ander aangevallen en de bestaande sociale ondersteuning wordt ondermijnd. Dit type doet het doorgaans goed in therapie. Ze zijn meegaand en doen alles om de therapeut tevreden te stellen.

Tot slot wordt de *cyclische/emotioneel labiele partnermishandelaar* onderscheiden. Deze mensen voelen gevaar bij te veel nabijheid of afstand; ze voelen zich of verlaten of verzwolgen. Deze personen misinterpreteren hun partners en verwijten ze van alles, houden ze verantwoordelijk voor hun eigen gevoelens van mistroostigheid, stellen onmogelijke eisen en straffen hun partners voor onvermijdelijk falen. Typerend zijn de twee gezichten: thuis vaak nors, geïrriteerd, jaloers en veranderlijk en naar buiten vriendelijk en charmant. Het geweld is cyclisch: eerst aardig en vriendelijk, vervolgens trekt de man zich terug in zijn eigen wereld en beginnen woordenwisselingen, dan ontstaat een obsessie en wordt hij onmogelijk en onverdraaglijk en is het wachten op de uitbarsting, waarna de ontspanning volgt. Door de twee gezichten kunnen deze mannen voor de buitenstaander de vriendelijke rustige man zijn bij wie men zich absoluut niet kan voorstellen dat hij een bruto is. De vrouw wordt dan al snel beschouwd als de kijvende gelijkwaardige of dominante vrouw.

Noch neurologische verklaringen, noch de sociobiologie, noch de sociale leertheorie kon het gewelddadige gedrag van de cyclische mishandelaar verklaren. De sleutel blijkt volgens Dutton te liggen in traumatische ervaringen in de kindertijd en is terug te voeren op drie bronnen: beschaamd gemaakt worden door in het bijzonder de vader, een onveilige gehechtheid aan de moeder en rechtstreekse ervaring van geweld in het ouderlijk gezin.

⁵⁹ De beschrijvingen van deze typen zijn meer van kwalitatieve aard in tegenstelling tot de hiervoor beschreven typologie van Holzworth-Monroe e.a. die alleen op grond van het uitzetten van vragenlijsten bij respondenten en het statistisch bewerken van de scores tot de typologie zijn gekomen.

Beschamen en op onverwachte momenten straffen ondermijnt de positieve identiteit van het kind. Dit heeft gevolgen en uit zich later in het zelfwaardergevoel van de man, het onvermogen de ander te vertrouwen, de waanachtige jaloezie, stemmingscycli en visie op de wereld. Dit wordt de gewelddadige persoonlijkheid genoemd (Dutton e.a. 2000, p.75-101).

In Nederland wordt eveneens gewerkt met dadertypologieën die voortbouwen op de bevindingen van Dutton. Wegelin en Warnaar maken onderscheid tussen het gewone en pathologische spectrum op grond van literatuur en behandelingspraktijk. Binnen deze twee groepen onderscheiden zij twee subgroepen. Onder het *gewone spectrum* vallen enerzijds geremde subassertieve mannen die sterk afhankelijk zijn van hun partner en anderzijds dominante, soms theatrale, narcistisch-krenkbare mannen (dit komt overeen met de subtypen van de overgeremde partnermishandelaar van Dutton). Deze tweedeling lijkt overeen te komen met de gangbare tweedeling tussen plegers van geweld of agressie, namelijk *overcontrolled* en *undercontrolled*, zoals hierboven is aangegeven (Curtis, 1985, Werner en Smith, 1992, Beke e.a., 2001).

De twee subgroepen binnen het *pathologische spectrum* zijn enerzijds borderline mannen met een cyclisch mishandelingspatroon en anderzijds psychopathe mannen die in het algemeen – ook buiten de relatie – en zonder scrupules gewelddadig zijn (Warnaar & Wegelin, 2003). Ook Van Lawick onderscheidt deze twee groepen in navolging van Gottman: de groep van psychopathie is in het algemeen gewelddadig, gebruikt eerder wapens dan vuisten, is in een conflict direct intimiderend, vernederend en dreigend, stimuleert onafhankelijk gedrag van hun partner en wordt woedend bij controlerend gedrag door hun partner. De andere groep mannen gebruikt eerder hun vuisten dan een wapen, is niet gewelddadig buiten de intieme relatie en heeft een langzame opbouw in woede. Deze mannen willen hun vrouw isoleren en bezitten, zijn jaloers en achterdochtig en hebben een sterke verlatingsangst (Van Lawick, 2003, p.229-230). Deze laatste groep komt overeen met de cyclische en emotioneel labiele partnermishandelaar zoals door Dutton is onderscheiden. Belangrijk is dat de aanleiding tot geweld niet in de relatie ligt, maar in de persoon.

De groep die binnen het pathologische spectrum valt en ook buiten de relatie agressief is, is weinig tot niet te veranderen door psychotherapie; alleen in een forensische setting kan verandering teweeg worden gebracht mits het brein van de persoon niet beschadigd is (Van Lawick, 2003, p.230). De groep die onder het gewone spectrum valt is goed te behandelen, evenals degenen met een cyclisch mishandelingspatroon, hoewel deze groep eerder terugvalt.

Er zijn geen exacte getallen bekend, maar uit de literatuur komt naar voren dat de grootste groep geweldplegers binnen de huiselijke kring bestaat uit mannen binnen het normale spectrum (de overgeremde partnermishandelaars van Dutton); zij vormen ongeveer de helft van alle mannen die geweld plegen in de huiselijke sfeer. De groep cyclische partnermishandelaars met borderline eigenschappen, en de groep plegers binnen het pathologische spectrum die ook buiten de relatie of het gezin agressief is, vormen elk een kwart van de groep huiselijk geweld.

Voorgaande literatuur overziende zijn de volgende groepen te benoemen:

- Plegers van geweld in alleen huiselijke kring. Deze groep bestaat enerzijds uit normaal functionerende mannen die kunnen worden getypeerd als geremde subassertieve mannen of narcistisch-krenkbare mannen. Anderzijds bestaat de groep uit mannen met een cyclisch mishandelingspatroon, die onder het pathologische spectrum vallen.
- Plegers van geweld die zowel gewelddadig in de huiselijke kring zijn als daarbuiten. Zij kunnen een antisociale levensstijl hebben of een persoonlijkheidsstoornis.
- Plegers die alleen gewelddadig zijn in het publieke domein. Deze groep bevat personen die als *undercontrolled* of *overcontrolled* kunnen worden getypeerd. Een kleine groep valt onder het pathologische spectrum.

6.4 Scenario's of relatietyperingen huiselijk geweld op politieniveau

Naast de eerder genoemde persoonlijkheidstyperingen zijn ook typeringen gemaakt op grond van gegevens uit politieregistratie door Beke & Bottenberg die aan hun typering een strafrechtelijke aanpak verbinden. Zij hebben drie scenario's ontwikkeld, namelijk extreem huiselijk geweld, cyclisch huiselijk geweld en plotseling huiselijk geweld. De scenario's zijn gebaseerd op het type geweldpleger, dat wil zeggen undercontrolled of overcontrolled, de exacte aanleiding, het verloop van het incident, het geweldspatroon, en eventueel gebruik van wapens.

Het extreem huiselijk geweld scenario betreft een undercontrolled type pleger die ook buiten de relatie agressief is en criminele activiteiten onderneemt. Daarnaast is er relatief vaak sprake van drugs en/of alcoholverslaving. De aanleiding voor het geweld is vaak een futiliteit en het gebruik van wapens komt regelmatig voor. Dit type is ongevoelig voor correctie.

Daarnaast onderscheiden zij het scenario van cyclisch geweld. In dat geval kan de man als undercontrolled worden getypeerd. Er is geen of nauwelijks sprake van ander maatschappelijk onaangepast gedrag. Als dit wel aanwezig is, dan betreft het lichtere misdrijven. Extreem alcoholgebruik en in mindere mate drugsgebruik kan een rol spelen. De aanleiding tot agressie is veelal gelegen in jaloezie en achterdocht. Er is geen sprake van een wapen, tenzij dit toevallig aanwezig is. Soms is sprake van extreem geweld. Dit type dader is meer gevoelig voor correctie dan het vorige type.

Tot slot onderscheiden zij het scenario van het plotselinge huiselijke geweld. Daar is sprake van een overcontrolled type pleger die door externe omstandigheden excessief geweld toepast. De aanleiding ligt niet in de relatie maar in het onvermogen van de man om frustraties en spanningen te bespreken. Er zijn weinig tot geen andere antecedenten bekend. Er is incidenteel drugs- en alcoholgebruik en er zijn geen wapens in het spel, tenzij toevallig aanwezig.

Het scenario van extreem geweld vertoont overeenkomsten met de pathologische groep of de groep met een antisociale persoonlijkheidsstoornis of antisociale levensstijl. Het scenario van cyclische huiselijk geweld vertoont kenmerken van de groep die onder het normale spectrum valt en waar sprake is van dominante, narcistisch-krenkbare mannen, terwijl het scenario van plotseling huiselijk geweld enigszins overeen lijkt te komen met de groep onder het normale spectrum met geredde subassertiële mannen. De laatste twee scenario's betreffen mannen die alleen in hun relatie geweld gebruiken.

Beke & Bottenburg verbinden aan de drie scenario's verschillende strafrechtelijke interventies. Een repressieve aanpak is geïndiceerd bij het eerste scenario, waaraan tevens justitiële bescherming van het slachtoffer in samenhang met slachtofferhulp en (tijdelijke) opvang moet worden gekoppeld. Een dadergerichte aanpak onder drang (het huidige beleid huiselijk geweld) is geschikt voor het tweede scenario. Relatietherapie en externe controle door reclassering en politie (buurtagent) is dan gewenst. Een aanpak gericht op het verlenen van hulp is geïndiceerd voor het derde scenario. De ondersteuning zou in dat geval meer gericht moeten zijn op maatschappelijke begeleiding (werk, verblijfsvergunning, uitkering). Het aardige van de scenario's van Beke & Bottenberg is dat zij naast een daderprofiel de interactie tussen verdachte en slachtoffer en een profielschets van slachtoffer in hun scenario's betrekken. Dit is echter nog weinig uitgewerkt. In het nader uitwerken van een risicotaxatie instrument lijkt het belangrijk om niet alleen naar daderprofielen en contextuele factoren te kijken, maar ook naar de weerbaarheid van de slachtoffers.

De hiervoor onderscheiden vormen van strafrechtelijke reactie zou ook moeten gelden voor geweld op straat, aldus Beke & Bottenberg (2003, p. 54-72). Aan welk scenario in de publieke sfeer de voorgaande strafrechtelijke reacties gekoppeld moeten worden, is echter niet nader uitgewerkt. Het lijkt zinvol deze verkenning naar scenario's nader uit te werken, zowel voor scenario's publiek geweld, als ook voor partnergeweld of het bredere spectrum van huiselijk geweld. Aandacht voor het onderscheid tussen het normale en pathologische

spectrum is hierbij gewenst. Scenario's kunnen een hulpmiddel zijn in het zoeken naar de juiste gewenste strafrechtelijke aanpak.

6.5 Risicotaxatie geweldplegers

Tegenwoordig is er meer aandacht voor risicotaxatie; welke pleger van geweld heeft een groot risico om in herhaling te vervallen? In het kader van daderprofilering wordt kort ingegaan op risicotaxatie omdat risicotaxatie een verbinding legt tussen daderprofilering en een aanpak van geweld.

Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds risicotaxatie op grond van empirische factoren die in dossiers zijn vermeld, zoals leeftijd, strafblad, ernst van geweld. Dit wordt de actuariële methode genoemd. Anderzijds bestaat de gestructureerde klinische taxatie waar de actuariële benadering wordt gecombineerd met het klinische oordeel. Laatste methode is een betere voorspeller van gewelddadige recidive. In Nederland is de risicotaxatie van jongeren sterk in ontwikkeling, met aandacht voor historische, sociale/contextuele en individuele risicofactoren en beschermende factoren. Onderzoek wijst uit dat de context waarin mensen leven, zoals een veilige woonomgeving, een betaalde baan en een sociaal netwerk, belangrijker voorspellende waarde hebben dan de mate van psychopathologie. Dit betekent dat er meer aandacht nodig is voor de context waarin jongeren zich ontwikkelen (Lodewijks e.a., 2003). Daarnaast is in Nederland aandacht voor risicotaxatie van ernstige geweldplegers. Dit staat echter nog in de kinderschoenen (Hornsveld e.a., 2004). Tevens is in navolging van Amerikaanse een start gemaakt met het ontwikkelen van risicotaxatie-instrumenten specifiek voor huiselijk geweld. Een risicotaxatie instrument huiselijk geweld lijkt zinvol voor de groep plegers die alleen thuis geweld plegen. Voor de groep mensen die zowel thuis als daarbuiten geweld plegen voldoet het instrument dat wordt ontwikkeld voor plegers van ernstige geweld (Wagenaar & Wegelin, 2003).

In de Verenigde Staten werkt de reclassering met risicotaxaties voor mensen die gewelddadig zijn tegen hun partner. Er is een beoordelingsinstrument ontwikkeld: de Domestic Violence Behavioral Checklist, een checklist van 38 factoren onderverdeeld naar relatie, overtredingen en crimineel verleden en disfunctioneren (Lindsey, 1993). Er wordt gekeken naar eventuele eerdere relaties, het functioneren als ouder en omgangsrechten voor de kinderen, criminele antecedenten in het algemeen en voor partnergeweld in het bijzonder, drugsgebruik en sociale en psychologische problemen. Op die manier worden de achtergronden en voorgeschiedenis van daders van partnergeweld op verschillende gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van de checklist wordt vervolgens het risico op recidive ingeschat. Bij een laag risico is een andere behandeling geïndiceerd dan bij een hoog risico. Bij een laag risico is bijvoorbeeld uitstel van strafvervolgning geïndiceerd met als voorwaarde daderbehandeling en toezicht door de reclassering. Bij een hoog risico daarentegen is een intensieve en langdurige (36 weken) behandeling geïndiceerd met een ondertoezichtstelling van een speciale reclasseringsmedewerker. Als behandeling niet zinvol lijkt is in geval van hoge recidive detentie de enige mogelijkheid (Hakkert 2001, p. 56 – 57). De in de vorige paragraaf geschetste scenario's van partnergeweld ontwikkeld door Beke & Bottenberg, kunnen worden beschouwd als een eerste aanzet voor een risicotaxatie instrument op politieniveau. Zij kijken zowel naar de persoonlijkheid van verdachte als slachtoffer en betrekken het interactiepatroon tussen verdachte en slachtoffer erbij, evenals de context van het incident. Door op die manier naar geweld te kijken, kan worden verhelderd waar de verantwoordelijkheid van de pleger ligt voor zijn agressie en waar de verantwoordelijkheid van het slachtoffer voor haar eigen veiligheid. Bovendien kan duidelijk worden waar de verantwoordelijkheid van de overheid ligt voor het scheppen van voorwaarden voor het kunnen nemen van deze verantwoordelijkheid door dader en slachtoffer.

6.6 Conclusie

Uit de hier behandelde literatuur blijkt dat er verschillen in achtergrondkenmerken zijn tussen drie groepen plegers: zij die alleen gewelddadig zijn in huiselijke kring, de groep van plegers die alleen gewelddadig is in het publieke domein en de groep plegers die zowel geweld pleegt in de huiselijke sfeer als daarbuiten. Plegers van alleen huiselijk geweld onderscheiden zich doordat zij minder vaak een antisociale levensstijl hanteren, minder vaak verslaafd zijn aan alcohol of drugs en meer geremd zijn in het gebruik van geweld. Tevens blijkt uit de literatuur dat vrij uitgebreide dadertypologieën zijn ontwikkeld voor plegers van huiselijk geweld. Dit is in mindere mate het geval voor plegers van publiek geweld. Binnen de groep huiselijk geweld zijn drie typologieën te onderkennen op persoonlijkheidskenmerken, waarvan de groep 'overgeremden' en de groep 'narcistisch-krenkbaren' onder het gewone spectrum vallen en de 'cyclische mishandelaar' onder het pathologische spectrum. Onder de groep plegers van geweld in beide sferen komen het onbeheerste en beheerste type voor, van wie een deel hoog scoort op de schaal van psychopathie. Uit de literatuur komt eveneens een groep plegers van publiek geweld naar voren die, evenals de groep huiselijk geweld, zich onderscheidt van zowel de groep plegers die een antisociale levenswijze hebben als van de groep die pathologische afwijkingen heeft.

Tegenwoordig staat de veiligheid van slachtoffers en daarmee het voorkomen van herhaling weer volop in de belangstelling. Ingezien wordt dat het inschatten van risico's op herhaling van geweld niet alleen moet zijn gebaseerd op individuele daderfactoren, maar ook op contextfactoren, waarbij niet alleen aandacht moet zijn voor risicofactoren, maar juist ook voor beschermende factoren. Om de geweldsproblematiek op verschillende niveaus te ontrafelen is samenwerking tussen verschillende disciplines gewenst. Vooral in jeugdstudies wordt onderzoek gedaan vanuit verschillende disciplines. Daarbij worden zowel biologische, psychologische, als sociale elementen onderzocht en zoekt men naar patronen in antisociaal gedrag (Koppen e.a. 2001, Schuyt, 2003).

In het volgende hoofdstuk ligt de nadruk op het ontrafelen van verschillen tussen de drie groepen geweldplegers, waarbij de nadruk ligt op dader en daadfactoren die strafrechtelijk van belang zijn.

7 Daderprofielen van geweldplegers: resultaten empirisch onderzoek

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van het verkennende onderzoek naar daderprofielen van de drie groepen zoals benoemd in het vorige hoofdstuk: de groep plegers die alleen gewelddadig zijn in huiselijke kring, de groep plegers van alleen publiek geweld en de groep plegers die zowel geweld plegen in de huiselijke sfeer als daarbuiten. Komen de daderprofielen van deze groepen met elkaar overeen, of zijn er sterke verschillen aanwijsbaar? Deze vraag beantwoorden we door gebruik te maken van de onderzoeksresultaten uit het politieregistratie onderzoek, aangevuld met de resultaten van analyse van strafbladen, het strafdossieronderzoek en interviews met sleutelfiguren (zie voor de methodologische verantwoording hoofdstuk 1).

De groep verdachten die zowel in huiselijke kring als in het publieke domein geweld plegen, is samengesteld op basis van het politieregistratiesysteem. Door het geweldsverleden van de drie jaar voorafgaand aan het jaar waarin een geregistreerd geweldincident plaatsvond in kaart te brengen, kon de groep plegers die zowel in huiselijke kring als in het publieke domein gewelddadig is, worden samengesteld (zie hoofdstuk 1). Gezien het arbeidsintensieve aspect is de groep verdachten van zowel huiselijk als publiek geweld alleen voor de regio Midden West Brabant onderzocht. De onderzoeksgroep is bovendien beperkt tot geweld tussen individuen die bekend zijn bij de politie.

De onderzoeksgroep betreft 429 verdachten. Deze verdachten zijn als volgt verdeeld over de drie groepen:

- Huiselijk geweld. Er zijn 113 verdachten van geweld gepleegd in huiselijke kring. Hiervan hebben 13 personen antecedenten op huiselijk geweld, dat wil zeggen zij staan een of meer keer eerder geregistreerd bij de politie voor geweld tegen intimi.
- Publiek geweld. Er zijn 284 verdachten van geweld gepleegd buiten de huiselijke kring, waarvan 50 personen een of meer keer eerder in het politieregistratiesysteem voorkomen voor publiek geweld.
- Algemeen geweld. Er zijn 32 verdachten die zowel gewelddadig zijn in huiselijke kring als daarbuiten. Zij komen allen meer keren voor in het politieregistratiesysteem.

De groep verdachten die zowel binnenshuis als daarbuiten gewelddadig is, is afgaande op de politieregistratie, klein: slechts 8% van de onderzoeksgroep. Wordt alleen gekeken naar het aantal personen dat geweld in huiselijke kring pleegt, dan is 22% daarvan ook buiten de huiselijke kring gewelddadig.

De drie groepen zijn op een aantal daad- en daderfactoren bekeken. Dit zijn dezelfde factoren als in deel I en dit wordt aangevuld met een aantal andere factoren. Allereerst met het strafrechtelijk verleden, dat is onderzocht aan de hand van strafbladen. Daarnaast wordt op grond van interviews ingegaan op achtergrondkenmerken als opleiding en werk en psychische gesteldheid.

In de beschrijving van de daad- en daderfactoren wordt uitgegaan van de groep plegers die zowel binnenshuis als daarbuiten gewelddadig zijn, omdat dit een nieuwe groep is met nieuwe informatie. In deel I is reeds een globaal profiel gegeven van verdachten van huiselijk geweld en publiek geweld. In de weergave van de resultaten uit het politieregistratie onderzoek zal daarom worden teruggegrepen op de resultaten van het onderzoek naar huiselijk en publiek geweld zoals beschreven in deel I zo mogelijk aangevuld met nieuwe inzichten.

Naast het kwantitatieve onderzoek hebben interviews plaatsgevonden met deskundigen van politie, Openbaar Ministerie, reclassering en hulpverlening⁶⁰ over verschillen en overeenkomsten tussen de drie hiervoor genoemde groepen. Bovendien is een klein aantal strafdossiers onderzocht van de hierboven genoemde drie groepen, beperkt tot volwassen mannen, om meer zicht te krijgen op achtergronden van plegers van geweld. Er zijn tien dossiers nader onderzocht van mannen die hun partner mishandelen, zeven dossiers van mannen die in de publieke sfeer gewelddadig zijn en acht dossiers van mannen die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig zijn.

De opbouw van het hoofdstuk is als volgt: Eerst wordt in paragraaf 7.2 aan de hand van de verkregen informatie uit het politieregistratie onderzoek en het strafbladenonderzoek ingegaan op eventuele verschillen in ernst van het geweld, demografische factoren als leeftijd, geslacht, of geboorteland en risicofactoren als crimineel verleden, alcohol en drugs. De resultaten van het kwantitatieve onderzoek worden gerelativeerd of onderbouwd door kwalitatieve informatie verkregen door interviews met deskundigen. In een aantal gevallen wordt verwezen naar relevant ander onderzoek. De interviews geven tevens informatie over de achtergrondkenmerken opleiding en werk en psychische gesteldheid voor de drie groepen. Vervolgens worden de profielen nader bekeken vanuit een totaalbeeld: om wat voor soort daders gaat het? Als aanvulling worden de resultaten van het strafdossieronderzoek beschreven (paragraaf 7.3). In de conclusie worden de gevonden daderprofielen in het licht van de literatuur geplaatst (paragraaf 7.4).

7.2 Daad- en daderfactoren

In deze paragraaf worden verschillende factoren voor de drie groepen – huiselijk geweld, publiek geweld en geweld in het algemeen – beschreven. Soms wordt nader gedifferentieerd naar soort intiem geweld, dat wil zeggen partnergeweld of overig huiselijk geweld, of wordt een onderscheid gemaakt naar wel of geen antecedenten op politieniveau. De opbouw is elke keer eerst een weergave van de cijfers en vervolgens de bevindingen uit de interviews.

7.2.1 Ernst van geweld, wapengebruik en letsel

De ernst van het geweld is voor de drie groepen bekeken op de ernst van het geweldgebruik tijdens het incident verdeeld naar de categorieën licht en zwaar fysiek geweld,⁶¹ het wapengebruik en de mate van letsel, zoals dit ook is gedaan in deel I. Uit de vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld komt naar voren dat het geweld gepleegd door

⁶⁰ Er zijn 5 politieagenten geïnterviewd, 4 officieren van justitie, 4 medewerkers van de reclassering en 5 hulpverleners betrokken bij huiselijk en/of publiek geweld.

⁶¹ Zie bijlage 3, overzicht van variabelen en van gehanteerde definities bij de analyse van aangiften, variabele 16.

verdachten van huiselijk geweld zwaarder is dan van verdachten van publiek geweld. Dit betreft het geweld waarvan aangifte is gedaan.

Als we nu kijken naar de ernst van het gepleegde geweld waarvan aangifte is gedaan voor de drie groepen, dan zien we dat voor alledrie de groepen het merendeel van de verdachten licht fysiek geweld plegen, maar dat er wel verschillen zijn in de mate waarin zwaar fysiek geweld wordt gepleegd. De groep huiselijk geweld heeft het hoogste percentage zwaar fysiek geweld (16%), gevolgd door de groep algemeen geweld (12,5%). De groep publiek geweld heeft het laagste percentage (8%).

We vroegen ons af of er een verschil was tussen verdachten die vaker bij de politie staan geregistreerd voor geweld en die eenmalig staan geregistreerd. Er lijkt een verschil te zijn binnen de groep publiek geweld. Verdachten van geweld buiten de huiselijke kring die vaker bij de politie voor geweld staan geregistreerd (n= 50) gebruiken in 12% van de gevallen zwaar fysiek geweld terwijl verdachten zonder antecedenten bij de politie (n=233) in 7% van de gevallen zwaar fysiek geweld gebruiken. De groep personen die vaker voor huiselijk geweld bij de politie staan geregistreerd is te klein om daar uitspraken over te doen.

Naast de ernst van het geweld is gekeken naar het letsel. Of de verdachte letsel heeft veroorzaakt is in 40% van de zaken niet bekend, en dit geldt voor alle drie de groepen. Van de gevallen waarvan wel bekend is of er sprake is van letsel lijkt het veroorzaakte letsel door verdachten van geweld in huiselijke kring iets vaker zwaar tot zeer ernstig letsel met zich mee te brengen dan voor de andere twee groepen (19% versus 16%).

Wat betreft het wapengebruik geldt voor alle drie de groepen dat wapengebruik niet veel voorkomt. De huiselijk geweld groep en de groep algemeen geweld gebruiken in 12% van de gevallen een wapen, terwijl dit percentage voor publiek geweld hoger ligt, namelijk 19%.

De verwachting was dat de groep van personen die zowel binnenshuis als daarbuiten gewelddadig zijn, eruit zou springen als de groep met het ernstigste geweld, maar dat wordt niet door cijfers bevestigd. De groep plegers van huiselijk geweld lijkt iets vaker ernstiger geweld toe te passen en ernstiger letsel te veroorzaken, terwijl het wapengebruik in die groep iets minder is vergeleken met de groep publiek geweld. Uit de vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld in hoofdstuk 4 kwam eveneens naar voren dat huiselijk geweld hoger scoort op ernst van geweld en letsel, en lager op wapengebruik.

Dit verschil in ernst van geweld kan wellicht worden verklaard uit een verschil in aangiftegedrag van slachtoffers van geweld in huiselijke kring en slachtoffers van geweld in de publieke sfeer. De drempel om aangifte te doen is hoger in geval het geweld plaatsvindt in huiselijke kring. Ongeveer de helft van de slachtoffers van mishandeling melden de mishandeling bij de politie, terwijl ongeveer 12 procent van de slachtoffers van geweld in huiselijke kring het geweld meldt bij de politie. De helft van de meldingen mondt uit in een aangifte (dus 6% van het totaal). De intensiteit van het geweld is van invloed op het wel of niet melden van geweld. Hoe hoger de intensiteit van het geweld, hoe groter de kans dat het geweld wordt gemeld bij de politie. Er lijkt een verschil te bestaan tussen allochtone en autochtone slachtoffers: allochtone slachtoffers melden geen incidenteel geweld bij de politie en autochtone slachtoffers gaan bij een zeer hoge intensiteit aan geweld minder vaak tot aangifte over dan allochtone slachtoffers (zie de Inleiding van het rapport).

Met respondenten is gepraat over de ernst van het geweld, eventuele toename van de ernst van het geweld bij herhaling van gewelddadig gedrag en het wapengebruik voor de drie groepen. Er zijn twee stellingen aan hen voorgelegd, namelijk:

- *Geweld wordt ernstiger bij herhaald publiek geweld en dit geldt niet voor huiselijk geweld;*
- *Wapengebruik komt bij huiselijk geweld het minst voor en het vaakst bij publiek geweld (zeker als sprake is van herhaling) en bij de groep algemeen geweld.*

Alle deskundigen zagen geen duidelijk verschil in de ernst van het geweld tussen huiselijk geweld en publiek geweld. Wel wordt gewezen op de verschillen in de aard en context van het geweld. Huiselijk geweld wordt door de respondenten doorgaans opgevat als partnergeweld; geweld binnen een intieme relatie.

Een belangrijk verschil tussen huiselijk geweld en publiek geweld is het feit dat bij huiselijk geweld slachtoffer en verdachte een relatie hebben en dat binnen deze relatie een breed scala aan geweld voorkomt. Niet alleen fysieke mishandeling, maar ook vernederingen, bedreigingen of verkrachting vinden plaats. Dit is niet het geval bij geweld in het publieke domein. Dit betekent dat ook in geval van een incident van licht fysiek geweld er sprake kan zijn van een ernstig feit door de relationele context waarbinnen het geweld plaatsvindt. Zoals een officier van justitie uiteen zet: *'Bij huiselijk geweld lijkt het incident meestal niet ernstig, maar er zit vaak een hele geweldsgeschiedenis achter. Ook kan bijvoorbeeld blijken dat het incident gepaard gaat met weinig letsel maar dat een arts oude botbreuken constateert. De geschiedenis van huiselijk geweld is belangrijk; de ernst zit niet alleen in de zwaarte van het letsel of geweldgebruik. Je ziet meer bloed bij uitgaansgeweld, bijvoorbeeld door glas, terwijl bij huiselijk geweld de man bewust daar slaat wat weinig zichtbaar letsel oplevert, geweld wordt vaker berekenend toegepast. Je ziet bij huiselijk geweld dat als eenmaal de eerste mishandeling heeft plaatsgevonden het daarna steeds vaker gebeurt. De first offender van huiselijk geweld heeft doorgaans een historie van geweld bij hetzelfde slachtoffer en dit is niet zo bij publiek geweld.'* Een politieagente geeft aan dat een toename van geweld in de loop der tijd eerder plaatsvindt bij huiselijk geweld dan bij publiek geweld: *'Juist bij huiselijk geweld wordt geweld ernstiger, het begint met een klap of stomp en in de loop der tijd loopt het steeds meer uit de klauwen. Als korps moet je getraind zijn in het opmaken van proces-verbaal en dit proces erin beschrijven (eerste keer, laatste keer, meest ernstige keer etc) Bij publiek geweld is mijn ervaring niet dat het ernstiger wordt. Daar is het de context die de aanleiding vormt, bijvoorbeeld iemand die hem uitlacht of die bepaald gedrag heeft wat hem niet aanstaat. Geweld is dan een instrument om iets gedaan te krijgen. Een kleine groep gebruikt wel steeds ernstiger geweld, bijvoorbeeld iemand begint met een klap, dan gaat een auto in de fik, dan moord, met name in de drugscene, maar dat is een heel kleine groep.'* Een hulpverlener geeft een relativering: *'Uit onderzoek in het buitenland blijkt dat het niet waar is dat een klap altijd tot erger leidt. Een deel stopt vanzelf bijvoorbeeld als een relatie in rustiger vaarwater komt of als er minder spanningen zijn.'*

Twee respondenten zijn het er mee eens dat het geweld ernstiger wordt als sprake is van herhaald publiek geweld terwijl dit niet geldt voor huiselijk geweld. Een reclasseringsmedewerker merkt op: *'Bij publiek geweld zie ik meer escalatie dan bij huiselijk geweld. Het begint met de buurman slaan, dan volgt het trekken van de ambtenaar over de balie en het eindigt met geweld tegen een onschuldig slachtoffer.'* Ook een officier van justitie vindt dat het geweld met name ernstiger wordt als het gaat om herhaling van geweldsmisdrijven in het publieke domein. *'Als ik strafbladen bekijk dan zie ik dat bij publiek geweld het geweld erger wordt. Bij huiselijk geweld heb ik nog nooit iemand teruggezien.'* De meeste respondenten (n=11) echter vinden dat het geweld juist toeneemt als het geweld wordt gepleegd in de huiselijke sfeer, terwijl dit niet hoeft te gebeuren als sprake is van publiek geweld. Een officier van justitie: *'Ik zie de intensiteit bij huiselijk geweld eerder toenemen en escaleren en bij publiek geweld zie ik een herhaling van zetten. Ik denk dan bijvoorbeeld aan boeren die in het weekend gaan zuipen en vechten, elk weekend weer.'* Daarnaast wordt opgemerkt dat in alle gevallen de tolerantie ten aanzien van het gebruik van geweld groeit naarmate vaker geweld wordt uitgeoefend, onafhankelijk van het type geweld. Uit de interviews komt naar voren dat juist bij geweld tegen de partner de ernst van het geweld binnen de relatie in de loop der tijd toeneemt. Er is vaak sprake van een cyclus van geweld waarbij de intensiteit van de dreiging en het geweld toeneemt. In geval van geweld in de publieke sfeer gaat het vaker om losse incidenten. De geweldsgeschiedenis en de opbouw van het geweld gepleegd in huiselijke kring blijkt echter niet uit het strafblad van de verdachte. Als wordt afgegaan op het strafblad kan het beeld ontstaan dat alleen bij publiek geweld sprake is van een toename van intensiteit aan geweld bij herhaald geweld.

Vuurwapengebruik en gebruik van steekwapens komen volgens de meeste respondenten (n=13) vooral voor in de groep algemeen geweld en het minst in geval van huiselijk geweld. Maar gebruik van voorwerpen die toevallig binnen bereik liggen komt weer vaker voor bij huiselijk geweld. Een hulpverlener: *'Minder vuurwapens, maar wel asbakken*

en keukengerei in huiselijke sfeer.' Door verschillende respondenten wordt naar voren gebracht dat geweld met blote handen of met iets dat toevallig aanwezig is nog steeds het meest voorkomt, zowel in de publieke als huiselijke sfeer. Of zoals een politieagente zegt: *'In beide gevallen is er meestal geen vooropgezet plan om geweld te gaan plegen. Bij publiek geweld bestaat het geweld vaak uit met de vuisten slaan en trappen, terwijl bij huiselijk geweld voorwerpen en huisraad worden gepakt als wapen. Bij publiek geweld kan dat vaak niet.'*

Er wordt door een tweetal respondenten een relativering gemaakt van de cijfers. Een officier van justitie merkt op dat de politie niet altijd even zorgvuldig registreert of sprake is van een wapen. Een politieagent merkt op dat een wapen gebruikt in het publieke domein vaker in beslag wordt genomen dan een wapen dat in huiselijke sfeer wordt gebruikt.

Uit de interviews komt het beeld naar voren dat wapengebruik vooral de groep algemeen geweld betreft. Dit komt niet met de cijfers uit het politieregistratie systeem overeen. De reden voor dit verschil kan liggen in het feit dat het om een kleine populatie gaat of omdat de aanwezigheid van wapens niet goed wordt geregistreerd. Het kan ook liggen aan de beeldvorming van de respondenten. Als het om verboden wapenbezit gaat, dan bevestigen de bevindingen van het onderzoek naar de strafbladen echter wel het beeld van de respondenten: verboden wapenbezit komt vooral voor in de groep algemeen geweld of in de groep publiek geweld waar verdachten antecedenten hebben bij de politie voor geweldsdelicten (zie onder 7.2.3 crimineel verleden van verdachten).

7.2.2 Demografische factoren

Leeftijd verdachte

Uit de vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld in deel I kwam een verschil in leeftijd naar voren tussen verdachten van huiselijk geweld en verdachten van publiek geweld: plegers van publiek geweld zijn in ruim de helft van de gevallen jonger dan 25 jaar, terwijl de groep huiselijk geweld een grotere spreiding kent.

Ook uit het verkennende onderzoek naar de drie groepen huiselijk geweld, publiek geweld en algemeen geweld komt dit verschil tussen huiselijk en publiek geweld naar voren. De groep algemeen geweld komt meer overeen met de groep huiselijk geweld dan publiek geweld als naar de verdeling in leeftijdsgroepen wordt gekeken. Wordt echter naar de gemiddelde leeftijd gekeken dan komt de groep algemeen geweld overeen met de groep publiek geweld: de gemiddelde leeftijd van de verdachten van deze groepen is 31 jaar, terwijl van de groep huiselijk geweld de gemiddelde leeftijd 36 jaar is. Dit verschil kan wellicht worden verklaard uit het feit dat de groep algemeen geweld weinig verdachten van boven de veertig jaar heeft en het aantal jongeren binnen deze groep bijna eenderde betreft.

Alle respondenten wijzen erop dat plegers van publiek geweld in het algemeen behoren tot de groep jongeren en jong volwassenen, terwijl plegers van geweld in huiselijke kring een spreiding qua leeftijd hebben. Een officier van justitie merkt op dat mannen van zestig jaar net zo goed plegers van huiselijk geweld zijn, terwijl dit nauwelijks voorkomt bij publiek geweld. Een politieagent benadrukt dat als mannen van boven de veertig publiek geweld plegen er doorgaans ook sprake is van geweld in de huiselijke sfeer. Dit is echter meestal niet terug te vinden in de politieregistratie, omdat dit feit geen relevante strafrechtelijke informatie is.

Geslacht verdachte en slachtoffer

Huiselijk geweld is vooral een zaak tussen mannen als verdachte en vrouwen als slachtoffer, terwijl in de publieke sfeer het geweld met name tussen mannen plaatsvindt; zowel de

verdachte als het slachtoffer zijn man, zo kwam in deel I naar voren. Dit gegeven wordt bevestigd in het onderzoek naar de drie groepen. Een nieuw gegeven is dat in de groep algemeen geweld geen enkele vrouw als verdachte voorkomt. In deze groep zitten alleen mannen als verdachte en één op de drie slachtoffers is een man.

De groep verdachten van huiselijk geweld die bij de politie staat geregistreerd bestaat voor een groot deel uit partners of ex-partners, zo bleek in hoofdstuk 2. Dit komt ook uit het verkennende onderzoek naar daderprofielen naar voren: binnen de groep huiselijk geweld gaat het in 85 gevallen om partnergeweld. Doorgaans is de man verdachte en de vrouw het slachtoffer: in 81 van de 85 gevallen betreft het deze combinatie. In geval van overig huiselijk geweld (geweld tegen kinderen, ouders en familieleden) komt de combinatie mannelijke verdachte en vrouwelijk slachtoffer ongeveer even vaak voor als mannelijke verdachte en mannelijk slachtoffer (respectievelijk 11 en 12 gevallen). Vrouwen komen niet vaak als verdachte naar voren, drie maal in geval van partnergeweld (nog geen 4%) en vijf maal in geval van overig huiselijk geweld (bijna 18%).

Alle respondenten, op een na, bevestigen het beeld dat publiek geweld een zaak tussen mannen is en dat huiselijk geweld zich vooral afspeelt tussen mannen als verdachte en vrouwen als slachtoffer. De respondent die het niet eens was met bovengenoemd beeld, een reclasseringsmedewerker, vindt dat het geweld in een relatie vaak tweezijdig is, maar dat de man geen aangifte doet.

'In grote lijnen klopt dit', of 'Globaal genomen is dit zo', zeggen de respondenten, en geven soms een nuancering. Er wordt op gewezen dat ook geweld plaatsvindt bij homostellen en dan zijn beide partijen agressief. Of zonen zijn agressief tegen hun moeders. Er is ook een kleine groep jonge meiden die agressief is en bijvoorbeeld hun vriend neersteken.

Verschillende respondenten wijzen erop dat niet alleen vrouwen, maar ook mannen worden geïntimideerd en mishandeld. Daar ligt alleen een groot taboe op: *er zijn vrouwen die hun man slaan, vrouwen die terugslaan, en vrouwen die de kinderen slaan.* De vrouwen die hun man mishandelen hebben nogal eens last van een borderline stoornis en zijn vaak misbruikt in hun jeugd, aldus een aantal respondenten.

Daarnaast wordt gewezen op geweld in allochtone kring waar hele families bij betrokken zijn. Een reclasseringsmedewerker: *'Bijvoorbeeld een man die is hertrouwd met een veel jongere vrouw uit het land van herkomst. Die man krijgt kinderen van deze vrouw. Het oude gezin en andere familieleden blijven bij hem inwonen en tussen de verschillende gezinnen gaat het mis.'*

Een onderbelichte problematiek is het feit dat partnergeweld kan samengaan met kindermishandeling, zo wordt door enkele respondenten naar voren gebracht. Hier wordt vaak geen aandacht aan besteed in de processen-verbaal en dit geldt ook voor de invloed van geweld in het gezin op kinderen; mishandeling van de moeder door de vader is bijvoorbeeld een psychische belasting voor het kind.

Geboorteland van verdachte en slachtoffer

Uit de vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld kwam naar voren dat de groep in Nederland geboren verdachten groter is voor publiek geweld dan voor huiselijk geweld. Bovendien bleek dat de niet in Nederland geboren verdachten van geweld in huiselijke kring oververtegenwoordigd waren in alle drie de regio's, terwijl dit voor publiek geweld niet gold voor de regio Rotterdam. Het verkennende onderzoek naar daderprofielen laat zien dat de groep algemeen geweld het laagste percentage in Nederland geboren verdachten heeft en de groep publiek geweld het hoogst.

Uit de interviews komt naar voren dat het geboorteland geen goede indicatie is omdat de tweede en derde generatie allochtonen zo niet zichtbaar wordt, terwijl de culturele of etnische achtergrond belangrijk kan zijn. Een reclasseringsmedewerker geeft aan dat juist de in Nederland geboren jongeren die thuis in een Marokkaanse of Turkse cultuur leven een

grote groep vormen. Zij zitten tussen twee culturen en zijn niet te bereiken. Bovendien is de tweedeling allochtonen-autochtonen arbitrair omdat er tussen allochtone groepen (grote) verschillen zijn. Zoals een hulpverlener zegt: *'Allochtonen zijn geen homogene groep. Er zijn grote verschillen tussen allochtonen. Zo zijn er groepen die vrijwel geen geweld gebruiken en groepen die heel veel geweld gebruiken. In dat laatste geval is geweld als norm geïnternaliseerd: geweld is normaal. Uitspraken over verschillen tussen allochtonen en autochtonen moet je trouwens altijd relateren aan de bevolkingssamenstelling. In Rotterdam bestaat de patiëntenpopulatie van de forensische psychiatrie voor een ruime meerderheid uit allochtonen, maar dit heeft met de bevolkingsopbouw te maken.'* De stelling dat geweld in de huiselijke sfeer vaker door niet in Nederland geboren personen wordt gepleegd dan geweld in de publieke sfeer wordt niet ondersteund door de respondenten.

7.2.3 Risicofactoren

Crimineel verleden van verdachten

Het strafrechtelijke verleden is te achterhalen via de justitiële documentatie. Het strafblad van de verdachten is gecodeerd in 8 categorieën: a. geweld volgens de definitie van de steekproef (dus niet bedreiging, instrumenteel geweld en seksueel geweld), b. overige geweldsmisdrijven, c. vermogen en vernieling, d. zeden, e. wapens en munitie, f. opiumdelicten, g. verkeersmisdrijven en h. overige misdrijven (zie voor de afbakening van het strafblad hoofdstuk 1, paragraaf 1.4.3).

Het ligt voor de hand dat verdachten die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig zijn vaker een strafblad hebben dan verdachten van de andere twee groepen, omdat verdachten die in het algemeen gewelddadig zijn meer keren bij de politie staan geregistreerd (minimaal twee maal). Van de groep algemeen geweld heeft bijna iedereen een strafblad (84%), terwijl in beide andere groepen de helft van de verdachten een strafblad heeft. Als alleen naar een strafblad voor geweldsmisdrijven wordt gekeken, dan zijn de verschillen als volgt: een op de vier verdachten van geweld in huiselijke kring heeft een of meerdere keren een geweldsdelict gepleegd (27%) en een op de drie verdachten uit de groep publiek geweld (33%), terwijl meer dan de helft van de verdachten die vaker met de politie in aanraking zijn geweest voor geweld, een strafblad heeft voor geweld (66%). Als naar de soort delicten wordt gekeken dan zien we dat verdachten uit de groep algemeen geweld hoger scoren voor alle misdrijven; zij hebben een gevarieerder crimineel verleden dan de verdachten uit de andere twee groepen. Bijna de helft van de verdachten uit de groep algemeen geweld heeft een strafblad voor drie of meer verschillende delictscategorieën (44%), terwijl dit voor de groep huiselijk geweld en de groep publiek geweld aanmerkelijk minder is (respectievelijk 12 en 14,5%). Verdachten uit de groep algemeen geweld worden vaker veroordeeld voor verschillende vormen van criminaliteit, dus bijvoorbeeld geweldsmisdrijven en vermogensmisdrijven en verkeersmisdrijven. Eveneens komt naar voren dat de groep algemeen geweld de meeste verdachten heeft met een strafblad op opiumdelicten en verboden wapenbezit.

Als verdachten vaker zijn geregistreerd voor geweldsdelicten bij de politie in geval van huiselijk geweld en publiek geweld, is ook (logischerwijs) vaker sprake van een strafblad voor geweldsdelicten. De groep verdachten van publiek geweld met antecedenten voor publiek geweld komt overeen met de groep algemeen geweld: 66% heeft een strafblad. Voor de groep verdachten van huiselijk geweld met antecedenten voor huiselijk geweld is dit 54%.

Het bovenstaande beeld dat verdachten uit de groep algemeen geweld het hoogst scoren op een strafrechtelijk verleden voor allerlei soorten misdrijven wordt algemeen herkend (n=17). Een officier van justitie: *'Het betreft vaak personen met een kort lontje. Vaak is er een strafblad, terwijl verdachten van huiselijk geweld meestal een blanco strafblad hebben.'* En een hulpverlener denkt dat de groep algemeen geweld het hoogst scoort op aanwezigheid

van een strafblad: *'want dat zijn bijna altijd de psychopatische types, de 'koele' daders met een beperkte gewetensfunctie, die draaien hun hand nergens voor om.'*

Middelengebruik: alcohol en drugs door verdachte

Over het middelengebruik van verdachten en slachtoffers wordt doorgaans niet gerapporteerd in de politieregistratie. Het aantal gevallen waar expliciet van is vastgesteld dat er sprake is van alcoholgebruik of drugsgebruik door verdachte en/of slachtoffer is daarom zeer gering. Op grond van dit onderzoek zijn daarom geen betrouwbare uitspraken te doen, slechts veronderstellingen (zie ook deel I). De cijfers zoals weergegeven in deel I leiden tot de hypothese dat er een verschil bestaat tussen de groep publiek geweld en de groep huiselijk geweld: in de groep publiek geweld heeft het slachtoffer relatief vaak alcohol gedronken zonder dat de verdachte onder invloed van alcohol is, terwijl in de groep huiselijk geweld alleen de verdachte onder invloed is. Deze hypothese is voorgelegd aan de respondenten.

Het merendeel van de respondenten (n=12) is het met voorgaande eens: in geval van publiek geweld is relatief vaak sprake van alcoholgebruik door het slachtoffer tijdens het incident, terwijl bij huiselijk geweld voornamelijk de verdachte alcohol gebruikt. In het uitgaansleven waar veel alcohol door verschillende mensen genuttigd wordt, kan de situatie uit de hand lopen. Alcohol ontremt, de begrenzing verdwijnt. Een officier van justitie merkt op dat er een verschil is tussen een alcoholist en de incidentele overdaad aan alcohol. *'Een alcoholist heeft vaak een strafblad op rijden onder invloed. Daarnaast is een grote groep adolescenten die alcohol gebruiken tijdens het uitgaan en op zoek zijn naar nieuwe grenzen. Jongens die altijd braaf zijn kunnen dan ineens ontsporen en dit blijft bij eenmalige ontsporing.'* Maar ook in geval van geweld in de relatie komt het voor dat zowel de dader als het slachtoffer veel alcohol gebruiken en er sprake is van alcoholmisbruik. Een hulpverleenster merkt op: *'Bij meer dan de helft van de daders van huiselijk geweld in mijn praktijk is sprake van alcoholmisbruik. Bij een derde daarvan doet het slachtoffer dik mee met het alcoholmisbruik en soms is dit slachtoffer ook echt een uitlokker.'*

Eveneens acht het merendeel van de respondenten (n=12) het gebruik van drugs een problematiek die vaker voorkomt bij mensen die geweld plegen in het publieke domein of bij mensen die in het algemeen geweld plegen, dan bij personen die alleen geweld tegen hun partner plegen. Het zijn met name verdachten van de groep algemeen geweld die alcohol en/of drugs gebruiken en/of gokken.

Er zijn echter ook respondenten die aangeven dat drugs, alcohol en gokken manieren zijn om met spanning om te gaan (een zogenaamde inadequate coping stijl) die geldt voor alle geweldplegers. Een officier van justitie geeft aan dat bij meer dan de helft van de verdachten van geweld in huiselijke kring drank, drugs en in mindere mate gokken een rol spelen als ontremmer, zo blijkt uit een intern onderzoek naar huiselijk geweldszaken bij het Openbaar Ministerie.

Empirisch onderzoek heeft zowel langs experimentele weg als via criminologisch onderzoek aangetoond dat alcohol en drugs meestal agressieverhogend werken (Markus, 1995). Gegevens over een eventueel verschil in alcohol en drugsgebruik tussen de drie groepen zijn echter niet aanwezig.

Over de rol van alcohol in geval van huiselijk geweld weten we dat in de meerderheid van de gevallen van geweld in huiselijke kring geen alcoholprobleem speelt. Uit het onderzoek van Intomart komt naar voren dat ongeveer een op de zeven slachtoffers van geweld in huiselijke kring aangeeft dat alcohol of drugs de aanleiding vormde voor het geweld, en bij geweld met een zeer hoge intensiteit brengt een op de vier slachtoffers dit als oorzaak van geweld naar voren. (Van Dijk & Oppenhuis, 2002, p. 54) Dit bevestigt het eerder door Römken gevonden verband tussen alcohol en geweld in partnerrelaties. Zij concludeert dat mannen die gewelddadig zijn tegenover hun partner vaker overmatig alcohol gebruiken dan niet

gewelddadige mannen. Ook constateert zij een verband tussen de ernst van het geweld en overmatig alcoholgebruik: 'als mannen vaker geweld tegen hun vrouw of vriendin gebruiken is dat ook beduidend ernstiger naarmate ze vaker dronken zijn.' (Römkens 1992, p. 181) In slechts een relatief kleine groep blijken zowel de man als de vrouw overmatig alcohol te drinken. Zij concludeert daarom dat alcoholgebruik in relatie tot geweld meer een individueel probleem van de man is dan een relationele karakteristiek.

7.2.4 Andere achtergrondkenmerken

Het dossieronderzoek had tot doel meer gegevens te verkrijgen over achtergrondkenmerken als opleiding, werk, geestelijke gesteldheid van verdachte, gezin van herkomst en sociaal netwerk. Deze gegevens blijken echter doorgaans te ontbreken in de dossiers. Om toch enige informatie hieromtrent te vergaren is een stelling over werk en opleiding en over de geestelijke gesteldheid van verdachten voorgelegd aan de respondenten.

De groep huiselijk geweld kent een grotere spreiding in opleiding en beroepen (laag en hoog gekwalificeerd) dan publiek geweld en de groep die in het algemeen geweld pleegt; laatste groepen worden gekenmerkt door met name laag gekwalificeerd werk, lage opleiding en grote mate van werkeloosheid of WAO.

Alle respondenten waren het eens met de stelling dat de groep huiselijk geweld een grotere spreiding in opleiding en beroepen kent dan de groep publiek geweld. Van de achtergrondkenmerken van de groep geweld in het algemeen bestaat geen duidelijk beeld. Benadrukt wordt dat binnen de groep huiselijk geweld hoger geschoolden voorkomen die je niet tegenkomt bij publiek geweld: 'Bijvoorbeeld de therapeut die een voorbeeldgezin heeft. Deze zie je buiten het gezin nooit iets fout doen', aldus een politieagent. Tevens wordt gewezen op de grotere variëteit bij huiselijk geweld. Een politieagente: 'Bij huiselijk geweld zie je van 1 tot 100 verschillen en bij publiek geweld zie je dit veel minder. Mensen die op straat geweld plegen hebben vaak geen baan.' Of zoals een hulpverleenster het uitdrukt: 'Bij publiek geweld zie je vaak het 'echte opzoeken van geweld' oftewel geweld voor de lol en dit wordt gebezigd door ouders met een laag opleidingsniveau. Zij hebben vaak weinig of geen toekomstperspectief meer, dus dan maakt het ook allemaal niet meer uit.'

Er worden ook kanttekeningen bij gemaakt. 'Je moet het niet overschatten; een HBO-er met een goede baan komt voor, maar de meeste verdachten die geweld plegen in de huiselijke sfeer komen uit een sociale situatie met armoede, werkeloosheid of WAO problematiek. Mensen met geld en maatschappelijke mogelijkheden hebben meer keuzes om de problemen anders op te lossen. Zwak sociaal en zwak begaafd is oververtegenwoordigd, ook bij huiselijk geweld,' aldus een officier van justitie. En een andere officier van justitie waarschuwt ervoor dat opleiding niet moet worden verward met intelligentie: 'onder laaggekwalificeerde mensen zitten heel intelligente mensen.'

Er zijn bij huiselijk geweld vaker personen met een psychiatrische stoornis betrokken dan bij publiek geweld en de meeste personen met een psychiatrische stoornis zitten in de groep algemeen geweld.

Over deze stelling waren de meningen verdeeld. Ruim de helft van de respondenten was het globaal eens met de stelling (alle beroepsgroepen zijn vertegenwoordigd). De andere helft was het er noch mee eens, noch mee oneens. Een reden kan zijn dat men geen weet heeft van één van de groepen, zoals een hulpverleenster die alleen werkt met mensen die in hun relatie gewelddadig zijn. Voor die groep geldt volgens haar dat een derde van de ouders van partnergeweld in haar praktijk psychiatrisch is gestoord en twee derde heeft psychische problemen. Een reclasseringsmedewerker was het met het eerste deel van de stelling oneens: 'De plegers van huiselijk geweld die ik zie hebben geen diepe psychiatrische stoornis. Ze denken na over zichzelf, ze leren communiceren, en ze willen veranderen.' Of een andere reclasseringsmedewerker: 'Bij de groep publiek geweld is vaker sprake van problemen in de persoon (een persoonlijkheidsstoornis, een psychiatrische stoornis of een scheve ontwikkeling) en bij huiselijk geweld meer tussen personen.'

De respondenten geven verschillende argumenten waarom zij het eens zijn met de stelling. Een officier van justitie geeft de verschillen aan: *'Bij de groep algemeen geweld zit de grootste groep met een psychiatrische problematiek, daar wordt ook in principe een psychiatrisch rapport aangevraagd. Daarna huiselijk geweld, met name de groep stalkers. Tot slot publiek geweld.'* Onder de groep verdachten die geweld plegen tegen hun partner zitten vooral 'borderliners' en mensen met een anti-sociale persoonlijkheid, of vluchtelingen met een posttraumatische stressstoornis, wordt opgemerkt. Een politieagente zegt: *'In geval van huiselijk geweld zie je vaker psychische problemen, bijvoorbeeld meer borderliners dan bij publiek geweld. Waanbeelden zie je bij verdachten die zowel tegen hun partner als daarbuiten geweld plegen. Iedereen heeft problemen met agressieregulering, maar de psychische stoornis is ernstiger bij huiselijk geweld.'* Een hulpverleenster geeft als typering voor de groep algemeen geweld: *'Daders uit deze groep missen vaak een gewetensfunctie.'* Door hulpverleners wordt gewezen op het onderscheid tussen een persoonlijkheidsstoornis of psychiatrisch ziektebeeld; de laatste komt veel minder voor. Een hulpverleenster merkt op: *'De persoonlijkheidsstoornissen zie je meer bij de groep algemeen geweld en de groep van partnergeweld, terwijl psychische problemen meer voorkomen bij agressie in de publieke sfeer.'* Een andere hulpverlener: *'Er zijn in geval van huiselijk geweld wel relatief vaker sociaal emotionele problemen dan als het publiek geweld betreft. Als persoonlijkheidsstoornissen er onder vallen ben ik het er wel mee eens dat de grootste groep valt onder algemeen geweld. Als het om een psychiatrische stoornis gaat, dan weet ik het niet.'*

De hiervoor genoemde daad- en daderfactoren zijn afzonderlijk beschreven. Het is gezien de omvang van de populatie niet mogelijk de verschillende factoren met elkaar in verband te brengen via een multi-variate analyse. De hiervoor beschreven resultaten worden gebruikt om in de volgende paragraaf daderprofielen te beschrijven.

7.3 Daderprofielen

Komen de daderprofielen van plegers van huiselijk geweld, publiek geweld of geweld in het algemeen met elkaar overeen, of zijn er sterke verschillen aanwijsbaar? Dat is de vraag die in deze paragraaf wordt beantwoord. Aan de hand van een samenvatting van de hiervoor beschreven daad- en daderfactoren wordt een beschrijving van de daderprofielen gegeven. Dit wordt aangevuld met persoonlijkheidskenmerken: de in hoofdstuk 6 beschreven daderprofielen op grond van persoonlijkheidsaspecten zijn voorgelegd aan de respondenten. Daarnaast vindt aanvulling plaats door bevindingen van het strafdossieronderzoek.

7.3.1 Profiel van plegers van huiselijk geweld

De groep verdachten van geweld in huiselijke kring kan worden getypeerd als een groep van personen die in de meerderheid een leeftijd heeft tussen de 25 en 40 jaar, hoewel alle leeftijden voorkomen. Er is doorgaans geen sprake van andere criminele activiteiten, zoals vermogensdelicten of verkeersdelicten en evenmin van veroordelingen voor vuurwapengebruik of opiumdelicten. Kortom, doorgaans heeft de verdachte een blanco of beperkt strafblad. Deze groep kent een grotere spreiding in opleiding en inkomen dan de groep publiek geweld en de groep algemeen geweld. Het zijn vaak mannen die hun vrouwelijke partner of ex-partner mishandelen, maar ook vrouwen die hun partner of kind mishandelen, of (jong) volwassen kinderen die hun ouder mishandelen; zonen die hun moeder mishandelen.

Het belangrijkste onderscheidende element tussen geweld in de huiselijke en publieke sfeer is het relationele aspect. In geval van geweld in huiselijke kring hebben slachtoffer en verdachte een intieme of familierechtelijke band met elkaar en heeft het geweld een geschiedenis. Het geweld vindt plaats in een interactiepatroon tussen verdachte en

slachtoffer. In geval van partnergeweld is er dikwijls sprake van een cyclus van geweld, gekenmerkt door spanningsopbouw, ontlading en vervolgens verzoening. Deze cyclus is specifiek voor geweld tegen de partner; de fase van verzoening komt bij publiek geweld niet voor. Een ander onderscheidend element is de aanwezigheid van kinderen in geval van geweld in het gezin. Voor kinderen is het zijn van oor- en/of ooggetuige van geweld psychisch belastend. Daarnaast zijn kinderen soms ook slachtoffer van mishandeling binnen het gezin.

Respondenten wijzen erop dat binnen de groep huiselijk geweld agressie als een stijl van leven niet voorkomt. Eerder is sprake van communicatieproblemen tussen de partners en ligt er een groot taboe op het geweld; men schaamt zich er vaak voor. Men probeert geweld te vermijden, maar heeft niet de middelen om conflicten anders op te lossen. Hierop is een uitzondering, namelijk de groep van gelovigen die uit culturele of godsdienstige motieven vinden dat mannen hun vrouw of kinderen mogen slaan. Dit is een kleine groep binnen de groep autochtonen (de streng gereformeerden) en allochtonen (de dogmatische islamieten).

In hoofdstuk 6 zijn drie persoonlijkheidsprofielen beschreven van mannen die hun partner mishandelen, namelijk de narcistisch krenkbare mannen met een persoonlijkheid die neigt naar egocentrisch, defensief en controlerend gedrag en de geremde subassertieve mannen, het meer vermijdende type dat gevoelens van frustratie oppot. De narcistisch krenkbare mannen compenseren onzekerheid door masculiene machtsstrategieën. De geremde subassertieve mannen compenseren onzekerheid echter niet door masculiene machtsstrategieën, maar vragen eerder om goedkeuring dan dat zij dwingend zijn. Deze twee persoonlijkheidsprofielen worden door de meeste respondenten wel herkend. Zoals een officier van justitie zei: *'ik krijg dit soort zaken direct op het netvlies: het controlerende en beheerstype en de afhankelijke figuren die na verlatting extreem reageren.'* Beide persoonlijkheden gebruiken geweld alleen tegen partner (geweld na krenking of verlatting) waarbij geen criminele levensstijl aanwezig is.

Het derde persoonlijkheidsprofiel valt onder het pathologische spectrum. De mannen hebben een persoonlijkheidsstoornis, bijvoorbeeld een borderline stoornis, en er is sprake van een angstige gehechtheid, overgevoeligheid voor afwijzing en het vermijden van intimiteit. Een hulpverlener vat de drie persoonlijkheden samen: *'De vermijdende typen zitten meestal onder de plak. De narcisten zijn de autoritaire mannen zoals de vrouwenbeweging ze afschildert. De borderliners hebben vaak ook een gestoorde partner, dan is het vaak niet duidelijk wie begint, en vaak is sprake van een aan/uit relatie.'*

Het straf dossieronderzoek betreft volwassen mannen die geweld plegen. De groep huiselijk geweld bestaat uit volwassen mannen die hun partner of ex-partner mishandelen (n=10). Het betreft drie Nederlandse mannen en de overige zeven mannen hebben zes verschillende nationaliteiten. Een ruime meerderheid pleegt zwaar fysiek geweld. Vijf van de tien mannen heeft een of meer stoornissen, waaronder twee personen met een post traumatische stress stoornis (PTSS). Eén door oorlogsgeweld en de ander door seksueel misbruik in de jeugd. De tweede persoon combineert de PTSS met andere persoonlijkheidsstoornissen en alcoholmisbruik. Daarnaast zijn er twee personen met een depressieve stoornis en één geval met een schizofreniforme psychose. In drie gevallen is sprake van alcoholmisbruik of verslaving. Negen mannen hebben een strafblad, en meer dan de helft is al eerder veroordeeld voor een geweldsdelict.

De groep mannen die hier is beschreven komt niet overeen met het beeld dat naar voren komt uit het onderzoek naar daderprofielen van plegers van huiselijk geweld: normale mannen zonder strafblad die wegens communicatieproblemen geweld plegen. Het beeld dat deze groep oproept is: allochtone mannen met een persoonlijkheidsstoornis die ernstig geweld plegen.

Het verschil in daderprofiel op grond van de politieregistratie en interviews en het daderprofiel dat uit de straf dossiers naar voren komt, kan samenhangen met de trechterfunctie van het recht: van de grote groep personen die gewelddadig zijn in huiselijke

kring komt maar een klein deel bij het Openbaar Ministerie (en de rechter) terecht. Er is een grote groep personen die gewelddadig is in huiselijke kring. Een deel van dit geweld wordt gemeld bij de politie, en ongeveer de helft van het aantal meldingen mondt uit in een aangifte. Hoe ernstiger het geweld, hoe groter de kans dat het geweld bij de politie wordt gemeld. Vervolgens worden niet alle zaken doorgestuurd naar het Openbaar Ministerie. Bovendien hebben wij dossiers gezocht met enige vulling en dit betreffen de meer ernstige zaken.

We zien dat van de bij de politie geregistreerd staande gevallen van geweld in huiselijke kring een (groot?) aantal personen in feite behoort tot de groep algemeen geweld omdat de verdachten niet alleen in huiselijke kring maar ook daarbuiten gewelddadig zijn.

7.3.2 Profiel van plegers van publiek geweld

De groep verdachten die alleen in de publieke sfeer geweld pleegt bestaat voor een groot deel uit jongeren van 12 tot 24 jaar. Het geweld speelt zich doorgaans tussen mannen af. Hierin onderscheidt deze groep zich duidelijk van de groep huiselijk geweld. Maar er zijn ook overeenkomsten. Evenals de groep huiselijk geweld omvat deze groep een groot aantal verdachten zonder strafblad; er vinden geen andere criminele activiteiten plaats noch worden vuurwapens gebruikt.

Een eenmalige geweldsuitbarsting of agressief gedrag als een stijl van leven lijkt een belangrijk onderscheidend aspect. Verdachten die zich in het algemeen agressief gedragen lijken een subgroep te vormen die aanschurkt tegen of overeen komt met de groep verdachten die zowel in huiselijke kring als in het publieke domein geweld pleegt: deze subgroep lijkt te worden gekenmerkt door meer verschillende criminele activiteiten, ernstiger geweld en vaker wapengebruik.

De meeste respondenten hebben geen duidelijk beeld bij de volwassen plegers van publiek geweld die geen huiselijk geweld pleegt. Publiek geweld wordt met jongeren en jong volwassenen geassocieerd, en volwassen plegers met de groep geweld in het algemeen.

Er bestaan geen uitgewerkte persoonlijkheidsprofielen specifiek voor plegers van geweld in de publieke sfeer (zie hoofdstuk 6). Wel hanteert de hulpverlening het onderscheid impulsief/agressief en instrumenteel/berekend. Het impulsieve agressieve type zijn de 'korte lontjes' die een te kort aan (communicatieve) vaardigheden hebben. Aan het geweld ligt vaak onmacht of woede ten grondslag. Het instrumentele en berekende type zijn de personen die geweld of conflicten opzoeken. Daarnaast is een groep die door ontremmers als alcohol en drugs gewelddadig worden.

Het onderzoek naar de strafdossiers heeft een groep van zeven volwassen personen opgeleverd, zes Nederlandse mannen en een vluchteling. Er is in de meerderheid van de gevallen licht fysiek geweld gepleegd. Het geweld speelt zich in vier gevallen af tussen onbekenden, waarvan in twee gevallen sprake is van een functionele relatie: het gebruik van een taxi en een bezoek aan een discotheek. Alle mannen hebben een strafblad, waarvan vier personen eerder zijn veroordeeld voor geweld en een voor bedreiging. In twee gevallen is sprake van alcoholmisbruik en drugs. In twee (andere) zaken is psychiatrische en reclasseringsrapportage aangevraagd. Het ene geval betreft een vluchteling die in de gevangenis zit wegens doodslag op een medeasielzoeker en tijdens detentie een andere gedetineerde zwaar fysiek letsel toedient omdat hij zich ernstig (seksueel) vernederd voelt. De tweede zaak betreft een persoon die last heeft van ernstige depressieve stoornissen na emotionele gebeurtenissen op het werk en in het privé leven. Dit leidt ertoe dat de man iemand neersteekt omdat hij zich inbeeldt dat het de minnaar van zijn vrouw is. Deze zaak is geen geval van huiselijk geweld, omdat het slachtoffer geen partner of familie was, maar de context van het delict, waaronder de conflicten in zijn relatie, geven aan dat er samenhang is tussen het gedrag thuis en in het (semi-)publieke domein.

De hier gepresenteerde groep volwassenen mannen komt niet overeen met het hiervoor gepresenteerde profiel op het punt van aanwezigheid van een strafblad, want alle mannen hebben een strafblad waarvan de helft voor geweldsdelicten. Dit kan samenhangen met het feit dat het hier om volwassen mannen gaat en we gezocht hebben naar dossiers met enige vulling.

7.3.3 Profiel van plegers van geweld in het algemeen

Verdachten die zowel gewelddadig thuis zijn als daarbuiten onderscheiden zich duidelijk op één punt van de andere twee groepen: criminele activiteiten. Deze verdachten hebben doorgaans een strafblad op verschillende soorten misdrijven, niet alleen geweld, maar ook vernieling, vermogensdelicten en verkeersmisdrijven. Daarnaast is hier vaker sprake van een veroordeling voor verboden vuurwapengebruik of opiumdelicten. In deze groep zitten alleen mannen als verdachte, terwijl het slachtoffer in eenderde van de gevallen een man is. De leeftijdsverdeling is gespreid. De problematiek van algemeen geweld beperkt zich niet tot personen boven de 24 jaar, er lijkt onder de jongeren een (grote?) groep te zijn die zowel in de publieke sfeer als in huiselijke kring geweld plegen.

Uit de interviews komt naar voren dat in deze groep relatief veel verdachten zitten met een psychiatrische stoornis, psychische stoornissen of een anti-sociale persoonlijkheid; het zijn mensen die nergens door worden geremd. In de groep algemeen geweld komt vaker dan in de andere twee groepen een combinatie voor van zowel psychische stoornissen, als het gebruik van alcohol/drugs als het plegen van verschillende misdrijven.

Het persoonlijkheidstype dat met de groep algemeen geweld wordt geassocieerd door de respondenten is het type 'narcistisch pathologisch'. Dit type gebruikt vaak ernstiger geweld, zowel tegen de partner als daarbuiten en de agressie wordt instrumenteel ingezet. De personen kenmerken zich door antisociaal gedrag, niet stabiele relaties en moeilijkheden met alcohol/drugs. Ze komen vaak uit 'gebroken gezinnen' met een afwezige vader. Ze zijn vaak 'erfelijk' belast; ook ouders hebben/hadden last van impulsiviteit, kortzichtigheid en egocentrisme en dit gaat vaak over van ouders op kind. Bovendien beleven ze vaak plezier aan hun misdaden, het zijn 'sadistische types'. Deze groep pleegt zwaardere delicten dan de verdachten uit de andere twee groepen: het zijn tbs klanten of mensen die een lange gevangenisstraf krijgen.

De groep algemeen geweld waarvan het strafdossier is onderzocht bestaat uit acht verdachten: vijf mannen die geweld hebben gebruikt tegen hun partner en eerder bij de politie staan geregistreerd voor geweld in de publieke sfeer, en drie mannen die geweld hebben gepleegd in publieke sfeer en eerder bij de politie staan geregistreerd voor geweld in huiselijke kring (1) of voor geweld in zowel de publieke als huiselijke sfeer (2). Het zijn zes Nederlanders en twee niet in Nederland geboren mannen. Er is zeven maal sprake van licht fysiek geweld en eenmaal van zwaar fysiek geweld. Er zijn twee mannen zonder strafblad. In vijf gevallen is er sprake van alcohol en/of drugsverslaving en/of medicatie. In een geval is verdachte zwakbegaafd en één man heeft een gebrekkige persoonlijkheidsontwikkeling en heeft vanaf zijn jeugd justitiële contacten.

De bevindingen van het strafdossieronderzoek komen niet met het eerder geschetste profiel overeen: er is geen sprake van ernstig geweld, er is slechts in één geval sprake van het persoonlijkheidstype 'narcistisch pathologisch' en twee van de acht verdachten hebben geen strafblad.

Er zijn twee zaken die eerder thuishoren in de groep huiselijk geweld, namelijk de vluchteling en een Nederlandse 'stalker'. De vluchteling heeft geen strafblad en het gezin krijgt al langere tijd vrijwillige hulp van verschillende instanties. Daarnaast is er een Nederlander met geen noemenswaardig strafblad die het niet kan accepteren dat de relatie is beëindigd. De

groep algemeen geweld lijkt dus veel gevarieerder dan het beeld dat wordt geschetst door de respondenten.

7.4 Daderprofielen zinvol?

De voorgaande profielen geven aan dat er verschillen tussen de drie groepen kunnen worden geconstateerd. Deze verschillende groepen kunnen echter niet op grond van gegevens uit de politieregistratie worden samengesteld. Het verdiepende strafdossieronderzoek, dat overigens alleen betrekking heeft op volwassen verdachten en beperkt is tot dossiers met enige vulling aan processen-verbaal, laat zien dat onder de oorspronkelijke groep huiselijk geweld een deel van de plegers in feite behoort tot de groep algemeen geweld, terwijl de groep algemeen geweld personen omvat die in feite onder huiselijk geweld vallen. De groep publiek geweld omvat eveneens een aantal gevallen waar uit blijkt dat iemand zowel in huiselijke kring als in het publieke domein agressief is. Een ander punt is dat de groep algemeen geweld veel gevarieerder is dan het beeld dat wordt opgeroepen door de gesprekken met deskundigen. Het beeld dat wordt opgeroepen is: het zijn verdachten met een verslavings- en persoonlijkheidsproblematiek, de verdachte pleegt ernstig geweld en onderneemt verschillende criminele activiteiten. Dit is slechts een (kleine) groep binnen de groep algemeen geweld, zo blijkt uit het strafdossieronderzoek.

De analyse van daderprofielen laat zien dat het lastig is duidelijk te onderscheiden profielen op te stellen. Er lijken slechts twee aspecten een relevant onderscheidend vermogen te hebben, namelijk of het geweld alleen in de huiselijke sfeer plaatsvindt en of er wel of geen andere criminele activiteiten zijn.

De bevindingen uit de interviews sluiten hierop aan: verschillende respondenten achten het onderscheid in drie daderprofielen niet zinvol. Sommigen achten het zinvol om te differentiëren naar personen die alleen in de huiselijke sfeer gewelddadig zijn en personen die in beide sferen gewelddadig zijn. *'Ik heb er moeite mee de groep algemeen geweld te onderscheiden van de groep geweld in het publieke domein. Wel zie ik een duidelijk verschil tussen de huiselijk geweld groep en de groep personen die in beide domeinen geweld plegen.'* Anderen vinden het alleen zinvol om te onderscheiden in publiek en huiselijk geweld. Een reclasseringsmedewerkster: *'Huiselijk geweld en publiekelijk geweld zijn twee verschillende categorieën, soms zijn er mensen die zich aan beide schuldig maken maar dat is een flink kleinere groep'*. Een andere reclasseringsmedewerker heeft moeite met het benoemen van een aparte groep algemeen geweld: *'Ik vind eerder dat er sprake is van een overloopgebied. Bij de een ligt het accent meer op amok op straat en de ander uit zich meer thuis. Het zijn accenten die door de persoonlijkheid worden ingegeven, en of iemand een relatie heeft of niet. De een uit zich thuis en de ander buiten maar het is hetzelfde probleem.'*

De bevindingen van het verkennende strafdossieronderzoek, waar onderzocht is of er verschillen zijn te constateren tussen de drie groepen geven geen duidelijke verschillen aan. Personen uit de groep publiek geweld die een strafblad hebben, vertonen overeenkomsten met de personen uit de groep algemeen geweld en met de plegers van geweld tegen de partner die een strafblad hebben. Het zijn de personen die alleen gewelddadig zijn in huiselijke kring, waarbij geen sprake is van ernstig geweld en die geen strafblad hebben die zich lijken te onderscheiden van de anderen. Dit verschil lijkt relevant voor de te volgen strafrechtelijke aanpak.

De profielen naar persoonlijkheid worden door officieren van justitie en politie niet zinvol geacht. Voor hen is de ernst van het delict belangrijker evenals de vraag of iemand naar de verslavingszorg moet of dat er een psychiatrische afwijking of persoonlijkheidsstoornis is. Ook de reclassering heeft geen behoefte aan persoonlijkheidsprofielen omdat zij zich richten

op trainingen en niet op therapeutische hulp. De hulpverleners hanteren verschillende profielen. De klinisch psycholoog die werkt met forensisch psychiatrische patiënten in een klinische setting heeft een geheel andere opvatting dan degenen die in poliklinische setting met geweldplegers werken.

Toch wordt door een aantal respondenten naar voren gebracht dat een nadere definiëring van daderprofielen zinvol kan zijn in het kader van het zoeken naar een sanctie op maat en in het kader van de risico-inschatting; het is zinvol de kans op herhaling te kunnen inschatten, zeker als de veiligheid van het slachtoffer in het geding is. Binnen de forensische psychiatrie wordt de mate van psychopathie gescoord aan de hand van het meetinstrument PCL-R (Psychopathy Checklist Revised). Hiermee wordt de kans op recidive bepaald. Dit wordt gebruikt voor de groep plegers van ernstig geweld. In Nederland is (nog) geen instrument voor huiselijk geweld.

Een instrument om het risico op herhaling van geweld in te schatten wordt momenteel door de reclassering ontwikkeld. Dit instrument is bestemd voor alle geweldplegers. Gekeken wordt naar wat zij noemen leefgebieden, zoals: opleiding, dagbesteding, het wel of niet hebben van werk, alcohol/drugs, strafblad, recidive, persoonlijke achtergrond, psychische en/of lichamelijke problemen. De reclasseringsmedewerkster: *'Als er een risico op herhaling is, worden trajecten uitgestippeld om de kans op herhaling te voorkomen.'*

Binnen de politie wordt eveneens een begin gemaakt met het systematischer gebruiken van kennis over risicofactoren van plegers van huiselijk geweld ten behoeve van de aanpak van huiselijk geweld. Risicofactoren zijn bijvoorbeeld of sprake is verslaving of van herhaald geweld of andere criminele activiteiten. Daarnaast zijn er specifieke factoren rond de relatie, zoals een echtscheiding, kinderen en zwangerschap, of omstandigheden van buiten die tot frustratie en escalatie kunnen leiden, zoals recente werkloosheid. Door verschillende politiemensen wordt het zinvol geacht dit nader uit te werken.

7.5 Conclusie

De bevindingen van het kwantitatieve onderzoek naar daderprofielen wijzen uit dat er globaal gesproken drie groepsprofielen kunnen worden geconstrueerd. De *groep huiselijk geweld* betreft voornamelijk mannen van alle leeftijden die zich vooral schuldig maken aan geweld tegen hun vrouwelijke partner of ex-partner. Verdachten hebben in de helft van de gevallen geen strafblad. Het geweld is doorgaans te typeren als licht fysiek geweld, maar het aandeel zwaar fysiek geweld is groter dan in de andere twee groepen. De *groep publiek geweld* bestaat voor een groot deel (ongeveer de helft) uit jongeren en het geweld speelt zich grotendeels af tussen mannen. De helft van de verdachten heeft geen strafblad. Het geweld is doorgaans te typeren als licht fysiek geweld. De *groep geweld in het algemeen* bestaat vooral uit verdachten met een strafblad voor een grote verscheidenheid aan delicten. In dit opzicht is er een duidelijk verschil met de voorgaande twee groepen. Er is bovendien vaker sprake van een veroordeling voor verboden vuurwapenbezit en opiumdelicten. Alle verdachten binnen deze groep zijn man en hun leeftijd varieert. Ook hier is doorgaans het gepleegde geweld als licht fysiek te typeren.

Wanneer de resultaten van het kwantitatieve onderzoek worden gecombineerd met de bevindingen uit de interviews, de strafdossiers en de literatuur, dan lijken er in feite slechts twee aspecten een relevant onderscheidend vermogen te hebben. Ten eerste of sprake is van alleen geweld in huiselijke kring (en geen geweld daarbuiten) en ten tweede of er andere criminele activiteiten plaatsvinden. Het zijn de plegers van geweld in huiselijke kring met een blanco strafblad die een duidelijk herkenbare groep vormen. Uit de literatuur komt naar voren dat plegers van geweld tegen intimi zich onderscheiden van de andere twee groepen: de groep huiselijk geweld kent een grotere spreiding naar sociaal klasse, er is geen antisociale levensstijl, noch is er sprake van verslaving en er bestaat een grotere geremdheid ten aanzien van gebruik van geweld. De respondenten wijzen er tevens op dat plegers van huiselijk geweld, dat wil zeggen de mannen die agressief of gewelddadig zijn tegen hun partner of ex-partner, kunnen worden getypeerd als mannen die gewoon functioneren, maar

in hun relatie gevoelens van onmacht en frustratie 'oplossen' met geweld. Het is gezien het voorgaande daarom zinvoller een onderscheid te maken tussen plegers die alleen geweld tegen intimi plegen en geen strafblad hebben en anderen die geweld plegen, dan het onderscheid in drie groepen: huiselijk geweld, publiek geweld en algemeen geweld. Dit komt eveneens uit de interviews naar voren.

Een ander argument dat pleit voor het onderscheid plegers van alleen geweld in huiselijke kring en andere geweldplegers, is de diversiteit binnen de drie groepen. Onder de groep geweldplegers die alleen buitenshuis geweld plegen bevindt zich, zo blijkt uit de literatuur, een groep die qua ernst van het geweld en persoonskenmerken overeenkomt met de groep plegers die alleen tegen intimi geweld plegen. Uit ons onderzoek komt eveneens het beeld naar voren dat er binnen de groep van alleen publiek geweld een (grote?) groep zit die geen ernstig geweld pleegt en geen antisociale levensstijl heeft; er is sprake van eenmalig geweld veroorzaakt door een ontremmer als alcohol of door een specifieke stressvolle situatie.

Bovendien lijken de factoren verslavingsproblematiek en persoonlijkheidsstoornis relevanter dan of iemand alleen in de publieke sfeer geweld pleegt of ook in huiselijke kring. Zowel uit de literatuur als de interviews komt naar voren dat de groep met een psychiatrische problematiek, eventueel gekoppeld aan een verslavingsproblematiek, een specifieke groep is. Het lijkt daarom belangrijk om naast het onderscheid alleen huiselijk geweld en ander geweld tevens het onderscheid te maken tussen personen die vallen binnen het pathologische spectrum en personen die daarbuiten vallen.

Dit verkennende onderzoek naar daderprofielen heeft twee dingen duidelijk gemaakt. Ten eerste dat plegers van geweld in huiselijke kring die daarbuiten niet agressief zijn en ook verder geen criminele achtergrond hebben, een duidelijk herkenbare groep is. Ten tweede komt uit de literatuur naar voren dat deze groep huiselijk geweld onder de bevolking groot is. Gezien de trechterfunctie van het recht komt deze groep huiselijk geweld bij de politie, reclassering en in de gevangenis minder vaak voor, in tegenstelling tot de groep die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld pleegt.

8 De aanpak van geweld

8.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk kwamen we tot de conclusie dat de groep plegers van huiselijk geweld die geen strafblad heeft zich onderscheidt van andere geweldplegers. Bovendien constateerden we dat er geen duidelijk onderscheid is tussen de groep huiselijk geweld, publiek geweld en algemeen geweld; dit zijn geen homogene groepen. Inmiddels is een specifieke aanpak van huiselijk geweld vastgelegd in de aanwijzing Huiselijk geweld (Staatscourant 2003, nr. 61), waarin een procedure is vastgesteld voor politie en Openbaar Ministerie inzake de aanpak van huiselijk geweld. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag of de specifieke aanpak zoals deze is ontwikkeld voor huiselijk geweld tevens geschikt is voor alle geweldsplegers en in hoeverre risicogroepen zijn te onderscheiden waarvoor bepaalde maatregelen zijn geïndiceerd.

Met vijf politiemensen, vier officieren van justitie, vier reclasseringsmedewerkers en vijf hulpverleners is gepraat over een specifieke of generieke aanpak (paragraaf 8.2). Daarnaast is aan hen de vraag voorgelegd of een specifieke aanpak van allochtonen is gewenst (paragraaf 8.3) In paragraaf 8.4 wordt een verbinding gelegd tussen de dadertyperingen van huiselijk geweld en de gewenste aanpak en in paragraaf 8.5 formuleren we de conclusie.

8.2 Een specifieke aanpak voor huiselijk geweld

De aanwijzing Huiselijk geweld heeft als doel het acuut stoppen van het geweld en het voorkomen van recidive door gerichte interventies. Uitgangspunt is dat de verdachte van geweld gepleegd in huiselijke kring wordt aangehouden, dat in principe een proces-verbaal wordt opgemaakt en dat ook zonder een aangifte van het slachtoffer de politie proces-verbaal kan opmaken. Daarnaast wordt daderhulpverlening in een zo vroeg mogelijk stadium geïntegreerd in de strafrechtelijke aanpak. De reclassering is de noodzakelijke schakel tussen Openbaar Ministerie en daderhulp. Het slachtoffer wordt conform de aanwijzing Slachtofferzorg doorverwezen naar slachtofferhulp en op de hoogte gehouden van het verloop van de procedure.

Een ruime meerderheid van respondenten (15) vindt een specifieke aanpak van huiselijk geweld gewenst. Een aantal van hen wijst erop dat een specifieke aanpak eveneens wenselijk is voor de aanpak van jeugdgeweld (en veelplegers). Een belangrijk argument voor een specifieke strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld is het risico van herhaling en escalatie van het geweld. De veiligheid van het slachtoffer is in het geding en dit noodzaakt tot een snel ingrijpen gericht op het stoppen van het geweld. Bij publiek geweld is er minder noodzaak tot direct ingrijpen: het gaat vaker om een eenmalige uiting van agressie waartegen strafrechtelijk moet worden opgetreden. Een officier van justitie: *'Bij huiselijk geweld is er continu een recidiverisico omdat dader en slachtoffer zo dicht op elkaar zitten.*

Vooraf na een aangifte is de kans groot dat de man agressief wordt. Daarom moet de aanpak duidelijk en helder zijn voor de verdachte. Dat betekent: snel reageren, direct aanpakken, altijd vervolgen, ingrijpen nog voor de zitting en drang gebruiken om de man te motiveren tot het accepteren van daderhulp. Bij publiek geweld is er minder een noodzaak om onverwijd in te grijpen. Dan wordt gewoon de zitting afgewacht.' In geval van geweld tegen de partner gaat ook tijd zitten in het rond krijgen van een veiligheidsplan voor de slachtoffers; er moeten meer en andere handelingen worden verricht dan in geval van publiek geweld. Een politieagent: 'Het is heel belangrijk dat huiselijk geweld als groep zichtbaar blijft, want juist doordat sprake is van een relatie is er sprake van een specifieke veiligheidsproblematiek. Het kost onderzoekstijd om de ernst van het geweld en de beveiliging van het slachtoffer en de daderhulp rond te krijgen; het betekent bijvoorbeeld dat de wijkagent ingeschakeld moet worden die contact houdt met het slachtoffer en dat de reclassering moet worden ingeschakeld.'

Een politieagent en een hulpverlener opperen om de strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld ook toe te passen in geval van publiek geweld, dat wil zeggen een snelle reactie gericht op het stoppen van geweld. Dat betekent een snelle inschakeling van de hulpverlening aan de dader door een traject bij politie en Openbaar Ministerie.

Een belangrijk element van de strafrechtelijke aanpak is daderhulpverlening. Uit de interviews komen vier aspecten naar voren waarin daderhulpverlening in geval van partnergeweld verschilt van daderhulp in geval van publiek geweld.

Allereerst is de insteek voor de hulpverlening aan plegers van huiselijk geweld anders dan in geval van agressie in het algemeen. Plegers van geweld in huiselijke sfeer zijn doorgaans makkelijker te motiveren voor hulpverlening als zij hun relatie willen behouden of als zij de band met hun kinderen willen behouden of verbeteren. Er valt direct iets te winnen met het aanvaarden van hulp. 'Plegers van huiselijk geweld, veelal zonder strafblad, zijn makkelijker te motiveren', aldus een reclasseringsmedewerker. Of, zoals een politieagent zegt: 'De groep die in het algemeen gewelddadig is, is lastiger te motiveren, maar soms wel aan te spreken op geweld tegen zijn partner omdat hij de relatie of zijn band met de kinderen wil behouden. Hij heeft iets te verliezen als hij niet iets aan zijn agressie doet. Verlies van huis en verlies van de relatie met hun kinderen hakt er dieper in dan het betalen van een boete van 300 euro.'

Daarnaast wordt opgemerkt dat mannen vaak voor het eerst over hun agressiviteit praten in de daderhulpgroepen huiselijk geweld. Ze schamen zich voor het geweld en voelen zich heel klein. Doorgaans schamen daders van publiek geweld zich niet of minder en zij hebben meer de houding van 'ik laat niet over me heen lopen'.

Het derde aspect betreft het verschil van context: relationeel of niet relationeel. In geval van partnergeweld hebben verdachte en slachtoffer een bepaald communicatiepatroon en interactiepatroon met elkaar waardoor conflicten kunnen escaleren. Daarom wordt ook het slachtoffer betrokken bij de daderhulpverlening, bijvoorbeeld in een kort programma of relatiegesprekken. Dit programma heeft zowel tot doel het slachtoffer te leren geen olie op het vuur te gooien, als de plegger te leren een time out te nemen en weg te lopen als de situatie escaleert.

Tot slot is er een verschil in de gedragsverandering die wordt beoogd. Bij huiselijk geweld is er bijvoorbeeld baat bij de 'ik-versterking', in elk geval bij de afhankelijke types (de 'vermijders'), terwijl ik-versterking niet goed is in geval van algemeen of niet-intiem geweld; daar is het belangrijker dat men leert zich niet in bepaalde situaties te begeven.

Toch zijn er wel elementen in de daderhulpverlening voor plegers van huiselijk geweld die ook geschikt zijn voor de groep publiek geweld of visa versa. Op het punt van algemene agressiebeheersing zit bijvoorbeeld enige overlap. Een aantal mensen dat huiselijk geweld pleegt, kan een algemene agressietraining volgen als er een algemene agressieproblematiek is, maar het merendeel van de daders van huiselijk geweld is meer gebaat bij specifieke daderhulpverlening, zo komt uit de interviews naar voren. De training huiselijk geweld kan eveneens geschikt zijn voor sommige publiek geweld plegers daar waar het de

agressieregulatie betreft. Het gaat dan om het leren nemen van verantwoordelijkheid voor de eigen agressie, het leren herkennen van (fysieke) signalen (zweeten, hartkloppingen) en het aanleren van andere strategieën om met gevoelens van agressie en frustratie om te gaan. Een politieagente geeft aan dat het individuele hulpverleningstraject zoals dat is opgezet voor plegers van huiselijk geweld ook geschikt is voor plegers van publiek geweld, bijvoorbeeld de aandacht voor het verleden van de persoon. *'Het is een enorm gemis bij de aanpak van publiek geweld dat er niet terug gegaan wordt naar het verleden. Want de basis ligt in het herkennen van je gevoel, daarmee omgaan, begrijpen wat er met je gebeurt. Dit heeft te maken met het gezin van herkomst en de problemen die daar waren.'* Een hulpverlener wijst erop dat de agressietherapie die in de forensische psychiatrie wordt toegepast (op onderdelen) geschikt is voor plegers van geweld in huiselijke kring.

De poliklinische daderhulpgroepen zijn niet geschikt voor iedereen. Alle respondenten wijzen erop dat personen met een ernstige geweldsproblematiek die instrumenteel geweld gebruiken niet geschikt zijn. Een politieagent: *'Psychopaten zijn het kleinst in aantal, het is de gevaarlijke berekenende dader die geen enkel gevoel van spijt heeft of medelijden met de ander. Hier kan je in de hulpverlening niets mee. Het is belangrijk dat het slachtoffer wordt beveiligd, daar moet alle aandacht naar uit gaan. Het enige wat je kunt doen is de dader zo lang mogelijk opsluiten.'* Een officier van justitie: *'De huiselijk geweld aanpak is niet geschikt voor de groep algemeen geweld; daar heeft die aanpak weinig zin want de pleger werkt niet mee. Hier kan de insteek de alcoholproblematiek zijn of anders puur vergelden omdat het beter is dat hij enige tijd van de straat is en het huis uit. Zonder overigens de illusie dat het structureel iets oplost.'* In deze gevallen wordt iemand vaker in voorlopige hechtenis genomen en wordt psychiatrische rapportage aangevraagd. *'Afhankelijk van de problematiek en individuele feiten wordt een tbs met dwangverpleging of agressietherapie en/of begeleiding en toezicht door de reclassering gevorderd. Bij ernstige (gewelds)problematiek is groepstherapie niet geschikt'*, aldus een andere officier van justitie.

8.3 Een specifieke aanpak van allochtone plegers van huiselijk geweld?

Aan de respondenten is gevraagd of zij een specifieke aanpak van allochtonen zinvol achten. Geen enkele respondent is hiervoor, omdat men niet met verschillende maten wil meten en omdat onmogelijk voor elke etnische groep een aparte aanpak uitvoerbaar is. Voor de groep mannen die hun vrouw mishandelen wordt ten aanzien van allochtonen een aantal specifieke problemen aangestipt die om aandacht vragen. De belangrijkste zijn: moeilijk bereikbaarheid en taalproblemen, rol van de familie, specifieke culturele zienswijze op vrouwen en de problematiek van eerwraak.

Uit de interviews komt naar voren dat allochtonen moeilijker zijn te bereiken, zowel in geval van huiselijk geweld als publiek geweld. Deze verdachten erkennen hun probleem vaak niet voor vertegenwoordigers van de overheid. Bepaalde allochtone groepen, met name uit Mediterrane gebieden, verschijnen bijvoorbeeld niet vrijwillig op het politiebureau nadat zij, bijvoorbeeld na aangifte van mishandeling, zijn opgeroepen. Omdat in het vrijwillige traject niet wordt meegewerkt heeft dit tot gevolg dat vaker gevangenisstraf wordt opgelegd. Het punt van bereikbaarheid speelt op een andere manier in de hulpverlening. Een belangrijk doel van de hulpverlening is dat de dader de verantwoordelijkheid neemt voor het geweld. Het is de vraag of het wel zinvol is om vast te houden aan dit doel bij bepaalde allochtone groepen uit het Mediterraan gebied. Het nemen van verantwoordelijkheid voor het geweld is voor deze groep haast een onneembare barrière omdat dit niet past in hun cultuur. *'Men schaamt zich voor het accepteren van hulp van buitenaf. Het lijkt zinniger om oplossingsgericht te werk te gaan omdat het aansturen op het nemen van verantwoordelijkheid tot stilstand leidt'*, aldus een hulpverlener.

Er kan een taalprobleem spelen. Voor de daderhulpverleningsgroepen huiselijk geweld is onvoldoende Nederlands spreken een contra-indicatie en daardoor wordt een grote groep gemist. Een officier van justitie: *'Onvoldoende Nederlands spreken is een contra-indicatie. Je*

mist dus een heel belangrijke groep.' Maar ook allochtone slachtoffers zijn moeilijker te bereiken. Er moet een extra inspanning worden gedaan om in gesprek te komen en te blijven met bepaalde groepen allochtone vrouwen.

Een tweede punt van verschil is de rol van de familie. Verschillende respondenten geven aan dat de invloed van de familie op het huwelijk in bepaalde allochtone groepen groot is. In situaties van mishandeling hebben familieleden vaak een bemiddelende rol. Deze bemiddeling leidt er dikwijls toe dat partners bij elkaar blijven. *'Je ziet vaak dat de vrouw bezwijkt onder de familiedruk'*, aldus een hulpverleenster. Als de vrouw toch besluit aangifte te doen en weg te gaan bij de man, leidt dit vaak tot uitstoting van het slachtoffer uit de gemeenschap. Het is belangrijk de vrouw te beschermen en te zoeken naar een veilige plek. De familie of een imam kan echter ook een positieve invloed hebben op het stoppen van het geweld of het zoeken naar een oplossing. Daarom is het belangrijk in zowel de algemene voorlichting als bij een concrete situatie van geweld de familie of de gemeenschap te betrekken. Een politieagente: *'We proberen in geval van allochtonen vaker de imam erbij te betrekken of een oom of ander familielid; een normstellend gesprek via de familie of mensen van de moskee. Als het heel heftig is wordt er aangehouden en wordt het gewone traject gelopen.'* In Amsterdam zijn speciale groepen voor migranten, de zogenaamde GRIP-M, die een iets andere insteek kennen. In deze groep daderhulpverlening is speciale aandacht voor de rol van de familieleden, er wordt bijvoorbeeld gewerkt met genogrammen. Het hele gezin of de hele familie wordt dan in kaart gebracht vanuit het perspectief van de relatie: gekeken wordt in welke familierelatie de personen staan tot de partners, wat deze personen doen en welke betekenis die personen hebben voor de relatie. Ook is er aandacht voor man-vrouw beelden en de integratieproblematiek.

De specifieke culturele zienswijze op vrouwen en de problematiek van eerwraak vormen het laatste punt. Enerzijds wordt geen acht geslagen op andere culturele waarden rond het mishandelen van vrouwen. Een politieagent: *'Daders beroepen zich vaak op de Koran. Wij gaan hierover niet in discussie en stellen dat zij in Nederland leven en zich hebben te houden aan de Nederlandse wet.'* Anderzijds wordt zeker in de hulpverlening aandacht besteed aan de beelden over mannen en vrouwen die cultuur bepaald zijn. Bovendien komt er meer aandacht voor de bredere context van het fenomeen eerwraak die bijvoorbeeld in bepaalde patriarchale culturen een rol speelt.

Hoewel er formeel geen specifieke aanpak is voor huiselijk geweld gepleegd door allochtonen en niemand van de respondenten dit wenst, zijn er op bovenstaande aspecten verschillen tussen autochtone en allochtone verdachten aanwijsbaar waardoor de strafrechtelijke aanpak of de hulpverlening aan bepaalde groepen niet-westerse allochtonen afwijkt.

8.4 Een gedifferentieerde aanpak van huiselijk geweld

Er is momenteel een specifieke strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld, vastgelegd in de aanwijzing Huiselijk geweld. Deze specifieke aanpak voor huiselijk geweld wordt noodzakelijk geacht gezien het relationele aspect en het risico van herhaling van geweld waardoor de veiligheid van het slachtoffer gevaar loopt. De aanpak huiselijk geweld wordt gekenmerkt door een snel strafrechtelijk ingrijpen gericht op het stoppen van het geweld met bijzondere aandacht voor daderhulpverlening. Op grond van de literatuur en de bevindingen van dit onderzoek komen we tot een onderverdeling in 'risicogroepen' met daaraan gekoppeld een wijze van aanpak voor de problematiek van huiselijk geweld. Een soortgelijke exercitie voor publiek geweld ontbreekt.

Mensen die alleen geweld plegen in de huiselijke sfeer.

Er zijn drie dadertypologieën te herkennen binnen deze groep. De 'vermijder' of 'oppotter' (geremde subassertiële mannen die sterk afhankelijk zijn van hun partner), de 'narcist' (dominante, soms theatrale, narcistisch-krenkbare mannen) en de cyclische

partnermishandelaar (borderline mannen met een cyclisch mishandelingspatroon). De 'vermijder' en 'narcist' hebben geen pathologische afwijkingen.

De 'vermijders' lijken het meest ontvankelijk voor hulpverlening (zie hoofdstuk 6). Deze groep plegers lijkt het meest geschikt voor een strafrechtelijke aanpak met de nadruk op hulpverlening. Afhankelijk van de ernst van het geweld, ook gemeten aan de duur van het geweld en de interactie tussen slachtoffer en dader, zou de afdoening buiten de rechter om kunnen op het niveau van het Openbaar Ministerie, waarbij daderhulpverlening op grond van vrijwilligheid plaatsvindt.⁶² Onderdeel van deze hulpverlening kan relatietherapie zijn om het interactiepatroon tussen dader en slachtoffer te doorbreken. Beke & Bottenburg suggereren met hun scenario 'Plotseling huiselijk geweld' dat de groep 'vermijders' bestaat uit mannen die slechts een keer op grond van externe spanningen tot gewelddadig gedrag komt (zie hoofdstuk 6, paragraaf 6.4). Uit ons onderzoek komt echter naar voren dat ook bij de 'vermijders' of 'oppotters' sprake kan zijn van herhaald geweld dat niet alleen voortkomt uit externe factoren. Ook voor 'narcisten' kan een strafrechtelijke aanpak met nadruk op hulpverlening geschikt zijn, waarbij vormen van toezicht door bijvoorbeeld de reclassering wenselijk is of waar het strafrecht nadrukkelijker als stok achter de deur en als interventierecht moet worden ingezet.

Ter aanvulling op het huidige strafrechtelijke instrumentarium zal de maatregel huisverbod worden ingevoerd. Een wetsontwerp zal naar verwachting begin 2005 naar de Tweede Kamer worden gezonden. Het huisverbod lijkt met name geschikt voor de 'vermijders' en 'narcisten'. Tijdens het huisverbod wordt een periode van rust gecreëerd waarin het slachtoffer kan bedenken of en hoe ze verder wil met haar partner. De pleger kan worden gemotiveerd tot het zoeken van hulp voor zijn agressie; de wens zijn relatie of de band met zijn kinderen te behouden of verbeteren is een belangrijke motivatie voor het aanvaarden van hulp.

Ook voor de cyclische partnermishandelaar lijkt de specifieke aanpak van huiselijk geweld geschikt, mits deze plaatsvindt binnen een justitieel kader en er voldoende toezicht is geregeld. Voor deze verdachten lijkt een huisverbod minder geschikt en zal eerder sprake zijn van de noodzaak tot voorlopige hechtenis. Een behandeling alleen gericht op het relationele geweld zal doorgaans niet voldoende zijn en ook een dadergroep huiselijk geweld lijkt minder geschikt als borderline kenmerken meer op de voorgrond staan. Een individuele steunende en structurerende aanpak met veel aandacht voor emotieregulatie en eventueel medicatie lijkt meer op zijn plaats (Warnaar & Wegelin 2003, p. 73). Daarnaast moet het slachtoffer ondersteund worden in het versterken van haar weerbaarheid en het vergroten van haar veiligheid en dat van de kinderen.

Mensen die zowel in huiselijke kring als daarbuiten geweld plegen

Er is een groep geweldplegers die zowel buitenshuis als binnen de huiselijke kring geweld pleegt. Een aantal personen kan worden beschouwd als criminele psychopaten. Zij gebruiken instrumenteel geweld en ondernemen verschillende criminele activiteiten; ze hebben een gebrek aan empathie en geweten. Dikwijls spelen verschillende problemen door elkaar, zoals een verslavingsproblematiek en een persoonlijkheidsstoornis (zie hoofdstuk 6).. Daarnaast bestaat er een groot aantal personen die niet als psychopaat kan worden gekenmerkt. Er kunnen bij hen wel gestoorde ontwikkelingspatronen worden geconstateerd. Bij ernstig geweld waar sprake is van instrumenteel geweld lijkt de aanpak huiselijk geweld niet geschikt. In dat geval is soms tbs geïndiceerd, of een lange gevangenisstraf. Beke & Bottenberg spreken van het scenario extreem geweld: het onbeheerste type pleger dat gewelddadig en crimineel is. Dit type is volgens hen ongevoelig voor correctie, waardoor repressief optreden en bescherming van het slachtoffer de voor de hand liggende aanpak is.

⁶² Er is een wetsvoorstel aanhangig om de afdoeningsmogelijkheden door het Openbaar Ministerie te vergroten. Officieren van justitie krijgen de bevoegdheid een strafbeschikking uit te vaardigen voor overtredingen en misdrijven waarop een gevangenisstraf is gesteld van niet meer dan zes jaar. (TK 29 849)

8.5 De aanpak van geweld

Uit het onderzoek komt naar voren dat plegers van geweld in huiselijke kring die geen strafblad hebben zich onderscheiden van de andere geweldplegers. Binnen deze groep kunnen weer drie subgroepen worden onderscheiden. De strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld, zoals vastgelegd in de aanwijzing Huiselijk geweld, kent verschillende accenten: meer op hulpverlening of meer op repressie gericht. Voor de 'oppotters' en 'narcisten' is (vrijwillige) hulpverlening meer geïndiceerd, terwijl in geval van de 'cyclische mishandelaar' of de personen die zowel binnenshuis als daarbuiten gewelddadig zijn minder of meer repressieve maatregelen wenselijk zijn. De noodzaak van een strafrechtelijke aanpak specifiek voor huiselijk geweld is gelegen in het grote risico van herhaling en escalatie van geweld, waarbij de veiligheid van het slachtoffer (ernstig) wordt bedreigd. Direct ingrijpen gericht op het stoppen van geweld is daarom vereist.

Deze strafrechtelijke aanpak, dat wil zeggen: direct ingrijpen en op korte termijn een hulpverleningstraject aanbieden, is mogelijk ook zinvol voor een subgroep binnen de groep publiek geweld. De agressietrainingen of groepen daderhulpverlening moeten echter wel onderscheid maken naar plegers van huiselijk geweld en plegers van publiek geweld, omdat de context waarbinnen het geweld wordt gepleegd (relationeel of meer anoniem) dermate van elkaar verschilt dat er geen gemeenschappelijke basis is voor een 'groepstherapie'. Het lijkt zinvol om groepen daderhulp per doelgroep samen te stellen, waarbij niet alleen wordt gedifferentieerd naar huiselijk geweld en publiek geweld, maar eveneens naar vormen van publiek geweld (jongeren, verkeersgeweld, voetbalgeweld, geweld op het werk) en vormen van huiselijk geweld (partnergeweld, kindermishandeling, ouderenmishandeling).

Voor een adequate aanpak van geweld is het belangrijk het risico op herhaling van geweld te kunnen inschatten. Bij een score van een laag risico is een andere aanpak geïndiceerd dan bij een matig of hoog risico. Momenteel worden risico-instrumenten ontwikkeld bij zowel de politie als bij de reclassering en in de forensische psychiatrie.

9 Slotbeschouwing

Dit onderzoek naar huiselijk en publiek geweld is het eerste onderzoek in Nederland waar kwantitatieve gegevens op grote schaal zijn verzameld over de aard en omvang van deze geweldsvormen. Het is tevens het eerste onderzoek naar de overlap tussen huiselijk geweld en publiek geweld en naar verschillen en overeenkomsten in daderprofielen van de drie groepen geweldplegers: alleen huiselijk geweld, alleen publiek geweld en geweld zowel in huiselijke kring als daarbuiten. De achterliggende vraag is of deze groepen zoveel met elkaar gemeen hebben dat een strafrechtelijke aanpak van geweld algemeen kan worden vormgegeven, of dat de verschillen tussen deze groepen zo groot zijn dat specifiek beleid is gewenst voor iedere groep.

In deze slotbeschouwing geven we eerst een samenvatting van de opvallendste verschillen tussen huiselijk geweld en publiek geweld, zoals uit het onderzoek naar de aard en omvang van geweld naar voren is gekomen. Hierbij gaan we tevens in op de vraag of huiselijk en publiek geweld wel op dezelfde manier onderzocht moeten worden. Vervolgens gaan we in op daderprofielen van plegers die alleen in huiselijke kring gewelddadig zijn, van plegers die alleen buiten de huiselijke kring gewelddadig zijn en van plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig zijn. Daarna behandelen we de vraag of een specifieke of generieke strafrechtelijke aanpak is gewenst.

Verschillen en overeenkomsten tussen huiselijk geweld en publiek geweld

De geweldsincidenten bestaan voor een vijfde deel uit incidenten in de huiselijke kring en voor vier vijfde deel uit incidenten van publiek geweld. De geweldsincidenten binnen de huiselijke kring spelen zich voornamelijk af tussen partners en ex-partners, terwijl geweldsincidenten in het publieke domein voor tweederde uit geweldsincidenten tussen onbekenden bestaan.

Er is een aantal in het oog springende verschillen tussen huiselijk geweld en publiek geweld. De populatie van verdachten van publiek geweld is jonger dan de populatie van huiselijk geweld. De groep huiselijk geweld kent een grotere spreiding in leeftijd, hoewel ook bij huiselijk geweld een groot aantal verdachten tot de leeftijdscategorie 20-25 jaar behoort. Een ander duidelijk verschil betreft het geslacht van verdachten en slachtoffers. Het publieke geweld wordt vooral gepleegd door mannen en doorgaans zijn ook mannen slachtoffer. Als vrouwen geweld plegen is ook doorgaans een vrouw het slachtoffer. Huiselijk geweld daarentegen vindt gewoonlijk plaats tussen een man als verdachte en een vrouw als slachtoffer. Dit geldt zeker als het geweld de partner of ex-partner betreft. Als het andere vormen van huiselijk geweld betreft, is dit patroon minder sterk aanwezig.

De helft van de verdachten van huiselijk geweld is in Nederland geboren, terwijl driekwart van de verdachten van publiek geweld in Nederland is geboren.

Naast deze demografische verschillen komt naar voren dat er een verschil in alcoholmisbruik lijkt te zijn tussen deze twee groepen: in geval van publiek geweld is het slachtoffer vaker onder invloed van alcohol zonder dat de verdachte onder invloed is, terwijl in geval van

geweld in huiselijke kring doorgaans alleen de verdachte onder invloed van alcohol is. Dit patroon wordt ook voor drugsgebruik geconstateerd.

Het geweld in huiselijke kring is bijna altijd geweld tussen individuen. Bij geweldsincidenten in het publieke domein zijn vaker verschillende personen betrokken: in een kwart van de geweldsincidenten plegen meerdere verdachten geweld tegen één slachtoffer en in een tiende van de geweldsincidenten vindt het geweld tussen groepen plaats.

De cijfers over de aard en ernst van het geweld geven aan dat in geval van huiselijk geweld vaker sprake is van zwaar fysiek geweld dan in geval van publiek geweld. Bijna de helft van de incidenten van huiselijk geweld betreft zwaar fysiek geweld, terwijl dit in geval van publiek geweld ongeveer eenderde van de incidenten is. Er is geen verschil in wapengebruik te constateren en evenmin in het toegebrachte letsel.

Uit deze vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld komen vooral verschillen naar voren.

De vraag dringt zich op hoe zinvol het is huiselijk geweld en publiek geweld op deze manier te vergelijken. Ten eerste verschilt de context waarbinnen huiselijk geweld wordt gepleegd wezenlijk van de context van publiek geweld: geweld in familieverband wordt gekenmerkt door sociaal-emotionele afhankelijkheid en loyaliteitsbanden, terwijl het geweld in de publieke sfeer gekenmerkt wordt door anonimiteit of meer functionele relaties. Ten tweede wijkt het aangiftegedrag van slachtoffers van huiselijk geweld af van het aangiftegedrag van slachtoffers van publiek geweld. Slachtoffers van geweld in huiselijke kring doen niet snel aangifte (6% van de slachtoffers van huiselijk geweld) en als aangifte wordt gedaan is dit meestal als sprake is van herhaald geweld. In geval van publiek geweld wordt eerder aangifte gedaan; doorgaans is er geen sprake van herhaald geweld tussen eenzelfde slachtoffer en dader. Dit betekent dat de groep verdachten van huiselijk geweld en publiek geweld van elkaar verschillen (zie algemene inleiding).

Daarnaast zijn niet alle items die voor de aard en achtergrond van publiek geweld relevant zijn, eveneens relevant voor huiselijk geweld. De locatie van geweld (op school, op straat, uitgaansleven) lijkt minder relevant voor huiselijk geweld, en dit geldt eveneens voor het item individu of groepsgeweld. Bovendien kunnen items een andere betekenis hebben voor publiek en huiselijk geweld, bijvoorbeeld 'aanleiding tot geweld' en 'de aard en ernst van geweld'. Geweld in huiselijke kring vindt vaak plaats tegen de achtergrond van herhaald geweld en dreiging binnen de relatie, terwijl het geweld in het publieke domein vaker een eenmalig incident is,⁶³ waardoor het item voor de twee groepen verschillende betekenis heeft en niet vergelijkbaar is. Items die samenhangen met de context van het incident (de daad) op politieregistratieniveau, dus daar waar het gaat om de aard van het geweld, hebben een verschillende betekenis voor huiselijk geweld en publiek geweld, waardoor een vergelijking van deze groepen geweld niet relevant is. Dit geldt in mindere mate voor factoren die samenhangen met de pleger, zoals demografische achtergrondkenmerken, verslavingsachtergrond en persoonlijkheidskenmerken.

Mocht een geweldsmonitor worden ontwikkeld, of een soortgelijk onderzoek naar aard en omvang worden herhaald, dan lijkt het alleen zinvol om huiselijk en publiek geweld te volgen in de ontwikkeling van daderkenmerken.

Daderprofielen

Uit de vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld komen vooral verschillen naar voren. Het lijken twee afzonderlijke groepen met elk een eigen problematiek. Maar hoe ziet de groep verdachten eruit die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is? Nader onderzoek is gedaan naar drie groepen verdachten: verdachten die alleen in huiselijke kring gewelddadig zijn, verdachten van alleen publiek geweld en verdachten die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig zijn, ofwel die in het algemeen gewelddadig zijn.

⁶³ Overigens is hier sprake van een glijdende schaal, want ook geweld tussen burens of bekenden of geweld op het werk kan plaatsvinden in een langer lopend conflict.

Allereerst valt de geringe omvang op van de groep algemeen geweld die is samengesteld op grond van de informatie in het politieregistratiesysteem (BPS). Nog geen 8% van de verdachten die geweld tegen individuen pleegt, staat zowel geregistreerd voor geweld in huiselijke kring als voor geweld daarbuiten. Dit cijfer kan worden beschouwd als een absolute minimumgrens. De omvang van de groep die in het algemeen gewelddadig is, is moeilijk vast te stellen op grond van gegevens uit de politieregistratie: vooral van verdachten die gewelddadig zijn in het publieke domein is niet bekend of zij ook gewelddadig zijn in huiselijke kring. Doorgaans wordt niet nagevraagd of verdachten van publiek geweld ook in huiselijke kring gewelddadig zijn, en van geweld in huiselijke kring wordt niet vaak aangifte gedaan. Bovendien is door ons alleen gekeken naar de drie jaar voorafgaand aan het jaar waarin het geweldsincident plaatsvond. Het is op grond van politiegegevens daarom moeilijk om vast te stellen wat de omvang is van de groep die in zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is.

Voor de groep huiselijk geweld geeft het strafblad een indicatie of iemand ook buitenshuis gewelddadig is. Een kwart van de door ons onderzochte verdachten van geweld in huiselijke kring heeft een strafblad voor een geweldsdelict. Als we op grond van politieregistratie en strafbladen de groep algemeen geweld zouden samenstellen, zou de groep toenemen en 14% van het totaal aantal geweldplegers uitmaken.

Hakkert heeft een verkennend onderzoek gedaan naar de overlap van huiselijk geweld en publiek geweld in de politieregistratie. Hij onderzocht hoeveel verdachten van huiselijk geweld tevens verdacht zijn geweest van publiek geweld. Het bleek dat 40% van de verdachten van huiselijk geweld in het algemeen gewelddadig is (2002). Dit onderzoek komt op een veel lager aandeel uit: van de verdachten van huiselijk geweld is ruim 20% in het algemeen gewelddadig.

Het onderzoek naar verschillen en overeenkomsten in daderprofielen tussen de drie groepen levert een aantal nieuwe inzichten op ten opzichte van de kwantitatieve vergelijking tussen huiselijk geweld en publiek geweld.

De groep algemeen geweld kent qua leeftijdsopbouw ongeveer eenzelfde patroon als de groep geweld in huiselijke kring. Toch zien we ook een relatief groot aantal jongeren, wat erop wijst dat geweld in verkeringsrelaties een (ernstig) probleem vormt. Daarnaast zien we dat de groep algemeen geweld alleen mannelijke verdachten omvat en dat de meerderheid van de slachtoffers vrouw is. In die zin lijkt de groep algemeen geweld het meest op de groep huiselijk geweld.

In één opzicht verschilt de groep algemeen geweld van de twee andere groepen, en dat is de aanwezigheid, lengte en variëteit van het strafblad. De groep algemeen geweld omvat bijna alleen verdachten die een strafblad hebben, dikwijls voor meer vormen van criminaliteit, dus bijvoorbeeld voor vermogensmisdrijven, geweldsmisdrijven en verkeersmisdrijven. De groep verdachten geweld in huiselijke kring, evenals de groep verdachten die alleen daarbuiten gewelddadig is, bestaat slechts voor de helft uit verdachten met een strafblad. Bovendien bestaat dit strafblad vaker uit één vorm van criminaliteit, in tegenstelling tot de groep algemeen geweld. Tevens blijkt, afgaande op het strafblad, dat de groep algemeen geweld vaker betrokken is bij verboden wapenbezit dan de andere twee groepen.

Uit de interviews met de groep plegers die zowel in huiselijke kring als daarbuiten gewelddadig is, komt het volgende beeld naar voren: het zijn doorgaans verdachten die ernstig geweld plegen naast allerlei andere criminele activiteiten. Zij zetten geweld instrumenteel in en kenmerken zich door asociaal gedrag en niet stabiele relaties. Zij hebben vaak een verslavingsproblematiek, dikwijls in samenhang met een persoonlijkheidsproblematiek. Dit beeld wordt niet bevestigd door de bevindingen van het verkennende strafdossieronderzoek: de groep algemeen geweld lijkt gevarieerder naar ernst van geweld en aanwezigheid van persoonlijkheidsstoornissen en verslaving. Een deel van de groep algemeen geweld bestaat uit mensen die voldoen aan bovenstaand beeld, maar een ander deel van de groep bestaat uit verdachten die geen ernstig geweld plegen, niet

verslaafd zijn en geen persoonlijkheidsstoornis hebben. Wel lijken zij een 'antisociale' levensstijl te hebben gezien hun verschillende criminele activiteiten. Deze bevindingen ondersteunen de conclusie van het onderzoek van bijvoorbeeld Holzworth-Munroe e.a. (1999). Zij benadrukken dat er sprake is van een continuüm van asociaal gedrag en dat de groep die een persoonlijkheidsstoornis heeft (die kan worden getypeerd als 'dysphoric/borderline') moet worden onderscheiden van de mensen met een antisociale levensstijl.

De groep verdachten die op grond van de politieregistratie alleen geweld pleegt in huiselijke kring is evenmin een eenduidige groep. Binnen deze groep huiselijk geweld bevinden zich verdachten met een strafrechtelijk verleden voor geweldsdelicten, die tevens andere criminele activiteiten uitvoeren. Daarnaast omvat de groep die alleen gewelddadig is buiten de huiselijke kring een groot aantal 'first offenders' die eenmalig door ontremmers of specifieke stressverhogende omstandigheden tot een geweldsexplosie komen. De drie groepen, samengesteld op grond van gegevens in de politieregistratie, kunnen niet duidelijk van elkaar worden onderscheiden; er is geen sprake van homogene groepen. Er zijn overlapgebieden, waarover in het kader van dit onderzoek geen nadere informatie beschikbaar is.

Uit het onderzoek naar daderprofielen komt naar voren dat er slechts twee aspecten zijn met een relevant onderscheidend vermogen: of er sprake is van alleen geweld in huiselijke kring en of er andere criminele activiteiten plaatsvinden. Personen die alleen gewelddadig zijn in huiselijke kring en geen strafblad hebben, vormen een duidelijk herkenbare groep. Uit de literatuur komt naar voren dat deze groep zich onderscheidt van de andere twee groepen op diverse punten. Ze vertonen een grotere spreiding naar sociale klasse, houden er geen antisociale levensstijl op na. Ook is er verschil in de vormen van verslaving, de geremdheid ten aanzien van gebruik van geweld en schaamte voor het gebruik van geweld. Uit de interviews komt naar voren dat deze verdachten kunnen worden getypeerd als mannen die gewoon functioneren, maar in hun relatie gevoelens van onmacht en frustratie 'oplossen' met geweld.

De aanpak van geweld

Huiselijk geweld onderscheidt zich van publiek geweld door de relationele context en omdat het risico op herhaling van geweld groot is; de veiligheid van het slachtoffer is in het geding. Bovendien zijn kinderen vaak indirect of direct getuige van geweld als het geweld zich afspeelt tussen de ouders. De aanwezigheid van kinderen en de gevolgen van het getuige zijn van geweld is voor de ontwikkeling van kinderen eveneens een aspect waarop het geweld in de huiselijke sfeer zich onderscheidt van publiek geweld. Tegen deze achtergrond is een strafrechtelijke aanpak huiselijk geweld ontwikkeld, gericht op het stoppen van het geweld. Een belangrijk onderdeel daarvan is hulpverlening aan de dader, zo mogelijk in een vrijwillig kader.

De vraag is of deze strafrechtelijke aanpak voor alle geweldplegers geschikt is. In algemene termen kan worden gezegd dat de strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld geschikt kan zijn voor alle geweldplegers, maar dat de noodzaak van snel ingrijpen met als doel het stoppen van geweld minder aanwezig is voor publiek geweld omdat het slachtoffer niet direct gevaar loopt opnieuw slachtoffer te worden. Daarnaast kent de methodiek van daderhulpverlening bij huiselijk geweld voor het onderdeel agressiebeheersing parallellen met de algemene agressietrainingen voor plegers van geweld. De daderhulpverlening aan plegers van geweld in huiselijke kring besteedt daarentegen ook veel aandacht aan relationele aspecten. Als het gaat om de samenstelling van groepen is het niet raadzaam verdachten van huiselijk geweld en verdachten van publiek geweld in eenzelfde groep te laten deelnemen gezien het verschil in achtergrond.

In de aanpak van geweld moet aandacht zijn voor de bijzondere achtergrond en de dynamiek van de relatie waarin het geweld in huiselijke kring plaatsvindt. In die zin is een specifieke aanpak noodzakelijk met niet alleen aandacht voor agressiebeheersing, maar ook

voor relationele aspecten. Daarnaast komt uit het onderzoek naar voren dat andere aspecten zoals een asociale levensstijl, de aanwezigheid van een verslaving, een persoonlijkheidsstoornis of ernstige pathologische afwijkingen eveneens belangrijke factoren zijn om in ogenschouw te nemen bij de strafrechtelijke aanpak.

Tot besluit

Dit onderzoek naar de aard, omvang en daderprofielen van huiselijk en publiek geweld heeft twee dingen duidelijk gemaakt. Het is niet zinvol huiselijk en publiek geweld met elkaar te vergelijken op incidentniveau omdat de aard van de problematiek wezenlijk van elkaar verschilt. Daarnaast komt uit het onderzoek naar voren dat er een duidelijk te onderscheiden groep is, namelijk plegers van huiselijk geweld die geen strafblad hebben. Het onderscheid naar alleen huiselijk geweld, alleen publiek geweld en zowel gewelddadig in huiselijke kring en daarbuiten lijkt geen zinvol onderscheid, omdat de variatie binnen deze groepen te groot is. Er is sprake van heterogene groepen.

Uit het onderzoek komt het belang van risico-instrumenten naar voren die zowel geschikt zijn voor het vaststellen van het risico voor herhaling van geweld in huiselijke kring als geweld in het algemeen. Hiermee is een begin gemaakt in de forensische psychiatrie, evenals bij de reclassering en de politie. Bij de politie kan zo'n instrument behulpzaam zijn bij het zoeken naar de juiste strafrechtelijke aanpak. De mate van risico is dan medebepalend voor de te volgen aanpak; meer gericht op vrijwillige hulpverlening, of meer gericht op een repressieve aanpak.

Bij de vraag welke aanpak het meest geëigend is in geval van geweld in huiselijke kring is het noodzakelijk meer aandacht te hebben voor de relatie tussen partnergeweld en kindermishandeling. Hierover is geen informatie te vinden in de politieregistratie. De invloed van partnergeweld op aanwezige kinderen zou onderdeel moeten zijn van de inschatting welke strafrechtelijke aanpak wenselijk is. Hiervoor is tegenwoordig overigens meer aandacht bij de politie.

Geraadpleegde literatuur

Aanwijzing huiselijk geweld (2003). Staatscourant 27 maart 2003, nr. 61.

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (2004). Adviezen en meldingen over kindermishandeling in 2003.

Algemene Rekenkamer (2004). Convenanten uitgaansgeweld. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Baars, J. (2003) Daderbehandeling, in: M. Groen & J. van Lawick, *Intieme oorlog, over de kwetsbaarheid van familierelaties*, Amsterdam, Van Gennep, p. 175-211.

Beke B.M.W.A., & M. Bottenberg (2003) *De vele gezichten van huiselijk geweld. Aard omvang en achtergronden*, Amsterdam: uitgeverij SWP.

Beke B.M.W.A, W.J.M. de Haan & G.J.Terlouw (2001), Geweld verteld. Daders, slachtoffers en getuigen over 'geweld op straat. Onderzoeksnotities 2001/7, Den Haag: WODC.

Bogaerts, S. (2002). Interpersoonlijke factoren bij de verklaring van pedoseksueel gedrag op structurele equatiemodellen, *Tijdschrift klinische psychologie*, 32, 37-51.

Bogaerts, S., Spapens, A.C., & Bruinsma, M.Y. (2003). *De bal of de man? Profielen van verdachten van voetbal gerelateerde geweldscriminaliteit*. Tilburg: IVA.

Boutelier, J. (1988). Opvoeden in een weerbarstige samenleving; een gesprek met dr. Lea basberg. *Justitiële Verkenningen*, 52-59.

Boutelier, J. (2003). *De Veiligheidsutopie: hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

Brink, G. van den (2001), Geweld als uitdaging; de betekenis van agressief gedrag bij jongeren. Utrecht: NIZW.

Cohan, A.K. (1955). *Delinquent boys: the culture of the gang*. Glencoe-III: Free Press.

Colorado standards for intervention with court ordered domestic violence perpetrators, 1993

Dijk, T. van, S. Flight, E. Oppenhuis en B. Duesmann (1997). *Huiselijk geweld. Aard, omvang en hulpverlening*. Den Haag, Ministerie van Justitie

Dutton, D.G., Golant, S.K., & Pijnaker, H. (2000). *De partnermishandelaar. Een psychologisch profiel*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Dijkstra, S. & P. Baeten (2003). In de herinnering gekerfd. Kinderen als getuige van geweld tussen hun ouders, *Tijdschrift voor Psychotherapie*, mei 2003, p. 237-254.

Dijkstra, S., C. Jansen & P. Baeten (2004). *Kinderen voor het voetlicht. Verbeteringen van de aanpak voor kinderen die getuige zijn van thuisgeweld*, Utrecht: NIZW.

Evaluatie huiselijk geweld (2003). Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland (interne publicatie).

- Fagan, J. & S. Wexler (1987) Crime at Home and in the Streets: The Relationship between Family and Stranger Violence, *Violence and Victims*, Vol.2, nr. 1, p. 5-23.
- Gilligan, J. (1997). *Violence: reflections on a national epidemic*. New York: Vintage book.
- Goethals, J. & Bouverne-De Bie, M. (2000). *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*. Gent: Academia Press.
- Goderie, M, Janssen, U, Lünemann, K.D. & Nieborg, S (2003) *Geweldsmeldingen bij de politie, Overwegingen van burgers om geweldsincidenten te melden*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut
- Gottfredson, M., & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Groen, M. (2001) *Geweld en schaamte. Richtlijnen voor de eerstelijns hulpverlening bij relationeel geweld in gezinnen van migranten en vluchtelingen*. Utrecht: Vrouwenopvang Utrecht.
- De Haan, W.J.M., de (1999) *Jeugd en geweld*. Den Haag: Van Gorcum.
- Hakkert, A. (2002). *Huiselijk geweld en straatgeweld. Een verkenning naar de relatie tussen beide geweldsvormen*. Den Haag: Ministerie van Justitie, Cluster Beleidsanalyse en Informatievoorziening Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie.
- Heide, W. van der & A.Th.J. Eggen (eindred) (2003) *Criminaliteit en rechtshandhaving 2001*, Boom Juridische Uitgevers, CBS & WODC.
- Holtzworth-Munroe, A., & Stuart, G.L. (1994). Typologies of male batterers: three subtypes and the differences among them, *psychological bulletin*, 116, 3, 476-497.
- Holtzworth-Munroe, A. e.a. (1999). A typology of male batterers: an initial examination. *Violence in intimate relations*. Arriaga, X.B., & Oskamp, S. (eds). Sage.
- Holtzworth-Munroe, A. e.a. (2000). Testing the Holtzworth-Munroe and Stuart (1994) batterer typology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 6, 1000-1019.
- Hornsveld, R.H.J., C.M.J. van Dam-Baggen, S.M.M. Lammers, H.L.I. Nijman & F.W. Kraaimaat, Forensisch psychiatrische patiënten met geweldsdelicten: persoonlijkheidskenmerken en gedrag, *Tijdschrift voor Psychiatrie*, jrg. 46, nr. 3, p. 133-143.
- Junger-Tas, J. (1985). De theorie van sociale controle of sociale binding. *Tijdschrift voor criminologie*, 27, 242-265 .
- Koppen, P.J., van, e.a. (2001). Psychologische herinneringen. E. Lissenberg e.a (red). *Tegen de regels, een inleiding in de criminologie*. Deventer: Ars Aequi Libri.
- Lawick, J. van (2003) Van mishandelen naar relationeel handelen. Systemische psychotherapie bij fysiek geweld in paarrelaties, *Tijdschrift voor Psychotherapie*, mei 2003, p. 217-236.
- Lawson, D.M., D. Weber, H. Minette Beckner, L. Robinson, N. Marsh, & A.Cool (2003) Men Who Use Violence: Intimate Violence Versus Non-Intimate Violence Profiles, *Violence and Victims*, Vol. 18, nr. 3, p. 259-277.

- Lodewijks, H., C. de Ruiter & Th. Doreleijers, Risicotaxatie en risicohantering van gewelddadig gedrag bij adolescenten, *Dth*, jrg. 23, 1, www.dth.bsl.nl, p. 25-42.
- Lünnemann, K.D (1996), *Vrouwen mishandeling strafrechtelijk afgedaan?* Deventer: Gouda Quint.
- Lünnemann, K.D., Tak, P.J.P. & D.J.G. Piechocki (2002). *Interventie door uithuisplaatsing*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut
- Lünnemann, K.D. & Overgaag, A. (2003). *De pleger het huis uit*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Malsch, M., Visscher, S.M., & Muysken, J. (2004). *Relatiecriminaliteit binnen de regio Haaglanden: verslag van het onderzoek bij de politie*. Leiden: NSCR.
- Markus, J. (1995). *Doen ze het of doen ze het niet? Recidivisme bij jonge mannelijke delinquenten: een prospectief onderzoek*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Nijboer, J., & Dijksterhuis, F. (1983). *Onderwijs en delinquentie: de relatie tussen het functioneren op school en delinquentie*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, Criminologisch Instituut.
- Olson, D.E. & L.J. Stalans (2001). Violent Offenders on Probation, Profile, Sentence, and Outcome Differences Among Domestic Violence and Other Violent Probationers, *Violence against Women*, Vol. 7, nr. 10, p. 1164-1185.
- Outsem, R., van (2001). *De Aanpak. Systeemgerichte hulp bij geweld in relaties*. Utrecht: Transact.
- Overbeek, R., van, e.a. (2003). *Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmeldingen bij de politie*. Amsterdam: DSP-groep.
- Römkens, R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*, Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Schuyt, K., & Brink, G., van den (2002). *Publiek geweld*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Spapens, A.C., & Bruinsma, M.Y. (2002). *Vuurwapens gezocht. Vuurwapengebruik, -bezit, en -handel in Nederland 1998-2000*. Tilburg: IVA.
- Spapens, A.C., Hoogeveen, C.E., & Pardoel, C.A.M. (2002). *De reactie van politie op huiselijk geweld, stand van zaken*. Tilburg: IVA.
- Terlouw, G.J., Haan, W.J.M., de, & Beke, B.M.W.A. (2000). *Geweld: gemeld en geteld. Een analyse van aard en omvang van geweld op straat tussen onbekenden*. Arnhem: Advies en Onderzoeksgroep Beke.
- Tilburg, W. van, F. Boerman & L. Prins (2003) *Landelijke criminaliteitskaart 2002. Aangifte- en verdachtenanalyse op basis van HKS-gegevens*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten.
- Ministerie van Justitie en ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2002). *Naar een veiliger samenleving*. Den Haag: oktober 2002.

Beleidsplan Nederlandse politie 1999 – 2002.

Tweede Kamer, 26345 nr.1. Onderwerp: Uitwerking Landelijk kader Nederlandse Politie 2003 –2006: convenanten regio's. KLPD en LSOP, meerjarenafspraken politie en ICT.

Veld,C.J.E. in 't, K.D. Lünemann, M.J.H. Goderie en R.W. van Overbeeke (2003) Politie en geweldsmeldingen, *Tijdschrift voor de Politie* nr. 10, p. 28-33.

Vermaas, P. (2004) Eerwraak afwenden, *Algemeen Politieblad*, nr 11, p. 8-9.

Warnaar, B. & M. Wegelin (2002) Behandeling van partnermishandelaars, *Dth* 23, 1, p. 63-81.

Wegelin, M. (2002). *Project Begeleiding van partnermishandelaars. Rapportage over de projectperiode oktober 2001- oktober 2002*. Thuisfront.

West, D., & Farrington, D. (1982). *Who becomes delinquent?* London: Heinemann.

Wittebrood, K. (1999). Trends in geweldscriminaliteit, *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 3, p. 250-267.

Wittebrood, K. (2000). Trends in jeugdgeweld. *Justitiële Verkenningen*, 26, 21-35.

Wöstmann, M.(1988) *Politieoptreden bij vrouwenmishandeling*. Lochem: Van den Brink.

Zoomer, O. (1990). *Vrouwenmishandeling; politiewerk*. Arnhem: Gouda Quint.

Bijlage 1 Monitoring van geweld

1 Inleiding⁶⁴

In Nederland zijn de nodige instrumenten en databronnen voorhanden die informatie geven over geweldscriminaliteit. Het onderhavige onderzoek naar aard en omvang van geweld kan als een verdieping worden beschouwd op de meer algemene kennis die er bestaat over geweld. Voor het eerst zijn voor geweld in huiselijke kring en geweld in het publieke en semi-publieke domein de omvang en aard van het geweld op dezelfde wijze in kaart gebracht. Is het zinvol zo'n soort onderzoek periodiek te herhalen of anderszins een 'geweldsmonitor' te ontwikkelen?

In deze bijlage wordt op deze vraag ingegaan. Eerst wordt in paragraaf 2 in meer algemene zin ingegaan op de problemen rond de definitie van geweld, voor wie de geweldsmonitor informatie moet aanleveren en met welk doel. Vervolgens worden bestaande databronnen en instrumenten aangegeven in paragraaf 3. Tot slot worden de voor- en nadelen aangegeven in paragraaf 4.

2 Een geweldsmonitor: voor wie en met welke informatie?

Voordat een geweldsmonitor kan worden opgezet is de vraag aan de orde hoe men het geweldsbegrip wil afbakenen, welk doel de monitor heeft en wie de afnemers zijn van de monitor.

Definitie van geweld

Geweld is geen eenduidig begrip en het is heel lastig om tot een heldere afbakening te komen. Het geweldsbegrip wijzigt in de loop der tijd en verschilt naar gelang de maatschappelijke en culturele context. In het wetenschappelijk onderzoek naar geweld wordt het geweldsbegrip uiteenlopend gedefinieerd, afhankelijk van het object van studie. Als een geweldsmonitor wordt opgezet is het belangrijk aan te geven wat onder geweld wordt verstaan.

Voor het definiëren van geweld kan worden aangesloten bij strafbaar gestelde feiten. In dit onderzoek naar geweld is aangesloten bij de geweldsdelicten in het Wetboek van Strafrecht. Als het gaat om politieregistratie is dit een logische manier om geweld te definiëren, omdat het geweld waarvan aangifte is gedaan, wordt gekwalificeerd als een bepaald delict. Als de monitor echter gegevens uit zelfrapportages omvat, dan zal het geweldsbegrip eerder aansluiten bij spraakgebruik en hoogstens de strafrechtelijke definitie kunnen volgen. Naast definiëring moet een keuze worden gemaakt naar de vorm van geweld. Gaat het om alleen fysiek geweld of ook bedreiging en seksueel geweld? Gaat het ook om instrumenteel geweld, dat wil zeggen geweld gebruik om iets anders te bereiken, bijvoorbeeld diefstal met

⁶⁴ Deze bijlage is geschreven door A.C. Spapens en K.D. Lünemann

geweld? Het onderhavige onderzoek naar huiselijk en publiek geweld betreft alleen fysiek geweld. Dit betekent dat zowel zedendelicten⁶⁵ als bedreiging buiten beschouwing zijn gelaten. Bovendien beperkte het onderzoek zich tot delicten die als niet-instrumenteel geweld kunnen worden beschouwd. Een geweldsmonitor zou alle vormen van geweld kunnen omvatten, dus ook seksueel geweld, instrumenteel geweld en bedreiging. Dit doet de omvang van de monitor echter sterk toenemen. Het is zeer arbeidsintensief om voor alle vormen van geweld, dus ook bedreiging, instrumenteel geweld en seksuele delicten, gegevens te verzamelen rond de aard en omvang (demografische factoren, daadfactoren, daderfactoren, factoren die de context en de relatie tussen slachtoffer en dader betreffen). Bovendien is seksueel geweld een naar aard verschillende problematiek van fysiek geweld. Een argument dat voor een breed spectrum van geweld pleit is het feit dat alle vormen van geweld, ook bedreiging, een inbreuk op persoonlijke levenssfeer zijn en van grote invloed op veiligheidsgevoelens.

De monitor kan zich ook beperken tot bepaalde contexten of typen geweld zoals straatgeweld, publiek geweld of huiselijk geweld. De veronderstelling die hieraan ten grondslag ligt is dat bij verschillende typen van geweld daders en slachtoffers met uiteenlopende achtergrondkenmerken betrokken zijn die sterk van elkaar verschillen. Uit het onderzoek naar huiselijk en publiek geweld komt bijvoorbeeld naar voren dat huiselijk geweld zich naar aard van de problematiek dermate onderscheidt van publiek geweld dat het niet zinvol is publiek geweld en huiselijk geweld op dezelfde manier te onderzoeken.

Naast de vraag hoe geweld wordt gedefinieerd en of beperkingen worden aangebracht in de vorm of de context van geweld, is de vraag aan de orde welke aspecten relevant zijn voor de inhoudelijke opzet van de monitor. Het kan gaan om relatief eenvoudig te achterhalen daad, dader en slachtofferkenmerken zoals de demografische factoren en de vorm van geweld, maar ook om veel lastiger te achterhalen achtergrondinformatie of risicofactoren. Hoe meer aspecten in kaart worden gebracht, hoe duurder het onderzoek en hoe belangrijker het is te weten wat de beleidsrelevantie is van de gegevens.

Met welk doel

Er kunnen grofweg drie doelen van monitoring worden onderscheiden: het volgen van ontwikkelingen, het opsporen van verschillen en het meten van effecten.

Voor het volgen van ontwikkelingen is het belangrijk dat periodiek over een lange periode eenzelfde meting plaatsvindt op een beperkt aantal items; de monitor levert simpele en abstracte kennis op die zijn kracht ontleent aan het feit dat er veel meetmomenten zijn. Daarnaast kan een monitor tot doel hebben meer inzicht te geven in achtergronden van maatschappelijke ontwikkelingen waar beleid op moet worden gemaakt. Dit vergt meer uitgebreide vragenlijsten en hogere kosten om de monitor uit te voeren en de data te analyseren.

Tot slot wordt monitoring ingezet om effecten van beleid te meten. Tegenwoordig worden beleidsplannen voorzien van meetbare doelstellingen, mede door de VBTB systematiek (Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording). Hiervoor worden specifieke monitorinstrumenten ontwikkeld. Het meten van effecten is pas zinvol wanneer er een samenhangend programma van beleidsmaatregelen wordt uitgevoerd, dat reeds op voorhand zo is ingericht dat monitoring ook mogelijk is. Het beleidsprogramma dient dus tenminste te zijn voorzien van concrete en meetbare doelstellingen. Op landelijk niveau is sinds mei 2004 het programma 'Geweld aanpakken' geformuleerd dat zich richt op preventie van geweld in samenhang met opsporing en vervolging. Het verdient de voorkeur om een monitor instrument te ontwikkelen in samenhang met een concreet beleidsprogramma, zoals

⁶⁵ Zedendelicten worden niet beschouwd als fysiek geweld omdat het seksuele aspect op de voorgrond staat en inbreuken op de seksuele integriteit van een andere orde zijn dan inbreuken op de fysieke integriteit. Bij zedenmisdrijven is niet altijd sprake van fysiek geweld, maar wel van vormen van dwang of misbruik van machtspositie.

het programma 'Geweld aanpakken'. Als haalbare beleidsmatige doelstelling voor een 'geweldsmonitor' hebben wij gekozen voor het in kaart brengen van ontwikkelingen in de aard en omvang van het geweld. We gaan niet in op het voorgaande programma, want dit was ten tijde van het onderzoek niet beschikbaar.

Voor wie

Niet iedereen heeft dezelfde behoefte aan informatie. Op *landelijk en regionaal* politiek of beleidsmatig niveau is vooral behoefte aan inzicht in de toe- of afname van uiteenlopende vormen van geweld (fysiek geweld, bedreiging, vrijheidsberoving et cetera), in de omstandigheden waarin het geweld plaatsvindt en de achtergronden van daders en slachtoffers. Ook is men geïnteresseerd in verschillen tussen typen van geweld (uitgaansgeweld, partnergeweld, geweld in de wijk). Op *lokaal* niveau zijn beleidsmakers en politie primair geïnteresseerd in de vraag of concrete beleidsmaatregelen op locatie x, of ten aanzien van groep y, effect hebben gehad. Daarnaast kan het van belang zijn om informatie te verkrijgen over een bepaalde doelgroep, zoals jeugdgeweld, geweld tegen vrouwen of racistisch geweld.

Een monitor op lokaal niveau is vooral van belang als evaluatie-instrument en dat betekent dat jaarlijks of nog vaker metingen moeten plaatsvinden.

Idealiter wordt een monitor uitgevoerd voor één gebruiker, met één specifieke informatiedoelstelling. Vaak worden monitoringinstrumenten echter zodanig vormgegeven dat aan de informatiebehoefte van allerlei uiteenlopende gebruikers enigermate tegemoet wordt gekomen, omdat op die manier meer partijen financieel bijdragen. Daarnaast heeft het als voordeel dat respondenten niet worden overlopen met allerlei vergelijkbare vragen. Methodisch gezien hebben dergelijke combinaties echter belangrijke nadelen. Om te beginnen zijn vragenlijsten vaak sterk uit als gevolg van de verschillende informatiebehoefte van de beoogde gebruikers, waardoor meetproblemen ontstaan. Wanneer de vragenlijst daarentegen compact wordt gehouden, is de inhoudelijke consequentie dat de verzamelde informatie tamelijk abstract is, waardoor de verschillende beoogde gebruikers er ieder voor zich te weinig 'mee kunnen'.

Een tweede methodisch probleem is dat ontwikkelingen in de empirische werkelijkheid zich niet voor alle beoogde gebruikers in hetzelfde tempo voltrekken. De metingen van een monitor kunnen één-, twee of vierjaarlijks herhaald wordt. Een dergelijke tijdsperiode kan echter voor de ene gebruiker te lang zijn, terwijl deze voor de andere te kort is. Om ontwikkelingen in bijvoorbeeld gemeenten of politieregio's goed te kunnen volgen is een hoge frequentie wenselijk (jaarlijks of per kwartaal), terwijl voor landelijk beleid twee of vierjaarlijkse voldoende is. Om inhoudelijke veranderingen in de aard van geweld te kunnen volgen is minimaal een periode van vijf jaar gewenst en moeten minimaal drie metingen plaatsvinden.

Het verdient de voorkeur om met één monitoringinstrument niet teveel gebruikers tegelijk te willen dienen. Compromissen omtrent gebruikers en gebruiksniveaus kunnen worden vermeden door vooraf het doel van het instrument zo precies mogelijk vast te stellen.

Wij gaan er vanuit dat de geweldsmonitor op landelijk niveau informatie dient op te leveren omtrent relevante ontwikkelingen in de aard en omvang van de geweldscriminaliteit tussen burgers. De vraag die volgt op deze definitie is hoe aard en omvang van geweldscriminaliteit kunnen worden gemeten. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de beschikbare databronnen. In hoeverre kan een geweldsmonitor daarbij aansluiten?

3 Databronnen en bestaande meetinstrumenten

De drie belangrijkste informatiebronnen waaruit gegevens omtrent geweld kunnen worden verkregen, zijn:

1. geregistreerde (officiële) gegevens, zoals informatie uit de politieregistratie, registratie bij het Openbaar Ministerie of rechtbanken, of medische registratiegegevens;
2. zelfrapportage van slachtoffers;
3. zelfrapportage van daders.

Geregistreerde gegevens

Een belangrijke bron voor het vaststellen van de aard en omvang van geweld is de politieregistratie. Politiecijfers vormen de basis voor de informatie die periodiek, sinds de jaren vijftig, door het Centraal Bureau voor de Statistiek worden gepubliceerd over allerlei vormen van criminaliteit, waaronder geweldsmisdrijven. Vanaf 1950 zijn op basis hiervan gegevens bekend omtrent de ontwikkelingen in de geregistreerde geweldscriminaliteit. Ook door de politie zelf worden getalsmatige overzichten gemaakt en studies gepubliceerd omtrent geweldsproblematiek, primair voor intern gebruik, maar soms ook voor externe publicatie. Voorbeelden zijn een onderzoek naar zinloos geweld door de regiopolitie Haaglanden (Van Kan e.a., 1999) en de jaarlijks verschijnende landelijke criminaliteitskaart, samengesteld op basis van HKS-gegevens, waar geweldsmisdrijven een onderdeel van zijn (Van Tilburg e.a., 2003).

Het belangrijkste voordeel van de politieregistratie is dat deze bron verhoudingsgewijs gemakkelijk toegankelijk is. Ook kunnen ontwikkelingen in een langdurig historisch perspectief worden geplaatst, omdat deze cijfers reeds vele jaren worden verzameld, zij het op een hoog abstractieniveau. Een nieuw systeem als GIDS maakt het bovendien mogelijk om, weliswaar per politieregio, op hoofdlijnen zeer snel uitsplitsingen te maken naar typen delicten en de beschikbare achtergrondvariabelen (leeftijd, geslacht, woonplaats, geboorteplaats et cetera).

Er zijn echter ook nadelen. De registratiegegevens bieden slechts zicht op een deel van de werkelijk gepleegde criminaliteit, aangezien maar een klein deel van het geweld dat plaatsvindt bij de politie wordt geregistreerd. Voorts is de hoeveelheid details omtrent de achtergrond van slachtoffers en verdachten in het algemeen beperkt. Slechts over variabelen als leeftijd, geslacht, geboorteland en woonplaats kunnen in het algemeen betrouwbare gegevens worden verkregen. Voor andere (achtergrond)informatie is de onderzoeker afhankelijk van de wijze waarop verbalisanten het proces-verbaal hebben opgemaakt; de een gaat uitgebreid in op de sociale achtergrond van een verdachte, terwijl de ander het proces-verbaal het liefst tot twee tekstregels zou beperken. Daarnaast is de nauwkeurigheid waarmee bepaalde delicten worden geregistreerd ook afhankelijk van externe factoren, zoals de kwaliteit van het registratiesysteem en de aandacht die leidinggevenden aan bepaalde vormen van misdaad geven. De verbeterde automatisering heeft tot een in het algemeen secuurdere registratie geleid en de toegenomen aandacht voor geweldsdelicten heeft sinds 1998 onmiskenbaar geresulteerd in een meer adequate registratie van dit type delicten. In 2004 is er bijvoorbeeld een verbeterde registratie van geweld in huiselijke kring tot stand gekomen en in 2005 zal dit landelijk zijn ingevoerd. Het gevolg van deze verbeterde registratie van geweld is dat in veel regio's de intensivering van het beleid niet leidde tot een daling maar juist tot een stijging van het aantal geregistreerde geweldsincidenten en mogelijk ook tot de registratie van meer lichte geweldsincidenten.

Kortom, op basis van politiecijfers kunnen uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling van de geregistreerde omvang en aard van geweld, maar niet over maatschappelijke ontwikkelingen van geweld.

Aanvullende informatie over het strafrechtelijke verleden of recidive van een verdachte kan worden verkregen door het raadplegen van de OBJD (Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie). Ook kan achtergrondinformatie over verdachten van geweld worden verkregen door de registratiesystemen van Openbaar Ministerie en rechtbanken te raadplegen. In het onderhavige onderzoek is gezocht naar aanvullende achtergrondinformatie van verdachten van geweld in strafdossiers, maar deze dossiers bevatten nauwelijks aanvullende informatie ten opzichte van hetgeen reeds uit de

politieregistratie bekend is. Herhaling van deze werkwijze is daarom niet voor de hand liggend.⁶⁶

Een aspect van geweld is het wel of niet aanwezig zijn van letsel. In Nederland worden door medici gegevens bijgehouden omtrent ontwikkelingen in geweldscriminaliteit aan de hand van verwondingen waarvoor slachtoffers (of daders) zich laten behandelen. Deze worden enerzijds vastgelegd in de Landelijke Medische Registratie (LMR) en anderzijds in het Letsel Informatie Systeem (LIS). Het eerste systeem is landelijk dekkend. Het tweede wordt gebruikt op de afdelingen spoedeisende hulp van ziekenhuizen, maar slechts ongeveer tien procent van die afdelingen participeert daadwerkelijk (Spapens e.a., 2001, p.100). Medische gegevens bieden, voortvloeiend uit het doel waarmee ze worden verzameld, primair inzicht in de aard van de verwondingen; er kan dus worden nagegaan of de aard van het letsel in de loop der tijd aan verandering onderhevig is. Over de achtergrond van de betrokkenen en over de omstandigheden waarin zij het letsel hebben opgelopen geven deze informatiesystemen echter niet of nauwelijks informatie. Bovendien geldt ook hier dat sprake is van onderrapportage: letsel waarmee de betrokkene niet naar een arts of het ziekenhuis is gegaan voor behandeling, wordt immers niet geregistreerd.

Zelfrapportage slachtoffers

De tweede methode om zicht te krijgen op ontwikkelingen in geweldscriminaliteit is het uitvoeren van slachtofferonderzoek. Slachtofferenquêtes zijn primair ontwikkeld om inzicht te krijgen in het zogeheten 'dark number': het aantal geweldsincidenten dat niet bij de politie is gemeld of aangegeven, of dat niet adequaat is geregistreerd. Door middel van steekproefsgewijs bevolkingsonderzoek kan een beeld worden verkregen van ontwikkelingen die uit de politiecijfers niet (geheel) betrouwbaar kunnen worden afgeleid. Enquêtes bieden, wanneer zij periodiek worden herhaald, vooral inzicht in trends. Een eerste mogelijkheid is om steekproeven van willekeurige burgers een vragenlijst voor te leggen waarin wordt nagegaan of men in een gegeven periode (bijvoorbeeld het afgelopen jaar) slachtoffer is geworden van een (gewelds-)delict. Een tweede mogelijkheid is het afnemen van interviews met personen waarvan bekend is dat zij slachtoffer zijn geworden van een bepaald delict. Beide methoden worden in Nederland regelmatig toegepast. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie voert periodiek slachtofferenquêtes uit. Vanaf 1980 wordt periodiek slachtofferonderzoek gedaan door het CBS.⁶⁷ In 1993 werd de Politie-monitor Bevolking, een telefonisch bevolkingsonderzoek in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie, voor het eerst uitgevoerd en daarna herhaald. Vanaf 2003 gebeurt dat met een jaarlijkse frequentie, voorheen werd het onderzoek tweejaarlijks herhaald. Het is één van de grootste slachtofferenquêtes in Europa. Naar verwachting zal de politie-monitor en de slachtofferenquête van het CBS in 2005 worden geïntegreerd in een Veiligheidsmonitor in het kader van de stroomlijning van monitoren op veiligheidsgebied. Ook op lokaal niveau vindt monitoring plaats, bijvoorbeeld de lokale vrouwenveiligheidsindex. Hier zijn tevens items voor geweld in de privé-sfeer opgenomen als nieuw en aanvullend onderdeel van reeds bestaande lokale monitoring. In sommige gemeenten worden de items onderdeel van de veiligheidsmonitor, in andere gemeenten als onderdeel van een gezondheidsmonitor (Goderie en ter Woerds, 2004).

⁶⁶ Dat hangt overigens nadrukkelijk samen met het type misdrijven dat wordt onderzocht. Bij de studie naar vormen van zware (georganiseerde) misdaad zijn dossiers van afgesloten opsporingsonderzoek doorgaans de belangrijkste gegevensbron.

⁶⁷ Van 1980 tot 1992 werd de Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM) uitgevoerd. Tussen 1992 en 1996 ging het om de Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV). Daarna wordt het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLs) periodiek herhaald.

Tot slot is, sinds 1989 tot op heden viermaal de International Crime Victimization Survey (ICVS) uitgevoerd, waarin in diverse landen elk 2.000 respondenten telefonisch worden bevraagd.⁶⁸

Het belangrijkste nadeel van slachtofferenquêtes is dat volledige representativiteit zeer moeilijk bereikt kan worden. De Politiemonitor Bevolking, een telefonische enquête, lijkt bijvoorbeeld onder het gegeven dat steeds grotere aantallen mensen een geheim nummer hebben of alleen nog gebruikmaken van een pre-paid GSM, die niet op naam geregistreerd staat. Een algemeen probleem, ook voor mondelinge enquêtes, is dat de allochtone bevolkingsgroep, gemiddeld 11% van de Nederlandse bevolking, moeilijk bereikbaar is.⁶⁹ Die problematische bereikbaarheid geldt ook voor jongeren (15 – 24 jaar).⁷⁰ Bij trendmetingen kunnen dergelijke meetfouten tot op zekere hoogte worden genegeerd, mits de niet of moeilijk bereikbare groepen in de loop der tijd constant blijven en aannemelijk is dat de uitkomsten niet substantieel afwijken van wel bereikte groep.⁷¹

Op basis van enquêtes kunnen als gevolg van deze en andere meetproblemen niet of nauwelijks schattingen worden gemaakt van de absolute omvang van de geweldsproblematiek en de ontwikkelingen daarin. Een ander beleidsmatig nadeel is dat over de achtergrond van de respondenten slechts vrij abstracte gegevens worden nagevraagd (leeftijd, geslacht, geboorteland, opleiding, hoofdbezigheid), zodat slechts beperkt zicht wordt gekregen op de achtergronden en leefomstandigheden van specifieke probleem- of risicogroepen. Ook over de omstandigheden waarin men slachtoffer werd kan moeilijk worden doorgevraagd.

Een methode om aan deze inhoudelijke problemen tegemoet te komen is het afnemen van diepte-interviews bij slachtoffers. Het voordeel van diepte-interviews is dat het gesprek kan worden geconcentreerd op het onderwerp (geweld) en op de omstandigheden waarin het slachtoffer verkeert. Het belangrijkste nadeel van deze methode is dat door de bewerkelijkheid altijd met kleinere steekproeven genoeg moet worden genomen. De benadering van respondenten is ingewikkelder en tijdrovender, evenals het feitelijk voeren van de gesprekken. Bovendien geldt ook hier het probleem van representativiteit: statistische representativiteit is met kleine steekproeven nauwelijks mogelijk en het is de vraag hoe selectief de groep is die zich enige tijd na een voorval bereid verklaart tot een interview.

Zelfrapportage daders

De meest gangbare methode om dit type onderzoek te doen is de 'self-report' studie. Een willekeurige groep van respondenten wordt een vragenlijst voorgelegd waarin wordt gevraagd of men zich wel eens schuldig heeft gemaakt aan bepaalde delicten. Dit type studies wordt met name onder jongeren uitgevoerd. Het WODC neemt periodiek daderenquêtes af en ook het CBS deed enkele jaren daderonderzoek als onderdeel van het Doorlopend Leefsituatie Onderzoek onder jongeren van 13 tot en met 24 jaar (RMO, 1998; Wittebrood e.a., 1997).

Self-reportonderzoek heeft als voordeel dat het een beeld kan bieden van inhoudelijke ontwikkelingen in geweldscriminaliteit en de achtergronden van daders dat breder is dan uit de politieregistratie naar voren komt. Het kan daarmee een belangrijke aanvulling vormen op de overige beschikbare instrumenten en databronnen.

Self-reportonderzoek kent uiteraard ook specifieke nadelen. Het belangrijkste probleem is de representativiteit. Met name bij zwaardere delicten is het sterk de vraag of een

⁶⁸ Het meest recent werd dit onderzoek in 2000 uitgevoerd, zie: Van Kesteren e.a, 2000.

⁶⁹ In slachtofferonderzoek ligt de feitelijke proportie overigens lager, aangezien daarin doorgaans alleen inwoners van 15 jaar en ouder worden benaderd.

⁷⁰ Zie: Uitvoeringsconsortium Projectbureau Politiemonitor, Politiemonitor Bevolking 2004, Den Haag/Hilversum, mei 2004, p. 101.

⁷¹ Met betrekking tot allochtonen is die vooronderstelling lastig, omdat wordt aangenomen dat zij vaker slachtoffer worden dan de autochtone bevolking. Met betrekking tot jongeren is er de vraag of de groep die wel bereikt wordt volledig representatief is voor de totale leeftijdscategorie.

dwarsdoorsnede van de 'daders' daadwerkelijk door een steekproefonderzoek of survey bereikt worden. Onder jongeren speelt dit probleem relatief het minst, aangezien jongeren bijvoorbeeld via scholen redelijk gemakkelijk benaderd kunnen worden. Bovendien worden de vragen over ouderschap vaak gesteld naast vragen over andere onderwerpen, die minder gevoelig liggen. Maar het afnemen van dit type enquêtes is voor niet-scholieren bewerkelijk. Het telefonisch of mondeling enquêteren, zoals bij slachtofferonderzoek gebruikelijk is, leent zich minder goed voor daderonderzoek. Het alternatief, een schriftelijke enquête, heeft in algemene zin het bezwaar van een (zeer) lage respons. Bovendien zijn er ook dan twijfels over de betrouwbaarheid van de beantwoording van vragen omtrent het plegen van delicten (Wittebrood e.a, 1997, p. 38).

Een alternatief is het rechtstreeks benaderen van bij de politie bekende verdachten en deze te interviewen. Beke e.a. (2001) maakten een selectie van verdachten op basis van casussen uit de politieregistratie en benaderden deze vervolgens schriftelijk met het verzoek om deel te nemen aan een interview. Deze methode kost in de praktijk echter veel inspanning en levert een hoge non-respons op. Spapens e.a (2001) en Bogaerts e.a (2003) hanteerden een alternatieve opzet door verdachten te interviewen op het politiebureau, enkele uren na aanhouding. Deze methode levert hoge responscijfers op.⁷² Deze methode komt derhalve in belangrijke mate tegemoet aan het bereikbaarheidsprobleem. Het nadeel is dat de aanpak tamelijk bewerkelijk is. In de praktijk moet op tijdstippen waarop aanhoudingen kunnen worden verwacht een interviewer op een politiebureau aanwezig zijn. Ook hier geldt in het algemeen dat respondenten over gevoeligere thema's niet gemakkelijk uitspraken doen.⁷³ Voordeel is dat er, vooral wanneer verdachten in verzekerde bewaring zijn gesteld, meer tijd is voor een gesprek en er uitgebreid met de verdachten kan worden gesproken.⁷⁴

Een laatste denkbare variant in dit kader is het interviewen van gedetineerden. Deze methode wordt wel toegepast bij veroordeelden van zwaardere vormen van (georganiseerde) criminaliteit (Spapens en Bruinsma, 2003; Maalsté e.a, 2003; Van de Bunt e.a, 2003).

Onderscheid moet worden gemaakt tussen de informatiebronnen en het periodiek leveren van informatie op grond van deze bronnen. Er zijn de jaarlijks terugkerende slachtofferenquêtes en tweejaarlijkse cijfermatige overzichten van de geregistreerde geweldscriminaliteit door het CBS. Dit biedt globale informatie over de ontwikkeling van de omvang van geweld. De vraag is of er periodiek informatie moet komen over de aard en achtergrond van geweld via een geweldsmonitor, of dat er, zoals nu gebruikelijk is, voor specifieke typen van geweld eenmalige verdiepende studies worden verricht. Eenmalige studies hebben het voordeel dat zij over het algemeen uitgebreid ingaan op één specifiek type geweldscriminaliteit en dus diepgaandere informatie opleveren dan monitoringonderzoek. De keerzijde is dat de studies meer incidenteel van karakter zijn.

Conclusie informatiebronnen

⁷² Daarnaast kunnen verdachten niet worden benaderd omdat het 'aanbod' op bepaalde momenten zo groot is dat de interviewers dat met de gesprekken niet bij kunnen houden. Ook kwam het in de bewuste onderzoeken door communicatiestoornissen, of vanwege algehele hectiek op het politiebureau wanneer een groot aantal verdachten is aangehouden, wel voor dat politiemensen een verdachte reeds in vrijheid hadden gesteld voordat om medewerking kon worden gevraagd.

⁷³ Het voordeel is echter dat aanvullende informatie uit de politieregistratie kan worden gehaald, met name met betrekking tot eerdere contacten met de politie.

⁷⁴ In de meeste gevallen zijn geweldsdelicten zogenaamde 'zes-uurs-zaken', waarin de politie ernaar streeft om de verdachte zo snel mogelijk te verhoren, de noodzakelijke processen-verbaal op te maken en de betrokkene weer de 'straat op te sturen'. Voor een interview blijft in zo'n procedure vaak weinig tijd over, vooral wanneer, zoals bij voetbalwedstrijden, een grote groep verdachten tegelijk wordt aangehouden.

De conclusie die uit het voorgaande kan worden getrokken is dat er met betrekking tot geweldscriminaliteit niet één gegevensbron of instrument is waaruit een compleet beeld kan worden gedestilleerd. Alle beschikbare bronnen hebben voor- en nadelen.

Cijfermatige trends met betrekking tot geweldsdelicten laten zich het beste reconstrueren aan de hand van bevolkingsonderzoek. Andere bronnen voor trendinformatie zoals politiecijfers en medische gegevens, kunnen hieraan worden gerelateerd.

De *absolute omvang* van de geweldscriminaliteit is lastig te bepalen. De politiecijfers leveren de meest harde cijfers, maar dit betreft slechts de geregistreerde omvang van de geweldscriminaliteit. Schattingen op basis van bevolkingsonderzoek leveren veel problemen op, voornamelijk omdat bepaalde bevolkingsgroepen en leeftijdscategorieën onvoldoende worden bereikt.

Inhoudelijke informatie omtrent de achtergronden van daders en slachtoffers laat zich reconstrueren aan de hand van politie-informatie, zoals in het onderhavige onderzoek. Deze informatie heeft echter nadrukkelijk beperkingen, omdat over de betrokkenen (verdachten en slachtoffers) relatief weinig achtergrondgegevens voorhanden zijn en de politie slechts een (klein) deel van de geweldsdelicten onder ogen krijgt. Bovendien heeft het onderzoek betrekking op slechts twee of drie politieregio's en levert het geen representatief landelijk beeld op. Dit laatste kan overigens worden ondervangen door meer politieregio's in het onderzoek te betrekken en een kleinere steekproef per regio te nemen.

4 Is een geweldsmonitor zinvol?

De belangrijkste vraag is in hoeverre de beschikbare databronnen en meetinstrumenten voldoende zijn in relatie tot de informatie die een geweldsmonitor dient op te leveren. Er is momenteel geen duidelijkheid over welke informatie de landelijke overheid nodig heeft naast de al bestaande informatie als het gaat om het uitzetten van beleid ter bestrijding en voorkomen van geweld. In de discussie of aan dit programma een geweldsmonitor kan worden gehangen moet het recente programma 'Geweld aanpakken' van het Ministerie van Justitie betrokken worden. Voordat een geweldsmonitor kan worden ontwikkeld, zal er duidelijkheid moeten komen over het doel van de monitor en wie de (hoofd)gebruiker zal zijn.

Er is momenteel een aantal monitorinstrumenten aanwezig die een redelijk beeld geven van de toe- of afname van geweldscriminaliteit, onderverdeeld naar verschillende vormen van geweld. Voor specifieke typen van geweld (uitgaansgeweld, geweld in het verkeer, huiselijk geweld) of specifieke meetbare doelstellingen van een beleid 'bestrijding geweld' kunnen verdiepende studies worden verricht. Ook kan worden gedacht aan het toevoegen van modules of het verfijnen van vragenlijsten binnen de huidige monitorinstrumenten. Deze ontwikkeling is overigens al gaande. Als het gaat om de geregistreerde geweldscriminaliteit zien we bijvoorbeeld bij de politie een verbeterde registratie van de verschillende vormen van huiselijk geweld (partnergeweld, belaging, kindermishandeling en ouderenmishandeling). Daarnaast worden in het kader van de Landelijke Criminaliteitskaart van het KLPD (Korps Landelijke Politie Diensten) jaarlijkse en incidentele rapportages gemaakt, waar geweldscriminaliteit onderdeel van uitmaakt en waar mogelijkheden zijn voor aparte rapportages over geweld. Op lokaal niveau kan verfijning plaatsvinden door vragen toe te voegen bij bevolkingsonderzoek. Aan een aantal lokale veiligheidsindexen worden bijvoorbeeld extra vragen toegevoegd om meer inzicht te krijgen in geweld tegen vrouwen. Dit zou ook voor andere geweldsfenomenen kunnen worden ingevoerd.

Of een geweldsmonitor zinvol is, hangt mede af van de hoeveelheid tijd en geld die nodig is om een geweldsmonitor te ontwikkelen en uit te voeren. Hoe meer gegevens gewenst zijn, hoe duurder. Niet alleen omdat het verzamelen meer tijd kost, maar het kost ook meer tijd om de gevonden resultaten te analyseren. De hoeveelheid tijd en geld zal in verhouding moeten staan tot de relevantie van de gevonden informatie.

Het gevaar van een geweldsmonitor is dat dit verwordt tot verzamelen om het verzamelen, waarbij vragen niet aangepast mogen worden omdat daardoor de vergelijkbaarheid achteruit

gaat. Een geweldsmonitor kan zo uitgroeien tot een log instrument: er worden gegevens verzameld zoals ooit is afgesproken, maar deze gegevens sluiten niet (meer) aan bij de informatie die door beleidsmakers op dat moment is gewenst. Met verdiepende studies naast de al bestaande monitorinstrumenten kan beter ingespeeld worden op veranderende maatschappelijke ontwikkelingen en vragen vanuit het beleid.

Tot slot geeft monitoring van geweldscriminaliteit slechts inzicht in ontwikkelingen of patronen, maar het levert geen achterliggende verklaringen voor gesignaleerde veranderingen en patronen. Om hier inzicht in te verkrijgen is kwalitatieve informatie noodzakelijk. Dit pleit er voor de bestaande monitorinstrumenten als uitgangspunt te nemen en deze aan te vullen met verdiepende studies die naast beschrijvende, ook verklarende informatie opleveren. De verdiepingsslag kan zo aansluiten op die thema's waar maatschappelijk de grootste behoefte aan is.

Bijlage 2 Selectie van aangiften en steekproefomvang in de drie regio's

De selectie van aangiften van geweldsincidenten is uitgevoerd zoals in het onderzoek van Terlouw e.a. (2000). Hierbij wordt gekozen voor een focus op 'fysiek geweld tegen personen' en worden de delicten 'bedreiging', 'afpersing', 'diefstal met geweld' en 'seksueel geweld' buiten beschouwing gelaten.

Ten opzichte van de operationalisering van de definitie van geweld door Terlouw e.a. (2000) zijn bij het onderhavige onderzoek enkele aanpassingen nodig vanwege wijzigingen in het gebruik van labels. Dit betreft voor de regio's Midden en West Brabant en IJsselland de toevoeging van nieuwe labels om huiselijk geweld, openlijke geweldpleging in vereniging tegen groepen, homomishandeling en kindermishandeling. Deze delicten werden in 1998 bij het onderzoek van Terlouw nog opgenomen in de bredere geweldscategorieën, in 2002 vinden we ze onder (de genoemde) specifiekere labels. Soms wordt voor dit soort van nadere onderverdelingen gekozen om bepaalde delicttypen beter herkenbaar te maken in de registratiesystemen van politiekorpsen.

Om de vergelijkbaarheid van de gegevens zeker te stellen worden deze nieuwe categorieën aan de reeks van incidentcodes van Terlouw e.a. toegevoegd bij het trekken van de steekproeven in de regio's IJsselland en Midden-en West Brabant. Dit brengt ons tot een steekproef van aangiften in de volgende incidentcategorieën:

Code	Meegenomen incidentcategorieën in BPS (IJsselland en M–W Brabant)
300	Geweld zonder letsel
301	Geweld zonder letsel zonder wapen
302	Geweld zonder letsel met wapen
303	Geweld zonder letsel met vuurwapen
310	Geweld met letsel
311	Geweld met letsel zonder wapen
312	Geweld met letsel met wapen
313	Geweld met letsel met vuurwapen ⁷⁵
320	Geweld dodelijk
321	Dodelijk zonder wapen
322	Dodelijk met wapen
323	Dodelijk met vuurwapen ⁷⁶
325	Openlijke geweldpleging in vereniging tegen personen (nieuw)
340	Bijzondere inbreuk veiligheid
341	Vrijheidsbeneming / gijzeling
343	Vrouwenmishandeling/ mannenmishandeling (nieuw)
345	Mishandeling homo's (nieuw)
346	Kindermishandeling in relatie (nieuw)

In Rotterdam-Rijnmond wordt met een ander politieregistratiesysteem gewerkt (x-pol) en worden incidenten niet met 'incidentcodes' maar met 'maatschappelijke klassen' en 'wetcodes' gelabeld. Alle geweldsincidenten die vallen binnen onze werkdefinitie van geweld worden hier gevonden onder de wetcodes 141 (tegen de openbare orde); 179, 180, 181 en 182 (tegen openbaar gezag); 282, 282a, 283, 287, 288 en 289 (doodslag e.d., poging – voltooid); en 300 t/m 306 (mishandeling). Met de overgang van het systeem Multipol naar x-pol medio 2001 is deze categorisering naar wetcodes aangevuld met een ordening van incidenten naar maatschappelijke klassen. Hieronder een overzicht van de maatschappelijke klassen die in het kader van dit onderzoek relevant zijn en op basis waarvan de steekproef werd gedefinieerd:

Code	Meegenomen maatschappelijke klassen in X-pol (Rotterdam)
F12	Openlijke geweldpleging tegen personen
F17	Wederspanningheid (verzet)
F531	Overige misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid
F532	Gijzeling / ontvoering
F540	Doodslag / moord
F542	Overige misdrijven tegen het leven
F550	Eenvoudige mishandeling
F551	Zware mishandeling
F552	Overige mishandeling

Steekproefomvang per regio

Steekproefomvang in de regio IJsselland

⁷⁵ De incidentcategorieën 313 en 323 worden door Terlouw e.a. (2000) niet meegenomen in het onderzoek, zo blijkt uit tabel 3 van bijlage 4 van het rapport. In het rapport wordt niet toegelicht wat hiervoor de reden is geweest. Er is ten aanzien van dit onderzoek gekozen voor het wel meenemen van deze vuurwapencategorieën, aangezien het duidelijk geweldgerelateerde categorieën zijn. Waar cijfers vergeleken worden met de cijfers van Terlouw e.a. (2000) zal hiervoor worden gecorrigeerd.

⁷⁶ Zie voorgaande voetnoot.

Code	Beschrijving incidentcategorieën BPS	Aantal aangiften in steekproef van 1998 (100 procentsteekproef)	Aantal aangiften in steekproef van 2002 (50 procent steekproef)
300	Geweld zonder letsel	--	--
301	Geweld zonder letsel zonder wapen	274	176
302	Geweld zonder letsel met wapen	43	17
303	Geweld zonder letsel met vuurwapen	7	1
310	Geweld met letsel	--	--
311	Geweld met letsel zonder wapen	492	299
312	Geweld met letsel met wapen	114	52
313	Geweld met letsel met vuurwapen ⁷⁷	--	--
320	Geweld dodelijk	--	--
321	Dodelijk zonder wapen	--	--
322	Dodelijk met wapen	--	1
323	Dodelijk met vuurwapen ⁷⁸	--	--
325	Openlijke geweldpleging in vereniging tegen personen	In 1998 nog deel van algemene geweldcodes	36
340	Bijzondere inbreuk veiligheid	--	--
341	Vrijheidsbeneming / gijzeling	2	--
343	Vrouwenmishandeling/ mannenmishandeling	In 1998 nog deel van algemene geweldcodes	41
345	Mishandeling homo's	In 1998 nog deel van algemene geweldcodes	--
346	Kindermishandeling in relatie	In 1998 nog deel van algemene geweldcodes	4
Totaal		932	627

Steekproefomvang in de regio Midden en West Brabant

⁷⁷ De incidentcategorieën 313 en 323 worden door Terlouw e.a. (2000) niet meegenomen in het onderzoek, zo blijkt uit tabel 3 van bijlage 4 van het rapport. In het rapport wordt niet toegelicht wat hiervoor de reden is geweest. Er is ten aanzien van dit onderzoek gekozen voor het wel meenemen van deze vuurwapencategorieën, aangezien het duidelijk geweldgerelateerde categorieën zijn. Waar cijfers vergeleken worden met de cijfers van Terlouw e.a. (2000) zal hiervoor worden gecorrigeerd.

⁷⁸ Zie noot 2.

Code	Beschrijving incidentcategorieën BPS	Aantal aangiften in steekproef van 2002 (25%steekproef)
300	Geweld zonder letsel	--
301	Geweld zonder letsel zonder wapen	201
302	Geweld zonder letsel met wapen	45
303	Geweld zonder letsel met vuurwapen	7
310	Geweld met letsel	373
311	Geweld met letsel zonder wapen	105
312	Geweld met letsel met wapen	4
313	Geweld met letsel met vuurwapen ⁷⁹	--
320	Geweld dodelijk	--
321	Dodelijk zonder wapen	--
322	Dodelijk met wapen	--
323	Dodelijk met vuurwapen ⁸⁰	1
325	Openlijke geweldpleging in vereniging tegen personen	35
340	Bijzondere inbreuk veiligheid	--
341	Vrijheidsbeneming / gijzeling	--
343	Vrouwenmishandeling/ mannenmishandeling	111
345	Mishandeling homo's	--
346	Kindermishandeling in relatie	9
Totaal		891

Steekproefomvang in de regio Rotterdam-Rijnmond

Code	Meegenomen maatschappelijke klassen in Xpol voor 2002 ⁸¹	Aantal aangiften in steekproef over 2002 (25% steekproef)
F12	Openlijke geweldpleging tegen personen	147
F17	Wederspanning (verzet)	6
F531	Overige misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid	13
F532	Gijzeling / ontvoering	16
F540	Doodslag / moord	118
F542	Overige misdrijven tegen het leven	--
F550	Eenvoudige mishandeling	726
F551	Zware mishandeling	141
F552	Overigen mishandeling	17
Totaal		1184

⁷⁹ De incidentcategorieën 313 en 323 worden door Terlouw e.a. (2000) niet meegenomen in het onderzoek, zo blijkt uit tabel 3 van bijlage 4 van het rapport. In het rapport wordt niet toegelicht wat hiervoor de reden is geweest. Er is ten aanzien van dit onderzoek gekozen voor het wel meenemen van deze vuurwapencategorieën, aangezien het duidelijk geweldgerelateerde categorieën zijn. Waar cijfers vergeleken worden met de cijfers van Terlouw e.a. (2000) zal hiervoor worden gecorrigeerd.

⁸⁰ Zie noot 2.

⁸¹ De verdeling van de aangiften van Rotterdam-Rijnmond naar incidentcodes is niet beschikbaar voor het onderzoek van 1998.

Bijlage 3 Overzicht van variabelen en van gehanteerde definities bij de analyse van aangiften

Variabelen Terlouw e.a. (2000)				Variabelen IVA / VJI
Incid	Var 1	Registratienummer	BPS-code	idem
	Var 2	Datum	datum delict	idem
	Var 3	Tijdstip	tijdstip delict	idem
	Var 4	Delict	wetsartikelnummer en incidentcode (BPS) /maatschappelijke klasse (xpol)	idem
	Var 5	Afkomstig van	melding / aangifte	idem
	Var 6	Relatie dader/slo	<ul style="list-style-type: none"> - geen - vaag van gezicht - vaag van naam - familie/ouders - buren - vrienden/bekenden - functionele relatie - anders namelijk ... 	<p><i>Deze categorie is uitgebreid, en omvat nu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - onbekenden - vaag, van gezicht - vaag, van naam - buren - partners - ex-geliefden - ouder/kind (ouder is geweldpleger) - kind/ouder (kind is geweldpleger) - familieruzie overig - bekenden overig - anders, namelijk.... <p><i>** de cat. 'functionele relatie' wordt apart uitgewerkt met beroepsspecificatie. De definitie van functionele relatie is dezelfde als die van Geweld: gemeld en geteld: 'een van beide partijen raakt vanuit zijn beroep betrokken bij een geweldsdelict'. Toelichting: 1. iemand wordt aangesproken en aangevallen op de wijze van beroepsuitoefening, 2. iemand grijpt in uit hoofde van zijn beroep en raakt op die wijze betrokken in een gevecht.</i></p>

Var 7	Context 1 (Sociale context)	<ul style="list-style-type: none"> - Verkeersgerelateerd - winkelgerelateerd - Openbaar vervoer gerelateerd - Schoolgerelateerd - Uitgaansgerelateerd - Woonwijkgerelateerd - Huiselijk geweld - anders, namelijk... 	<p><i>Toelichting:</i> Met het begrip 'sociale context' worden de sociale omstandigheden van geweldsincidenten gespecificeerd. Hieronder een nadere toelichting van de invulling van de onderscheiden categorieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verkeersgerelateerd geweld: dit zijn geweldsincidenten die zich afspelen in het verkeer, waarbij het gaat om oplopende spanningen tussen weggebruikers. - winkelgerelateerd geweld: dit zijn geweldsincidenten die zich afspelen in winkelcentra, waarbij het gaat om geweldsincidenten waar het winkelpubliek of winkeliers / winkelpersoneel bij betrokken is. - Openbaar vervoer gerelateerd geweld: dit zijn geweldsincidenten die zich afspelen in het openbaar vervoer (bussen, treinen, taxi's). Het gaat dan om gevechten tussen passagiers onderling of tussen passagiers en het personeel van bussen, taxi's of treinen. Ook incidenten tussen personen bij bushokjes en incidenten die plaatsvonden op stations zijn tot het openbaar vervoer gerelateerd geweld meegerekend. - Schoolgerelateerd geweld: geweldsincidenten die zich afspelen op of rondom scholen. - Sport geweld: geweldsincidenten die zich afspelen rondom sportevenementen en sportcentra. - Uitgaansgerelateerd geweld: dit zijn geweldsincidenten die zich afspelen in uitgaanscentra of die zich tijdens de avonduren afspelen in de nabije omgeving van uitgaanscentra. - woonwijkgerelateerd geweld: dit zijn geweldsincidenten die zich afspelen in de woonwijk waarbij het incident niet gekoppeld kon worden aan een van de voorgaande (specifiekere) sociale contexttyperingen. - Huiselijk geweld: deze categorie omvat bij deze indeling enkel het huiselijk geweld in de woning.
Var 8	Context 2	<ul style="list-style-type: none"> - groepen - groep/individu - individuen - horecapersoneel - winkelpersoneel - politie/ toezichthouders - personeel openbaar vervoer/ taxi's - anders, namelijk... 	<p><i>Deze variabele wordt gesplitst in:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Groepen - groep/ individu (groep pleegt geweld richting een individu) - Individuen - individu/ groep (individu pleegt geweld richting een groep) <p>+ aparte categorie 'functionele relatie' toegevoegd (zie var 6)</p>
Var 9	Locatie 1	op straat ja/ nee	<p><i>Deze variabele wordt nu uitgebreid tot:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - openbare weg - (semi-)publieke ruimte - woning / privé -terrein - overige locaties, namelijk...
Var 10	Zaaknummer	uniek zaaknummer in geval straatgeweld	<i>Niet relevant: nu wordt in alle gevallen een invoernummer genoteerd</i>
Var 11	Zaaknummer	uniek zaaknummer in geval straatgeweld	<i>Niet relevant: nu wordt in alle gevallen een invoernummer genoteerd</i>
Var 12	Plaats delict	woonplaats waar delict plaatsvond	idem
Var 13	Verdachte	wel/geen verdachte	<i>Gewijzigd: aantal bij de politie bekende verdachten wordt genoteerd</i>
Var 14	Aantal verdachten	aantal	<i>Gewijzigd: totaal aantal betrokken verdachten wordt genoteerd, zowel bekend als onbekend gebleven</i>

				<i>(opgemaakt uit verklaring van slachtoffer en betrokkenen)</i>
	Var 15	Getuige	wel/geen getuigen	<i>Gewijzigd: aantal getuigen wordt genoteerd</i>
	Var 16	Middelen dader(s)	gewelddmiddelen gebruikt door dader: <ul style="list-style-type: none"> - verbaal geweld (schelden, dreigen etc) - licht fysiek geweld (duwen, trekken, vastpakken tot hoogstens enkele 'droge' klappen) - zwaar fysiek geweld (flink slaan, schoppen en incidenten waarbij een wapen werd gebruikt) - slagwapen - steekwapen - vuurwapen - spuitbus - Anders, namelijk.. 	<i>Er worden gelijke criteria gescoord, maar wel uitgesplitst in twee antwoordgroepen: de bovenste 3 (grove typering aard en ernst delict) worden apart gescoord van de andere antwoorden (wapens). Toegevoegd is de categorie 'geen wapen'.</i>
	Var 17	Middelen slo(s)	gewelddmiddelen gebruikt door slo	<i>Deze variabele wordt hetzelfde als variabele 16 gescoord.</i>
	Var 18	Sterkte/ zwakte	verdeling aantal verdachten/ aantal slachtoffers	<i>Deze variabele wordt weggelaten: informatie is al opgenomen in verhouding variabele 14 (aantal verdachten) ten opzichte van variabele 26 (aantal slachtoffers)</i>
	Var 19	Locatie 2	gerelateerd aan specifieke locatie	<i>zie var 7.</i>
	Var 20	Aanleiding 1, vanuit slo-perspectief	Niet gewerkt met vaste categorieën. Wijze van uitwerking onduidelijk.	<i>Deze variabele wordt niet apart voor verdachte en slachtoffer uitgewerkt, maar voor beiden samen. Op basis van de verklaringen van alle betrokkenen wordt bepaald of de aanleiding van een incident te typeren is als:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Asociaal gedrag slachtoffer: delicten waarbij het slachtoffer zelf toegeeft zich asociaal gedragen te hebben en dat dit tot een agressieve reactie van de verdachte heeft geleid - Geweld zonder aanloop / zonder aanwijsbare reden: delicten waarbij het gewelddadig gedrag van de verdachte op geen enkele wijze te koppelen valt aan een eerder conflict met het slachtoffer of aan het gedrag van het slachtoffer. - Onbewuste overtredingen van gedragsregels: delicten waarbij het slachtoffer aangeeft zelf een fout gemaakt te hebben en zich niet bewust is van de consequenties van die fout voor betrokkenen c.q. de uiteindelijke pleger van het geweldsdelict. - Onderlinge irritaties: delicten waarbij het slachtoffer aangeeft wel te kunnen begrijpen waar de agressie mogelijk door werd opgewekt. - Uitlokking: delicten waarbij het slachtoffer aangeeft dat het geweld duidelijk werd uitgelokt door de verdachte.
	Var 21	Aanleiding 2, vanuit daderperspectief	Niet gewerkt met vaste categorieën. Wijze van uitwerking onduidelijk.	<i>Zie variabele 20.</i>
	Var 22	Alcohol	<ul style="list-style-type: none"> - slachtoffer - dader - beiden - nee - niet vermeld in aangifte 	idem

	Var 23	Drugsgebruik	<ul style="list-style-type: none"> - slachtoffer - dader - beiden - nee - niet vermeld in aangifte 	idem
	Var 24	Disproportionaliteit	rapportcijfer 1-10	<i>Geen onderdeel van het replicatieonderzoek.</i>
Slo	Var 25	Zaaknummer	uniek zaaknummer in geval straatgeweld	n.v.t.
	Var 26	Aantal slachtoffers	aantal	<i>Totaal aantal slachtoffers, zoals bekend bij de politie (op basis van de verklaringen).</i>
	Var 27	Aanduiding slo	geslacht en aantal slo(s)	idem, maar als aparte variabelen uitgewerkt
	Var 28	Leeftijd slo	leeftijd	idem
	Var 29	Geboorteland slo	<ul style="list-style-type: none"> - nederlands - marokkaans - turks - surinaams - antilliaans - overig - niet vermeld in aangifte 	idem
	Var 30	Letsel slo 1	<ul style="list-style-type: none"> - geen - licht (ter plaatse behandeld) - redelijk (amulante/ poliklinische beh.) - zwaar (ziekenhuisopname) - dood 	<p><i>Aangepast en met toevoeging van: letsel onbekend.</i> Wijziging omvat herdefiniëring van redelijk letsel en zwaar letsel. Wat in dit onderzoek 'zwaar letsel' wordt genoemd correspondeert met de categorie 'redelijk letsel' van Terlouw e.a.; de categorie 'zeer ernstig letsel' staat vervolgens voor wat in het onderzoek van Terlouw e.a. juist 'zwaar letsel' werd genoemd. De definities werden aangepast omdat het begrip 'redelijk letsel' naar mening van de begeleidingscommissie geen passende definitie is en geen juist beeld geeft van het letseltype waarnaar wordt verwezen. De definiëring is hiermee als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Licht letsel: letsel dat ter plaatse behandeld kon worden (blauwe plekken, schaafwonden et cetera). - Zwaar letsel : letsel waarvoor professionele medische hulp moet worden ingeschakeld, ambulantly of poliklinisch. - Zeer ernstig letsel : letsel waarbij ziekenhuisopname noodzakelijk is voor behandeling.
	Var 31	Antecedenten slo	<ul style="list-style-type: none"> - nee - ja, geen geweld - ja, wel geweld 	<p><i>Aangepast:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - nee - ja, geweld zoals in steekproef straatgeweld: - ja, overig geweld - ja, overige delicten
Verd	Var 32	Zaaknummer	uniek zaaknummer in geval straatgeweld	n.v.t.
	Var 33	Aantal verdachten	aantal verdachten (dit omvat het totaal van de betrokkenen, zowel bekend geworden als onbekend gebleven)	<i>Overlap met variabele 14 in nieuwe onderzoeksopzet, dus weggelaten.</i>
	Var 34	Bekend/ onbekend	Aantal bekende en onbekende verdachten	<i>Overlap met variabele 14 in nieuwe onderzoeksopzet, dus weggelaten.</i>
	Var 35	Aanduiding dader/ dadergroep	aantal, geslacht, bekend/onbekend, daderaanduiding	<i>Meegenomen, maar andere registratie (elke verdachte apart)</i>
	Var 36	Leeftijd dader/dadergroep	leeftijd dader of geschatte leeftijd dadergroep	<i>Meegenomen, maar andere registratie (elke verdachte apart)</i>

Var 37	Geboorteland dader	<ul style="list-style-type: none"> - nederlands - marokkaans - turks - surinaams - antilliaans - Overig, namelijk... - niet vermeld in aangifte 	idem
Var 38	Letsel dader 1	<ul style="list-style-type: none"> - geen - wel letsel - niet vermeld in aangifte - onbekend 	<i>Gewijzigd: ingevoerd als variabele 30</i>
Var 39	Letsel dader 2	<ul style="list-style-type: none"> - licht (ter plaatse behandeld) - redelijk (ambulante/ poliklinische beh.) - zwaar (ziekenhuisopname) - dood 	<i>Gewijzigd: ingevoerd als variabele 30</i>
Var 40	Antecedenten dader	<ul style="list-style-type: none"> - nee - ja, geen geweld - ja, wel geweld - onbekende groep verdachten 	<p><i>Aangepast:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nee - ja, geweld zoals in steekproef straatgeweld: - ja, overig geweld - ja, overige delicten <p>Verdachten worden op basis hun antecedentenverleden en identiek aan de werkwijze van Terlouw e.a. ingedeeld naar drie categorieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> - First offender: persoon die nooit eerder als verdachte bij een incident betrokken is geweest (blijkend uit de beschikbare politiegegevens over drie jaren). - Gelegenheidsdader: persoon die in de afgelopen drie jaar reeds 1 tot 4 maal eerder verdacht is geweest van betrokkenheid bij een strafbaar feit (blijkend uit de beschikbare politiegegevens over die jaren). - Notoire dader: persoon die in de afgelopen drie jaar 5 of meer keren eerder als verdachte is aangemerkt (blijkend uit de beschikbare politiegegevens over die jaren).

Bijlage 4 Overzicht van het aantal personen dat betrokken raakt bij geweld vanuit het uitoefenen van zijn/haar beroep

Het onderstaand overzicht is gebaseerd op een steekproef van 2.702 geweldsaangiften in drie politieregio's: Rotterdam-Rijnmond, IJsselland en Midden en West Brabant.

Beroep	Rotterdam	IJsselland	MW Brabant
Ambulancepersoneel			1
Arbodienst			2
Arts		1	
Baliemedewerkster bank	1		
Begeleider verstandelijk gehandicapten		1	
Beveiligingsbeamte	1		
Casemanager GGZ	1		
Conciërge	2	1	1
Controleur Keuringsdienst v waren	1		
Deurwaarder			1
Dierenverzorger	1		
Doktersassistente	1		
Eigenaar rijnschool	1		
Elektricien	1		
Fiscaal controleur parkeerbedrijf	1		
Hoofd uitvoerder bouw			1
Huisarts	1		
Huisbaas	1	1	2
Kaartjesverkoper	1		
Klusjesman			1
Krantenbezorger	2		
Leerkracht	2		4
Locatiebeheerder dienstencentrum	1		
Locatiemanager verpleeghuis			1
Maatschappelijk werker	1		
Medewerker (bedrijf onbekend)	1	2	5
Medewerker begeleid wonen		2	
Medewerker uitkeringen gemeente			1
Onderhoudsmedewerker park	1		
Opzichter woningcorp/huurvereniging	2		
Oud verhuurder	1		
Personeel horeca	16	8	10
Personeel winkel	26	11	15

Personeel openbaar vervoer	34	5	12
Politie en toezicht algemeen	53	12	24
Prostituee	3		
Psychiatrisch verpleegkundige	3	5	1
PTT medewerker	1		
Scheidsrechter		1	
Schoonmaker	2		1
Sociaal cultureel werker	1		
Sociale dienst			2
Straatkrant verkoper	1		
Supervisor koeriersdienst	1		
Teambegeleider	1		
Timmerman	1		
Toezicht horeca	26	17	29
Toezicht winkel	3	3	5
Toezicht openbaar vervoer	10	0	0
Verhuizer en deurwaarder	1		
Verhuurder	1		
Verkeersbrigadier bij school			1
Vrijwilliger		2	2
Werkgever	2		3
Ziekenverzorgster		1	
Zwembadmedewerker	1		
Zweminstructeur	1		
Totaal	213	73	125